



Сучасні наукові тенденції в роботах молодих вчених

III науково-практична конференція

Збірник матеріалів конференції

25 квітня 2025 року

Київський інститут Національної гвардії України

Київ 2025

УДК 001:355/359(06)
С 91

Рекомендовано до опублікування та поширення через Інтернет вченою радою Київського інституту Національної гвардії України (протокол №15 від 29.05.2025)

Сучасні наукові тенденції в роботах молодих вчених: матеріали III науково-практичної конференції. Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2025. 267 с.

Збірник містить матеріали однойменної наукової конференції, у якій взяли участь здобувачі вищих навчальних закладів.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідницьких роботах та в освітньому процесі спеціалізованих та військових ЗВО, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

За достовірність представлених матеріалів несуть відповідальність автори.

ЗМІСТ

БАК Максим Анатолійович Правове забезпечення діяльності Національної гвардії України в умовах воєнного стану	9
БІЛОЛИПЕЦЬКИЙ Антон Євгенович ПОТАПЕНКО Михайло Сергійович Сфера застосування міжнародного гуманітарного права під час ведення бойових дій	12
БОРИСЕНКО Микита Дмитрович Система кіберзахисту як необхідна умова забезпечення кібербезпеки в умовах воєнного стану	16
БОРИСОВ Назар Михайлович Міжнародне гуманітарне право в службово-бойовій діяльності Національної гвардії України в умовах збройного конфлікту	20
БОРИСОВ Назар Михайлович Громадський контроль як фактор зниження рівня корупції	25
БОРИСОВ Назар Михайлович Комунікаційний аспект переговорів за гарвардським методом у контексті цивільно-військового співробітництва НГУ	30
БУДКІВСЬКИЙ Владислав Миколайович Профілактика корупції в органах влади	34
ВЛАДИКА Олег Леонідович Застосування штучного інтелекту на тактичному рівні (взвод)	41
ВОЛОШИН Данило Романович Новітнє озброєння української армії	43
ГЕРАСИМЕНКО Ігор Олександрович Основні загрози та виклики інформаційній безпеці в державному секторі	47

ГНІДЕНКО Владислав Вікторович Перспективи використання імітаційного моделювання в підготовці майбутніх офіцерів Національної гвардії України	51
ГРИЦЕНКО Сергій Володимирович Оцінка ризиків тероризму в Україні	55
ДЕНИСЕНКО Валентин Валентинович Національно – патріотичне виховання як основа національної безпеки	59
ДЕРЯГІН Олександр Сергійович Фактори, що впливають на зростання злочинності в умовах війни	63
ІВАЩЕНКО Сергій Миколайович КАЛІБЕРДА Олександр Денисович Кібербезпека у контексті гібридної війни: аналіз дій противника та ефективність захисту	66
КАЛІНІЧЕНКО Євгеній Олександрович Значення меморандумів про співпрацю в діяльності Національної академії Національної гвардії України в контексті військово-цивільного співробітництва	70
КОНОПЛЯ Владислав Віталійович Історичний досвід Другої світової війни як чинник зміцнення сектору безпеки та оборони України	74
КОНСТАНТИНОВ Максим Дмитрович Антикорупційна діяльність у військових частинах Національної гвардії України	78
КРАВЧУК Андрій Ігорович Технологічна перевага в сучасній війні: роль протитанкових засобів у протидії важкій бронетехніці	82
ЛЕВИЦЬКИЙ Михайло Вікторович Аксіома виняткової значимості у сфері міжнародного гуманітарного права проблематики захисту прав людини	85

ЛІТВІН Дмитро Олегович Вплив легкої атлетики на виконання службово-бойових завдань за призначенням військовослужбовцями НГУ	94
ЛОБУНОВ Денис Олександрович Міжнародний тероризм у сучасному світі	99
ЛОСЮК Тарас Тарасович Сучасні підходи та інноваційні технології забезпечення державної безпеки	104
ЛОСЮК Тарас Тарасович Аеростатні системи у військових операціях: застосування, переваги та перспективи розвитку	108
ЛОСЮК Тарас Тарасович Протидія тероризму в умовах воєнного стану	112
ЛОСЮК Тарас Тарасович Інноваційні технології в підготовці військовослужбовців: перспективи впровадження в Національній гвардії України	116
МАНУКЯН Ілля Станіславович Сучасні наукові тенденції в роботах молодих вчених	120
МАЦЮК Микола Миколайович Особливості реалізації концепту «війна» в українському медіапросторі в умовах інформаційної війни	125
МАЦЮК Микола Миколайович Корупція в правоохоронних органах: причини, прояви та заходи протидії	129
МОКІЄНКО Руслан Михайлович Аналіз правосуб'єктності членів Міжнародної асоціації жандармерії та поліції в контексті військового статусу ФІЕР у забезпеченні громадської безпеки та порядку	133
НАГОРНИЙ Роман Олександрович Проблемні питання планування оборонного бою підрозділами Національної гвардії України	137

<p>НЕТРЕБЕНКО Арсеній Олександрович Застосування тренажерів вогневої підготовки для розвитку тактичних навичок особового складу</p>	141
<p>НЕТРЕБЕНКО Арсеній Олександрович Генерування сценаріїв бойових дій за допомогою штучного інтелекту в контексті російсько-української війни</p>	144
<p>ОПОШНІЙ Владислав Олександрович Правова кваліфікація та правове реагування на зміну форм і видів загроз та небезпек національній безпеці</p>	147
<p>ПАНЧЕНКО Валентин Олександрович Зовнішні корупційні ризики в діяльності Національної гвардії України: аналіз та шляхи мінімізації</p>	154
<p>ПЕРМЯКОВ Дмитро Сергійович Потреба в сучасному обладнанні зброї, яке відповідає актуальним вимогам та стандартам</p>	159
<p>ПЕРМЯКОВ Дмитро Сергійович Українська Центральна Рада: історична роль у процесі українського державотворення</p>	163
<p>ПЕТРЕНКО В'ячеслав Андрійович Чинники ефективного формування вмій протидії маніпулятивному мовному впливу в професійній комунікації офіцера НГУ</p>	167
<p>ПОДЕРНЯ Гарік Геннадійович Особливості застосування видів мовного впливу у виконанні завдань із конвоювання військовослужбовцями НГУ</p>	171
<p>ПОДОЛЯК Дмитро Сергійович Захист об'єктів критичної інфраструктури як складова забезпечення національної безпеки</p>	175
<p>ПОЛЩУК Денис Олександрович Соціально-гуманітарні аспекти службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України</p>	179
<p>РАКОЇД Дмитро Володимирович Еволюція способів і методів захисту інформації</p>	182

САВЧУК Олександр Олександрович	186
Актуальні питання правового забезпечення соціального захисту військовослужбовців	
СКОМОРОХОВ Владислав Андрійович	190
Сучасні загрози від шкідливого програмного забезпечення(malware)	
СЛИВКІН Сергій Сергійович	194
Проблеми координації між підрозділами ЗСУ, СБУ та Нацгвардії у контрдиверсійній боротьбі	
СЛИВКІН Сергій Сергійович	200
Міжнародний досвід виявлення та нейтралізації диверсійно-розвідувальних груп: адаптація для України	
СМЕРІКАНИЧ Ігор Євгенович	206
Розвідка та маскування на полі бою	
СМИК Іван Андрійович	210
Правила інформаційної безпеки в публічній комунікації офіцера НГУ	
СМИК Іван Андрійович	214
Національна безпека: аналіз поняття та змісту	
СМИК Іван Андрійович	218
Ефективність антикорупційних органів в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення	
СОЛОПЕНКО Максим Євгенович	222
Організаційно-правова проблематика дієвості міжнародних організацій з підтримання миру та безпеки в контексті дотримання прав і свобод людини і громадянина в умовах збройної агресії	
СТАДНИК Степан Петрович	227
Особливості ведення наступального бою на різних етапах російсько- української війни	

СТЕЦКОВ Олександр Миколайович	230
Кадровий аспект реалізації нормативно-правової політики у галузі національної безпеки	
СТРИГУН Данііл Ігорович	237
Пістолети форт - 17 в умовах сучасного збройного конфлікту, його модернізація, в умовах російсько-української війни	
СТРИГУН Данііл Ігорович	240
Комплексне застосування роботизованих систем у сучасній війні: проблеми та перспективи	
ХАДЖИНОВ Андрій Володимирович	244
Удосконалення системи боротьби з тероризмом	
ЧИГАНОВ Олександр Дмитрович	247
CZ BREN 2 як альтернатива АК та AR	
ШЕЛУДЬКО Іван Олександрович	254
Енергоефективні рішення для боєприпасів нового покоління	
ШЕЛУДЬКО Іван Олександрович	257
Силові тренування з важкої атлетики для підвищення бойової готовності військовослужбовців	
ЯРОЩУК Дмитро Миколайович	261
Підвищення ефективності навчання курсантів вищих військових навчальних закладів з дисципліни «вогнева підготовка»	
ЯСІНСЬКИЙ Володимир Назарійович	264
Підвищення енергозбереження при використанні мультимедійних тренажерних комплексів з вогневої підготовки	

БАК Максим Анатолійович

*Київський інститут Національної гвардії
України*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року у відповідь на повномасштабне вторгнення Російської Федерації стало серйозним випробуванням для сектору безпеки та оборони країни. У цих умовах Національна гвардія України (НГУ) виконує одну з ключових ролей, що забезпечує захист суверенітету, громадського порядку та стратегічних об'єктів. Ефективність її діяльності значною мірою залежить від правового забезпечення, яке має бути чітким, адаптованим до воєнних реалій і здатним оперативно реагувати на нові виклики.

Правову основу діяльності НГУ складають Закон України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 року [2] та Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року [3]. відповідно зі ст. 2 Закону НГУ уповноважено брати участь у відсічі збройної агресії, охороні об'єктів критичної інфраструктури, а також у заходах із забезпечення громадської безпеки [2]. Указ про воєнний стан розширив ці функції, додавши повноваження щодо забезпечення комендантської години, боротьби з диверсійними групами та підтримки правопорядку в прифронтових зонах [3]. На офіційному сайті НГУ зазначено, що з початку воєнного стану підрозділи активно залучаються до охорони мостів, електростанцій та інших стратегічних об'єктів [1].

Проте практика застосування цих норм мала низку правових проблем. Перша з них пов'язана з недостатньою конкретизацією меж повноважень НГУ. наприклад, ст. 11 Закону дозволяється заборонити фізичну силу та спеціальні засоби для припинення масових заворушень чи утримання правопорушників [2],

але не уточнює, як ці повноваження корелюють із діями Збройних сил України (ЗСУ) під час спільних операцій у зонах бойових дій. Це може привести до дублювання функцій або, навпаки, прогалин у координації.

Друга проблема захисту прав цивільного населення. У прифронтових районах, де НГУ виконує функції комендантської служби, виникають випадки скарг на обмеження пересування чи доступу до гуманітарної допомоги, що потребує чіткішого правового регулювання [1]. Нарешті, воєнний стан вимагає швидкого реагування на нові загрози, такі як кібератаки чи дезінформація, однак нормативна база не містить спеціальних положень для таких ситуацій.

Для вирішення цих проблем необхідний комплексний підхід. По-перше, доцільно розробити тимчасовий нормативний акт, який би деталізував повноваження НГУ в умовах воєнного стану, зокрема щодо взаємодії із ЗСУ та іншими силовими структурами. Наприклад, це може бути постанова Кабінету Міністрів України, яка встановить порядок спільних операцій і розподіл відповідальності. По-друге, варто внести зміни до Закону «Про Національну гвардію України», додавши положення про захист прав цивільних осіб під час виконання НГУ своїх функцій у воєнний час [2]. По-третє, зростає підвищення правової грамотності особового складу. Проведення регулярних тренінгів із прав людини та міжнародного гуманітарного права допоможе уникнути порушення та підвищити довіру населення до дій НГУ. Такі заходи вже частково впроваджуються: за даними сайту НГУ, у 2023 році проводилися навчання для офіцерів з питань правового регулювання військового стану [1].

Отже, правове забезпечення діяльності НГУ в умовах воєнного стану потребує вдосконалення для забезпечення її ефективності та відповідності сучасним викликам. Чітка нормативна база, узгоджена взаємодія з іншими силовими структурами та професійна підготовка персоналу є необхідними умовами для зміцнення ролі НГУ в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна гвардія України: офіційний сайт. – URL: <https://ngu.gov.ua/> (дата звернення: 07.04.2025).

2. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 берез. 2014 р. № 876-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 17. – Ст. 590.

3. Про введення військового стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022 // Офіційний вісник Президента України. – 2022. – № 6. – Ст. 234.

БІЛОЛИПЕЦЬКИЙ Антон Євгенович
ПОТАПЕНКО Михайло Сергійович
Київський інститут Національної гвардії
України

СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Дана тема є дуже актуальною, оскільки вона пов'язана з російсько-українською війною, що триває з 2014 року, а з лютого 2022 року перейшла у повномасштабне вторгнення. Ці події засвідчують недосконалість існуючих механізмів міжнародного гуманітарного права (МГП) та створюють безпрецедентні виклики для його застосування. Це актуалізує необхідність переосмислення сфери дії міжнародного гуманітарного права у контексті сучасних збройних конфліктів та пошуку шляхів підвищення його ефективності.

До аналізу норм міжнародного гуманітарного права доклали зусиль такі науковці як О.М. Царенко, Б.М. Тична, Т.Ю. Федчук, А.В. Замрига та інші дослідники [3, 4, 5, 6]. Вони стверджують, що, незважаючи на застарілість окремих норм, міжнародне гуманітарне право залишається ключовим інструментом регулювання збройних конфліктів та захисту прав людини в умовах воєнного стану. Традиційно сфера застосування міжнародного гуманітарного права охоплює регулювання міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів, захист різних категорій осіб (військовополонених, цивільного населення, поранених), обмеження засобів і методів ведення війни. Проте в умовах гібридних конфліктів ці аспекти набувають нових вимірів.

Можна виділити декілька ключових проблем застосування міжнародного гуманітарного права в умовах сучасних збройних конфліктів.

По-перше, проблема ідентифікації характеру конфлікту. У випадку російсько-української війни агресор не визнає міжнародний характер конфлікту, називаючи його «спеціальною воєнною операцією» та ігноруючи відповідні

норми міжнародного гуманітарного права щодо поводження з військовополоненими та цивільними особами [4, с. 608]. Це унеможливило належне застосування Женевських конвенцій, які чітко розрізняють статус комбатантів і некомбатантів.

По-друге, неефективність механізмів контролю та примусу. Відсутні дієві механізми примусу держави-порушниці до дотримання норм міжнародного гуманітарного права, що призводить до систематичних порушень без належної відповідальності. Як зазначає А.В. Замрига, «відсутність у МГП чіткого визначення «гібридної війни» значно ускладнює правозастосування» [3, с. 2].

По-третє, зміна характеру ведення бойових дій. Гібридні війни поєднують традиційні військові дії з нетрадиційними методами, такими як кібератаки, економічний тиск, дезінформація. Традиційні норми міжнародного гуманітарного права не передбачають регулювання таких методів ведення війни, що створює правові прогалини [6, с. 839].

По-четверте, проблема захисту «непрямих жертв збройного конфлікту», тобто осіб, які хоч і не перебувають у зоні активних бойових дій, але страждають від наслідків війни, зокрема через відсутність доступу до медичної допомоги [4, с. 610]. Систематичні порушення міжнародного гуманітарного права у російсько-українській війні з боку країни-агресора свідчать про кризу міжнародного гуманітарного права. Серед таких порушень: цілеспрямовані удари по об'єктах цивільної інфраструктури, використання тактики «живого щита», катування військовополонених, примусове переміщення та депортація населення [5, с. 840].

Аналіз застосування міжнародного гуманітарного права у сучасних збройних конфліктах дозволяє зробити припущення щодо його вдосконалення. Серед важливих моментів можна виділити модернізацію норм міжнародного гуманітарного права з урахуванням нових типів конфліктів, зокрема розробку положень, що регулюють гібридні, асиметричні та інформаційні війни. Створення спеціалізованого міжнародного трибуналу для розгляду порушень у

гібридних війнах та розробка єдиної цифрової платформи для фіксації воєнних злочинів [5, с. 841].

Посилення міжнародних механізмів контролю за дотриманням міжнародного гуманітарного права, включаючи розширення повноважень існуючих міжнародних інституцій та створення нових органів моніторингу. Розширення положень Женевських конвенцій для охоплення нових викликів, таких як кібератаки на критичну інфраструктуру та використання інформаційної зброї [5, с. 841]. Важливим аспектом є також імплементація норм міжнародного гуманітарного права у національне законодавство. Під час воєнного стану держави вживають заходів для захисту суверенітету та безпеки громадян, проте важливо забезпечити баланс між необхідністю такого захисту та дотриманням прав людини. Як зазначає О.С. Васильєв, «воєнний стан, як інструмент правового реагування на зовнішню агресію, є ключовим механізмом інтеграції норм міжнародного гуманітарного права в національну правову систему» [5, с. 838].

Таким чином, сфера застосування міжнародного гуманітарного права у сучасних умовах потребує переосмислення та розширення з урахуванням викликів гібридних війн. Ефективність міжнародного гуманітарного права залежить не лише від удосконалення його норм, але й від створення дієвих механізмів імплементації та контролю. Досвід російсько-української війни має стати поштовхом для розвитку міжнародного гуманітарного права та створення нової системи міжнародного правового регулювання збройних конфліктів, яка відповідатиме реаліям сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 1949 року (Женевська конвенція I 1949 року). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text.

2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року (Женевська конвенція IV 1949 року). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

3. Замрига А.В. Застосування міжнародного гуманітарного права в умовах збройної агресії російської федерації проти України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2022. № 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-01-04>.

4. Царенко О.М., Тична Б.М., Федчук Т.Ю. Порухення норм міжнародного гуманітарного права в умовах російської збройної агресії. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. №4. С.607–611. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.94>.

5. Васильєв О.С. Адаптація міжнародного гуманітарного права до викликів гібридної війни в умовах воєнного стану: на прикладі російсько-української війни. Випуск № 01, 2025. С. 837-842.

6. Сак В.В. Міжнародне право та гуманітарні кризи: роль міжнародного співробітництва у захисті прав людини. *Академічні візії*. Випуск 35/2024. С.1-10.

БОРИСЕНКО Микита Дмитрович

Київський інститут Національної гвардії

України

СИСТЕМА КІБЕРЗАХИСТУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кіберзахист є невід'ємною складовою сучасного інформаційного суспільства, особливо в умовах воєнного стану, коли рівень кіберзагроз суттєво зростає. Інформаційні технології стали ключовим елементом функціонування державних інститутів, критичної інфраструктури, військових структур та приватного сектору. Відповідно, забезпечення надійної системи кіберзахисту набуває стратегічного значення, оскільки кібератаки можуть завдавати непоправної шкоди безпеці держави, її економіці та громадянам. Однією з основних передумов ефективного кіберзахисту є розуміння його сутності. Кіберзахист – це комплекс правових, технічних, організаційних та процедурних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та нейтралізацію кіберзагроз. Умовно його можна розділити на такі складові: захист інформаційно-комунікаційних систем, забезпечення конфіденційності даних, попередження несанкціонованого доступу та швидке реагування на інциденти. [1].

У забезпеченні кіберзахисту беруть участь різні суб'єкти, включаючи державні органи, приватні компанії, громадські організації та міжнародних партнерів, зокрема:

- Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язок) – відповідає за формування політики кібербезпеки;
- Національний координаційний центр кібербезпеки (НКЦК) – здійснює аналіз загроз та розробляє рекомендації;
- Служба безпеки України (СБУ) – виконує контррозвідувальні заходи у кіберпросторі;

- Приватні ІТ-компанії – розробляють програмне забезпечення, надають послуги кіберзахисту та займаються аудитом безпеки;
- Організації НАТО, ЄС, ООН та інші – підтримують Україну у зміцненні кібербезпеки, надаючи технологічну та фінансову допомогу;
- Освітні та наукові установи здійснюють підготовку фахівців з кібербезпеки, розробляють нові технології та методи захисту [2].

Об'єктами кіберзахисту є інформаційні ресурси та системи, які мають стратегічне значення, а саме: об'єкти критичної інфраструктури (енергетика, транспорт, телекомунікації, системи водопостачання та охорони здоров'я), вихід з ладу яких, у тому числі внаслідок кібератак, може призвести до катастрофічних наслідків. Також, державні інформаційні ресурси (реєстри, бази даних, системи електронного врядування), які забезпечують функціонування держави. Крім того, інформаційна безпека громадян (персональні дані, фінансові рахунки, соціальні мережі), які часто стають об'єктами атак з метою викрадення інформації або шахрайства [3].

Для ефективного захисту від кібератак використовуються основні методи: шифрування даних (забезпечує конфіденційність інформації), системи моніторингу та виявлення загроз (SIEM) (дозволяють в реальному часі аналізувати події та ідентифікувати потенційні атаки), мультифакторна автентифікація (MFA) (зменшує ризик несанкціонованого доступу до систем), сегментація мережі (обмежує можливість поширення атаки всередині інформаційної системи), тренування персоналу (оскільки людський фактор залишається однією з головних вразливостей, навчання співробітників є важливим елементом кіберзахисту), резервне копіювання даних (дозволяє швидко відновити роботу системи після кібератаки або технічного збою), аудит безпеки (регулярні перевірки дозволяють виявити слабкі місця в системі та вчасно усунути їх) [4].

В умовах воєнного стану кіберзагрози стають частиною гібридної війни. Зловмисники можуть здійснювати атаки на критичну інфраструктуру з метою дестабілізації держави, поширювати дезінформацію для підриву морального

духу населення, викрадати секретну інформацію, яка може бути використана проти держави, паралізувати роботу державних установ через атаки типу DDoS.

Прикладами таких загроз є – кібератака вірусу Petya у 2017 році, яка паралізувала роботу багатьох українських компаній та державних структур.

28 березня 2022 року український провайдер Укртелеком зазнав потужної атаки, під час якої хакери намагались проаналізувати, як влаштована ІТ-інфраструктура, вивести з ладу обладнання та сервіси, а також отримати контроль над мережею та обладнанням компанії [5].

На мою думку, на сьогодні, основними викликами для України у сфері кіберзахисту є недостатнє фінансування та застаріле обладнання, брак кваліфікованих кадрів, високий рівень залежності від іноземних технологій, постійна еволюція кіберзагроз, які стають дедалі складнішими.

Водночас, Україна має значний потенціал для посилення кіберзахисту. Розробка національних програм, інтеграція з міжнародними системами кібербезпеки, створення центрів реагування на інциденти та підтримка ІТ-сектору — це перспективні напрямки для зміцнення кібербезпеки.

Підсумовуючи вище сказане необхідно зазначити, що система кіберзахисту є ключовою умовою забезпечення кібербезпеки в умовах воєнного стану. Її ефективність залежить від взаємодії державних і приватних структур, використання сучасних технологій, підготовки кадрів та міжнародної співпраці. У сучасному світі кібербезпека є не лише технічним питанням, а й невід’ємною складовою національної безпеки, що потребує постійного вдосконалення та адаптації до нових викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранов О.А. Про тлумачення та визначення поняття «кібербезпека». URL: <https://ippi.org.ua/baranov-oa-pro-tlumachennya-ta-viznachennya-ponyattya-%E2%80%9Ckiberbezpeka%E2%80%9D> (дата звернення 10.04.2025).

2. Правова база кібербезпеки в Україні: загальний огляд і аналіз; Квітень 2021; Лілія Олексюк. Міжнародна фундація виборчих систем. URL: <https://ifesukraine.org/wp-content/uploads/2021/04/IFES-Ukraine-Cybersecurity->

Legal-Framework-Overview-2020-v2-2021-04-01-Ukr.pdf (дата звернення 10.04.2025).

3. Про національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. Відомості верховної ради України. 2014. № 17. Ст.594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення 15.04.2025).

4. SNT. Моніторинг інформаційної безпеки (SIEM). URL: <https://www.snt.ua/portfolio/it-resheniya/informacionnaya-bezopasnost/monitoring-informacionnoj-bezopasnosti-siem> (дата звернення 10.04.2025).

5. Український телекомунікаційний портал PORTALTELE. URL: https://portaltele.com.ua/news/companies/kiberataka-na-ukrtelekom-28-bereznya-detali.html#google_vignette (дата звернення 10.04.2025).

БОРИСОВ Назар Михайлович

Київський інститут Національної гвардії
України

**МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО В СЛУЖБОВО-БОЙОВІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ**

Вивчення міжнародного гуманітарного права (далі - МГП) у контексті діяльності Національної гвардії України (далі - НГУ) є надзвичайно актуальним в умовах тривалої збройної агресії РФ. Оскільки НГУ виконує важливі бойові завдання разом із Збройними Силами України, її діяльність має відповідати не лише національному законодавству, а й міжнародним стандартам ведення війни.

Проблеми, пов'язані із правовим забезпеченням функціонування Національної гвардії України, досліджували у своїх працях такі науковці, як О. Кобзар, О. Комісаров, Д. Корнієнко, О. Кривенко, Д. Толстоносов, Ф. Флурі, В. Бадрак та інші вчені. Разом з тим сутність правового статусу та зв'язку діяльності НГУ і міжнародного гуманітарного права ще недостатньо висвітлена у теоретичних працях.

Дотримання норм МГП дозволяє НГУ діяти ефективно, водночас зменшуючи ризик порушень прав людини та воєнних злочинів. Це, у свою чергу, посилює міжнародну підтримку України, сприяє фіксації та розслідуванню злочинів, які скоює росія, і зміцнює правові позиції України у міжнародних правових інституціях. Крім того, застосування МГП у діяльності НГУ сприяє захисту цивільного населення та критичної інфраструктури, що є одним із ключових завдань під час бойових дій.

Збройна агресія російської федерації проти України створила ситуацію, в якій питання дотримання норм МГП стало особливо актуальним. Національна гвардія України виконує як військові, так і правоохоронні функції, діє в умовах збройного конфлікту, що зобов'язує її дотримуватися міжнародних стандартів

ведення бойових дій. Відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України», військовослужбовці мають діяти в межах міжнародного та національного законодавства, що регулює правила ведення бойових дій. [1].

У такому контексті роль міжнародного гуманітарного права у діяльності НГУ є надзвичайно важливою. По-перше, воно визначає допустимі методи ведення бойових дій та правовий статус військовослужбовців. По-друге, дотримання МГП є критично важливим для захисту цивільного населення, запобігання воєнним злочинам і зміцнення правової позиції України на міжнародній арені. По-третє, суворе дотримання міжнародних норм дозволяє виключити ризики неправомірного використання сили, що є важливим як для внутрішньої, так і для міжнародної легітимності дій українських військових підрозділів. [2, с. 4].

Поширеною є хибна думка, що міжнародне гуманітарне право повністю обмежує застосування військової сили або забороняє ведення бойових дій. Насправді ж МГП не лише не заперечує право держави на оборону, а й визначає чіткі правила ведення війни, що спрямовані на гуманізацію збройних конфліктів та захист цивільного населення. Саме тому дослідження цієї проблематики потрібне для того, щоб спростувати хибні уявлення суспільства про МГП та показати його реальну роль у регулюванні воєнних дій, зокрема у діяльності Національної гвардії України.

Як суб'єкт застосування норм міжнародного гуманітарного права, НГУ повинна керуватися основними принципами ведення бойових дій, зокрема принципом розмежування, який забороняє атаки на цивільне населення та об'єкти, принципом пропорційності, що обмежує застосування сили лише необхідним рівнем, а також принципом військової необхідності, який вимагає, щоб воєнні дії були спрямовані виключно на досягнення законних військових цілей [3].

Національна гвардія України має подвійний характер — вона є як силовою структурою, що відповідає за підтримання правопорядку у мирний час, так і військовим формуванням, що бере участь у збройному конфлікті. Це відрізняє її

від Збройних Сил України, які функціонують виключно у військовій сфері та виконують завдання із захисту територіальної цілісності країни від зовнішньої агресії [1]. Однак під час бойових дій військовослужбовці НГУ прирівнюються до комбатантів, що надає їм відповідний статус відповідно до норм міжнародного права [1, с. 85].

Юридичні підстави діяльності НГУ в контексті дотримання міжнародного гуманітарного права закріплені в національному законодавстві, зокрема у Законі України «Про Національну гвардію України», а також в дотриманні міжнародних угод, таких як Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року [4]. Крім того, Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України визначає обов'язкове навчання особового складу правилам ведення війни, поводження з військовополоненими та захисту цивільного населення [5, с. 8].

Діяльність Національної гвардії України в умовах збройного конфлікту підпорядковується нормам міжнародного гуманітарного права, які регламентують допустимі методи ведення війни, захист цивільного населення та поводження з військовополоненими. Відповідно особовий склад НГУ, як учасники збройного конфлікту, зобов'язаний дотримуватись принципу розмежування, передбаченого Женевськими конвенціями, застосовувати силу лише за військової необхідності та уникати надмірних втрат серед мирних жителів.

Забезпечення захисту цивільного населення та об'єктів критичної інфраструктури є ще одним важливим обов'язком НГУ. Відповідно до Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій, забороняються атаки на лікарні, школи, об'єкти водопостачання та енергетичні системи, які необхідні для виживання населення [4, с. 72].

Взаємодія НГУ із ЗСУ, поліцією та міжнародними організаціями є ще одним важливим напрямом дотримання норм МГП. У бойових умовах НГУ діє разом із Збройними Силами України, виконуючи завдання з оборони території, контрдиверсійної діяльності та ліквідації загроз, пов'язаних з незаконними

збройними формуваннями [2, с. 78]. Важливою є співпраця з міжнародними гуманітарними організаціями, такими як Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) та ООН, які контролюють дотримання прав людини у зонах бойових дій та надають допомогу постраждалим [3].

Відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду, за воєнні злочини, включаючи атаки на цивільне населення, катування, взяття заручників та використання забороненої зброї, передбачена кримінальна відповідальність [8].

Національне законодавство України також встановлює покарання за порушення норм МГП. Відповідно до Кримінального кодексу України, воєнні злочини кваліфікуються за ст. 438 – «Порушення законів і звичаїв війни» [3; 8]. Покарання може включати позбавлення волі на строк до довічного ув'язнення, залежно від тяжкості злочину. Крім того, військовослужбовці НГУ можуть нести дисциплінарну відповідальність, якщо їхні дії порушують внутрішні нормативні акти, відповідно до статутних документів, затверджених МВС та Міністерством оборони [2, с.2].

Таким чином, дотримання МГП не лише зміцнює міжнародний імідж України, а й підвищує ефективність військових операцій, знижуючи ризики невиправданих втрат і сприяючи подальшому притягненню РФ до відповідальності за вчинені воєнні злочини. Подальше вдосконалення підготовки військовослужбовців НГУ щодо норм МГП є необхідним для забезпечення їхньої правової грамотності та збереження моральних і етичних принципів під час виконання бойових завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну гвардію України» : Закон України від 23.03.2014 № 1401-VII: станом на 19 квіт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (дата звернення: 10.04.2025).

2. Толстоносов Д. Ю., Кобзар О. Ф., Комісаров О. Г., Сидорчук В. П. Забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної гвардії України: організаційно-правовий аспект: монографія / Д. Ю. Толстоносов, О. Ф. Кобзар,

О. Г. Комісаров, В. П. Сидорчук. – Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2023. 174 с.

3. Флурі Ф., Бадрак В. Національна гвардія України: шляхи розвитку: документ / Ф. Флурі, В. Бадрак. URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/The-National-Guard-of-Ukraine-Development-Options_ukr.pdf (дата звернення: 10.04.2025).

4. Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року: збірник документів / Міжнародний комітет Червоного Хреста. – Женева: ICRC, 2016. 250 с.

5. Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: Наказ Міноборони №164 від 23.03.2017. – Офіційний вісник України, 2017, № 30. 15 с.

6. Гаазькі конвенції 1899 і 1907 років: збірник міжнародних договорів / упоряд. Юрінком Інтер. – Київ: Юрінком Інтер, 2015. 180 с.

7. Римський статут Міжнародного кримінального суду (1998) : Офіційний бюлетень ООН. – Нью-Йорк: ООН, 1999. 300 с.

8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 19 квіт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.04.2025).

БОРИСОВ Назар Михайлович

Київський інститут Національної гвардії
України

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ФАКТОР ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ

Корупція суттєво гальмує розвиток нашої держави та суспільства. Боротьба з цим негативним явищем має вестися за всіма напрямками: від удосконалення законодавства до виховання у населення нетерпимого ставлення до проявів цього громадського зла, а також залучення населення до здійснення громадського контролю за відповідністю діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб Конституції України, законам України, іншим нормативно-правовим актам. У прагненні вдосконалити державну антикорупційну політику до її правових стандартів державі важливо розуміти, що ця політика може стати ефективною лише за активної участі суспільства, і лише спільними зусиллями держави та інститутів громадянського суспільства можна досягти стійких позитивних зрушень у протидії корупції.

Проблеми, пов'язані із роллю громадського контролю у запобіганні корупції розглядали ряд науковців – М. Кінаш, Т. Гжибовська, Ю. Нисневич, Л. Наливайко та інші. Але ряд аспектів потребує детального опрацювання.

Підвищити ефективність антикорупційних заходів держави можна, в тому числі, за рахунок використання багатого потенціалу соціальних (громадських) регуляторів. Зокрема, державна антикорупційна політика передбачає, крім розроблення ефективних превентивних заходів, також залучення інститутів громадянського суспільства, у тому числі через участь його інститутів, до здійснення громадського контролю у сфері протидії корупції [1, с. 47].

Аналіз законодавчої бази України дозволив встановити, що нормативного визначення поняття «громадський контроль» не існує, оскільки відповідного

закону наразі не ухвалено. В законопроекті № 2737 від 24.04.2015 пропонувалося визначення громадського контролю – «публічну діяльність громадських об'єднань, предметом якої є нагляд за відповідністю діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та службовців Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів» [2], але 01.11.2016 р. цей законопроект було знято з розгляду.

На основі норм Конституції правову основу громадського контролю складає комплекс законодавчих актів: Закони України «Про громадські об'єднання», «Про доступ до публічної інформації», «Про запобігання корупції», «Про звернення громадян», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про інформацію», «Про державну службу».

Сама ідея залучення громадянського суспільства до боротьби з корупцією є поширеною у світі. Форми цієї діяльності можуть бути різними і полягають переважно у взаємному обміні інформацією, спільному навчанні громадян, спільному обговоренні та виробленні конкретних рішень, комплексній спільній розробці та реалізації програм і моніторингу їх виконання, проведенні спільних перевірок дотримання законодавства, спільній участі в профілактичних заходах, методичному консультуванні та організаційній допомозі, проведенні громадських та дорадчих рад, громадських експертиз нормативних актів, засідань робочих груп, слухань, конференції, семінари, круглі столи, зустрічі, переговори, дослідження, моніторинг, записи тощо.

Характерною рисою сучасного суспільства є стійке відчуження між державою і громадянами. Соціально-політична пасивність громадян, які є об'єктами державної політики, стимулює відірваність влади від суспільства, і як наслідок – безвідповідальність перед ним, низькі темпи розвитку інститутів громадянського суспільства, а отже, низьку ефективність діяльності останнього [3, с. 50].

Результат антикорупційних заходів значною мірою залежатиме від того, наскільки населення країни усвідомить їх необхідність, реальність корупційної загрози інтересам кожної людини та держави в цілому, обов'язковість

дотримання заборон та обмежень, важливість запобігання процесам, що породжують корупційні правопорушення, оскільки антикорупційну політику не можуть реалізовувати лише ті люди, які придумують закони та контролюють їх виконання.

Успіх у боротьбі з корупцією залежить від комплексного, злагодженого підходу до цієї проблеми. Насамперед, йдеться про розвиток внутрішніх систем запобігання корупції органів влади, модернізацію методик, формування стандартів громадського контролю з урахуванням кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду протидії корупції, удосконалення освітніх програм та програм підвищення професійної кваліфікації персоналу, а також впровадження нових ідей, пропозицій та інновацій, що надходять від інститутів громадянського суспільства, організацій та громадян. особи. Боротьба з корупцією та будівництво цивільний товариств вимагає участь кожного члена суспільства, особливо молодого покоління.

Ефективність антикорупційної діяльності в рамках громадського контролю у протидії корупції може бути досягнута в результаті застосування комплексу організаційно-правових заходів, де удосконалення законодавства представлено як один із основних методів протидії їй.

Законодавство про боротьбу з корупцією необхідно розробляти комплексно, з обов'язковим урахуванням розвитку та зміни суспільних відносин, де кінцевою формою розвитку законодавства про боротьбу з корупцією стане вдосконалення діяльності щодо здійснення громадського контролю як регулятора самостійної сфери суспільних відносин.

Система громадського контролю у сфері протидії корупції має бути зрозумілою та простою для правоохоронних органів; важливо забезпечити єдність і послідовність норм. У вдосконаленні правового регулювання аналізованих відносин зацікавлені як суб'єкти, що здійснюють громадський контроль (оскільки корупція впливає на їхні права та свободи), так і сама держава [4, с. 51].

Для виходу із ситуації, що склалася, потрібні певні конкретні заходи та пошук сили, яка б за своїми об'єктивними ознаками забезпечувала та захищала права та інтереси громадян. Зближення органів державної влади та населення виступає одночасно і індикатором, і умовою реалізації ефективної державної антикорупційної політики.

Отже, за результатами викладеного матеріалу можна зробити такі висновки:

відсутність нормативного визначення на законодавчому рівні поняття громадського контролю як заходу запобігання корупції, одного боку, створює свободу творчості для державної та міської влади, а також наукової спільноти, з іншого боку, є перешкодою для загального розуміння цього явища, вносячи своєрідний термінологічний дисбаланс;

ефективність антикорупційної діяльності в рамках громадського контролю у протидії корупції може бути досягнута застосуванням комплексу організаційно-правових заходів, де удосконалення законодавства представлено як один із основних методів протидії їй;

законодавство про боротьбу з корупцією необхідно розробляти комплексно, з обов'язковим урахуванням розвитку та зміни громадських відносин, де кінцевою формою розвитку законодавства про боротьбу з корупцією стане вдосконалення діяльності щодо здійснення громадського контролю як регулятора самостійної сфери громадських відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наливайко Л.Р., Орешкова А.Ф. Громадський контроль в умовах сучасних євроінтеграційних процесів. Науковий вісник ДДУВС. 2019. № 3 (77). С. 47-55.

2. Проект Закону про народний контроль в Україні № 2737 від 24.04.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54942

3. Гжибовська Т. Громадський контроль як інструмент впливу на органи публічної влади в умовах воєнного стану. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2024. Випуск 54. С. 196-203.

4. Кінаш М.М. Громадський контроль як механізм протидії корупції: проблеми реалізації в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2020. № 29. Т. 2. С. 72-74.

5. Нисневич Ю.А. Інформаційно-комунікаційна стабілізація політичної системи. Політологічний вісник. 2017. №1 (6). С. 68-80.

БОРИСОВ Назар Михайлович

Київський інститут Національної гвардії
України

**КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕГОВОРІВ
ЗА ГАРВАРДСЬКИМ МЕТОДОМ
У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НГУ**

Сучасна війна завдала не лише територіальних втрат і руйнувань інфраструктури, а й глибоко вразила систему безпеки, комунікацій та довіри між державою і громадянами. І сьогодні сили безпеки та оборони мають не лише захищати кордони, а й забезпечувати правопорядок, допомогу, діалог і стабільність усередині суспільства. Національна гвардія України, як військове формування з правоохоронними функціями, має стати одним із ключових учасників гуманітарної взаємодії сектору безпеки з цивільним населенням.

У розробленні методів цивільно-військового співробітництва тривають пошуки гнучких мовно комунікативних інструментів взаємодії [1; 2; 3; 4; 6 та ін.].

Мета дослідження – визначити основні комунікативні принципи Гарвардського методу переговорів та обґрунтувати їх ефективність у цивільно-військовому співробітництві НГУ.

Цивільно-військове співробітництво передбачає системний діалог із населенням, органами місцевого самоврядування, волонтерськими та міжнародними структурами. Як зазначає О.О. Ноздрачов, групи цивільно-військового співробітництва виступають комунікативною ланкою між військовими формуваннями і громадянським суспільством, сприяючи створенню безпечного середовища та зміцненню авторитету держави [3, с. 65].

Завдяки цивільно-військовому співробітництву підрозділи НГУ не лише виконують завдання оборони, а й формують простір довіри, знижують рівень соціальної напруги, сприяють стабілізації ситуації на деокупованих і

прифронтових територіях. Вони виступають медіаторами у складних соціальних ситуаціях, адаптуючи підходи до місцевого контексту, культурних особливостей та очікувань населення. Як підкреслює І.В. Ушаков, саме взаємодія з місцевими громадами є основною умовою забезпечення соціальної безпеки на звільнених територіях. Цивільно-військова взаємодія виходить за межі класичного уявлення про підпорядкування – вона стає діалогом, заснованим на повазі до інтересів обох сторін [4, с. 135].

Сьогодні виникає потреба у фахових переговорах – не силових, а орієнтованих на інтереси, гуманітарних, конфліктозапобіжних. Одним із найбільш ефективних інструментів у цій площині є Гарвардський метод ведення переговорів, запропонований Р. Фішером, В. Юрі та Б. Паттоном. Цей підхід виник у межах Гарвардської програми переговорів і здобув широку популярність у різних сферах – від міжнародної дипломатії до врегулювання внутрішніх конфліктів у громадах. Його універсальність полягає у здатності забезпечити конструктивний діалог навіть у ситуаціях глибокої недовіри та емоційної напруги [5].

Особливість Гарвардського методу полягає в чотирьох базових принципах. По-перше, слід відокремлювати людей від проблеми – не дозволяти емоціям чи особистим упередженням впливати на вирішення сутнісних питань. По-друге, акцент варто робити не на позиціях сторін (які зазвичай є конфліктними), а на їхніх реальних інтересах. По-третє, сторони мають спільно генерувати варіанти взаємовигідних рішень, які враховують потреби кожної з них. І, нарешті, для обґрунтування домовленостей слід застосовувати об'єктивні критерії – правові, етичні чи технічні норми, прийнятні для всіх учасників процесу [5].

Усі ці принципи є особливо актуальними для діяльності Національної гвардії України в межах цивільно-військового співробітництва, оскільки дозволяють переходити від односторонніх інструкцій до реального діалогу. Дослідження І.В. Ушакова підтверджують, що гуманітарні завдання сил безпеки потребують саме таких переговорних стратегій, які виходять за рамки формального підпорядкування [4, с. 143–144].

В організації гуманітарної допомоги переговорний компонент стосується узгодження потреб цивільного населення з можливостями військових і партнерських організацій. Застосування принципу об'єктивних критеріїв – таких як кількість населення, доступ до інфраструктури, статистика звернень – дозволяє розподілити ресурси справедливо та прозоро, що посилює довіру до НГУ як до гуманітарного учасника.

Саме така модель описана в Доктрині цивільно-військового співробітництва ЗСУ (2020), де НГУ має виступати інструментом діалогу. Урегулювання локальних соціальних конфліктів потребує пошуку взаємовигідних рішень у ситуаціях, де є кілька учасників із суперечливими інтересами, волонтери, місцеві підприємці, жителі, адміністрація. Як наголошується в Доктрині цивільно-військового співробітництва ЗСУ, ключовими завданнями цивільно-військового співробітництва є «налагодження контактів з цивільними структурами, участь у переговорах, координація гуманітарних ініціатив» [7].

Отже, ефективність цивільно-військового співробітництва залежить від професійної підготовки особового складу до гуманітарної взаємодії. Гарвардський метод ведення переговорів відповідає вимогам сучасної цивільно-військової взаємодії в діяльності НГУ.

Необхідно опанувати вимоги нової парадигми гуманітарної безпеки, в основі якої діалог, взаємоповага, конструктивне вирішення конфліктів. І Національна гвардія України в цьому контексті виступає не лише як силовий орган, а як модератор соціального спокою, що діє в інтересах суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Настюк В. Я., Коропатнік І. М., Карелін В. В. Правовий режим цивільно-військового співробітництва як ефективний засіб забезпечення ООС в Україні. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 183–189.
2. Школяренко В., Призиглей Ю., Яковенко А., Крешний О. Удосконалення системи підготовки фахівців цивільно-військового

співробітництва у ЗСУ. Збірник наукових праць ХУПС. 2012. Вип. 1 (30). С. 46–51.

3. Ноздрачов О. О. Особливості діяльності груп ЦВС ЗСУ. Актуальні проблеми взаємодії громадянського суспільства і Збройних Сил України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (29 вересня 2015 р.). Старобільськ, 2015. С. 64–66.

4. Ушаков І. В. Механізми реалізації цивільно-військового співробітництва у секторі безпеки і оборони України : дис. ... д-ра філософії. Київ, 2023. 187 с.

5. Fisher R., Ury W., Patton B. Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In. Penguin Books, 2011. 240 с.

6. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва / за ред. О. Ноздрачова. Київ: УЦВС, 2019. С. 47–54.

7. Доктрина «Цивільно-військове співробітництво» : Наказ Головнокомандувача ЗСУ від 02.07.2020 № 15860. С. 12–14.

БУДКІВСЬКИЙ Владислав

Миколайович

Київський інститут Національної гвардії
України

ПРОФІЛАКТИКА КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ВЛАДИ

Україна стикається з численними внутрішніми та зовнішніми викликами на шляху глобальних демократичних перетворень, і однією з ключових внутрішніх перешкод на шляху реформування суспільства залишається корупція.

Вважається, що корупція підриває моральні засади суспільства, знижує довіру до влади на всіх рівнях та дискредитує її авторитет. Спостерігається тісний зв'язок між недоброчесними державними службовцями та представниками тіньового кримінального світу, що створює загрозу формування псевдогромадянських відносин.

Корупція поширена у всіх сферах життя, що деформує суспільні відносини, починаючи з порушення службових обов'язків і нормального порядку суспільних відносин, а потім порушуючи інші суспільні відносини [1, с. 25].

Корупція залишається однією з найгостріших проблем українського суспільства, становлячи реальну загрозу національній безпеці, політичному, соціальному та економічному розвитку країни, а також утвердженню демократичних принципів і верховенства права.

Одночасно корупція у період воєнного стану є надзвичайно деструктивним явищем, яке послаблює обороноздатність країни, її армію та завдає не меншої шкоди, ніж ворожі обстріли. Зміцнення антикорупційного законодавства і створення ефективних механізмів його виконання є ключовими завданнями [2, с. 67].

Проблема корупції є об'єктом дослідження багатьох науковців, зокрема Ю. Камардіна та А. Філіпенка [1], В. Пироговської [3], А. Мошніна, Н. Кайди [5], І. Хомишина [6], Л. Приймак [6], О. Гулак [8] та інших.

Антикорупційний процес в Україні супроводжується постійними змінами законодавства у цій сфері, відсутністю узгодженості між антикорупційними та іншими правоохоронними органами, а також недостатнім залученням громадянського суспільства до протидії корупції. Невизначеність організаційної та функціональної структури національної антикорупційної системи, а також незавершеність реформ негативно позначаються на ефективності антикорупційної політики [3, с. 4].

Ураховуючи зазначене, боротьба з корупцією залишається ключовим питанням у контексті розвитку країни, національної безпеки та інтеграції України до європейських і євроатлантичних інституцій. Це зумовлює необхідність комплексного вирішення теоретичних та практичних аспектів антикорупційної діяльності.

Найбільш небезпечними формами корупції є політична, судова та корупція в правоохоронних органах, оскільки вони тісно пов'язані та взаємозалежні. В Україні є фактори, які створюють сприятливі умови для поширення та закріплення політичної корупції. У такій ситуації можливі різноманітні форми прихованого зловживання владою, оскільки, з одного боку, бракує ефективного контролю з боку політичної опозиції, а з іншого – недостатньо розвинений громадський нагляд за дотриманням демократичних і правових принципів у діяльності державних інституцій. Ключовим засобом протидії політичній корупції в Україні є формування реальної антикорупційної волі на найвищих рівнях влади, а також активна позиція громадянського суспільства, спрямована на протидію антидемократичним і неправомірним проявам у функціонуванні державної влади.

Опитування показують, що більшість громадян вважають органи державної влади корумпованими та ставляться до корупції з певною толерантністю. Звіти міжнародних організацій, таких як GRECO, ОЕСР і

Європейська комісія, свідчать про невиконання Україною взятих на себе зобов'язань у сфері боротьби з корупцією [3, с. 5].

Згідно з індексом сприйняття корупції 2024 (CPI), який базується на даних з різних джерел, що описують, як представники бізнесу та експерти з відповідної країни сприймають рівень корупції у державному секторі, Україна отримала 35 балів зі 100 можливих. У новому дослідженні Transparency International наша країна посідає 105 місце поміж 180 країн [4].

Таким чином, після відчутного приросту на три бали у 2023 році вже у 2024-му Україна дещо втратила позиції в антикорупційній боротьбі. Основними ж драйверами змін залишаються реформи, спрямовані на євроінтеграцію і виконання міжнародних зобов'язань [4].

Утім, цьогорічні результати сигналізують про формальний підхід до виконання багатьох реформ або ж свідоме пробуксовування в їх реалізації. Тож втрата балів у 2024 році вказує на те, що орієнтації суто на програмне виконання взятих Україною зобов'язань недостатньо, а реалізація розпочатих реформ відбувається не так якісно, як планувалося.

Так само 35 балів за результатами цьогорічного дослідження має Сербія. На один бал нас випереджає Домініканська Республіка, тоді як на бал менше набрали Алжир, Бразилія, Малаві, Непал, Нігер, Таїланд і Туреччина.

Показники більшості країн-кандидаток в Євросоюз теж показують тенденції до стагнації в боротьбі з корупцією. Так, за рік не змінилися показники Грузії (53 бали, 53 місце), Чорногорії (46 балів, 65 місце), Туреччини (34 бали, 107 місце). На 1 бал зменшилися показники Сербії (35 балів, 105 місце). По 2 бали втратили Північна Македонія (40 балів, 88 місце) та Боснія і Герцеговина (33 бали, 114 місце). А покращити свої показники вдалося лише двом країнам: на 1 бал вирости позиції Молдови – 43 бали, 76 місце, і аж на 5 балів – показники Албанії (42 бали, 80 місце). Таким чином, лише Молдова і Албанія показали цього року прогрес, причому зростання Албанії – це найкраща динаміка з-поміж усіх країн-кандидаток до ЄС [4].

Ефективна антикорупційна політика базується на трьох основних елементах: якісному законодавстві, потужних антикорупційних інститутах та високій культурі нетолерантності до корупції серед населення. Важливо розуміти, що запобігання корупції – це не лише завдання правоохоронних органів. Кожен громадянин має сприяти викоріненню цього явища, не допускати власної участі у корупційних схемах і не створювати передумови для їх поширення [5, с. 247].

Основні напрямки боротьби з корупцією включають профілактику, притягнення до відповідальності та усунення наслідків корупційних дій. Профілактика охоплює запобіжні заходи, спрямовані на недопущення нових корупційних схем та усунення чинників, що сприяють їх виникненню [6, с. 168].

Санкції за корупційні злочини в Україні часто обмежуються штрафами або позбавленням волі з можливістю внесення застави, що дозволяє порушникам виходити на свободу, використовуючи незаконно набуті кошти. Тому необхідним є запровадження жорсткіших покарань, зокрема конфіскації майна та довічної заборони на зайняття державних посад. Це підвищило б ризики для корупціонерів і унеможливило б їхнє повернення до протиправної діяльності.

З огляду на поточний стан війни в Україні, толерування корупції сприяє ослабленню держави.

Важливим фактором у боротьбі з цим явищем є взаємодія між суспільством і державою, а також формування у громадян нетерпимості до корупції на всіх рівнях. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) проводить освітні заходи для студентів, підвищуючи обізнаність молоді щодо негативних наслідків корупції. У 2020 році було створено Офіс розбудови доброчесності, який реалізує нові програми з антикорупційної освіти. Особливу увагу слід приділяти інформаційній роботі, яка б акцентувала відповідальність кожного громадянина у протидії корупції [7, с. 161].

Не можна забувати і про викривачів корупції. Відсутність належного захисту демотивує як громадян, так і працівників державних органів сприяти викриттю корупційних злочинів. На жаль, на практиці законодавчі норми щодо

їхнього захисту часто не діють належним чином, що створює ризик переслідувань для викривачів, а правоохоронні органи не завжди можуть гарантувати їм безпеку. Багато людей уникають повідомлень про корупцію через страх перед можливими негативними наслідками для себе та своїх родин.

Щоб стимулювати співпрацю з правоохоронними органами, важливо впроваджувати більше кейсів щодо матеріального заохочення викривачів. Не менш значущим є формування довіри до антикорупційних та правоохоронних органів, аби громадяни не боялися повідомляти про факти корупції. Необхідно також проводити масштабні інформаційні кампанії для підвищення рівня обізнаності громадян щодо їхніх прав як викривачів та існуючих механізмів захисту.

Доцільно звернути увагу на те, що в Україні основну роль у боротьбі з корупцією відіграють правоохоронні органи, проте вони також характеризуються високим рівнем корумпованості. Корупція в системі правоохоронних органів становить серйозну загрозу для держави, підриваючи її безпеку. Проте досягнення повної незалежності правоохоронців від корупційних впливів у короткостроковій перспективі є малоімовірним, що суттєво ускладнює ефективну реалізацію антикорупційної політики.

Досвід США, які вже десятиліттями борються з корупцією, демонструє ефективність розподілу функцій між федеральними та місцевими органами. Важливу роль у цьому відіграють ФБР і спеціалізовані комітети, які займаються розслідуванням корупційних злочинів. Основний акцент американської антикорупційної політики робиться на профілактиці та дотриманні високих етичних стандартів у державному управлінні.

Німеччина обрала стратегію мінімізації ресурсів, що можуть бути використані для корупційних схем, створивши базу даних компаній, залучених у корупційні правопорушення. Подібний підхід застосовується також в Ізраїлі.

Сінгапур і Японія зосереджуються на гідному рівні оплати праці державних службовців та щорічному декларуванні активів посадовців.

Південна Корея вигадала свій метод, який базується на прозорості розгляду заяв громадян чиновниками того органу, до якого надходить звернення [8, с. 199].

Підсумовуючи, слід наголосити, що для досягнення подібних результатів українським законодавцям варто звернути увагу на досвід інших країн та вдосконалити нормативно-правову базу для ефективної протидії корупції. Органам державної влади та місцевого самоврядування необхідно здійснювати профілактичні заходи серед усіх верств населення, які можуть бути залучені до корупційних схем або стати їх свідками, а також донести суспільству усвідомлення руйнівного впливу корупції на державу загалом.

На сьогодні питання профілактики корупції, її виявлення та припинення в органах державної влади та місцевого самоврядування є як ніколи актуальним. Створення ефективної системи запобігання корупції забезпечить умови для сумлінного виконання державними службовцями свого головного обов'язку – служіння народу в рамках закону.

Підсумовуючи, варто зазначити, що відсутність конкретного прогресу в боротьбі з корупцією є однією з головних перешкод на шляху вступу України до ЄС. Повністю викоринити корупцію неможливо, адже вона притаманна будь-якій державній системі. Проте значне скорочення її проявів у найближчій перспективі є цілком досяжним завданням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Камардіна Ю. В. Філіпенко А. С. Деякі питання запобігання корупції в органах місцевого самоврядування. Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Право. 2021. № 22. С. 24–30.

2. Ковальова Т. І. Актуальні питання притягнення до відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення, вчинені під час дії правового режиму воєнного стану, а також запобігання вчиненню цих правопорушень. Національна академія Національної гвардії України. Честь і закон № 4 (87) 2023. С. 67-72.

3. Пироговська В. О., Предместніков О. Г., Гончарук О. В. Запобігання корупції в органах державної влади України: роль адміністративного права. Академічні візії. 2024. № 27. С. 1-15.
4. Індекс сприйняття корупції – 2024. Transparency International Ukraine. 11.02.2025. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2024/> (дата звернення: 07.03.2025).
5. Кайда Н. Я., Мороз В. В. Формування та реалізація механізмів запобігання корупції в органах державної влади. Вісник післядипломної освіти: зб. наукових праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування». 2025. № 60. С. 246-258.
6. Хомишин І. Ю. Профілактики корупційних правопорушень в системі державної служби. Митна справа. 2015. № 2. С. 198-203.
7. Приймак Л. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії корупції (досвід країн-членів НАТО, ЄС). Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції: тези I Всеукраїнської науково-практичної конференції (28 жовтня 2021 року). 2021. С. 261-262.
8. Гулак О. В., Курило В. І., Дубчак Л. М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. Право та державне управління. 2021. № 1. С. 196-201.

ВЛАДИКА Олег Леонідович

Київський інститут Національної гвардії
України

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ТАКТИЧНОМУ РІВНІ (ВЗВОД)

Штучний інтелект (ШІ) поступово стає ключовим інструментом сучасних збройних сил. Якщо раніше його застосування переважно стосувалося стратегічного чи оперативного рівня, то сьогодні ШІ дедалі частіше інтегрується і на тактичному рівні, зокрема на рівні взводу. Це відкриває нові можливості для підвищення ефективності бойових дій, зниження ризиків для особового складу та забезпечення кращої координації в динамічних умовах бою.

ШІ здатний обробляти дані з численних джерел — безпілотників, сенсорів, тепловізорів, камер — і створювати узагальнену картину поля бою. Командир взводу отримує не лише «живу» мапу розташування сил противника, а й аналітику: напрямки ймовірного наступу, загрози, які швидко змінюються, а також потенційні укриття або вогневі позиції. Це дозволяє приймати рішення значно швидше та точніше.

ШІ може діяти як «електронний радник» командира, який, базуючись на поточній ситуації, пропонує найбільш доцільні тактичні дії. Наприклад, при виявленні ворожої засідки система може запропонувати обхідні маршрути, засоби вогневої відповіді або доцільність виклику підкріплення.

На рівні взводу вже зараз застосовуються малі наземні роботи для розвідки, евакуації поранених або доставки боєприпасів. ШІ забезпечує автономність цих систем, дозволяє їм ухилятися від перешкод, мін або вогню, знижуючи ризики для людей. У перспективі — інтеграція бойових дронів, які взаємодіють з підрозділом майже як додаткові солдати.

В умовах бойових дій часто виникає потреба швидко отримати підкріплення, боєприпаси чи евакуювати поранених. ШІ може прогнозувати,

коли саме й де знадобляться ресурси, визначати оптимальні маршрути їх доставки з урахуванням бойової обстановки.

ШІ здатний автоматично перекодувати повідомлення, захищаючи зв'язок від перехоплення або глушіння. Крім того, голосові помічники можуть спрощувати обмін інформацією між особовим складом підрозділу, автоматизуючи передачу наказів, повідомлень, вказівок.

Штучний інтелект активно застосовується у навчанні військовослужбовців. Створення віртуальних симуляторів бою, які адаптуються до дій військовослужбовця, дозволяє ефективніше готувати підрозділ до реальних ситуацій. Крім того, ШІ аналізує помилки та підказує оптимальні дії у конкретному сценарії.

Штучний інтелект стає важливою складовою сучасного тактичного бою. Його використання на рівні взводу дозволяє не лише підвищити ефективність виконання завдань, але й суттєво знизити втрати, підвищити мобільність та злагодженість дій. Подальше впровадження ШІ-технологій на цьому рівні є необхідним кроком у трансформації армії майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство оборони України. Концепція застосування роботизованих комплексів у Збройних Силах України. – Київ: МОУ, 2023.
2. Журнал «Оборонний вісник». Тактична автономія: як ШІ змінює бойову роботу взводу. – №3, 2024.
3. Військова академія (м. Одеса). Сучасні підходи до автоматизації тактичної ланки управління підрозділами. – Науковий вісник, 2023.
4. С. І. Мельник. Використання систем штучного інтелекту в бойових діях на тактичному рівні. – Військово-науковий вісник, №2 (41), 2023.
5. І. В. Бондаренко. Штучний інтелект у Збройних Силах України: сучасний стан та перспективи розвитку. – Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони, №1 (43), 2024.

ВОЛОШИН Данило Романович

Київський інститут Національної гвардії
України

НОВІТНЄ ОЗБРОЄННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ

Сили оборони України (далі СОУ) є боєздатною стороною в Російсько — Українській війні. Цю боєздатність забезпечує високий рівень підготовки значної частини особового складу та засоби, якими цей склад оперує. В цій тезі буде висвітлено загальну картину новітності озброєння в розпорядженні СОУ та окремі зразки таких озброєнь.

Нині СОУ користуються трьома джерелами постачання озброєння: власне виробництво, постачання з-за кордону та противник (трофеї). Отримати як трофей щось новітнє від противника складно, тому великої кількості зразків озброєння, які нас цікавлять, немає. Інші два джерела є більш-менш постійними, тому і розглядатися будуть тільки вони.

Перед мовою про вітчизняні та закордонні зразки озброєнь я хочу окремо згадати та висловити вдячність волонтерському руху, який вивів нашу державу на рівень розвитку використання БПАК, якого не можуть досягнути навіть США. Саме силами волонтерів та операторів БПАК ми стали передовою державою у цій сфері. БПЛА діють у таких просторах; у небі, на землі та на воді. Їх застосування поділяється на два напрями: ураження противника та розвідки. Розвідка здійснюється БПЛА мультироторного типу та типу «крило». Ураження противника здійснюється трьома способами: ураженням противника за рахунок детонації заряду на самому дроні («камікадзе»), бомбардуванням шляхом скидування на противника саморобних вибухових пристроїв та вогневе ураження за допомогою стрілецької зброї, що встановлена та безпілотному апараті. Перший спосіб здійснюють FPV-дрони та безпілотні судна з встановленими на них вибуховими зарядами. Другий — модефіковані цивільні БПЛА, наприклад виробників DJI та Autel; або виготовлені спеціально для цього важкі

мультироторні БПЛА, які противник прозвав «Баба-Яга». Третій — експериментальні безпілотні мобільні турелі як повітряні, так і наземні на гусеничному, або колісному шасі.

Наші західні партнери надають нам обширний перелік вогневих засобів, але проблемою їх є застарілість. Звісно, цей факт не відмінняє їх ефективності на полі бою, але це є результатом протистояння з гіршими за якістю і такими ж застарілими засобами противника. Кулемет Браунінга здобув великої популярності через свою надійність, але йому вже за сотню років. Платформа AR-15 є новою для нашого війська, проте розроблена в 50-х роках минулого століття. І так у всьому: від стрілецької зброї до танків і артилерійських систем з авіацією. Проте винятки із правил є.

«Майбутній канцлер Німеччини Фрідріх Мерц підтвердив готовність надати Україні крилаті ракети Taurus...» - пише видання «Мілітарний». «А чим він такий особливий?», може виникнути питання у осіб, що з ним не знайомі. А це вундерваффе вагою 1400 кілограмів, бетонобійною кумулятивною бойовою частиною вагою 480 кг, що летить до 500 кілометрів зі швидкістю до 0,95 маха, що в три рази перевищує швидкість звуку. Це свого роду «Дора» нашого часу, яка здатна нищити підземні склади противника, але Taurus влучний і є ракетою, а не гаубицею. Звісно, цей зразок озброєння ще не використовується нами, проте, на думку автора, його використання є вельми вірогідним у майбутньому.

Керований артилерійський боєприпас M982 «Excalibur» був переданий нам 2023 року в пакеті допомоги, що був озвучений 21 грудня 2022 року. По суті це є реактивним снарядом, але випускається він саме ствольною 155 міліметровою артилерією. Він є високоточною зброєю, на результативність якої не впливають погодні умови будь-якої природи, як заявлено виробником. Сам снаряд є некерованим, а точні координати цілі програмуються перед зарядженням самого снаряду. Дальність польоту снаряду складає 40-57 кілометрів, залежно від модифікації.

Як висновок цього маленького розділу, я висловлюю таку думку: новітні озброєння західного зразку нам надходять у вигляді високоточного ракетного

озброєння, у більшості випадків. Стрілецька зброя, броньована техніка, артилерія та інші групи озброєнь нам надаються із старих запасів, або виготовляються спеціально без використання новітніх технологій, прикладом останнього є передані Україні танки M1A1 SA-UKR. Ситуація є досить сумною, а ще сумнішою її робить неспроможність оборонної промисловості України сповна забезпечити війська справді новітніми зразками, а не копіями західних моделей, або модифікацій старої техніки. Проте дещо наша оборонна промисловість все-таки видає і видане має колосальний потенціал, що ми і розглянемо у наступній і останній частині тези, що присвячується творінням нашого народу.

Ракета-дрон «Паляниця» є засобом знищення наступального потенціалу в глибокому тилу противника. Радіус дії сягає 700 кілометрів і це єдина відома характеристика цього боєприпасу, оскільки усе інше засекречено. З огляду на офіційні заяви невеликі розміри та велику дальність, можу висунути здогадку, що основною ціллю цього вогневого засобу є ураження авіації противника під час стоянки на аеродромах під відкритим небом. Гіпотетично, дає можливість здійснювати знищення фронтових та стратегічних літаків противника під час підготовки до вильоту, за умови тісної взаємодії артилеристів, Головного управління розвідки України та місцевої агентурної мережі.

Берегова ракетний комплекс «Нептун», що потопив флагман російського чорноморського флоту, має досить складну історію та безмежний потенціал. Початок розробки був розпочатий у 2010 році силами КБ «Луч», відбувалась за рахунок самого КБ до 2013 року, коли були проведені кидкові випробування, на яких був присутній міністр оборони Лебедев, після чого він вказав на виробництво у майбутньому нового озброєння, яким і міг бути «Нептун». Весною 2016 року були виготовлені перші льотні зразки ракети, 2017 року неpubлічні випробування і нарешті в січні 2018 року, в присутності секретаря РНБО Турчинова, були здійснені перші публічні випробування ракети. У травні 2019 року була повністю оновлена авіоніка ракети. Сам потенціал ракети полягає у тому, що при зміні головки наведення та бойової частини протикорабельна

ракета стає із класу «земля-море» в клас «земля-повітря», або «земля-земля». Для прикладу: наш противник активно використовує зенітні ракети для ураження наземних цілей навіть без змін у конструкції ракети. «Нептун» може стати початківцем цілого сімейства ракетних зразків озброєння, що зможе забезпечити обороноздатність нашої держави не тільки на морі, а й у повітрі та на землі, за наявності відповідних виробничих потужностей.

САУ «Богдана» є рядом артилерійських систем, які з кожною генерацією все вдосконалюються і вдосконалюються. У самому задумі САУ мала досилач боєприпасів та автомат заряджання проте, у зв'язку із повномасштабним вторгненням, перші її варіанти на мали навіть досилача, тому снаряд подавався до казенника вручну. Потім з'явився досилач, партія минулого року похвалилася автоматом заряджання, а цього планують встановити нові балістичні обчислювачі. Сама «Богдана» є досить точною, навіть у порівнянні із західними зразками артилерії, не кажучи вже про радянську та похідну від неї російську.

З огляду на все вище написане, висновок роблю такий: Україна стоїть на порозі розвитку нових вершин військової величі та розвитку власного виробництва новітніх зразків озброєння, що у майбутньому дозволить нам вести ефективні бойові дії незалежно від наявності допомоги наших західних партнерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Інтернет-видання «Defense Express».
2. Інтернет-видання «Мілітарний».
3. Інтернет-видання «АРМІЯ INFORM».
4. Сайт телеканалу «Новий».

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

В сучасному світі, де інформаційні технології відіграють дедалі вагомішу роль, загрози інформаційній безпеці неухильно зростають. Розглянемо основні загрози, які стоять перед інформаційною безпекою в державному секторі.

1. Кіберзлочинність.

Кіберзлочинність є однією з найсерйозніших загроз інформаційній безпеці. У державному секторі, де обробляються чутливі дані, фішинг може мати катастрофічні наслідки.

2. Інформаційна війна.

Використання ЗМІ для поширення неправдивих відомостей з метою керування суспільною думкою особливо важливо в умовах війни. Напади на репутацію державних органів можуть здійснюватися через активні дії в соціальних мережах.

3. Внутрішні загрози.

Це можуть бути як недобросовісні службовці, так і низька кваліфікація кадрів. Працівники, які мають доступ до конфіденційної інформації, можуть свідомо або випадково сприяти її витоку [1, с. 201].

4. Недосконала правова база.

Правовий фундамент інформаційної безпеки в Україні вимагає поліпшення. Існування пропусків у законах може статися так, що певні загрози залишаться поза увагою правоохоронців.

5. Технологічне відставання.

Більшість державних організацій використовують застаріле обладнання та методи, що не спроможне ефективно гарантувати захист інформації. Недолік

сучасних систем шифрування та захисту даних збільшує ризик витоку конфіденційної інформації.

6. Недостатня обізнаність.

Значна кількість співробітників не проходять навчання з базових правил кібербезпеки, що збільшує ймовірність помилок під час роботи з конфіденційними даними.

Забезпечення інформаційної безпеки вимагає комплексного підходу, який охоплює юридичні, організаційні, технічні та освітні аспекти [2]. Механізми реагування на загрози інформаційній безпеці мають бути спрямовані на захист державного сектору від різних кібер-нападів, дезінформаційних кампаній, витоків даних та інших загроз, які можуть порушити стабільність та суверенітет країни [3].

Інституційний механізм передбачає низку державних органів та організацій, які відповідають за гарантування інформаційної безпеки. Ці органи мають злагоджено працювати для дієвого реагування на виклики [4, с. 136]. Основними дійовими особами цього механізму є:

- Кабінет Міністрів України.
- Рада національної безпеки і оборони України (РНБО).
- Служба безпеки України (СБУ).
- Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (ДССЗІ).

Чинне законодавство України охоплює низку нормативно-правових актів, що визначають принципи та процедуру забезпечення кібербезпеки:

1. Закон України «Про національну безпеку України» окреслює ключові підвалини державної політики у сфері національної безпеки, зокрема, інформаційної [5].

2. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» регулює взаємини, пов'язані із захистом інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах, конкретизує права та

обов'язки власників інформації, операторів інформаційних систем і споживачів [6].

3. Закон України «Про електронні комунікації» закладає правові основи діяльності у сфері електронних комунікацій, встановлює права та обов'язки операторів та провайдерів електронних комунікацій, а також користувачів їхніх послуг [7].

Слід підкреслити наявність певних прогалин у законодавстві, що вимагають усунення для результативної адаптації до теперішніх викликів. Зокрема, постала нагальна потреба прийняття правок до закону про кібербезпеку, який би брав до уваги міжнародний досвід та окреслював стратегічні вектори розвитку кібербезпеки в Україні.

Для підвищення результативності системи реагування на інформаційні виклики в Україні, критично важливо вжити комплекс заходів, що охоплюють правове поле, технічне оснащення, освітню сферу та взаємодію на міжнародному рівні:

1. Розробка нормативно-правової бази, що регулює діяльність у соціальних медіа.
2. Запровадження технологій штучного інтелекту для автоматизації процесів виявлення та аналізу кіберзагроз.
3. Впровадження курсів з кібербезпеки в навчальні плани шкіл, професійних училищ та вишів.
4. Залучення ІТ-компаній до розробки рішень для захисту інформації.
5. Обмін набутим досвідом з країнами, які мають позитивні практики протистояння кібернетичним загрозам, може допомогти Україні у розбудові дієвої системи кібербезпеки [8].

Механізми реагування на загрози інформаційній безпеці мусять бути комплексними, адаптивними та постійно вдосконалюватися. Лише за умови системного підходу та безперервного розвитку можна забезпечити надійний захист інформаційного простору України від сучасних викликів та загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТОВУВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврильців М.Т. Інформаційна безпека держави в системі національної безпеки України. Юридичний науковий журнал. 2020. № 2. С. 200–203.
2. Указ Президента України № 449/2014 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» URL: <http://www.president.gov.ua/documents/17588.html?PrintVersion> (дата доступу 02.04.2025)
3. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://cip.gov.ua/ua> (дата доступу 02.04.2025)
4. Нестерович В. Забезпечення інформаційної безпеки як функція держав в умовах сучасних викликів і загроз. *Filosofs'ki ta metodologični problemi prava*. 2020. № 1 (19). С. 136–137.
5. Закон України «Про національну безпеку України». Документ 2469-VIII, поточна редакція від 09.08.2024.
6. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах». Документ 80/94-ВР, поточна редакція від 28.06.2024.
7. Закон України «Про електронні комунікації». Документ 1089-IX, поточна редакція від 01.04.2025.
8. Закон України «Про основні принципи забезпечення кібербезпеки України». Документ № 2163-VIII, набув чинності 9 травня 2018 року.

ГНІДЕНКО Владислав Вікторович

Київський інститут Національної гвардії

України

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Відповідно до ст.2 Закону України «Про Національну гвардію України» [1] одним із завдань є участь і відсічі збройної агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони. Успішне виконання бойових (спеціальних) завдань підрозділами та частинами Національної гвардії України ґрунтується на вмілому керівництві підпорядкованими силами та засобами командирами усіх рівнів. Особливої значимості уміле керівництво військами постає в умовах сьогодення під час війни з відсічі повномасштабної збройної агресії російської федерації проти нашої держави. Провідна роль у цьому відводиться офіцерським кадрами, основним джерелом комплектування яких є вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ).

Вимогами Директиви командувача НГУ від 22.11.2024 № Д-300 «Про організацію підготовки Національної гвардії України у 2025 році» [2] передбачено, що основні зусилля під час підготовки у вищих військових навчальних закладах необхідно зосередити, зокрема, на постійному оновленні змісту освітніх програм з метою набуття нових компетентностей з підготовки і застосування НГУ у складі сил оборони України, розвитку інтерактивних методів навчання з використанням центрів моделювання. Крім того, передбачено, що індивідуальна підготовка всіх офіцерів повинна спрямовуватись на вивчення порядку (процедур) планування бою (дій), підготовку підрозділів до бою (дій) та управління ними під час їх ведення.

З метою якісного навчання здобувачів вищої освіти в Київському інституті Національної гвардії України створений центр імітаційного моделювання бойових та спеціальних дій, який спроможний забезпечити набуття передбаченої освітньо-професійною програмою такої спеціальної компетентності, як здатність планувати, організовувати і вести бій підрозділом [3]. Даний центр імітаційного моделювання надає унікальні можливості щодо ефективного проведення заходів практичної підготовки із застосуванням засобів імітаційного моделювання, а розгорнута сучасна система імітаційного моделювання бойових дій (СІМБД) Steel Beasts забезпечує підготовку на тактичному рівні від окремого військовослужбовця до роти.

СІМБД Steel Beasts - це комерційний програмний продукт споживчих ігрових технологій і методів, який є засобом віртуального та конструктивного моделювання бойових дій у співвідношенні якості та ціни від незалежного розробника програмного забезпечення eSim Games [4]. Віртуальне моделювання дозволяє тим, хто навчається, безпосередньо керувати віртуальними об'єктами; цей клас моделей покладено в основу тренажерів ОВТ (стрілецька зброя, бронетехніка, FPV дрони, тощо). А конструктивне моделювання дозволяє тим, хто навчається, планувати бій та керувати застосуванням віртуальних об'єктів, як одиниць ОВТ, окремих військовослужбовців, так і підрозділів в цілому. Тобто, імітаційне моделювання під час вивчення майбутніми офіцерами НГУ таких навчальних дисциплін, як «Стрілецька зброя та вогнева підготовка», «Будова, експлуатація, обслуговування бойових машин», «Загальна тактика», «Основи військового управління (у тому числі штабні процедури НАТО)» може використовуватись двома різними способами:

- навчання керування технікою, а також ведення вогню, що дозволяє в швидкі терміни прискорити вдосконалення професійних навичок;

- навчання тактиці ведення бою, планування місій, вказавши точну кількість військовослужбовців і техніки, залученої для виконання бойового завдання, число живої сили та техніки противника, позначивши їх позиції, маневр своїх сил і спостерігати за ймовірною реакцією противника; це дозволяє

курсантам візуалізувати поле бою, розробляти варіанти дій для досягнення своїх цілей та визначити який з них був найефективніший, і саме його застосувати на практиці, в тому числі в умовах танкових боїв із залученням артилерії, авіації та БПЛА.

Крім того, важливою особливістю Steel Beasts є прагнення максимального створення реальних умов ведення бою. Симулятор відображає фізику транспортних засобів, балістику, місцевість, погоду, тактику бойових дій, інженерні операції, логістику та навіть прогнозує розліт уламків. Програма настільки деталізована, що дозволяє встановлювати окремі міни. Цікаво, що навіть звуки у Steel Beasts переважно автентичні, їх записували на реальних бойових броньованих машинах, які пізніше відтворили вже у програмі.

Під час використання конструктивного моделювання місія або сценарій є основою Steel Beasts. Кожна місія має три чіткі фази:

1-й етап – планування, на якому виконуються організаційні заходи, визначення сил та засобів, інтерактивних карт для виконання місії, включаючи в себе кілька типів сил (механізовану та легку піхоту, артилерію, мінні поля, димові операції, міські території, тощо);

2-й етап – виконання, на якому симуляція виконується в режимі реального часу, і курсант може відчувати віртуальний тривимірний вигляд поля бою від першої особи, наприклад, навідника бронетранспортера, кулеметника, оператора БПЛА або із зовнішнього вигляду об'єкту у якості командира підрозділу може вести бойові дії із використанням загальної карти місцевості, віддаючи накази на пересування своїм одиницям ОВТ та підрозділам;

3-й етап – підведення підсумків, на якому відображаються результати розіграшу сценарію, у головному вікні виводиться докладна інформація про індивідуальні та колективні події етапу, що відбувся, а також базове статистичне зведення втрат своїх сил та противника протягом всієї місії.

Окремо слід зазначити можливості СІМБД Steel Beasts в навчальному процесі під час двобічних воєнних ігор, як між групами курсантів навчального курсу, так і між вищими військовими навчальними закладами.

Таким чином, сучасне імітаційне моделювання бойових дій стає все більш важливим інструментом в підготовці майбутніх офіцерів Національної гвардії України, маючи переваги тренуватися в безпечному та реалістичному середовищі, не ризикуючи своїм життям або здоров'ям, нівелюючи обмеження за термінами підготовки, фізичним розташуванням сил і засобів, фінансуванням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення: 15.04.2025).

2. Освітньо-професійна програма «Управління підрозділами оперативного призначення Національної гвардії України». Рівень вищої освіти перший (бакалаврський). Київ-2023. *Київський інститут - Національної гвардії України*. веб-сайт. URL: <https://kingu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/2.-%D0%9E%D0%9F%D0%9F-253-2023-%D1%80%D0%B5%D0%B4-30.05.2023-03.06.2023.pdf> (дата звернення: 15.04.2025).

3. Про організацію підготовки Національної гвардії України у 2025 році: Директива командувача Національної гвардії України від 22 листопада 2024 р. № Д-300.

4. Лаврінчук О.В. Заїка Л.А. Тимошенко Р.Р. Загальний огляд засобу імітаційного моделювання бойових дій STEEL BEASTS. Матеріали науково-практичного семінару «Проблеми застосування систем імітаційного моделювання у Збройних силах України», Національний університет оборони України. Київ, 2024. С. 10-16.

ГРИЦЕНКО Сергій Володимирович
Київський інститут Національної Гвардії
України

ОЦІНКА РИЗИКІВ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

Оцінка ризиків тероризму в Україні є надзвичайно актуальною та багатовимірною проблемою сучасності. Вона вимагає інтегрованого підходу, що об'єднує теоретичні засади, емпіричні дані та системний аналіз загроз, зумовлених взаємодією політичних, соціальних, економічних і культурних чинників у контексті глобальної безпеки. У сучасних умовах воєнного стану та зростання транснаціональних терористичних викликів особлива увага приділяється дослідженню масштабів та актуальності терористичних ризиків. Ретельна оцінка загроз є фундаментом для стратегічного планування у сфері державного управління безпекою, а також для організації ефективної роботи силових структур, зокрема Національної Гвардії України, що відповідає за стабільність і обороноздатність держави.

Сучасні дослідники підкреслюють, що тероризм як форма асиметричної війни характеризується високою непередбачуваністю та змінністю тактик і стратегій. Теоретичний аналіз цієї проблематики включає визначення основних категорій та підходів до трактування терористичних актів як явища соціально-політичної небезпеки. Наприклад, вчені Лісіцина Ю. О., Серкевич І. Р. та Яремко Г. З. аналізують організаційно-правові основи запобігання тероризму, розглядаючи нормативно-правову базу, яка регулює державну діяльність у сфері безпеки [4, С. 132]. Їх дослідження свідчать про необхідність постійного вдосконалення правових інструментів для адаптації до змінних умов як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

Кудінов С. С. у своїх працях акцентує увагу на феномені державного тероризму, розмежовуючи дії, здійснювані як державними, так і недержавними суб'єктами. Він вказує на важливість чіткого визначення правових рамок, адже

правильна класифікація терористичних актів є критичною для формування превентивних заходів [3, С. 79]. З іншого боку, Бехруз Х. Н. звертає увагу на проблеми концептуалізації понять, пов'язаних із війною в міжнародному праві, що дозволяє розглядати тероризм у контексті асиметричної боротьби [1, С. 560].

Практичний аспект оцінки ризиків тероризму в Україні ґрунтується на аналізі численних емпіричних даних, що дозволяють виявити закономірності у поведінці терористичних груп. Дослідження Блага А. Б. спрямоване на аналіз співвідношення між тероризмом і війною в українському контексті, підкреслює, що ідентифікація терористичних актів, які виникають на перетині кримінально-правових норм та військових дій, потребує розробки спеціалізованих методологій для забезпечення ефективного реагування правоохоронних органів [2, С. 430].

Середа В. В. та Серкевич І. Р. пропонують інтегровану модель аналізу, що поєднує емпіричні дані з теоретичними концепціями для визначення основних характеристик терористичних явищ. Їх підхід дозволяє виявити детермінанти формування терористичних загроз та розробити профілактичні заходи для їхнього запобігання [5, С. 39]. Тимошенко В. І. розглядає детермінанти сучасного тероризму, наголошуючи на тому, що економічні, соціальні та політичні чинники в сукупності створюють умови для виникнення терористичних рухів. Інтеграція внутрішніх і зовнішніх чинників дозволяє побудувати комплексну модель аналізу ризиків, що є основою для формування стратегій протидії [6, С. 131].

Міждисциплінарний підхід до дослідження тероризму передбачає використання як кримінологічних, так і психологічних, соціальних та правових підходів. Така комплексність дозволяє створити широку наукову базу для розробки ефективних заходів протидії терористичним загрозам. Водночас аналіз сучасних технологічних трансформацій, таких як зростання мобільності інформації та розвиток цифрових технологій, свідчить про появу нових форм терористичної діяльності, що потребують адаптації існуючих методів оцінки ризиків.

Практична значущість оцінки ризиків тероризму в Україні визначається розробкою ефективних механізмів попередження та зниження наслідків потенційних загроз. Формування систем раннього реагування, що ґрунтуються на інтегрованих підходах, дозволяє не лише зменшити ймовірність виникнення терористичних актів, але й мінімізувати їх вплив на соціально-економічну стабільність держави. Стратегічне планування у сфері державного управління безпекою стає можливим за рахунок комплексного аналізу історичних даних, сучасних тенденцій та прогнозування майбутніх загроз.

Координація між установами, силовими структурами та урядовими органами є ключовою умовою для оперативного обміну інформацією та забезпечення ефективної протидії терористичним викликам. Реалізація інтегрованих підходів, що включають як правовий, так і технічний та соціальний аспекти, сприяє формуванню стійкої системи безпеки. Таким чином, розробка адаптивних стратегій реагування на терористичні загрози набуває особливого значення в умовах швидкоплинних змін глобального та регіонального середовища. На практиці це означає, що державні органи повинні постійно оновлювати методи аналізу ризиків, інтегруючи новітні технології для моніторингу інформаційних потоків та аналізу поведінки терористичних груп. Використання сучасних аналітичних інструментів дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози та адаптувати стратегії протидії відповідно до нових викликів. При цьому важливим залишається питання підготовки та перепідготовки кадрів у сфері безпеки, що забезпечить високий рівень реагування на надзвичайні ситуації.

Комплексна оцінка ризиків тероризму в Україні є ключовою складовою державної політики у сфері безпеки. Теоретичні підходи, що базуються на аналізі соціально-політичних, правових та економічних чинників, дозволяють глибше зрозуміти сутність терористичних загроз. Методологія, заснована на сценарному аналізі, математичному моделюванні та експертних оцінках, дозволяє не лише прогнозувати виникнення терористичних актів, але й розробляти ефективні стратегії протидії. Застосування сучасних технологій

аналізу даних сприяє своєчасному виявленню та моніторингу загроз, що є надзвичайно важливим в умовах змінних глобальних та регіональних реалій.

Отже, інтеграція теоретичних знань, практичних досліджень та сучасних аналітичних технологій формує основу для розробки систем раннього реагування та ефективних заходів протидії тероризму. Це дозволяє забезпечити стабільність та обороноздатність держави, а також сприяє оперативному реагуванню на нові виклики у сфері національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бехруз Х. Н. Поняття війни у міжнародному праві: проблеми концептуалізації. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 558–561

2. Блага А.Б. Тероризм і війна в Україні: співвідношення та кримінологічні проблеми ідентифікації. Юридичний науковий електронний журнал. № 6, 2023. С. 427–431

3. Кудінов С.С. Державний тероризм – визначення та характеристика. Інформація і право. 2022. № 2(41). С. 78–84

4. Організаційно-правові основи запобігання тероризму: підручник/ Ю. О. Лісіцина, І. Р. Серкевич, Г. З. Яремко та ін.; за заг. ред. В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 432 с.

5. Тероризм: кримінологічна детермінація і кримінально-правова протидія: монографія / В.В. Середа, І.Р. Серкевич; за заг. ред. В.С. Канціра. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 188 с.

6. Тимошенко В.І. Детермінанти сучасного тероризму. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія Право. Випуск 75, частина 2. 2023. С. 130-135

7. Atran S. Psychology of Transnational Terrorism and Extreme Political Conflict. Annual Review of Psychology. 2021. Vol. 72: P. 471–501.

ДЕНИСЕНКО Валентин Валентинович
Київський інститут Національної гвардії
України

НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні реалії буття українського суспільства та України як держави на теперішній час в цілому детерміновані війною, розв'язаною проти нас росією. І ми, продовжуючи боротьбу з непримиримим ворогом, для якого саме існування української нації є настільки нестерпним, що, попри всілякі економічні санкції та обмеження, втрати серед військових та військової техніки, незважаючи ні на що, ведуть проти України таку несправедливу, нічим не спровоковану війну. На жаль наші втрати є також чималими, і розмірковуючи про це, виникає питання – чому українська нація, всупереч усьому бореться за своє існування та право розмовляти рідною мовою на власній землі? Що саме спонукає наших воїнів вдень та вночі боротися за власну країну і націю? Вочевидь це не заробітна платня, бо ніякі гроші не відшкодують втраченого життя або здоров'я, та не механічне виконання військового обов'язку, бо в надважких умовах сучасного бою неможливо бездумно виконувати накази. Усі, хто боронить Україну напевне мають те, що підкорює собі усі страхи, усю невпевненість перед майбутнім, відчують на собі всю повноту відповідальності перед прийдешніми поколіннями, які мають жити у сильній, єдиній та вільній Україні. І цим фактором є патріотизм та національна ідея як така.

Сформована у відносно невеликого прошарку суспільства, природа такого патріотизму, не «завдяки» а «всупереч» на теперішній час не є цілісною виходячи з того, що патріотизм прививався там в побуті або в соціумі, в розмовах з батьками або друзями, з фільмів або книг патріотичного спрямування тощо. Відсутність єдиної системи національно – патріотичного виховання в 90-х та 20-х роках, нескінченні політичні розбрати серед правлячих еліт, корупція,

економічні проблеми призвели до зменшення патріотично налаштованої частини суспільства. Інакше кажучи, єдиної системи, яка б могла ефективно формувати громадянина своєї держави, політично відповідального та готового захищати свою країну, в тому числі зі зброєю в руках не було.

Не зважаючи на вказані вище обставини різного за походженням характеру українська нація показала здатність до швидкої самоорганізації в кризових умовах. В ході подій Революції Гідності 2013 року та з початком АТО на Сході українська нація показала себе як ефективна, здатна до опору та патріотично налаштована. Створення добровольчих батальйонів, Волонтерський рух та усі подальші події доказали право на існування України як держави, бо самі люди, які, незважаючи ні на що боронять її, часто ціною власних життів і є держава. Початок повномасштабного вторгнення росії в Україну 2022 року привів до лав військ багато добровольців, які ціною героїчних зусиль зупиняли ворога, наносячи йому численних втрат. Історія боротьби України з російською навалюю назавжди увійде у світову історію, як приклад сміливості, звитяги та жаги до перемоги.

Враховуючи вказане виникає питання. Як нація, при практично відсутньому централізованому національно – патріотичному вихованню серед дітей та молоді практично з моменту відновлення української державності показала себе здатною до боротьби та опору. Феномен українського патріотизму виходить, на нашу думку, із природної необхідності і бажання волі, як такої та здатність до самоорганізації в складних ситуаціях. «Нікому не підкоримося та свого не віддамо» є основою українського вродженого патріотизму та національної ідеї, яку більшості не потрібно роз'яснювати та переконувати в її існуванні. Але, як відомо з психології, сильні емоції не бувають тривалими. Сплески патріотизму, національної свідомості та національної ідеї, які відбулися в найважчих моментах країни, в її кризових ситуаціях змінилися розчаруванням у зв'язку з відсутністю швидких перемог, наростанню економічних негараздів, політичною турбулентністю на міжнародній арені та не ясним подальшим майбутнім України. У зв'язку із вказаними проблемами патріотизм та

національна свідомість почали відступати перед розповсюдженням песимістичних настроїв серед громадян, як цивільних, так і військових.

У Концепції забезпечення національної системи стійкості, яку було затверджено указом Президента України вказано, що «національна стійкість - здатність держави й суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стає функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій» [1]. Але, в умовах тривалого протистояння, коли не має можливості швидко відновитися до так званої «бажаної рівноваги» що саме має підтримувати «національну стійкість»? В умовах, коли державі потрібні солдати на полі бою, в Україні фактично провалена мобілізація, велика кількість населення ухиляється від виконання свого громадянського обов'язку, що до захисту України. Відповідно до Конституції України, а саме ст.65, де сказано що «Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України» [2]. На нашу думку, ключовим поняттям є саме обов'язок, адже «Обов'язок – це те, чого треба беззастережно дотримуватися, що слід безвідмовно виконувати відповідно до вимог суспільства або власного сумління». Національно – патріотичне виховання відповідно спираючись на це визначення є прикладом обов'язку служіння своїй державі, прийдешнім поколінням та усвідомлення необхідності збереження надбань минулих поколінь. І саме тому національно – патріотичне виховання в системному, ідеологічно вивіреному вигляді потрібне для формування свідомого прошарку громадян, з активною суспільною позицією, низькою толерантністю до корупційних проявів на усіх рівнях, фізично та морально стійких до різних негативних чинників, таких як ворожа пропаганда, тривалі фізичні навантаження або інші виклики, які пред'являє нам саме життя.

Об'єднуючи викладене можна зробити деякі висновки:

1. Не зважаючи на здатність української нації до самоорганізації в кризових умовах, необхідність єдиної системи національно – патріотичного виховання серед дітей та молоді, а також ведення пропагандистської роботи,

спрямованої на доросле населення стає все більш актуальним, особливо в умовах військової агресії росії.

2. Відсутність на теперішній час єдиної, централізованої, ідеологічно вивіреної системи національно – патріотичного виховання призводить до зниження обороноздатності України в формі зривів мобілізації, загального зниження національної стійкості та здатності до опору нації;

3. Національно – патріотичне виховання має ідеологічно спиратися на вироблену національну ідею, яка має стати об'єднуючим фундаментом для подальшого розвитку громадянського суспільства в цілому.

4. Виникає необхідність створення єдиної державної концепції національно – патріотичного виховання та протидії ворожій агітації та пропаганди. Ця концепція має охоплювати усі верстви населення від застосування педагогічного впливу до пропаганди та створення позитивного іміджу держави та довіри до неї.

Одже, держава, для її подальшого сталого розвитку потребує системного національно – патріотичного виховання, яке буде спрямоване на широкий загал. Національна ідея у вигляді довготривалої програми розвитку має стати основою для такого виховання. Національно – патріотичне виховання має стати однією з основ національної безпеки та обороноздатності України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ президента України: Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» 27 вересня 2021 року № 479/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11> (дата звернення: 04.04.2025).

2. Конституція України із змінами, внесеними законами України від 07 лютого 2019 року, N 2680-VIII «Розділ II Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii> (дата звернення: 08.04.2025)

ДЕРЯГІН Олександр Сергійович,
Київський інститут Національної гвардії
України

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗРОСТАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна, як надзвичайний стан суспільства, суттєво змінює соціальні, економічні та психологічні умови життя, що, у свою чергу, впливає на рівень злочинності. В Україні, з початком повномасштабної війни, спостерігається зростання різних видів кримінальних правопорушень, що обумовлено комплексом факторів, які потребують детального аналізу.

Одним із ключових факторів є економічна нестабільність, спричинена війною. Втрата роботи, зниження доходів, інфляція та загальне погіршення економічного стану населення створюють умови для зростання злочинності. Люди, опинившись у скрутному становищі, можуть вдаватися до протиправних дій з метою виживання. За даними Національної поліції, з початку війни зареєстровано понад 100 тисяч злочинів, що свідчить про загальне зростання кримінальної активності [1, с. 5].

Психологічні травми, пов'язані з війною, також відіграють значну роль у зростанні злочинності. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, тривожні розлади та інші психічні порушення можуть призводити до агресивної поведінки та втрати контролю над власними діями. Особливо це стосується військовослужбовців, які повертаються з фронту і не отримують належної психологічної підтримки. Дослідження показують, що психологічні аспекти злочинності в умовах війни мають суттєвий вплив на поведінку людей, сприяючи зростанню насильницьких злочинів [2, с. 216].

Ще одним важливим фактором є широке розповсюдження зброї серед населення. В умовах війни збільшується кількість зброї, яка незаконно перебуває у вільному обігу та потрапляє до рук цивільних осіб. Це створює передумови для

зростання злочинів із застосуванням вогнепальної зброї. Зокрема, спостерігається зростання кількості збройних нападів, пограбувань та вбивств. Правоохоронці визнають, що бойові дії сприяли появі великої кількості незадекларованої зброї на руках у людей, що ускладнює контроль за криміногенною ситуацією [1, с. 5].

Соціальна дезінтеграція та порушення традиційних соціальних зв'язків також сприяють зростанню злочинності. Війна призводить до масових переміщень населення, руйнування сімей, втрати соціального статусу та ізоляції. Це особливо впливає на молодь, яка, опинившись без належного нагляду та підтримки, може бути втягнута в кримінальну діяльність. Зростання підліткової злочинності, агресії та суїцидальних тенденцій серед молоді вказує на серйозні проблеми в соціальній сфері, які потребують негайного вирішення [3, с. 2].

Організована злочинність також активізується в умовах війни. Вона використовує хаос та слабкість державних інституцій для розширення своєї діяльності. Зокрема, спостерігається зростання випадків розкрадання гуманітарної допомоги, незаконного обігу зброї та наркотичних засобів, а також інших видів організованої злочинності. Дослідження показують, що організована злочинність в умовах воєнного стану набуває нових форм та масштабів, що становить серйозну загрозу для національної безпеки [4, с. 18].

Таким чином, зростання злочинності в умовах війни є наслідком комплексного впливу економічних, психологічних, соціальних та правових факторів. Економічна нестабільність, психологічні травми, розповсюдження зброї, соціальна дезінтеграція та активізація організованої злочинності створюють сприятливі умови для зростання кримінальної активності. Для ефективного протидії цьому явищу необхідно вживати комплексних заходів, спрямованих на стабілізацію економіки, надання психологічної підтримки населенню, посилення контролю за обігом зброї, відновлення соціальних зв'язків та зміцнення правопорядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Війна, психологічні травми, бідність: в Україні починає зростати рівень злочинності. URL: <https://tsn.ua/exclusive/viyna-psihiologichni-travmi-bidnist-v-ukrayini-pochinaye-zrostati-riven-zlochinnosti-2114656.html>.
2. Зуб Д. О. Психологічні аспекти злочинності в Україні в умовах війни. Наука в умовах воєнного стану: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Дніпро, 3 трав. 2023 р.). – Дніпро : ДДУВС, 2023. – С. 216-218.
3. На підліткову злочинність в Україні впливає ряд факторів: війна, соцмережі, алкоголь, наркотики, що спричиняє булінг, агресію та суїцид - UkrPress.fun. URL: <https://ukrpress.fun/2025/01/29/na-pidlitkovu-zlochinnist-v-ukrayini-vplivae-ryad-faktoriv-viyna-sotsmerezhi-alkogol/>.
4. Яценко А., Копилов Е. Огляд причин та наслідків прояву організованої злочинності в умовах воєнного стану. UNIVERSUM. 2024. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1532>.

ІВАЩЕНКО Сергій Миколайович
*доцент кафедри права Національної
безпеки та правової роботи
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, полковник
м. Харків*

КАЛІБЕРДА Олександр Денисович
*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого м. Харків*

КІБЕРПЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: АНАЛІЗ ДІЙ ПРОТИВНИКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХИСТУ

У сучасних умовах ведення гібридної війни кіберпростір перетворився на одне з ключових полів бойових дій, де інформаційна атака, злам критичної інфраструктури або дестабілізація державного управління можуть мати наслідки, не менш руйнівні, ніж традиційні військові дії. Україна з 2014 року перебуває в умовах постійної кіберзагрози з боку держави-агресора, а з початку повномасштабного вторгнення 2022 року ці загрози набули системного й масштабного характеру. Кібератаки, кампанії з дезінформації, навмисне знищення або зміна цифрових даних - все це перетворилось на складову агресивної політики ворога. З огляду на це, питання кібербезпеки стає надзвичайно важливим, як для охорони державного суверенітету, так і для безперебійної роботи всіх галузей суспільного життя.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибшого аналізу тактики дій противника в кіберпросторі та оцінки ефективності існуючих

механізмів кіберзахисту. Це дозволить визначити напрями вдосконалення національної системи безпеки в умовах постійної гібридної загрози.

Нормативно-правова база України визнає кібербезпеку важливою складовою національної безпеки. Згідно із Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 року № 2163-VIII [1], до основних загроз у кіберпросторі віднесено спроби порушення стабільності функціонування об'єктів критичної інфраструктури, органів державної влади та систем зв'язку. Особливу увагу до кіберзагроз приділяє також Закон України від 21.06.2018 року № 2469-VIII «Про національну безпеку України» [2], де зазначено, що кіберзагрози є складовою загроз національній безпеці, а забезпечення кібербезпеки - однією з функцій сектору безпеки і оборони. Визначено також необхідність міжвідомчої взаємодії між суб'єктами безпеки для протидії гібридним формам впливу, зокрема у кіберпросторі.

Гібридна війна як форма сучасного конфлікту охоплює широкий спектр методів впливу, поєднуючи традиційні військові дії з нетрадиційними інструментами - політичними, економічними, інформаційними, психологічними та кіберопераціями. Водночас, гібридна війна передбачає скоординоване використання відкритих і прихованих дій, спрямованих на дестабілізацію держави-жертви, підрив її національної безпеки та зниження оборонного потенціалу без формального оголошення війни. Одним із ключових чинників гібридної боротьби беззаперечно є кіберкомпонент, що охоплює хакерські наступи на державні та військові інформаційні мережі, проникнення в інфраструктурні об'єкти, поширення неправдивої інформації, втручання у канали зв'язку та намагання вплинути на погляди населення.

Кібероперації в умовах гібридної війни виконують не лише допоміжну функцію, а часто є самостійним інструментом впливу, який дозволяє завдати шкоди противнику без фізичного вторгнення. Особливістю кіберзагроз є їхня складність для ідентифікації, висока швидкість реалізації, глобальний масштаб і можливість збереження анонімності виконавців. Кіберпростір стає ареною постійного прихованого протистояння, де атаки на критичну інфраструктуру,

банківську систему, системи зв'язку та органи державної влади виступають потужним інструментом стратегічного тиску. У період повномасштабної агресії з 2022 року кількість кібератак зросла в рази. Зокрема, у лютому 2022 р. російські хакери здійснили численні кібератаки на Україну, які здебільшого полягали в атаках середнього та малого масштабу і включали шпигунство, інформаційно-психологічні операції та гібридну війну, яка поєднує цілеспрямовані кібератаки з кінетичними військовими ударами по землі [3, с. 122]. Також, було зафіксовано масштабні DDoS-атаки на сайти Міністерства оборони, Збройних Сил України, державних банків. У березні-квітні активно використовувалися програми-стирачі даних - HermeticWiper, IsaacWiper, CaddyWiper, що були спрямовані на знищення даних у державних і комерційних структурах. Ці атаки супроводжувалися інформаційно-психологічними операціями, дезінформацією та спробами вплинути на громадську думку.

Проблеми кіберзахисту України зумовлені низкою причин. Головні з них - розрізненість законів, недостатня координація між суб'єктами національної системи кібербезпеки, брак потрібної техніки та спеціалістів, плюс обмежена участь у світових системах протидії кіберзагрозам. Суттєвим викликом є невисокий рівень обізнаності з кібербезпекою серед держслужбовців та громадян. Для підвищення ефективності кіберзахисту необхідно удосконалити законодавство з акцентом на чітке визначення повноважень усіх суб'єктів, розвиток технічної інфраструктури, запровадження системи підготовки фахівців з кібербезпеки, створення оперативних центрів реагування на кіберінциденти та розширити міжнародну співпрацю у сфері кібероборони.

Таким чином, кібербезпека в умовах гібридної війни набуває стратегічного значення як один із ключових елементів національної безпеки. Кібероперації стали потужним інструментом агресії, здатним паралізувати функціонування державних інституцій, підірвати довіру до влади та створити хаос у суспільстві без застосування фізичної сили. Аналіз вітчизняного законодавства свідчить про наявність основ для побудови ефективної системи кіберзахисту, однак на практиці вона потребує суттєвого вдосконалення - як у нормативно-правовому,

так і в організаційному вимірах. Підвищення спроможностей держави у сфері кібербезпеки має базуватися на міжвідомчій взаємодії, технічній модернізації, підготовці фахівців та посиленні міжнародного співробітництва, що дозволить ефективно протидіяти гібридним загрозам у цифровому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19/ed20250403#Text>.

2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/ed20240809#Text>.

КАЛІНІЧЕНКО Євгеній

Олександрович

*Національна академія Національної
гвардії України*

ЗНАЧЕННЯ МЕМОРАНДУМІВ ПРО СПІВПРАЦЮ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Меморандуми про співпрацю стали важливим інструментом розвитку Національної академії Національної гвардії України (далі – НАНГУ) в умовах сучасних безпекових викликів. Офіційна формалізація партнерських відносин сприяє систематичному розвитку військової освіти, науково-дослідної діяльності та практичній підготовці курсантів. Особливого значення набуває підписання меморандумів у контексті військово-цивільного співробітництва, що дозволяє поєднувати військову експертизу з цивільними технологіями, знаннями та ресурсами, створюючи синергетичний ефект для зміцнення обороноздатності України.

У розвідці проаналізовано ключові напрямки партнерства НАНГУ в межах меморандумів про співпрацю [1].

Важливим напрямком партнерства є співпраця з технологічними компаніями. Зокрема підписання меморандумів між НАНГУ та компаніями, такими як «РАРОГ АЕРОСПЕЙС», «ДевДроїд Технолоджі» та «Асиметрика», свідчить про значний потенціал військово-цивільного співробітництва у сфері інноваційних технологій. Ці компанії спеціалізуються на розробці та виготовленні FPV дронів для застосування у військах, наземних роботизованих комплексів на гусеничній платформі та колісній базі, турелей для бойового застосування, багатоцільових безпілотних літальних апаратів літакового типу. Така співпраця дозволяє поєднувати цивільні інноваційні розробки з військовою

експертизою, що сприяє впровадженню передових технологій у діяльність Національної гвардії України.

Перспективним для діяльності НАНГУ є партнерство з громадськими організаціями. Так, меморандум про співпрацю між НАНГУ та громадською організацією «Beta – технології перемоги» уможливив створення унікальної освітньої програми з вивчення безпілотних систем. Програма охоплює широкий спектр питань, що стосуються безпілотних систем та їх практичного застосування для військових потреб.

Співпраця з благодійною організацією «United Help Ukraine» дозволила організувати для курсантів інтенсивні курси з тактичної медицини за міжнародними стандартами ТССС рівня CLS. Програма включає моніторинг стану пораненого на полі бою, зупинку кровотечі та тампонування ран, використання гемостатичних засобів, забезпечення прохідності дихальних шляхів, організацію евакуації поранених.

Такі партнерства з громадськими організаціями демонструють ефективність військово-цивільної співпраці у підготовці висококваліфікованих кадрів для НГУ, коли цивільний досвід інтегрується у військову освіту.

З метою залучення цивільної молоді до військової служби НАНГУ активно взаємодіє з освітніми закладами. Меморандуми про співпрацю між НАНГУ та навчальними закладами освіти, такими як Вінницький ліцей безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання, Волинський обласний ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою імені Героїв Небесної Сотні, Луцький ліцей №28, Кременчуцький ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою, львівська середня загальноосвітня школа № 1 тощо, створив підґрунтя для проведення занять військово-патріотичного спрямування та профорієнтаційної роботи. У межах цієї співпраці проводяться лекції про безпілотні літальні апарати, демонструється робота БПЛА, ліцеїсти та школярі отримують практичні навички керування дронами та опановують ази першої медичної допомоги. Це партнерство сприяє не лише військово-патріотичному

вихованню молоді, але й формуванню майбутнього кадрового потенціалу для НГУ, що є важливим елементом військово-цивільного співробітництва.

Партнерство з іноземними військовими навчальними закладами наразі є одним з найбільш актуальних напрямків діяльності НАНГУ. Зокрема було підписано Меморандум про співпрацю між НАНГУ та Національною академією оборони Латвії, який дав змогу курсантам взяти участь у міжнародному навчальному курсі з управління кризовими ситуаціями «Crisis Management Operation». Курс об'єднав представників п'яти країн: Латвії, України, Грузії, Румунії, Польщі. Такий формат співпраці сприяє обміну досвідом та найкращими практиками у сфері кризового менеджменту, що є особливо важливим для ефективного військово-цивільного співробітництва у надзвичайних ситуаціях.

Започаткування співпраці між НАНГУ та Університетом оборони Швеції відкриває нові перспективи міжнародного партнерства. Меморандум про співробітництво у сфері освіти, досліджень та науки створює підґрунтя для обміну освітніми програмами та методиками, проведення спільних наукових досліджень, упровадження передових практик підготовки військових кадрів.

Міжнародне співробітництво, закріплене меморандумами, дозволяє НАНГУ інтегруватися до європейського освітнього та наукового простору, що сприяє гармонізації військової освіти з цивільними та міжнародними стандартами.

Меморандуми про співпрацю сприяють також спортивно-професійній підготовці. Так, Меморандум про співпрацю між НАНГУ та Федерацією самбо та дзюдо Вінницької області відкриває нові можливості для фізичної та бойової підготовки курсантів. Таке партнерство сприяє підвищенню фізичної витривалості, розвитку вольових якостей майбутніх офіцерів. Ця співпраця демонструє ефективність військово-цивільної взаємодії у сфері професійної підготовки кадрів для силових структур.

Отже, меморандуми про співпрацю відіграють ключову роль у розвитку військово-цивільного співробітництва НАНГУ, створюючи формалізовану

основу для взаємодії з технологічними компаніями, громадськими організаціями, цивільними та військовими навчальними закладами. Така співпраця сприяє інтеграції інноваційних технологій у військову освіту, впровадженню міжнародних стандартів підготовки та розширенню практичних можливостей для курсантів.

Особливе значення має військово-цивільне співробітництво у сфері безпілотних технологій, медичної підготовки та інженерно-технічного забезпечення, що відповідає актуальним викликам та потребам сьогодення. Меморандуми створюють інституційну базу для систематичного розвитку таких партнерств, забезпечуючи їх сталість та ефективність.

Подальший розвиток системи меморандумів НАНГУ повинен бути спрямований на розширення міжнародного співробітництва, поглиблення взаємодії з технологічним сектором та громадськими організаціями, а також на впровадження комплексних освітніх програм, що поєднують військову підготовку з цивільними інноваціями. Це дозволить підвищити якість підготовки офіцерських кадрів для Національної гвардії України та зміцнити обороноздатність держави в умовах сучасних безпекових викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна академія Національної гвардії: Новини. URL: <https://nangu.edu.ua/news> (дата звернення: 17.04.2025).

КОНОПЛЯ Владислав Віталійович

Київський інститут Національної гвардії
України

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ЯК ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Друга світова війна, як наймасштабніший збройний конфлікт ХХ століття, стала джерелом глибоких трансформацій у військовій справі, міжнародному праві, гуманітарній сфері та комунікаціях. У сучасних умовах війни України проти російської федерації цей історичний досвід набуває особливої актуальності. Сьогодні Україна, перебуваючи у стані тривалого збройного протистояння, стикається з тими ж викликами, які постали перед державами під час Другої світової війни: необхідністю забезпечення моральної стійкості військ, ефективної інформаційної боротьби, захисту цивільного населення, дотримання міжнародного гуманітарного права та технічної переваги на полі бою. Саме тому аналіз уроків цього історичного періоду є важливим для формування стратегії розвитку сектору безпеки та оборони України, з особливою увагою до соціально-гуманітарного забезпечення діяльності персоналу.

У роки Другої світової війни велике значення мала моральна й ідеологічна складова. Успіхи СРСР у протистоянні з нацистською Німеччиною значною мірою пояснювались масовою підтримкою армії з боку населення, глибоким відчуттям захисту Батьківщини, патріотизму, вірою у перемогу. Особливу роль відігравала пропаганда, робота з особовим складом, організація культурного життя на фронті та тилу. У контексті сучасної війни України проти РФ надзвичайно важливо розвивати системну підготовку військових психологів, капеланів, офіцерів морально-психологічного забезпечення, які здатні формувати стійкість бійців до психологічних викликів війни.

Одним з наслідків Другої світової війни стало формування сучасного міжнародного гуманітарного права, зокрема ухвалення Женевських конвенцій

1949 року, створення ООН, Міжнародного трибуналу в Нюрнберзі. Було встановлено чіткі норми щодо поводження з полоненими, цивільним населенням, захисту поранених, заборони масових репресій. Україна, як держава, що захищає свою територіальну цілісність і дотримується міжнародного права, має активно розвивати правову культуру в секторі безпеки: проводити навчання щодо правил ведення бойових дій відповідно до норм міжнародного права, дотримуватись законів у поводженні з полоненими, співпрацювати з міжнародними організаціями, фіксувати воєнні злочини агресора. Це зміцнює авторитет України на міжнародній арені, сприяє майбутньому відновленню справедливості через міжнародні трибунали.

Під час Другої світової війни важливою була ефективна взаємодія між країнами-союзниками, що вимагало точних перекладів, уніфікованих термінів, радіоперехоплень, дешифрування тощо. Лінгвістика відіграла ключову роль і в інформаційній війні – як у пропаганді, так і в контрпропаганді. Сьогодні Україна веде не лише збройне протистояння, а й інформаційно-комунікаційну війну. Персонал сектору безпеки повинен володіти знаннями з лінгвістики, соціолінгвістики, роботи з інформаційними потоками, аналізу ворожих наративів. Крім того, знання іноземних мов є критично важливим для взаємодії з партнерами, перекладу технічної документації, участі у міжнародних навчаннях.

Друга світова війна (1939-1945) стала не просто трагічною сторінкою історії, а й потужним каталізатором військово-технологічного прогресу, наслідки якого безпосередньо впливають на сучасні потреби сектору безпеки та оборони України. Аналіз розвитку бронетанкової техніки, авіації та військово-морського флоту в той період, зокрема еволюції ролі танкових військ, дозволяє визначити пріоритети технічного забезпечення українських підрозділів. Відхід від легкої бронетехніки та зосередження на середніх танках, таких як Т-34, Panzer IV та M4 Sherman, а також важливість важких танків, на кшталт Tiger та IS-2, для прориву укріплених позицій, підкреслює необхідність постійного оновлення та адаптації арсеналу Збройних Сил України.

Розвиток авіації, що характеризувався появою швидкісних та маневрених винищувачів (Spitfire, Bf 109, Mustang), стратегічними бомбардуваннями (B-17, Lancaster) та першими реактивними літаками (Me 262), вимагає вдосконалення стратегій навчання та підготовки персоналу. Вивчення тактики застосування нової техніки в минулому, зокрема групових маневрів та повітряних дуелей, дозволяє ефективніше готувати українських військових льотчиків до ведення сучасних бойових дій в умовах повітряної переваги противника. Еволюція підводних човнів, з їх здатністю завдавати нищівних ударів по ворожим комунікаціям, вказує на необхідність посилення берегової оборони та розробки ефективних стратегій протидії підводним загрозам.

Оцінка соціально-гуманітарних наслідків технологічних змін, які відбулися під час Другої світової війни, також має важливе значення для сектору безпеки та оборони України. Розуміння впливу нових озброєнь на моральний дух військ, психологічну стійкість та відносини між військовими та цивільним населенням, дозволяє розробити ефективні програми психологічної підтримки військовослужбовців, запобігати випадкам насильства та зловживань, а також підтримувати позитивний імідж Збройних Сил України в суспільстві.

Врахування історичного досвіду військових кампаній Другої світової війни має надзвичайну вагу для формування ефективного сектору безпеки та оборони України, з акцентом на соціально-гуманітарному забезпеченні діяльності персоналу. Зокрема, швидкий розгром Польщі під час кампанії 1939 року підкреслює необхідність психологічної стійкості українських військових та цивільного населення в умовах інтенсивних бойових дій, а також акцентує на дотриманні норм міжнародного гуманітарного права для запобігання стражданню мирних жителів. Досвід Східного фронту, з його величезними втратами та виснажливою війною, наголошує на важливості належного ресурсного забезпечення та підтримки морального духу військ, а також формування позитивної взаємодії між військовими та цивільним населенням в умовах конфлікту. Аналізуючи Нормандську операцію, слід враховувати роль технічних інновацій та високого рівня психологічної

готовності військових до складних операцій, що є важливим для підготовки українського персоналу. Загалом, аналіз військових кампаній Другої світової війни дозволяє Україні врахувати історичний досвід при розбудові ефективного сектору безпеки та оборони, з акцентом на соціально-гуманітарних аспектах діяльності персоналу, забезпечуючи комплексний підхід до підготовки військових, підтримки їх морального духу та взаємодії з суспільством.

Історичні уроки Другої світової війни мають виняткове значення для формування ефективного, стійкого та гуманного сектору безпеки та оборони України. У сучасному протистоянні з РФ Україні необхідно враховувати досвід минулого: від важливості морально-психологічної підтримки військових, ролі пропаганди та ідеології, до необхідності дотримання міжнародного гуманітарного права та впровадження інноваційних військових технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стяжкіна О. Рокада: чотири нариси з історії Другої Світової. Київ: Дух і література, 2020. 272 с.
2. Мюррей Вільямсон, Міллет Еллан Р. Війна, яку необхідно було виграти. Друга світова: стратегії, битви, рішення/Переклад з англійської Олександра Буценка. Київ: Дух і література, 2023. 656 с.
3. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939-1990)/НАН України, Ін-т історії України. Київ : Академперіодика, 2021. 544 с.
4. Коваль М.В. Друга світова війна 1939–1945 // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2004. 688 с.
5. І.І. Романько І. І. Історія України. Україна у Другій світовій війні : навч-метод. посіб. Кропивницький : КЛА НАУ, 2016. 76 с.

КОНСТАНТИНОВ Максим

Дмитрович

Київський інститут Національної гвардії
України

АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ВІЙСЬКОИХ ЧАСТИНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Антикорупційна діяльність у військових частинах Національної гвардії України (НГУ) є важливим елементом забезпечення дисципліни, правопорядку та ефективності виконання службово-бойових завдань. Корупційні прояви в армійських структурах можуть призводити до зниження боєздатності, порушення військової етики та підриву авторитету державних інституцій. Тому боротьба з корупцією в НГУ є стратегічним завданням керівництва, що реалізується через законодавчі ініціативи, внутрішній контроль та співпрацю з антикорупційними органами. Корупція є однією з найсерйозніших загроз для ефективного функціонування державних інституцій, зокрема силових структур. У військових частинах Національної гвардії України (НГУ) корупційні прояви можуть призводити до зниження рівня боєздатності, втрати довіри до командного складу та порушення військової дисципліни. Антикорупційна діяльність у НГУ набуває особливого значення в умовах воєнного стану та реформування сектору безпеки, оскільки запобігання та викорінення корупції сприяє зміцненню обороноздатності країни. Реформа кадрової політики, створення електронної бази особового складу для запобігання маніпуляціям із кадровими призначеннями, обов'язкове декларування майна та доходів військових посадовців, проведення незалежних атестацій для керівного складу, корупція в логістиці та розподілі ресурсів, неправомірне використання військового транспорту в особистих цілях, крадіжка та перепродаж пального, боєприпасів та продовольства, зловживання під час розподілу гуманітарної допомоги та військової техніки, фінансові махінації, присвоєння коштів,

виділених на грошове забезпечення військовослужбовців, виплати «мертвим душам» або незаконні преміальні на користь керівництва, використання бюджетних коштів не за призначенням, основні корупційні ризики у військових частинах НГУ, закупівлі та матеріально-технічне забезпечення, непрозорі тендери на закупівлю озброєння, техніки, боєприпасів та амуніції, надмірно високі ціни на товари та послуги через змову між постачальниками та посадовцями, використання неякісної продукції, що може загрожувати життю та здоров'ю військовослужбовців.

Національна гвардія України (НГУ) активно впроваджує заходи з запобігання та протидії корупції у своїх військових частинах. Зокрема, Національна академія НГУ розробила низку документів, спрямованих на забезпечення доброчесності та врегулювання конфліктів інтересів серед особового складу. Серед них — правила доброчесної поведінки та положення про процедури врегулювання конфліктних ситуацій. Для повідомлень про можливі корупційні правопорушення створено спеціальну електронну адресу та телефон довіри.

У 2023 році Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та інституції сектору оборони, включно з НГУ, посилили співпрацю для розбудови доброчесності та протидії корупції. НАЗК розпочало роботу з формування політики доброчесності відповідно до стандартів НАТО, що передбачає тісну взаємодію з усіма органами безпеки та оборони. Крім того, при Генеральному штабі Збройних Сил України створено окремий підрозділ із запобігання корупції, що свідчить про загальнодержавні зусилля у боротьбі з корупцією в секторі оборони. Однак, попри ці заходи, у минулому лунали звинувачення щодо корупції в керівництві НГУ. Наприклад, у 2017 році екс-командир полку "Азов" Андрій Білецький передав військовій прокуратурі докази корупційних схем у Нацгвардії. Таким чином, НГУ впроваджує комплексні заходи для запобігання та протидії корупції, співпрацюючи з національними антикорупційними органами та міжнародними партнерами. Кадрова корупція, призначення на посади за хабарі або через протекціонізм, незаконне присвоєння

військових звань, продаж місць у навчальних закладах та корупція при проходженні курсів підвищення кваліфікації. Механізми запобігання та боротьби з корупцією в НГУ, підвищення прозорості та відкритості, використання системи «Prozorro» для публічних закупівель, опублікування звітів про використання бюджетних коштів, залучення громадськості та ЗМІ до контролю за діяльністю НГУ.

Посилення контролю та відповідальності, внутрішні перевірки військових частин із залученням незалежних експертів, підвищення відповідальності за корупційні правопорушення, включаючи кримінальне покарання, введення механізмів захисту для викривачів корупції, використання цифрових технологій, запровадження електронного документообігу для уникнення корупційних схем, автоматизація процесів закупівель та кадрового обліку, створення анонімної платформи для повідомлень про корупцію, останніми роками було викрито та притягнуто до відповідальності низку посадових осіб, причетних до корупційних схем у військових частинах. Наприклад, у 2023 році завдяки співпраці антикорупційних органів та правоохоронців було викрито розкрадання державних коштів, виділених на закупівлю продовольства для військових. Такі випадки демонструють важливість постійного контролю та ефективної антикорупційної політики.

Отже, антикорупційна діяльність у військових частинах Національної гвардії України є життєво необхідною для забезпечення боєздатності та довіри до військового командування. Реалізація ефективних механізмів запобігання корупції, впровадження прозорих процедур та посилення відповідальності за корупційні дії дозволить зміцнити обороноздатність країни. Запобігання корупції в Національній гвардії України має бути спільним завданням державних органів, громадськості та міжнародних партнерів, адже лише спільними зусиллями можна досягти високих стандартів чесності та ефективності у військових структурах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про запобігання корупції». Верховна Рада України, 2014. — Це основний законодавчий акт, що регулює питання боротьби з корупцією в Україні, зокрема в державних органах та структурах, таких як Національна гвардія.
2. Дмитрів, О. П. (2017). «Запобігання та протидія корупції в секторі безпеки та оборони України». — Видавництво Національної академії Національної гвардії України. — Описує ключові аспекти боротьби з корупцією в оборонному секторі та роль Національної гвардії у цьому процесі.
3. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Офіційні публікації та звіти про заходи по боротьбі з корупцією у секторі оборони. — Це джерело містить офіційну інформацію про законодавчі ініціативи та результати антикорупційної діяльності.
4. Козаченко, О. В. (2018). «Корупція в оборонному секторі України: проблеми та шляхи вирішення». — Видавництво «Академічний пріоритет». — Стаття, яка аналізує стан корупції в оборонному секторі, зокрема в контексті Національної гвардії.
5. Процедури публічних закупівель в Україні (ProZorro). Офіційний сайт: <https://prozorro.gov.ua/>. — Платформа для прозорих закупівель, що активно використовується для запобігання корупційним схемам в усіх сферах, в тому числі в секторі оборони.
6. Закон України «Про Національну гвардію України» — містить положення, що регулюють діяльність НГУ, включаючи правила внутрішнього контролю та боротьби з корупцією.

КРАВЧУК Андрій Ігорович

Київський інститут Національної гвардії
України

ТЕХНОЛОГІЧНА ПЕРЕВАГА В СУЧАСНІЙ ВІЙНІ: РОЛЬ ПРОТИТАНКОВИХ ЗАСОБІВ У ПРОТИДІЇ ВАЖКІЙ БРОНЕТЕХНІЦІ

Війна між Україною та росією, що триває з 2014 року, досягла свого піку з повномасштабним вторгненням в 2022 році. Сучасна війна значною мірою залежить від технологічної переваги, зокрема новітніх військових технологій, таких як протитанкові системи, які ефективно протидіють бронетехніці з активними системами захисту. Протитанкові засоби, такі як гранатомети та ракети, що дозволяють вражати активний захист бронетехніки.

Сучасні війни та технологічна перевага в технологіях протитанкових засобів є вирішальними для протидії важкій бронетехніці, особливо в умовах гібридної війни. Використання новітніх засобів озброєння дозволяє маленьким підрозділам досягати значної переваги над ворожою бронетехнікою. Наприклад ручний протитанковий гранатомет РПГ-30 з двоступеневою системою нейтралізації активного захисту забезпечує ефективність навіть проти новітніх танків. Мобільність і компактність роблять даний зразок ідеальним для ближнього бою.

В порівнянні з іншими протитанковими системами Javelin забезпечує дальність і точність, але вимагає високого рівня підготовки та є дуже коштовним. AT-4 ефективний для знищення бронетехніки, але не має засобів подолання активного захисту. NLAW ідеально підходить для ближніх дистанцій, але поступається РПГ-30 за функціональністю.

Активний та пасивний бронезахист, використання систем, таких як Trophy, Iron Fist та Arena, значно знижує ефективність традиційних протитанкових засобів.

Тому виникає необхідність у вітчизняних розробках, протитанкових систем в умовах обмеженого імпорту озброєння. Власне виробництво дасть нам можливість накопичити озброєння для використання в майбутньому. Українські вчені та практики займаються розробкою та впровадженням інноваційних засобів, які відповідають специфіці сучасного бою та адаптовані до бойових реалій сьогодення.

Необхідна міжнародна співпраця, залучення іноземного досвіду у створенні протитанкових систем, які ефективно протидіють активному захисту ворога. Налагодження виробничих потужностей із залученням міжнародних інвесторів.

Кадрова підготовка проведення інтенсивного навчання для підрозділів, які використовують протитанкові системи та броньовану техніку. Розробка тренувальних програм, адаптованих до умов сучасної гібридної війни. Тактичні маневри з використання прихованих позицій та маневрених груп для раптових ударів по бронетехніці. Комбінування різних зразків озброєння для ефективного ліквідування ворожих систем захисту.

Отож можна зробити висновок, що на державному рівні потрібно стимулювати збільшення власного виробництва та розвиток новітніх технологій. Посилювати співпрацю з міжнародними партнерами, а також впроваджувати, як власні розробки так і технології світових лідерів в напрямку озброєння, що є важливими кроками до забезпечення національної безпеки. Оновлення озброєння та адаптація його до сучасного бою дозволить підвищити обороноздатність і вплинути на хід війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костенко О.В., Черніченко Ю.М., Бірюков І.Ю. Вогнева підготовка: навч. Посіб. Харків : НА НГУ, 2019. 356 с.
2. Керівництво з експлуатації ПТРК «Javelin FGM-148».
3. Керівництво з експлуатації ПТРК «NLAW».

4. Наказ МВС №756 від 21 листопада 2022 року «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки під час користування зброєю та боеприпасами військовослужбовцями Національної гвардії України».

5. Довідник «Сучасні зразки озброєння та військової техніки імовірного противника». – 2022 р.

6. Керівництво з експлуатації реактивних гранат РПГ-18 «Муха», РПГ-22 «Нетто», РПГ-26 «Аглень».

7. Керівництво з експлуатації автоматичний гранатомет МК-19.»
Керівництво з експлуатації ПЗРК «Piorun».

ЛЕВИЦЬКИЙ Михайло Вікторович
Київський інститут Національної гвардії
України

АКСІОМА ВИНЯТКОВОЇ ЗНАЧИМОСТІ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПРОБЛЕМАТИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Однією з проблематичних аспектів дієвості норм міжнародного гуманітарного права є їх корелятивність з нормами міжнародного публічного права у сфері забезпечення прав людини і громадянина.

Чинність міжнародно-правових норм у сфері захисту прав людини під час воєнних дій та забезпечення прав і встановлення пересторог для легітимних суб'єктів збройних конфліктів є важливими аспектами сучасного міжнародного права. У ХХІ столітті воєнні конфлікти зазнали значних трансформацій, відображаючи динаміку геополітичних змін, появу нових методів і технологій ведення збройної боротьби, а також ескалацію інших гібридних форм протистояння. У цих умовах постає питання ефективності чинних міжнародно-правових механізмів забезпечення «права війни», насамперед, норм міжнародного гуманітарного права, конвенцій ООН, багатосторонніх, регіональних та рамкових договорів з питань дотримання правил та звичаїв війни і забезпечення безпеки та прав некомбатантів, а також механізмів їх забезпечення.

Як зазначає дослідник Л.В. Пашинна, аналіз чинності міжнародно-правових норм у контексті сучасних воєнних конфліктів засвідчує, що їх адаптація до нових викликів залишається єдиною з ключових у діяльності та сприйнятті проблематики міжнародними співтовариствами. Права людини та норми, що регулюють статус і дії легітимних суб'єктів воюючих сторін, вимагають не тільки формального закріплення, але й ефективного застосування на практиці [1, с. 328].

Інструкція Про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністерства оборони України від 23.03.2017 р. № 164, позиціонує міжнародне гуманітарне право (МГП, право збройних конфліктів) як систему міжнародно визнаних правових норм і принципів, що застосовуються під час збройних конфліктів, встановлюють права і обов'язки суб'єктів міжнародного права щодо заборони чи обмеження використання певних засобів і методів ведення збройної боротьби, забезпечення захисту жертв конфлікту та визначають відповідальність за порушення цих норм [2].

Як відомо, закони та звичаї війни на даний час становлять певну сукупність міжнародноправових і моральних принципів, що регулюють права та обов'язки воюючих сторін та нейтральних держав під час війни, мета якої – усунення найбільш жорстоких форм ведення бойових дій, покращення долі поранених, хворих та військовополонених, захист мирного населення, недопущення надмірного насильства між ворогуючими сторонами стосовно як один одного, так і осіб, які безпосередньо не беруть участь у воєнних діях.

Найбільш значущою у сфері міжнародного гуманітарного права щодо захисту прав людини в умовах війни є IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни (від 12 серпня 1949 року). Основна мета усіх чотирьох Женевських конвенцій полягала в тому, щоб встановити гуманітарні правила, яких слід дотримуватися у міжнародному збройному конфлікті. У IV Женевській конвенції, від яких сторони повинні утримуватися за будь-яких обставин. Сюди входять дії, які визнані такими, що порушують основні права людини, спричиняють насилля над життям й особистістю, зокрема: всі види вбивств, заподіяння каліцтва, жорстоке поводження й тортури, захоплення заручників, використання «живого щита», наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження тощо. Вказана IV Женевська конвенція рішуче забороняє примусову працю цивільних осіб в інтересах держави-окупанта, якщо не дотримано певних суворих пересторог і т.п. (стаття 51 Конвенції).

Дослідженню міжнародних норм, спрямованих на дотримання гуманітарних обов'язків та пересторог воюючих сторін, зокрема щодо захисту прав людини під час збройних конфліктів, присвячені праці ряду вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема, таких, як: Авдошин І.В., Білозьоров Є.В., Березняк В.С., Бігняк О.В., Гнатовський М.М., Громовенко К.В., Демичева А.В., Кіндзера Р.І., Кориневич А.О., Короткий Т.Р., Лисик В.М., Поєдинок О.Р., Сенаторова О.В., Топольницька М.І., Щербіна М.Г., Хендель Н.В. та інші.

Як цілком слушно вказують нам В.С. Березняк та А.В. Демичева, проблема військових конфліктів має багатовікову історію, і це говорить про те, що «придушити та викоринити таке явище як війна не представляється можливим, однак, єдиним можливим варіантом є максимальне забезпечення і захист цивільних осіб в умовах збройного конфлікту. Дотримання прав людини в умовах військових конфліктів є доволі проблематичним в плані забезпечення та реалізації у зв'язку з масштабністю військових дій та, апріорі, тягне за собою порушення прав та свобод мирного населення [3, с. 3].

Разом з тим, як зазначає К.В. Громовенко, методи ведення військових конфліктів не є сталими і постійно змінюються, що ставить перед міжнародним гуманітарним правом завдання враховувати ці зміни, аби не допустити прогалин в захисті прав людини. Тому питання захисту прав людини в умовах сучасних збройних конфліктів привертає все більшу увагу вітчизняних і закордонних дослідників у галузі міжнародного гуманітарного права та прав людини [4, с. 101].

Особливості сучасних збройних конфліктів: їх нерегулярний, мінливий характер, різноманітність прийомів, методів та засобів збройної боротьби, широка участь не легітимних (з точки зору норм міжнародного гуманітарного права) учасників, використання новітніх технологій, зокрема, таких як кіберзброя, намагання знищити державну інфраструктуру, що забезпечує життєдіяльність населення та інші порушення правових меж конфліктів, – визначають сумніви щодо можливості ефективного забезпечення прав людини саме нормами МГП. Крім того, означені аспекти значно ускладнюють як саму

кваліфікацію ймовірних порушень, так і можливість застосування норм міжнародного гуманітарного права. У цьому контексті вбачається вкрай актуальним дослідження чинності таких норм через призму реалій сучасних збройних конфліктів, зокрема, російсько-української війни.

Ця тематика дослідження має важливе практичне значення, оскільки від можливості моніторингу і слідкування за належним дотриманням міжнародних правил, норм і стандартів воюючими сторонами залежить, зокрема, відновлення миру та міжнародної стабільності.

Отже, як відомо, міжнародні стандарти у галузі прав людини – це обов'язкові для всіх держав правила поведінки з людьми, що полягають у необхідності гарантувати особам, які перебувають під їх юрисдикцією, встановлені універсальними і регіональними міжнародно-правовими актами права і свободи, а також обов'язок не зазіхати на такі права [5, с. 43].

У сучасному світі, коли проблема прав людини вийшла далеко за межі окремої держави, виникла необхідність у створенні універсальних міжнародно-правових стандартів, які також визнаються як основні права людини. Ці стандарти відображені у низці важливих міжнародно-правових актів, що встановили загальнолюдські вимоги дотримання прав та інтересів особи, визначивши ту межу, за яку держава не може виходити. Таким чином, права людини стали об'єктом регулювання не лише окремої держави, а й міжнародного співтовариства. Обсяг прав і свобод людини в сучасному суспільстві визначається не лише особливостями певного співтовариства людей, а й розвитком людської цивілізації в цілому, рівнем інтегрованості міжнародного співтовариства [6, с. 37].

Відповідно, сучасне міжнародне право передбачає фундаментальну гуманітарну складову, а саме: відповідальність кожної окремої держави за забезпечення певних правових стандартів під час збройних конфліктів як всередині країни, так і за її межами.

У зв'язку з зазначеними вище нормативами, цивільне населення потребує захисту нормами міжнародного гуманітарного права з таких позицій:

1) під час активної фази збройного конфлікту – від того, щоб стати об'єктом збройного нападу та наслідків застосування сили проти військових об'єктів і комбатантів противника;

2) коли воно потрапляє під владу супротивника (зокрема, коли опиняється під юрисдикцією супротивної держави на захопленій нею частині території суверенної країни) [7].

Д. Казначеев систематизував основні права, щодо яких відбуваються найбільш масові порушення під час збройних конфліктів, а саме: 1) право на життя, захист від катувань та нелюдського поводження; 2) право на справедливий судовий розгляд; 3) право на повагу до сімейного та особистого життя; 4) свобода вільного пересування; 5) право на свободу та особисту недоторканність; 6) свобода думки, совісті та релігії; 7) свобода мирних зібрань і асоціацій; 8) свобода об'єднань; 9) право на свободу слова і вираження поглядів; 10) право власності; 11) право на гідний рівень життя; 12) право на освіту; 13) право на протидію всім проявам дискримінації; 14) права внутрішньо переміщених осіб; 15) права жінок; 16) права дітей; 17) права людей з інвалідністю; 18) права вразливих груп населення; 19) право на участь в управлінні державними справами [8, с. 82-83].

Як зазначає Ф. Бані-Насер, незалежно від того, мирний чи воєнний час, норми міжнародного права в частині забезпечення прав людини за своєю природою продовжують застосовуватися в обох випадках, оскільки вони стосуються людей та їхніх прав. Однак необхідно враховувати особливості воєнного часу, оскільки саме під час дії правового режиму воєнного стану, під час активної фази збройного конфлікту, - не можна повністю забезпечити недоторканість усіх прав, наприклад, права на життя. Але коли є порушення норм МГП, то виникає питання, які саме права людини чи норми міжнародного гуманітарного права були порушені? І тут також є різниця: у випадку збройного конфлікту першочергова увага приділяється дотриманню сторонами конфлікту норм міжнародного гуманітарного права, але зрозуміло, що необхідно враховувати природу того чи іншого права, оскільки міжнародне гуманітарне

право традиційно застосовується під час збройного конфлікту, і, відповідно, у першу чергу застосовуються саме ці норми і правила, а вже потім звертається увага на норми «загального» міжнародного публічного права у сфері дотримання прав і свобод людини [9, с. 83-84].

Як відомо, Україна, як сторона російсько-української війни, суворо дотримується законів і звичаїв війни. На виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань, - застосовуються норми міжнародного гуманітарного права щодо захисту жертв війни, насамперед цивільного населення, осіб, які припинили безпосередню участь у збройному конфлікті, цивільних об'єктів, захисту небезпечних об'єктів та культурних цінностей тощо.

Отже, сучасні воєнні конфлікти, зокрема, російсько-українська війна, характеризуються гібридними методами ведення війни та новими формами агресії, і, відповідно, висвітлюють прогалини в чинній системі міжнародного права. Таким чином, як вбачається, важливим завданням є вдосконалення механізмів відповідальності, передбаченими як нормами МГП, так і іншими міжнародними нормативами, за порушення і інші форми недотримання норм міжнародного гуманітарного права, а також - посилення інституцій, які уповноважені здійснювати контроль і примус до виконання відповідних міжнародно-правових норм. Однак для досягнення реальних результатів необхідне об'єднання політичної волі країн – стратегічних партнерів нашої держави, посилення міжнародного, зокрема, військового співробітництва та подальша імплементація норм діяльності країн НАТО та ЄС національним урядом. Лише за цими умовами міжнародне гуманітарне право може залишитися дієвим інструментом для захисту прав людини та забезпечення примусу щодо агресора – російської федерації хоч якогось дотримання норм та принципів міжнародного гуманітарного права. Отже, чинність міжнародно-правових норм у цій сфері залежить від здатності міжнародної спільноти реагувати на нові виклики, забезпечувати рівновагу між суворим дотриманням законодавства та забезпечення його адаптації до умов сучасних збройних конфліктів.

При опрацюванні проблематики дослідження використовувались і джерела, зазначені у списку бібліографічних посилань за №№ 10 – 22.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пашинна Л.В. Критерії визначення «збройного конфлікту» у міжнародному гуманітарному праві: історичні передумови, сучасні виклики та правові реалії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 84: частина 4. С. 326-333. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/48-2.pdf> (дата звернення: 11.04.2025).

2. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: *Наказ Міністерства оборони України* від 23.03.2017 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text>. (дата звернення: 11.04.2025).

3. Березняк В. С. Права людини в умовах широкомасштабного збройного конфлікту в Україні: *аналітичний огляд* / В. С. Березняк, А. В. Демичева. Дніпро: ДДУВС, 2023. 38 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/handle/12345_6789/11491 (дата звернення: 11.04.2025).

4. Громовенко К. В. Особливості захисту прав людини в умовах збройних конфліктів. *Актуальні питання юридичної науки. Науковий юридичний журнал*. № 17/2022. С. 101-107. URL: http://legalnovels.in.ua/journal/17_2022/14.pdf (дата звернення: 11.04.2025).

5. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти. *Навчальний посібник*. Київ, 2018. Видавництво: «ФОП Голембовська О.О.», 208 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_6_cory.pdf (дата звернення: 11.04.2025).

6. Іванків Ірина. Права людства. *Монографія*. Київ: Ваіте, 2020. 158 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/1/483674.pdf> (дата звернення: 11.04.2025).

7. Женевська Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 11.04.2025).

8. Казначесв Д. Права людини в умовах збройного конфлікту (війни). *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 11 березня 2022 р.). м. Дніпро, 2022. С. 81-84. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10013/1/30.pdf> (дата звернення: 11.04.2025).

9. Бані-Насер Ф. Міжнародно-правовий захист цивільного населення та інших категорій осіб під час збройних конфліктів. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 6. С. 79–87.

10. Топольницька М. І. Критерії визначення збройного конфлікту в міжнародних нормативно-правових актах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Т. 3. Вип. 47. С. 177–180.

11. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини: *навчально-методичний посібник* / за ред. О. В. Бігняка. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 168 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3FMB_Pravo/Bihnyak-O.V.-Osnovy-mizhnarodno-pravovykh-standartiv-prav-lyudyny.pdf (дата звернення: 11.04.2025).

12. Міжнародне гуманітарне право. *Посібник для юриста* / [М.М. Гнатовський, Т.Р. Короткий, А.О. Кориневич, В.М. Лисик, О.Р. Поєдинок, Н.В. Хендель]; За ред. Т.Р. Короткого. Київ-Одеса: Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016. 2017. 145 с. URL: <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/MHP-final.pdf> (дата звернення: 11.04.2025).

13. Гуманітарне право в умовах війни: джерела та найважливіші норми. 13 вересня 2023. [Інформаційний портал: MAPUJ.POMOC]. URL: <https://mapujpomoc.pl/uk/humanitarne-pravo-v-umovakh-viyny-dzher/> (дата звернення: 11.04.2025).

14. Філософія прав людини. (Серія «Зміна парадигми». Випуск 13)/За редакції Ш. Госепата та Г. Ломання; пер. з нім.: О. Юдіна та Л. Доронічевої. К.: Ніка-Центр, 2016. 320 с.

15. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / пер. з англ. Харків: Консум, 2000. 592 с.

16. Білозьоров Є. В., Кіндзера Р. І. Міжнародно-правовий захист мирного цивільного населення в умовах збройного конфлікту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 18. Економічні науки. 2015. Випуск 30. С. 181–187.

17. Щербіна М.Г. Захист прав людини в умовах збройного конфлікту. *Збірник тез круглого столу, присвяченого 72-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини* (м. Київ, 10 грудня 2020 р.). Київ: ДНДІ МВС України, 2021. 165 с. URL: <https://ispp.org.ua/2021/02/23/zbirnik-tez-kruglogo-stolu-prisvyachenogo-72-j-richnici-prijnyattya-zagalno%D1%97-deklaraci%D1%97-prav-lyudini-10-grudnya-2020-r-m-ki%D1%97v/> (дата звернення: 11.04.2025).

18. Шеховцова Т. Права людини в умовах воєнних конфліктів: глобалізацій ні трансформації. *Юридичний вісник*, 2024/4. С. 245-255. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2024/33.pdf (дата звернення: 11.04.2025).

19. Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ. [Інформаційний портал: АРМІЯ INFORM]. 21 березня 2022. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/03/21/zlochyny-vchyneni-v-period-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rf/> (дата звернення: 11.04.2025).

20. Комарчук О. Гібридна війна: сутність та структура феномену. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2018. № 1(3) С. 48–54.

21. Колісник В. Агресивна війна проти України та руйнація світового правопорядку: причини і головні засоби реагування на тлі історичних паралелей. *Вісник Конституційного Суду України*. 2022. № 3-4. С. 115–128.

22. Максим Х. «Агресія» як імперативна норма міжнародного права: генезис розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. № 79. Том 2. С. 345. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/289621> (дата звернення: 11.04.2025).

ЛІТВІН Дмитро Олегович,
Київський інститут Національної
гвардії України

ВПЛИВ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ НА ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Службово-бойова діяльність військовослужбовців Національної гвардії України потребує високого рівня фізичної підготовленості. Умови виконання завдань часто характеризуються підвищеними фізичними навантаженнями, динамічністю ситуацій та необхідністю оперативного реагування. У цьому контексті розвиток фізичних якостей стає критично важливим фактором для забезпечення ефективності виконання професійних обов'язків військовослужбовців. Легка атлетика, як одна з базових дисциплін фізичної підготовки, має значний вплив на формування витривалості, швидкості, сили та координаційних здібностей військових.

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою в удосконаленні фізичної підготовки особового складу НГУ з метою підвищення ефективності виконання службово-бойових завдань. Залучення елементів легкої атлетики сприяє гармонійному розвитку фізичних якостей, необхідних для дій у різних умовах службової діяльності — від охорони громадського порядку до участі в спеціальних операціях.

Метою роботи є визначення впливу легкої атлетики на фізичну готовність військовослужбовців НГУ та обґрунтування її значення для підвищення ефективності виконання службово-бойових завдань.

Об'єктом дослідження є фізична підготовка військовослужбовців Національної гвардії України.

Предметом дослідження є вплив легкої атлетики на фізичні якості та професійну готовність військовослужбовців до виконання службово-бойових завдань.

Біг різної тривалості і швидкості широко використовується у фізичному вихованні дітей та молоді, фізичній підготовці спортсменів і військовослужбовців, а також у спортивних заняттях осіб старшого і похилого віку, [1, с.72] оскільки він сприяє розвитку витривалості, швидкості реакції, сили нижніх кінцівок та загальної аеробної витривалості, що є необхідними фізичними якостями для виконання завдань у динамічних та екстремальних умовах службово-бойової діяльності.

Поняття «біг на короткі дистанції» об'єднує групу бігових видів легкоатлетичної програми. Сюди входить біг на дистанції до 400 м, а також різні види естафетного бігу, що включають етапи спринтерського бігу. Біг 100 м, 200 м і 400 м, естафетний біг 4x100 м і 4x400 м. [2, с.55] Вони мають важливе значення для розвитку вибухової сили, швидкісних якостей і координації рухів. Для військовослужбовців Національної гвардії України біг на короткі дистанції є важливим елементом спеціальної фізичної підготовки, оскільки сприяє формуванню навичок швидкого переміщення на обмеженому просторі, оперативного реагування на зміну ситуації та ефективного виконання завдань під час затримання правопорушників або евакуації поранених у бойових умовах.

У легкій атлетиці до середніх дистанцій відноситься біг від 500 до 2000 м. Основною ознакою якісної техніки є ефективність, економічність і прямолінійність рухів, м'якість і плавність, відсутність різких і напружених зусиль.[3, с.11] Для військовослужбовців Національної гвардії України біг на середні дистанції є ключовим компонентом фізичної підготовки, оскільки сприяє розвитку загальної витривалості, серцево-судинної та дихальної систем. Такий вид бігу дозволяє підготувати організм до тривалих фізичних навантажень, які часто виникають під час патрулювання, проведення операцій з охорони громадського порядку та виконання інших службово-бойових завдань.

Біг у природних умовах є актуальним для військовослужбовців Національної гвардії України, оскільки він максимально наближений до реальних умов службово-бойової діяльності. Різноманітний рельєф місцевості, зміна погодних умов та наявність природних перешкод дозволяють розвивати витривалість, швидкість та координацію рухів. Такі тренування підвищують стійкість до фізичних навантажень у непередбачуваних ситуаціях, які можуть виникати під час патрулювання місцевості, переслідування правопорушників чи виконання спеціальних операцій у лісовій чи гірській місцевості.

Крім того, біг на відкритій місцевості сприяє адаптації організму до змін зовнішнього середовища, тренує психологічну стійкість та формує навички орієнтування на місцевості, що є важливими для успішного виконання службових завдань. Як зазначив Семенов А.А. у своїх роботах зазначав: “Біг у природних умовах має два різновиди. Крос проводиться по пересіченій місцевості (полями, луками, але частіше у лісі) на дистанціях до 14 км включно. Другий різновид бігу в природних умовах дорогами (польовими, шосейними) на дистанціях від 15 до 42 км 195 м. Традиційні пробіги також проводяться по дорогах.” [4 с.6] Ця класифікація бігу в природних умовах є надзвичайно актуальною для військовослужбовців Національної гвардії України, оскільки дозволяє формувати фізичні якості, необхідні для подолання різних типів місцевості під час виконання службово-бойових завдань, а також сприяє розвитку витривалості та підготовці до тривалих марш-кидків.

Висновок: У сучасних умовах службово-бойова діяльність військовослужбовців Національної гвардії України потребує високого рівня фізичної підготовленості. Особливу роль у цьому процесі відіграє легка атлетика, яка сприяє формуванню важливих фізичних якостей, таких як витривалість, швидкість, сила та координація рухів. Ефективне використання елементів легкої атлетики дозволяє адаптувати організм військовослужбовців до тривалих фізичних навантажень, що є ключовим фактором успіху під час виконання службових завдань

Біг на різні дистанції, включаючи короткі, середні та довгі, має важливе значення для підготовки військових. Спринтерський біг формує вибухову силу та швидкість реакції, що необхідно для оперативного реагування на зміни ситуації та швидкого переміщення в обмеженому просторі. Біг на середні дистанції розвиває загальну витривалість і адаптує серцево-судинну систему до тривалих навантажень, що є важливим для патрулювання та виконання охоронних завдань. Біг у природних умовах максимально наближений до реальних умов службово-бойової діяльності, сприяє розвитку стійкості до фізичних навантажень у складних ситуаціях, тренує здатність долати природні перешкоди та адаптуватися до змінних умов довкілля.

Інтеграція легкоатлетичних вправ у систему фізичної підготовки військовослужбовців Національної гвардії України дозволяє значно підвищити рівень їхньої фізичної готовності до виконання службово-бойових завдань. Це сприяє кращому виконанню операцій з охорони громадського порядку, ефективному затриманню правопорушників, евакуації поранених та виконанню інших завдань у динамічних і екстремальних умовах.

Таким чином, розвиток фізичних якостей за допомогою легкої атлетики є важливим напрямом удосконалення фізичної підготовки особового складу Національної гвардії України. Оптимізація тренувального процесу з урахуванням специфіки службово-бойової діяльності дозволить забезпечити максимальну ефективність виконання професійних обов'язків військовослужбовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нечипоренко Л. А., Олексієнко Я. І., Шахматов В. А., Верещагіна О. П. Фізичне виховання та військово-прикладна підготовка молоді України: навчально-методичний посібник. — Черкаси, 2017.
2. Захожа Н. Я., Митчик О. П., Пантік В. В. Легка атлетика у фізичному вихованні студентів: навчально-методичний посібник. — Луцьк, 2010.
3. Кулик Н. А. Методика навчання бігових видів легкої атлетики: методичні.

4. Семенов А. А., Осадченко Т. М., Маєвський М. І., Ільченко С. С. Легка атлетика з методикою викладання: навчальний посібник. — Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2014. рекомендації до практичних занять з дисципліни «Легка атлетика та методика її викладання» / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, кафедра теорії та методики спорту. — Суми, 2022.

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Тероризм (від лат. terror — «жах») є однією з найгостріших загроз сучасного світу. Це цілеспрямоване застосування насильства або залякування населення для досягнення політичних, релігійних, соціальних або ідеологічних цілей. Його суть полягає у використанні тактики насильницького впливу на владу чи суспільство з метою зміни політичного курсу, економічного устрою або соціальних відносин.[5]

Міжнародний тероризм як явище сформувався у другій половині ХХ століття, але найбільшого розмаху набув на межі ХХ-ХХІ століть. Він відрізняється від внутрішнього тероризму тим, що його діяльність охоплює територію кількох країн, а терористичні угруповання діють незалежно від державних кордонів.

Основними цілями міжнародного тероризму є:

- дестабілізація суспільства шляхом насильницьких акцій;
- вплив на державні рішення через залякування урядів і громадян;
- поширення хаосу в політичному, економічному та соціальному житті;
- підрив міжнародної безпеки через організацію масштабних атак. [7]

Терористичні групи часто використовують глобалізаційні процеси, зокрема розвиток комунікаційних технологій, для координації дій і поширення своєї ідеології.

Попри загрозу, яку становить тероризм для всього світу, досі немає загально визнаного визначення цього явища. Це пов'язано з тим, що різні країни можуть по-різному трактувати діяльність певних угруповань. Деякі організації, які в одних країнах вважаються терористичними, в інших можуть сприйматися як борці за свободу або політичні активісти.

Головними характеристиками терористичних угруповань міжнародного масштабу є:

1. Глобальний характер — діяльність терористів не обмежується однією країною, а поширюється на кілька держав.

2. Професіоналізація — терористи проходять спеціальну підготовку, використовуючи сучасні технології та методи бойових дій.

3. Радикальна ідеологія — діяльність терористів часто базується на екстремістських поглядах, які виправдовують насильство заради досягнення мети.[1]

4. Фінансування з нелегальних джерел — фінансові потоки терористичних організацій формуються за рахунок незаконного обігу зброї, наркотрафіку, викрадень людей та інших кримінальних схем.

5. Використання терористів-смертників — поширена практика серед екстремістських угруповань, які експлуатують фанатичні переконання своїх прихильників.

Залежно від цілей та методів, міжнародний тероризм можна поділити на кілька видів:[2]

- політичний — спрямований на зміну влади або політичного режиму;
- релігійний — базується на радикальному трактуванні релігійних догматів;

- економічний — пов'язаний із руйнуванням економічних систем і фінансових установ;

- кібертероризм — включає атаки на інформаційні системи, банківські мережі та державні бази даних;

- біологічний та екологічний тероризм — застосування небезпечних біологічних агентів або екологічне саботування;

Терористи використовують широкий спектр методів, зокрема:

- вибухи та замахы на державних діячів або цивільних осіб;
- викрадення людей із метою викупу або політичного шантажу;
- захоплення транспортних засобів (авіаційний тероризм);

- атаки на інфраструктуру (енергетичні станції, комунікаційні вузли, фінансові установи);

- інформаційна пропаганда та вербування нових учасників через соціальні мережі.[3]

Розвиток терористичних мереж негативно впливає на стабільність у світі, викликаючи:

- погіршення міжнародних відносин, що призводить до воєнних конфліктів;

- економічні втрати, зокрема зниження інвестиційної привабливості регіонів, де діють терористичні організації;

- порушення прав людини, оскільки антитерористичні заходи часто супроводжуються посиленням державного контролю та обмеженням громадянських свобод;

- загибель мирного населення, що є найтяжчим наслідком терористичних атак.[4]

Для боротьби з тероризмом держави світу здійснюють низку заходів:

1. Фінансовий контроль — посилений нагляд за грошовими потоками, що можуть використовуватися для фінансування терористичних угруповань.

2. Посилення прикордонного контролю для запобігання переміщенню терористів між країнами.

3. Обмін розвідувальною інформацією між спецслужбами різних країн.

4. Розробка міжнародних конвенцій щодо запобігання тероризму.

5. Протидія кібертероризму через захист критично важливих інформаційних систем.

Попри значні зусилля, ефективність боротьби з тероризмом залишається обмеженою через такі фактори:

- відсутність єдиного підходу до визначення поняття «тероризм»;

- політичні розбіжності між державами, що ускладнюють координацію дій;

- Використання тероризму як інструменту політичного тиску;

- здатність терористичних груп швидко адаптуватися до нових викликів;

Отже, міжнародний тероризм у сучасному світі є складним та багатовимірним явищем, що загрожує безпеці держав, міжнародному правопорядку та правам людини. Його розвиток зумовлений глобалізацією, технологічним прогресом, ідеологічними та політичними суперечностями.[7]

Терористичні організації дедалі частіше використовують новітні технології, кіберпростір та фінансові схеми для координації своїх дій, що ускладнює боротьбу з ними.

Попри значні зусилля міжнародних організацій та держав у протидії тероризму, низка чинників, таких як відсутність єдиного визначення тероризму, дублювання функцій різних структур, бюрократичні процедури та розбіжності в підходах, заважають ефективній координації на глобальному рівні. Важливими напрямками боротьби є попередження фінансування тероризму, посилення міжнародної співпраці, контроль за розповсюдженням зброї масового ураження, а також захист прав людини в антитерористичних заходах.[

Для ефективної протидії міжнародному тероризму необхідно вдосконалювати механізми співпраці між державами, зміцнювати міжнародні правові норми та використовувати комплексний підхід, що включає як силові, так і соціально-економічні заходи. Лише консолідовані дії на міжнародному рівні здатні мінімізувати терористичні загрози та забезпечити стабільність у світі.[6]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеев М. М. «Тероризм у сучасному світі» – Київ: Наукова думка, 2019.
2. Гончаренко О. В. «Міжнародне право та боротьба з тероризмом» – Харків: Право, 2020.
3. Громов В. М. «Сучасні методи протидії міжнародному тероризму» – Одеса: Юридична література, 2021.
4. Huntington S. «The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order» – Simon & Schuster, 1996.

5. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC>.

6. https://vue.gov.ua/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC.

ЛОСЮК Тарас Тарасович

Київський інститут Національної гвардії
України

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та зростання кіберзагроз забезпечення кібербезпеки стає одним із ключових пріоритетів національної безпеки будь-якої держави. Україна перебуваючи в умовах гібридної війни, постійно потерпає від кібератак, які здійснюються ворогом з метою ІПСО або вкидів та дезінформації, що мають похитнути довіру українців до держави та ЗСУ, поширити паніку, дестабілізувати роботу державних органів, особливо гостро відчуває потребу в ефективному правовому регулюванні у сфері кіберзахисту, зокрема у контексті діяльності сектору безпеки і оборони.

Національна гвардія України як військове формування з правоохоронними функціями виконує важливу роль у захисті стратегічних об'єктів, охороні громадського порядку та протидії загрозам внутрішній безпеці, що включає і кіберзагрози. Проте чинне законодавство лише частково визначає механізми залучення НГУ до забезпечення кібербезпеки, що створює правові прогалини та ускладнює реалізацію її потенціалу в цій сфері.

Актуальність цього дослідження впливає з потреби вдосконалити нормативно-правову базу, що регулює участь Національної гвардії в системі кіберзахисту держави, і створення ефективної правової моделі її взаємодії з іншими суб'єктами кібербезпеки.

Нормативно-правова база кібербезпеки в Україні базується на низці національних законодавчих актів, котрі окреслюють головні напрямки діяльності державних органів у цій сфері. Основним документом є Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 № 2163-VIII [1]. У цьому законі вперше на законодавчому рівні було закріплено

поняття кібербезпеки, визначено коло суб'єктів її забезпечення, а також встановлено правові засади взаємодії між ними. У центрі уваги закону перебуває система захисту критичної інфраструктури, а також визначення повноважень відповідних органів у сфері виявлення, запобігання і реагування на кіберзагрози.

Вагоме значення має Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII [2], у якому кібербезпека визнана складовою національної безпеки. Цим законом передбачено створення єдиної державної політики у сфері кіберзахисту та впровадження відповідних механізмів контролю і координації з боку Ради національної безпеки і оборони України.

Що стосується Національної гвардії України, її правовий статус визначений Законом України «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 № 876-VII [3]. У цьому законі питання кібербезпеки прямо не висвітлюється, однак аналіз функцій НГУ - таких як охорона державних об'єктів, забезпечення громадського порядку, участь у боротьбі з тероризмом саме свідчить про потенційну доцільність включення НГУ до числа суб'єктів, що беруть участь у забезпеченні кібербезпеки на рівні окремих об'єктів критичної інфраструктури, особливо у воєнний час.

Повноваження Національної гвардії України у сфері кібербезпеки на сьогодні не мають чіткого та однозначного нормативного закріплення. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 № 876-VII [3] не містить положень, які б безпосередньо регламентували участь НГУ у забезпеченні кібербезпеки. Однак, з огляду на загальні завдання НГУ, такі як охорона об'єктів державного значення, забезпечення громадської безпеки, участь у боротьбі з тероризмом і у здійсненні заходів правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, можна зробити висновок, що її функціонал опосередковано включає компоненти, дотичні до кіберзахисту.

У контексті захисту критичної інфраструктури - зокрема стратегічно важливих підприємств оборонно-промислового комплексу, об'єктів державної влади та військових формувань Національна гвардія України може виконувати функції з фізичного забезпечення безпеки інформаційно-комунікаційних систем,

які виступають потенційними цілями для кіберзагроз. Також, відповідно до Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 № 2163-VIII [1], суб'єктами забезпечення кібербезпеки можуть виступати військові формування, що взаємодіють з іншими органами державної влади у питаннях реагування на кіберінциденти. Хоча Національна гвардія прямо не вказана серед основних суб'єктів системи кібербезпеки, вона відповідно до законодавства має можливість бути залученою до виконання спеціальних завдань в умовах надзвичайної ситуації або збройного конфлікту, що охоплює і кіберкомпонент сучасних загроз.

Однією з ключових проблем у сфері правового регулювання кібербезпеки є недостатня визначеність статусу та функціонального призначення Національної гвардії України у цій галузі. Нормативно-правова база, яка регламентує діяльність НГУ, не містить положень, що безпосередньо стосуються її участі у забезпеченні кібербезпеки, що зумовлює обмеженість її залучення до реагування на кіберзагрози в межах національної системи безпеки. Проблемою також є відсутність спеціалізованих підрозділів у складі НГУ, здатних здійснювати оперативне реагування на кіберінциденти в межах покладених на неї завдань.

З огляду на поточні виклики, доцільним є внесення змін до Закону України від 13.03.2014 № 876-VII «Про Національну гвардію України». Ці зміни повинні розширити компетенції НГУ у сфері кібернетичної безпеки та забезпечити законодавче підґрунтя для її активної участі у захисті інформаційних активів, особливо в умовах воєнного стану. Окрім цього, доречним є розробка низки підзаконних нормативних актів, які визначатимуть механізм взаємодії НГУ з іншими учасниками національної системи кібербезпеки під час проведення спільних операцій. Важливим кроком є також формування в структурі Національної гвардії спеціалізованих технічних підрозділів чи груп швидкого реагування, які будуть спроможні ефективно протистояти кіберзагрозам.

Таким чином, участь Національної гвардії України у забезпеченні кібербезпеки має значний потенціал, однак наразі залишається недостатньо

врегульованою на нормативно-правовому рівні. Враховуючи сучасні виклики у сфері національної безпеки, особливо в умовах воєнного стану, актуальним є створення правових механізмів, які б забезпечили ефективне залучення НГУ до протидії кіберзагрозам та захисту критичної інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19/ed20250403#Text>.

2.Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/ed20240809#Text>.

3.Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

ЛОСЮК Тарас Тарасович

ОМЕЛЬЧЕНКО Мирослав Ігорович

Київський інститут Національної гвардії
України

АЕРОСТАТНІ СИСТЕМИ У ВІЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЯХ: ЗАСТОСУВАННЯ, ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Застосування аеростатних систем, на базі яких розміщуються різноманітні засоби моніторингу обстановки в районах ведення бойових дій, в найближчий час може стати незамінним інструментом для забезпечення сталого зв'язку на полі бою, ведення розвідки, коригування вогню і спостереження за великими за обсягом територіями. У контексті постійної еволюції військових технологій аеростатні платформи пропонують низку суттєвих переваг перед іншими засобами, такими як безпілотні летальні апарати (далі - БпЛА) чи супутникові системи. Однією з головних переваг аеростатів є здатність залишатися в повітрі протягом тривалого часу, що забезпечує безперервний моніторинг та відносно невелика вартість таких систем у порівнянні з використанням літаків, безпілотників або супутникових систем.

Ефективність застосування аеростатних платформ досягається їх спроможністю підіймати корисні вантажі на значні висоти та знаходитись у повітрі тривалий час. Такі переваги особливо цінні в умовах, коли наявність інформації в режимі реального часу є критично важливою для прийняття оперативних рішень.

Аеростати, в залежності від змонтованого на них обладнання, можуть виконувати багато різних функцій, таких як радіоелектронна розвідка, ретрансляція сигналів систем радіозв'язку, спостереження за державним кордоном (або лінією бойового зіткнення) і стратегічними об'єктами, що дозволяє їх вважати універсальними засобами у військових операціях.

Аеростатні платформи також менш вразливі до впливу радіоелектронних засобів боротьби (далі - РЕБ) та мають незначну радіопомітність для засобів радіолокації противника, що робить їх застосування більш надійним у випадку радіоелектронного протистояння.

В Силах оборони України аеростатні системи вже активно використовуються для різноманітних цілей. Наприклад, аеростатний комплекс Aero Azimuth здатний оперативно виявляти ворожі БПЛА і передавати інформацію про їх присутність в повітрі до командних центрів для коригування вогню.

Окрім безпосереднього бойового застосування, аеростати використовуються для охорони державного кордону та таких стратегічних об'єктів, як військові бази, енергетичні станції, транспортні вузли. Завдяки перевазі за висотою підйому, засоби відеоспостереження, що змонтовані на аеростати, здатні охоплювати великі за обсягом території і виявляти рух ворожих сил або незаконні переміщення в важкодоступних районах.

Розвиток аеростатних технологій в Україні виглядає надзвичайно перспективним. Очікується, що в найближчому майбутньому аеростати будуть більш активно інтегровані в систему протиповітряної оборони. І це дозволить раніше виявляти загрози з боку повітряного противника та адекватно реагувати на них. Вдосконалення систем спостереження за повітряним простором із залученням штучного інтелекту надасть можливість значно прискорити процес автоматичного аналізу даних, обробки та передачі інформації про цілі до пунктів управління, що в свою чергу підвищить оперативність прийняття рішень.

Окрім того, розглядається можливість оснащення аеростатів оборонними засобами, наприклад системами РЕБ, що дозволить зменшити вразливість об'єктів, що охороняються, до ворожих атак з повітря.

Аеростатні системи є важливою частиною військових та цивільних технологій, які активно використовуються у багатьох країнах світу. Міжнародний досвід їх використання дозволяє більш детально розглянути, як ці

технології застосовуються на практиці та оцінити їхні можливості та перспективи для України.

США є одним з найбільших користувачів аеростатних систем, особливо в контексті оборони та розвідки. У їхній арсенал входять такі потужні комплекси, як JLENS (Joint Land Attack Cruise Missile Defense Elevated Netted Sensor System). Це система включає аеростати як носії засобів виявлення крилатих ракет, а також інших повітряних загроз. До оснащення комплексів JLENS входять радари, які здатні виявляти небезпечні об'єкти на відстані до 550 км. Це надає можливість своєчасно нейтралізувати загрози ще до того, як вони досягнуть території США. Здатність зазначених систем до тривалого перебування в повітрі дозволяє здійснювати безперервний моніторинг повітряного простору, що є вирішальним під час відбиття можливих масованих повітряних атак.

Крім того, США активно застосовують аеростати для моніторингу та виявлення незаконних перетинів кордону та забезпечення сталого зв'язку в важкодоступних районах. Аеростати також використовуються для контролю над великою територією, де інші засоби моніторингу були б менш ефективними.

Філіппіни також входять до переліку країн, які активно використовують аеростати для забезпечення завдань безпеки та оборони. Військово-морські сили Філіппін активно застосовують американську систему Tethered Aerostat Radar System (TARS), яка призначені для моніторингу морських і повітряних кордонів та використовуються для виявлення дронів, літаків, крилатих ракет, кораблів і навіть малих суден на відстані до 128 морських миль (237 кілометрів) від берегової смуги. Таким чином Філіппіни використовують аеростатні платформи не лише для військових цілей, але й для моніторингу таких загроз, як терористичні атаки або контрабанда.

Крім того, технологія аеростатних платформ активно використовується такими країнами як Китайська народна республіка, Великобританія та Індія.

Проте, незважаючи на вищезазначені переваги при експлуатації аеростатних систем, потрібно враховувати і їх особливості. А саме: застосування аеростатів обмежено за несприятливих погодних умовах, таких як сильні вітри

(коли швидкість вітру становить понад 33 м/с), низькі температури повітря, що викликають обледеніння конструкцій або грози чи турбулентність. Особливо це важливо враховувати на великих висотах, де погодні умови можуть різко змінюватися.

Міжнародний досвід показує, що аеростатні технології є важливим елементом оборонної інфраструктури багатьох країн світу. Вони забезпечують постійний моніторинг віддалених (або великих за обсягом) територій, можуть виконувати роль раннього виявлення загрози і є економічно ефективнішими в порівнянні з іншими високотехнологічними засобами. Україна, з огляду на безпекову ситуацію та територіальні виклики, має великий потенціал для розвитку і використання аеростатних систем у своїй оборонній стратегії, що дозволить підвищити ефективність зв'язку, розвідки, захисту кордонів і стратегічних об'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мілітарний – В Україні розробили комплекс радіоелектронної розвідки Aero Azimuth на аеростаті. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/v-ukrayini-rozrobyly-kompleks-radioelektronnoyi-rozvidky-aero-azimuth-na-aerostati/>.
2. Telegraf – Куля в небі: як Україна використовує аеростати у війні. URL: <https://war.telegraf.com>.
3. Focus.ua – ЗСУ застосовують аеростати «Аеробавовна», щоб бити окупантів. URL: <https://focus.ua/uk/digital/625536-zsu-zastosovuyut-aerostati-aerobavovna-shchob-bit-okupantiv-chim-voni-krashchi-za-droni-video>.
4. Матеріал з Вікіпедії – JLENS рубіж захисту від крилатих ракет. URL: https://web.archive.org/web/20081020053934/http://rnd.cnews.ru/army/news/top/index_science.shtml?2008%2F04%2F03%2F295467.

ЛОСЮК Тарас Тарасович

Київський інститут Національної гвардії
України

ПРОТИДІЯ ТЕРОРИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах, коли Україна перебуває у стані збройної агресії з боку російської федерації, питання забезпечення національної безпеки набуває особливої гостроти. Однією з найнебезпечніших загроз, яка супроводжує збройний конфлікт, є тероризм — цілеспрямована діяльність, що має на меті залякування населення, дестабілізацію ситуації в державі, послаблення морального духу суспільства та підрив обороноздатності.

Актуальність боротьби з тероризмом в умовах воєнного стану зумовлена збільшенням диверсій, інформаційно-психологічних атак, спроб підірвати внутрішній спокій країни з боку противника. Війна надає додаткові можливості для терористичних актів, зокрема через порушення зв'язку, тимчасову окупацію територій, переміщення великої кількості людей та обмеженість ресурсів безпеки. У таких обставинах ефективна протидія тероризму потребує злагодженої роботи силових відомств, оновлення правової бази, співпраці з громадянським суспільством та використання сучасних технологій.

Законодавча база України щодо протидії тероризму є досить розгалуженою та враховує як внутрішні, так і міжнародні правові норми. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV [1], який визначає правові та організаційні засади протидії терористичній діяльності, повноваження суб'єктів боротьби з тероризмом, а також гарантії прав і свобод громадян у цій сфері. У контексті воєнного стану особливого значення набуває Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII [2], який надає державним органам розширені повноваження для забезпечення національної безпеки, у тому числі у боротьбі з терористичними загрозами. Крім того, Україна активно

співпрацює з міжнародними організаціями у сфері протидії тероризму, керуючись міжнародними конвенціями, зокрема Міжнародною конвенцією про боротьбу з фінансуванням тероризму та резолюціями Ради Безпеки ООН.

Важливу роль у реалізації державної політики протидії тероризму відіграють Служба безпеки України, яка визначена координатором у цій сфері, Міністерство внутрішніх справ, Національна гвардія, Збройні Сили України, Державна прикордонна служба та інші суб'єкти. Діяльність цих органів координується через Антитерористичний центр при СБУ. Також вагомим інструментом управління у сфері національної безпеки є Рада національної безпеки і оборони України, яка ухвалює стратегічні рішення з урахуванням загроз терористичного характеру.

Зі стрімким розгортанням різного роду подій, у тому числі геополітичних, злочин у вигляді терористичного акту катастрофічно активізувався, як у цілому в державі, так і в її окремих частинах [3, с. 95]. Війна послаблює контроль над територіями, що створює сприятливі умови для діяльності диверсійних та терористичних груп. У зонах поблизу лінії фронту та на тимчасово окупованих територіях виникає вакуум безпеки, який може бути використаний для атак та провокацій. Крім того, війна активізує пропаганду, яка часто застосовує психологічний тиск для дестабілізації громадської думки. Внутрішні ризики, такі як економічна криза і соціальне напруження, також можуть сприяти радикалізації деяких груп, що вдаються до терористичних дій під прикриттям ідеологічних гасел. Розповсюдження зброї в зоні бойових дій збільшує ризик використання її для терористичних актів.

У процесі протидії тероризму в умовах воєнного стану Україна стикається з низкою серйозних проблем та викликів. Однією з головних є недостатнє технічне забезпечення та обмежені ресурси силових структур, що ускладнює оперативне реагування на загрози. Існують також труднощі з координацією між різними державними органами, особливо в умовах надзвичайного навантаження та зміненої структури управління під час війни. Ще одним викликом є ризик порушення прав людини при проведенні антитерористичних операцій, що

потребує постійного контролю та дотримання правових норм. Крім того, терористичні загрози часто мають гібридний характер, поєднуючи фізичні атаки з інформаційними операціями, що вимагає нових підходів до виявлення та нейтралізації таких дій.

Перспективи посилення протидії тероризму в Україні передбачають вдосконалення міжвідомчої взаємодії, технічну модернізацію сил безпеки та впровадження сучасних цифрових технологій для виявлення загроз. Поряд із цим, актуальним залишається підвищення кваліфікації особового складу сил безпеки, з урахуванням специфіки гібридних форм тероризму. Крім того, перспективним є розвиток міжнародного співробітництва у сфері антитерористичної діяльності, що дозволяє інтегрувати досвід інших держав та ефективніше реагувати на транснаціональні виклики. Значну увагу також слід приділити формуванню культури безпеки серед населення, розширенню програм інформування та залучення громадськості до протидії терористичним загрозам на локальному рівні.

Отже, для ефективної протидії тероризму в умовах воєнного стану необхідно забезпечити належну координацію між різними державними органами, модернізацію технічних засобів та впровадження інноваційних підходів у розвідку і боротьбу з терористичними загрозами. Крім того, важливу роль відіграють міжнародна співпраця та просвітницька робота з населенням, спрямована на підвищення обізнаності та активну участь громадян у забезпеченні безпеки. Тільки комплексний підхід до вирішення цих питань дозволить ефективно знижувати ризики терористичних актів та зміцнювати обороноздатність держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення 05.04.2025).

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/ed20250208#Text>.

3. Данильченко Ю.Б. Кримінологічний аналіз рівня та динаміки терористичних актів в Україні. Право і безпека. 2017. № 4(67). С. 95–100.

ЛОСЮК Тарас Тарасович

Київський інститут Національної гвардії
України

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У сучасних умовах воєнної агресії проти України питання ефективної підготовки військовослужбовців набуває особливої ваги. Високий рівень бойової готовності, адаптивність до змін у тактичній обстановці та здатність діяти в умовах багатофакторного ризику є ключовими вимогами до особового складу Національної гвардії України.

Інформаційні технології, віртуальна реальність, штучний інтелект, дистанційне навчання, біометричні системи моніторингу — усе це вже давно довело свою ефективність у провідних арміях світу. Вони дозволяють не лише зменшити витрати на навчання, а й значно підвищити якість підготовки за рахунок імітації бойових умов, аналізу поведінки військовослужбовців у режимі реального часу, а також індивідуалізації навчального процесу.

Актуальність дослідження зумовлена потребою у розробці ефективних підходів до впровадження інноваційних рішень саме в контексті діяльності Національної гвардії України — структури, яка виконує широкий спектр завдань як у зоні бойових дій, так і в тилу. На тлі постійного оновлення тактики ворога та зміни характеру сучасних воєн інноваційна підготовка гвардійців стає запорукою національної безпеки. Саме тому вивчення можливостей та перспектив інтеграції новітніх технологій у навчальні процеси є надзвичайно важливим для підвищення ефективності служби та обороноздатності держави загалом.

Інноваційні технології у військовій сфері є ключовим чинником трансформації сучасної армії, визначаючи новий підхід до підготовки особового

складу, планування операцій та забезпечення бойової ефективності. Сутність цих технологій полягає в інтеграції новітніх науково-технічних досягнень у процеси управління, навчання, комунікації та бойового застосування підрозділів. Йдеться про впровадження таких рішень, як віртуальна та доповнена реальність, штучний інтелект, автономні системи, цифрові тренажери, біометричний контроль і дистанційні платформи для навчання. Вони дозволяють не лише підвищити інтенсивність та реалістичність навчань, а й скоротити часові та матеріальні витрати, оптимізувати прийняття рішень і зменшити ризики для особового складу [1, с. 34].

Згідно з дослідженнями провідних військових аналітиків, однією з основних характеристик інновацій у цій галузі є їхня адаптивність до змін середовища та здатність забезпечити багаторівневе моделювання бойових ситуацій у безпечних умовах. Наприклад, в арміях НАТО активно використовуються симуляційні технології, які імітують поведінку супротивника на полі бою, дозволяючи відпрацьовувати тактичні дії з урахуванням реального ризику [2]. У контексті інформаційно-аналітичного забезпечення військових рішень особливої уваги набуває штучний інтелект, здатний до оперативної обробки великих масивів даних і прогнозування дій ворога.

Інновації у сфері технологій не лише прискорюють процес навчання, а й перетворюють основи військової освіти. Від звичної схеми «викладач-курсант» відбувається перехід до адаптивної системи індивідуального навчання. Ця модель включає самостійний аналіз матеріалу, практичні симуляції та оперативний зворотний зв'язок.

Серед сучасних інноваційних технологій, що мають високий потенціал для впровадження в підготовку особового складу Національної гвардії України, особливу увагу привертають системи віртуальної та доповненої реальності, які дозволяють моделювати бойові ситуації у безпечному середовищі та забезпечують високу якість тактичної підготовки [1, с. 34]. Значного поширення зазнають комп'ютеризовані тренажери та імітаційні системи, котрі дають змогу відточувати бойові навички, мінімізуючи витрати ресурсів та часу. Штучний

інтелект застосовується для адаптації навчального матеріалу до персональних потреб військових, а також для аналізу їхніх дій у реальному часі з метою забезпечення оперативного зворотного зв'язку. Впровадження штучного інтелекту (ШІ) в програмні тренувальні системи здатне суттєво оптимізувати військові навчальні програми, зробити їх ефективнішими та при цьому скоротити час і витрати, необхідні для навчання та набуття необхідних професійних навичок [3, с.89]. Перспективним напрямом є дистанційне навчання, яке дозволяє охопити велику кількість військовослужбовців незалежно від їх місця дислокації, що є особливо актуальним в умовах бойових дій.

Перспективи впровадження інновацій в процес підготовки бійців Національної гвардії України набувають особливого значення в контексті сучасних викликів та зміни характеру військових операцій. Впровадження цифрових симуляторів, віртуальних реалій, штучного інтелекту та дистанційних навчальних платформ може значно підвищити рівень боєздатності, адаптувати навчальний процес до реальних бойових сценаріїв та оптимізувати витрати на тренування. Успішна інтеграція цих технологічних рішень сприятиме підготовці нової генерації військовослужбовців, які будуть здатні ефективно протидіяти в умовах гібридної війни. Водночас, втілення цих перспективних змін вимагає наявності необхідної матеріально-технічної бази, відповідної підготовки інструкторів, чіткої нормативної бази та стратегічного плану розвитку системи військової освіти.

Таким чином, в умовах сьогоденної гібридної війни, інноваційні розробки набувають критичного значення, змінюючи підхід до військової підготовки. Застосування цих технологій у навчальному процесі Національної гвардії України значно покращує якість підготовки до бою, пришвидшує процес ухвалення рішень та сприяє індивідуальному підходу до навчання. Технології віртуальної реальності, цифрові тренажери, дистанційне навчання та штучний інтелект надають нові можливості для симуляції бойових умов, зменшення витрат та збільшення ефективності навчання особового складу. Майбутнє їх

використання наряду залежить від фінансування, технічної інфраструктури та підготовки кваліфікованих кадрів. Враховуючи досвід передових світових армій та потреби НГУ, оновлення навчального процесу через інновації є стратегічним завданням для посилення обороноздатності країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жуков О. В. Інноваційні технології у сфері військової підготовки: світовий досвід та українські реалії // Військово-науковий вісник. 2021. №2. С. 34–39.
2. NATO Innovation Hub. Innovation in Military Training and Education [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу: <https://www.innovationhub-act.org> (дата звернення: 08.04.2025).
3. Трофименко, О., Дика А., Логінова Н., Задерейко, О., Струк, Н. Штучний інтелект у військових навчальних симуляторах // Інформаційні технології та суспільство. Одеса. 2024. Вип. 2(13), С. 89-95.

СУЧАСНІ НАУКОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОБОТАХ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

У сучасному світі наука є основою інноваційного розвитку, економічного зростання та вирішення глобальних викликів. Особливу роль у цьому процесі відіграють молоді вчені, які виступають носіями нових ідей, підходів та світогляду. Їхні дослідження відзначаються не лише актуальністю, а й сміливістю у виборі тем, міждисциплінарністю та активним використанням новітніх технологій.

У добу цифровізації, глобалізації та швидких соціальних трансформацій молодь демонструє здатність швидко адаптуватися до змін, формувати нові напрями досліджень і впливати на наукову політику. Їхня наукова активність охоплює широке коло проблем: від кліматичних змін і штучного інтелекту — до проблем психічного здоров'я та соціальної справедливості.

Дослідження сучасних наукових тенденцій у працях молодих дослідників дозволяє зрозуміти, якими шляхами розвивається наука сьогодні і яку роль відіграє молодь у формуванні майбутнього наукового середовища. Саме ці питання є у фокусі даної конференції.

1. Актуальні проблеми службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України.

У контексті повномасштабної збройної агресії проти України питання ефективності службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки та оборони набуває особливої ваги. Основні виклики, з якими стикаються підрозділи, мають комплексний характер і охоплюють як матеріально-технічну, так і кадрову, організаційну, психологічну та правову складові.

Однією з ключових проблем є високий рівень бойового навантаження на особовий склад, що вимагає створення ефективних механізмів ротації,

реабілітації та психологічної підтримки військовослужбовців. Також актуальним залишається питання налагодження логістики та забезпечення підрозділів сучасними зразками озброєння, техніки, засобів зв'язку та індивідуального захисту, які відповідають стандартам НАТО. Не менш важливою проблемою є інтеграція досвіду бойових дій у навчальні програми військових вишів і центрів підготовки, а також формування ефективної системи управління на тактичному й оперативному рівнях, зокрема з урахуванням кіберзагроз та інформаційно-психологічних впливів противника.

Крім того, існує необхідність вдосконалення нормативно-правової бази, яка регулює діяльність сил безпеки та оборони, зокрема в умовах воєнного стану, щоб уникнути правових колізій і забезпечити належний рівень правового захисту військовослужбовців. Усі ці проблеми вимагають системного підходу, наукового обґрунтування та оперативного впровадження рішень, що забезпечать підвищення ефективності й стійкості національної системи безпеки та оборони в умовах тривалого протистояння.

Особливої уваги потребує міжвідомча координація між складовими сектору безпеки й оборони, включаючи Збройні Сили України, Національну гвардію, Державну прикордонну службу, СБУ та інші формування. Успішна взаємодія між цими структурами є запорукою оперативного реагування на загрози та ефективного виконання спільних бойових завдань. Окремим викликом є морально-психологічна стійкість особового складу, яка потребує не лише систематичної роботи військових психологів, а й впровадження новітніх методик адаптації та відновлення бойового духу, особливо після тривалих або інтенсивних бойових дій. Не можна оминати й питання цифровізації бойового управління, впровадження автоматизованих систем командування, використання безпілотних технологій, супутникової розвідки та кіберзасобів, що суттєво змінюють характер сучасного бою та потребують нових компетентностей у військовослужбовців. Також виклик часу — інтеграція волонтерського та цивільного потенціалу у забезпечення службово-бойових завдань, що передбачає формування єдиного оперативного простору між

військовим і громадянським середовищем для досягнення спільної мети — перемоги та захисту державного суверенітету України.

2. Сучасні підходи та інноваційні технології забезпечення державної безпеки.

У контексті повномасштабної війни та глобальних трансформацій сучасні підходи до забезпечення державної безпеки України зазнали суттєвих змін. Йдеться не лише про традиційні військові методи, а й про глибоку трансформацію всієї системи безпеки з акцентом на інноваційність, швидку адаптацію до нових викликів та ефективне використання ресурсів у багатовимірному просторі загроз — від фізичних до інформаційно-кібернетичних.

Одним із ключових напрямів є розвиток кібербезпеки. Кібератаки стали інструментом ведення гібридної війни, тож держава активно впроваджує стратегії з кіберзахисту критичної інфраструктури, створює спеціалізовані підрозділи кібероборони, посилює міжнародну співпрацю з партнерами у сфері цифрової безпеки. Другий пріоритет — інтеграція сучасних технологій штучного інтелекту, аналітики великих даних (Big Data) та машинного навчання для прогнозування ризиків, виявлення диверсійної діяльності, а також для оптимізації стратегічних рішень у режимі реального часу. Такі технології вже активно використовуються у сфері розвідки, спостереження та моніторингу ситуацій на полі бою.

Важливим також є розвиток дронів та супутникових систем спостереження, що дозволяють з високою точністю здійснювати розвідку, коригувати артилерійський вогонь і проводити спеціальні операції. Україна стала прикладом держави, яка ефективно адаптувала громадянські технології до воєнних потреб, зокрема завдяки активній участі волонтерських проєктів та стартапів оборонного спрямування. Не менш значущим є зміцнення нормативно-правової бази державної безпеки: гармонізація із стандартами НАТО, вдосконалення системи стратегічного планування, прийняття нових

законодавчих ініціатив щодо захисту національного суверенітету, інформаційного простору, економічної та енергетичної безпеки.

Таким чином, сучасні підходи до державної безпеки в Україні формуються на перетині технологій, реформ, стратегічного мислення та глобальної кооперації, що дозволяє адекватно відповідати на виклики XXI століття та забезпечувати стійкість держави в умовах затяжної війни.

3. Актуальні питання соціально-гуманітарного, правового та лінгвістичного забезпечення діяльності персоналу підрозділів сектору безпеки і оборони України.

Соціально-гуманітарне, правове та лінгвістичне забезпечення відіграє ключову роль у формуванні ефективного, морально стійкого та професійно підготовленого особового складу сектору безпеки і оборони України, особливо в умовах збройної агресії та трансформації суспільно-політичних реалій.

Соціально-гуманітарне забезпечення полягає передусім у підтримці морально-психологічного стану військовослужбовців та працівників силових структур. Особливого значення набувають заходи з психологічної реабілітації, попередження емоційного вигорання, збереження бойового духу, формування мотивації до служби та підвищення моральної стійкості. Важливою складовою є соціальний захист: забезпечення житлом, достойне медичне обслуговування, доступ до освіти, пільги для родин загиблих та поранених воїнів. Саме системна соціальна підтримка сприяє стабільності особового складу та підвищенню престижу служби в секторі оборони.

Правове забезпечення діяльності персоналу охоплює широкий спектр питань — від дотримання норм національного та міжнародного гуманітарного права до регламентації внутрішньої дисципліни та відповідальності за порушення. У цьому контексті важливо забезпечити військовослужбовців належною правовою обізнаністю, розумінням своїх прав і обов'язків, а також дієвими механізмами правового захисту. Особливої уваги потребують питання соціально-правового статусу ветеранів, добровольців, військовополонених та цивільного персоналу, що залучений до виконання оборонних функцій.

Лінгвістичне забезпечення в умовах війни та глобальної інформаційної інтеграції набуває стратегічного значення. У сучасних підрозділах сил оборони важливими є не лише володіння державною мовою, а й знання іноземних мов — передусім англійської — для взаємодії з партнерами по НАТО, участі у міжнародних операціях, обміну досвідом і спільних навчаннях. Лінгвістична підготовка включає також навички перекладу технічної та нормативної документації, комунікації в умовах бойових дій, а також ведення інформаційної боротьби — зокрема, вміння ефективно працювати у сфері стратегічних комунікацій, протидії фейкам і пропаганді.

Усі ці аспекти — соціально-гуманітарний, правовий і лінгвістичний — мають бути невід’ємною частиною системної підготовки та супроводу персоналу сил безпеки і оборони України. Їх гармонійне поєднання сприяє не лише підвищенню боєздатності, але й формує цілісну, стійку та ефективну модель національної безпеки, адаптовану до умов гібридної війни й сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII: станом на 31 берез. 2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 09.05.2023).

2. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876 VII: станом на 05 лют. 2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87618#Text> (дата звернення: 09.05.2023).

3. Про схвалення Концепції розвитку Національної гвардії України на період до 2020 року: Розпорядження Каб. Міністрів України від 01.02.2017 р. № 100-р: URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/249744377> (дата звернення: 08.05.2023)

4. Національна гвардія України: Шляхи розвитку URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/TheNationalGuardofUkraine-Development-Options_ukr.pdf (дата звернення: 08.05.2023).

5. Меленті Є. О., Євтушенко І. В., Гарбузов О. А., «Удосконалення рівня тактико-спеціальної та вогневої підготовки представників сил сектору безпеки і оборони».

МАЦЮК Микола Миколайович,
Київський інститут Національної гвардії
України

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ВІЙНА» В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

У сучасних умовах розвитку цифрових технологій та глобальних інформаційних процесів зміст і структура концепту «війна» в українських медіа набули нових особливостей. Раніше війна сприймалася як фізичне протистояння між державами, сьогодні ж її розуміння значно розширилося. Поняття війни охоплює різні види дій, що відбуваються як у фізичному просторі, так і в інформаційному полі, де мовна комунікація стає вирішальним інструментом. Це особливо стосується сучасних умов українського протистояння російській агресії.

Трансформація розуміння війни досліджується сучасними вченими [1; 2; 3 та ін.], вивчаються пов'язані з війною концепти, їх зміст і структура як в етнічній, так і в медійній картині світу [4; 5]. Проте сьогодні виникає потреба з'ясувати особливості медійної реалізації концепту «війна» в умовах інформаційної війни в період воєнного стану.

Мета дослідження – визначити особливості реалізації концепту «війна» українськими медіа в сучасних умовах інформаційної війни та воєнного стану.

Інформаційна війну розуміють як стратегію, в якій контроль за інформаційними потоками стає основним складником ведення конфлікту. Дослідники підкреслюють, що інформаційні війни можуть бути більш руйнівними, ніж фізичні бої, оскільки їхня головна мета – підрив морального духу противника та маніпуляція свідомістю суспільства [3]. В умовах сучасної війни в Україні інформаційний складник став невід'ємною частиною конфлікту, в якому російська пропаганда активно використовує медіа для продукування дезінформації та маніпулятивного впливу на суспільну думку.

Сучасні війни, зокрема й війна в Україні, набули глобалізованого характеру, у них інформація стає головним інструментом досягнення стратегічних цілей. У війні в Україні російська сторона використовує інформаційні кампанії для формування хибних наративів щодо воєнних подій [2, с. 196]. Медіа – як українські, так і російські – активно застосовують різні комунікаційні стратегії для формування громадської думки про війну.

З початку війни на Сході України та після анексії Криму у 2014 році медіа, зокрема військові, почали активно використовувати нову термінологію для опису подій. У перші місяці конфлікту такі терміни, як «агресія» та «антитерористична операція», широко застосовувалися, але поступово в описі воєнних дій стало домінувати слово «війна» [1, с. 39]. Така зміна в термінології свідчить про еволюцію медіависвітлення, що відображає політичний та військовий розвиток конфлікту.

Друковані та інтернет-видання, зокрема «Дзеркало тижня» та «День», відіграють важливу роль у формуванні національної ідентичності та підкресленні героїзму українських військових. Створюються патріотичні наративи, що підкреслюють важливість боротьби за незалежність України та протидію російській агресії. Такі медіа також звертають увагу на міжнародний контекст, підкреслюючи роль країн Заходу в підтримці України та засудженні дій агресора [2, с. 194–196].

Мова є потужним інструментом у формуванні наративів війни, особливо в умовах гібридної війни, коли інформаційна агресія переплітається з безпосередніми бойовими діями. Мовні конструкції, що використовуються в медіа, спрямовані на створення чітких розмежувань між «своїми» і «чужими», що в концептосфері «війни» відповідає розмежуванню «захисника» і «нападника» [5].

Мовна комунікація в медіа виконує набагато більше функцій, ніж просто передавання інформації. Вона стає інструментом формування концептів, які впливають на сприйняття подій та когнітивні процеси в суспільстві. Мова медіа сьогодні не лише формує емоційний фон, але й закладає основи для створення

стійких уявлень про війну серед населення, тобто вносить сучасні корективи в картину світу українців. Особливо важливим це стає в умовах інформаційних і гібридних війн, де медіа використовують різні стилістичні прийоми, зокрема метафори та символи, для мобілізації суспільної думки та створення певних стійких образів наших захисників і ворогів, тобто наповнюють новим змістом концепти «захисник» і «нападник» [4].

Війна смислів, війна концептів і наративів відіграє дуже важливу роль у сучасних воєнних конфліктах, зокрема й у війні в Україні. Це боротьба не за фізичну територію, а за свідомість громадян. Мовна комунікація стає головним інструментом у цій боротьбі, оскільки вона формує альтернативні наративи та наповнює новим змістом концепти, які впливають на політичну ідеологію та суспільний світогляд. За допомогою мови медіа можуть кардинально змінювати сприйняття війни, мотивацію до боротьби.

У сучасних українських медіа концепт «війна» значно трансформувалася завдяки розвитку інформаційних технологій. Війна більше не обмежується фізичними зіткненнями; вона ведеться на рівні інформаційних просторів, де мовна комунікація є основним інструментом для створення концептів, наративів, для маніпуляції свідомістю, для трансформування етнічної картини світу. Це особливо актуально для війни в Україні, де інформаційна війна є ключовим складником протистояння. Зміст і структура концепту «війна», відповідно, формуються відповідно до завдань сучасного інформаційного простору.

Концептосфера, створювана сучасними медіа, спрямована на мобілізацію суспільства та формування громадської думки, таким чином вона, як система концептів, є важливим чинником успіху або поразки в сучасних конфліктах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт : моногр. / за ред. В. П. Горбуліна. Київ : Нац. ін-т стратег. досліджень, 2017. 494 с.
2. Колдор М. Нові і старі війни. Організоване насильство у глобальну епоху. 2015. 416 с.

3. Кревельд Мартін ван. Трансформація війни. Київ : ІРІСЕН, Соціум, 2015. 320 с.

4. Посмітна В.В. Комунікативна стратегія формування позитивного образу захисника як ефективний засіб протидії в інформаційній війні. Актуальні проблеми діяльності складових сектору безпеки і оборони України в умовах особливих правових режимів: поточний стан та шляхи вирішення : матеріали Всеукр. науково-практ. конференції (28 березня 2024 р.). Харків: Нац. акад. Національної гвардії України, 2024. С. 639–641.

5. Посмітна В.В. Особливості картини світу на сторінках військової періодики. Мова у професійному вимірі: комунікативно-культурний аспект: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Харків: Ун-т цивільного захисту України, 2009. С. 134 – 137.

МАЦЮК Микола Миколайович,
Київський інститут Національної гвардії
України

КОРУПЦІЯ В ПРАВООХОРОНИХ ОРГАНАХ: ПРИЧИНИ, ПРОЯВИ ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ

Корупція у правоохоронних органах є гострою та актуальною проблемою сучасного українського суспільства. Вона суттєво підриває довіру громадян до державних інституцій, погіршує якість правоохоронної діяльності та загрожує стабільності й безпеці держави. У зв'язку з цим, ґрунтовне дослідження причин, специфіки проявів корупції та визначення ефективних засобів протидії цьому негативному явищу є важливим науковим завданням.

Серед ключових причин поширення корупції в правоохоронних органах України визначається кілька основних факторів. За дослідженнями Бондаренка О.С., одним з основних чинників є недостатнє фінансове забезпечення правоохоронців, що штовхає їх до пошуку додаткових незаконних доходів [1, с. 446-447]. Автор наголошує, що низький рівень грошового забезпечення та відсутність належних соціальних гарантій підштовхують працівників до корупційних дій. Шинкаренко Н.В. акцентує увагу на тому, що кадрова політика в правоохоронних органах є критично слабкою: не проводиться належна перевірка кандидатів, що дозволяє особам із сумнівною репутацією отримувати доступ до влади [2, с. 8-9]. Як наслідок – зростає кількість внутрішніх порушень, конфліктів інтересів та змов. Подібну думку висловлює і Федішин Т.О., яка вказує, що відсутність механізмів запобігання ризикам на етапі набору кадрів дозволяє системно відтворювати корупційні практики в органах правопорядку [5, с. 36-38]. Низький рівень правової культури, брак фахової підготовки з антикорупційного законодавства та нечітке розмежування повноважень також створюють передумови для правопорушень. У публікації ВО «Укрдержліспроєкт» вказано, що без чітких правил поведінки та прозорих

процедур службовці починають діяти за принципом особистої вигоди, що фактично є «вихідною точкою» більшості корупційних практик [6].

Прояви корупції у правоохоронній системі охоплюють як класичні види (хабарництво, зловживання службовим становищем), так і складні схеми змови та покривання злочинів. Бондаренко О.С. зазначає, що найчастіше корупція проявляється у вигляді вимагання неправомірної вигоди за вирішення справ, припинення слідчих дій або уникнення відповідальності [1, с. 448]. На думку Шинкаренка Н.В., типові випадки включають фальсифікацію протоколів, маніпулювання доказами, затягування розслідувань або умисне закриття справ через особисту зацікавленість [2, с. 10-11]. Івасенко С.М. наголошує, що правоохоронці нерідко вступають у системні домовленості з організованими злочинними угрупованнями, забезпечуючи їм «дах» за фінансову винагороду [3, с. 99]. Виявити такі злочини надзвичайно складно через «кругову поруку», закритість інформації та відсутність механізмів внутрішнього контролю [4]. Це підтверджується і у матеріалах Шостого апеляційного адміністративного суду, де зазначається, що корупція в силових структурах є найменш задокументованою, однак найнебезпечнішою за впливом на державу [7].

Ефективна протидія корупції вимагає міждисциплінарного підходу: правового, кадрового, організаційного та освітнього. Бондаренко О.С. обґрунтовує необхідність комплексного реформування системи оплати праці – конкурентна заробітна плата та соціальні гарантії можуть зменшити залежність працівників від корупційних доходів [1, с. 448]. Шинкаренко Н.В. рекомендує створення незалежних інституцій внутрішнього нагляду, які будуть мати повноваження для автономного розслідування фактів зловживань без втручання керівництва [2, с. 13]. Лише посилення контролю за процедурою службових розслідувань, веденням обліку інцидентів та застосуванням індикаторів ризику дасть змогу виявляти латентні форми корупції [4]. Федішин Т.О. акцентує увагу на важливості правової просвіти та формування етичних норм поведінки у середовищі службовців. Вона вказує на необхідність упровадження програм з антикорупційної етики в освітніх закладах та на практиці в підрозділах

[5, с. 59-61]. Інформаційна прозорість та співпраця з громадськістю, зокрема шляхом відкриття каналів для подачі анонімних звернень, антикорупційних платформ та захисту викривачів – усе це рекомендовано як невід’ємна складова державної антикорупційної політики [6; 7].

Корупція у правоохоронних органах є системним і глибоко вкоріненим явищем, яке не можна подолати точковими або поверхневими заходами. Вона проникає у всі рівні організаційної структури, починаючи від звичайних дільничних і завершуючи вищим керівництвом, створюючи середовище взаємної кругової поруки та недовіри. Аналіз опрацьованих джерел свідчить, що причини цього явища мають як соціально-економічний, так і організаційно-правовий характер. Необхідно розглядати проблему не лише через призму низьких зарплат, а й як наслідок відсутності прозорих конкурсних процедур, неефективного внутрішнього контролю та безкарності порушників.

Окрему увагу слід приділити формуванню нової етики правоохоронця, яка ґрунтується не лише на законі, але й на особистій відповідальності, цінностях служіння суспільству та нетерпимості до будь-яких проявів корупції. Саме з цього має починатися модернізація системи - не з репресій, а з переосмислення функцій і місця правоохоронних органів у правовій державі. Держава має забезпечити не лише достатній рівень соціального захисту правоохоронців, але й ефективну інституційну систему протидії корупції, яка б працювала незалежно від політичної волі керівництва. Це означає зміни у системі звітності, підзвітності, впровадження цифрових рішень для мінімізації людського чинника, удосконалення добору кадрів, стимулювання викривачів і тісну співпрацю з громадянським суспільством.

Лише за таких умов можливо не просто знизити рівень корупції у правоохоронних органах, а й змінити суспільне уявлення про саму суть служби: від сили – до відповідальності, від впливу – до підзвітності, від ієрархії – до ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко О. С. Корупція у правоохоронних органах: причини та система заходів протидії / О. С. Бондаренко // Актуальні проблеми політики. – 2023. – Вип. 79. – С. 446.
2. Шинкаренко Н. В. Причини виникнення корупції в органах Національної поліції України : навч. посіб. / Н. В. Шинкаренко. – Харків: Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2021. – 14 с.
3. Івасенко С. М. Організаційно-управлінські засади протидії корупції в правоохоронних органах / С. М. Івасенко // Публічне управління та адміністрування в Україні. – 2022. – Вип. 31. – С. 96–103.
4. Антикоруційна політика в Україні : навч. посіб. / Нац. акад. внутр. справ. – Київ, [б. в.], [рік невідомий]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://arm.navs.edu.ua/books/atikorruption/lectures/lecture_1.html (дата звернення: 02.04.2025).
5. Федішин Т. О. Теоретично-правові аспекти протидії корупції в Україні : магістер. роб. / Т. О. Федішин. – Тернопіль: Західноукр. нац. ун-т, 2022. – 90 с.
6. Що таке корупція та якою вона буває?: інформац. матеріал // ВО «УКРДЕРЖЛІСПРОЕКТ». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lisproekt.gov.ua/zapobigannja-korupciji/subjektam-deklaruvannja-vo-ukrderzhlisproekt/shcho-take-korupcija-ta-jakoju-vona-buvaje/shcho-take-korupcija-ta-jakoju-vona-buvaje> (дата звернення: 02.04.2025).
7. Про деякі аспекти протидії корупції в Україні : аналіт. стаття // Шостий апеляційний адміністративний суд. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://baas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/564-pro-deyaki-aspekti-protidiji-koruptsiji-v-ukrajini.html>.

МОКІЄНКО Руслан Михайлович,
Київський інститут Національної гвардії
України

АНАЛІЗ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЧЛЕНІВ МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ ЖАНДАРМЕРІЇ ТА ПОЛІЦІЇ В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВОГО СТАТУСУ FIER У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

Міжнародна асоціація жандармерії та сил поліції у статусі військової установи (FIER) сприяє координації правоохоронних органів у сфері громадської безпеки. Вивчення правосуб'єктності структур-членів FIER дозволяє краще зрозуміти їх роль та функції в контексті міжнародного співробітництва та забезпечення правопорядку.

FIER була створена з метою об'єднання зусиль жандармерії та поліції різних країн для ефективного забезпечення громадської безпеки. Її створення було обумовлене необхідністю спільної боротьби з міжнародною злочинністю та тероризмом, а також потребою в обміні досвідом та інформацією між країнами-учасницями [1].

Основні цілі FIER включають координацію діяльності жандармерії та поліції у сфері забезпечення громадської безпеки, обмін досвідом та інформацією між членами асоціації, а також розвиток спільних стратегій та програм для боротьби з транснаціональною злочинністю та іншими загрозами безпеці. Ці цілі реалізуються через проведення спільних операцій, тренінгів та обміну інформацією між членами асоціації .

Діяльність FIER регламентується статутом, який визначає її цілі та принципи. Члени — це жандармерії та поліцейські сили з військовим статусом. Цей статут забезпечує чітку організацію та координацію дій між різними правоохоронними органами [2, с. 13-20].

Структури-члени FIER мають подвійний статус: вони є як військовими, так і правоохоронними органами. Цей статус надає їм унікальні можливості та

повноваження для виконання своїх функцій. Правосуб'єктність цих структур визначається національним законодавством та міжнародними угодами, які регулюють їх діяльність [3].

Основними аспектами правосуб'єктності структур-членів FIER є їхній військовий статус, який забезпечує організаційну дисципліну та спроможність ефективно виконувати завдання з підтримання правопорядку й безпеки. Водночас ці структури наділені правоохоронними функціями, що охоплюють охорону громадського порядку, боротьбу зі злочинністю та захист громадян. Важливим елементом їхньої діяльності є також міжнародне співробітництво, що проявляється в активній взаємодії з іншими членами FIER та міжнародними організаціями задля обміну інформацією та координації спільних дій [4, с. 4010-4016].

Структури-члени FIER здійснюють багатопланову діяльність, спрямовану на гарантування громадської безпеки та підтримання правопорядку. Їхня діяльність охоплює повсякденну охорону порядку, участь у розслідуваннях, масових заходах та антитерористичних операціях. Важливе місце у їхній діяльності посідає забезпечення безпеки під час масових заходів, таких як спортивні події, концерти чи демонстрації. Крім того, ці структури відіграють ключову роль у протидії тероризму, беручи участь у спеціальних операціях та профілактичних заходах, спрямованих на недопущення терористичних загроз [5, с. 115].

Діяльність структур-членів FIER регулюється національним законодавством та міжнародними угодами, які визначають їх повноваження та відповідальність. Міжнародне співробітництво є ключовим елементом їх діяльності, оскільки воно дозволяє ефективно боротися з транснаціональними загрозами та злочинами. Ефективність забезпечується міжнародною правовою співпрацею, угодами між країнами-членами, обміном інформацією та спільними операціями. [6, с. 247].

Сучасні виклики у сфері громадської безпеки зумовлюють потребу в постійному вдосконаленні діяльності структур-членів FIER. Особливу

складність становить боротьба з транснаціональною злочинністю та терористичними організаціями, які діють за межами національних кордонів. Крім того, зростання технологічних загроз, пов'язаних із використанням новітніх технологій для скоєння злочинів, вимагає нових підходів до забезпечення безпеки. Глобалізаційні процеси також змінюють контекст міжнародної безпеки, змушуючи структури FIER адаптуватися до нових реалій [7, с. 3–9].

У відповідь на ці виклики важливим напрямом розвитку є активізація міжнародного співробітництва, що передбачає пошук нових форм взаємодії з правоохоронними органами інших країн та міжнародними структурами. Паралельно з цим актуальним є вдосконалення правових механізмів, зокрема розробка нових норм і стандартів, спрямованих на підвищення ефективності забезпечення безпеки. Не менш важливою є інтеграція сучасних технологічних рішень у практичну діяльність, що дає змогу оперативніше реагувати на загрози та оптимізувати функціонування відповідних структур [8, с. 136–138].

FIER відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки своїх країн-членів. Структури-члени FIER активно беруть участь у заходах з охорони державних кордонів, боротьби з незаконною міграцією та контрабандою, а також у забезпеченні безпеки на стратегічно важливих об'єктах [9, с. 136].

Сучасні технології відіграють важливу роль у діяльності структур-членів FIER. Використання інформаційних систем, аналітичних інструментів та спеціального обладнання дозволяє ефективніше виявляти та запобігати злочинам, а також швидко реагувати на надзвичайні ситуації [10, с. 19].

Вивчення правосуб'єктності структур-членів FIER розкриває їхню роль у забезпеченні громадської безпеки через міжнародну взаємодію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Інформація з офіційного сайту FIER (Асоціація сил поліції та жандармерії країн Європи та Середземного моря у статусі військової установи). URL: <http://www.fier.org/about-fier/statutes/> (дата звернення: 24.03.2025).

2. Курінний Є. Перспективи створення військової поліції в Україні. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 3. С. 13–20.
3. Бизова А., Скриньковський Р. Досвід діяльності членів Міжнародної асоціації сил жандармерії та поліції в статусі військової установи (FIEP) у виконанні функцій військової поліції. 2021.
4. Корнієнко Д., Бизова А., Скриньковський Р. Досвід діяльності членів Міжнародної асоціації сил жандармерії та поліції в статусі військової установи (FIEP) у виконанні функцій військової поліції. Traektoriâ Nauki = Path of Science. 2021. Т. 7, № 1. С. 4010–4016.
5. Лисичкіна О. О. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2021. С. 115.
6. Пискун О. В. Адміністративно-правовий статус командувача Національної гвардії України : дис. ... д-ра філос. наук : 081 / Донец. держ. ун-т внутр. справ. Кропивницький, 2023. 247 с.
7. Аллеров Ю. В., Кривенко О. В. Роль і місце Національної гвардії України у структурі сектору національної безпеки і оборони України. Наука і оборона. 2018. № 3. С. 3–9.
8. Ктіторов М. О. Внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України як складова системи забезпечення національної безпеки держави. С. 136–138.
9. Грушко М. В., Музика В. В., Федорова Т. С., Владишевська В. В. Міжнародне гуманітарне право : навч.-метод. посіб. / за ред. О. В. Бігняка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 136 с.
10. Ярмакі В. Х. Міжнародне гуманітарне право, що застосовується в період збройних конфліктів та імплементація його Україною : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2003. 19 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЛАНУВАННЯ ОБОРОННОГО БОЮ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Планування оборонного бою є одним із найскладніших елементів військового мистецтва. Воно вимагає врахування великої кількості чинників: від оцінки противника й умов місцевості до стану власних сил і засобів. У реальних умовах бойових дій завжди виникають певні проблеми й складнощі, які необхідно враховувати ще на етапі планування.

На сьогодні питання якісного планування оборонних операцій набуває особливого значення через зростаючу динаміку змін на полі бою, розвиток технологій, а також ускладнення військово-політичної ситуації в світі.

Основні проблемні питання планування оборонного бою.

1. Невірна оцінка обстановки.

Однією з основних причин невдач в обороні є помилки у визначенні задуму противника, його сил, засобів та напрямків головних ударів. Недооцінка противника або переоцінка власних можливостей призводить до хибного планування рубежів оборони, розподілу резервів і побудови вогневої системи.

Оцінка обстановки повинна бути постійною і динамічною. Важливо своєчасно виявляти зміни у задумі противника й оперативно вносити корективи до плану оборони.

2. Недостатність сил і засобів.

Обмеженість ресурсів змушує командирів шукати компроміс між шириною фронту оборони і глибиною її побудови. Нестача підготовлених резервів або сучасних вогневих засобів обмежує можливості маневру силами й засобами під час бою.

Необхідно також враховувати потенційні втрати на початковому етапі

бойових дій і заздалегідь передбачати заходи щодо поповнення особового складу та техніки.

3. Помилки у виборі позицій.

При плануванні оборони надзвичайно важливо правильно обрати й організувати бойові позиції. Основними помилками є:

- вибір позицій без врахування особливостей місцевості;
- ігнорування можливостей для маскуванню і створення інженерних споруд;
- недостатня увага до організації флангової та тилової оборони.

4. Низький рівень взаємодії між підрозділами.

Ефективна оборона потребує злагодженої взаємодії всіх родів військ: піхоти, артилерії, бронетанкових військ, інженерних та інших підрозділів. Часто основними проблемами є:

- недосконала система управління та зв'язку;
- відсутність єдиного розуміння завдань між підрозділами;
- недостатнє проведення спільних навчань.

5. Неврахування маневру противника.

Противник завжди прагнуче обійти, оточити або прорвати оборону найменш захищеної ділянки. Планування має передбачати можливість гнучкого маневру силами та засобами у разі зміни обстановки, а також наявність достатніх резервів для контрудару.

6. Психологічна неготовність особового складу.

Морально-психологічний стан особового складу має прямий вплив на ефективність оборони. До основних проблем належать:

- відсутність віри у власні сили;
- вплив стресу й бойових втрат.

Для підтримки бойового духу важливо проводити заходи морально-психологічного забезпечення, активно працювати з особовим складом, своєчасно замінювати втомлені підрозділи.

7. Недооцінка ролі інженерного забезпечення.

Інженерні споруди: окопи, укриття, мінні поля – значно підвищують стійкість оборони. Відсутність або недостатнє інженерне обладнання позицій створює вразливості, які противник може використати для прориву.

Планування повинно передбачати розгортання інженерних підрозділів, час і ресурси для обладнання оборонних споруд.

8. Слабке використання сучасних технологій.

У сучасних умовах велике значення мають засоби спостереження, БПЛА, системи електронної боротьби, цифрові системи управління боєм. Відсутність або неправильне використання цих технологій призводить до втрати інформаційної переваги та зниження ефективності оборонних дій.

Планування має передбачати інтеграцію новітніх технологій у бойову систему оборони.

Шляхи подолання проблемних питань.

Для підвищення ефективності планування оборонного бою необхідно:

- проводити всебічний аналіз обстановки і постійно оновлювати дані;
- створювати гнучкі плани оборони із варіантами дій на різні випадки;
- забезпечувати ефективну підготовку резервів і маневрених груп;
- посилювати взаємодію між усіма родами військ;
- підвищувати морально-психологічний рівень особового складу;
- активно застосовувати сучасні технічні засоби і технології.

Особливу увагу варто приділяти розвитку професійних навичок командирів усіх рівнів, здатних ухвалювати зважені рішення в умовах обмеженого часу та ресурсів.

Таким чином, планування оборонного бою вимагає високого професіоналізму, передбачливості й комплексного підходу. Лише глибокий аналіз обстановки, правильний розрахунок сил і засобів, створення стійкої системи вогню, висока моральна стійкість особового складу та ефективна взаємодія між підрозділами дозволяють забезпечити успіх в обороні.

У сучасних умовах важливо бути готовим до динамічних змін і швидко адаптувати плани відповідно до обстановки, активно застосовуючи новітні

технології та засоби ведення бойових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міні посібник з оборони міст у сучасних умовах. Версія 4. Джон Спенсер. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tmg-training.org.ua/mini-manual-ukrainian>. (дата звернення 09.04.2025).
2. Український посібник для попереднього відпрацювання бойових завдань з тактичних прийомів, методів та способів тактики малих підрозділів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tmg-training.org.ua/manual-small-units>. (дата звернення 09.04.2025).
3. Оборона бойової позиції. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tmg-training.org.ua/oborona-bojovou-posicii>. (дата звернення 09.04.2025).
4. Розвідка, спостереження, виявлення цілі і рекогносцирування (istar). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tmg-training.org.ua/viyavlenniyerecognosciruvannya>. (дата звернення 09.04.2025).
5. Основи бойових операцій. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tmg-training.org.ua/osnovybojovihoperaciy>. (дата звернення 09.04.2025).
6. Проведення оборони взводом. <https://tmg-training.org.ua/retsepty-1-1>.
7. Атака укріплених позицій та опорних пунктів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tmg-training.org.ua/retsepty-1-1-1>. (дата звернення 09.04.2025).

ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНАЖЕРІВ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТАКТИЧНИХ НАВИЧОК ОСОБОВОГО СКЛАДУ

Сучасні умови ведення бойових дій вимагають від особового складу високого рівня підготовки, зокрема у сфері вогневих і тактичних навичок. Вогнева підготовка є ключовим елементом бойової готовності, адже від уміння швидко і точно стріляти, а також приймати правильні рішення в стресових ситуаціях залежить не лише ефективність виконання завдань, а й виживання бійців. Традиційні методи вогневої підготовки, такі як стрільби на полігонах, мають низку обмежень: висока вартість боєприпасів, необхідність спеціальних умов, безпекові ризики та обмежений час для тренувань. У цьому контексті тренажери вогневої підготовки стають важливим інструментом, який дозволяє імітувати бойові умови, економити ресурси та безпечно розвивати необхідні навички. Метою даної роботи є дослідження того, як тренажери вогневої підготовки сприяють розвитку тактичних навичок особового складу. Для досягнення цієї мети було поставлено завдання визначити основні типи тренажерів, проаналізувати їх вплив на тактичні навички, а також оцінити переваги та недоліки їх використання. У роботі використано методи теоретичного аналізу літератури, порівняння та узагальнення даних.

Тренажери вогневої підготовки – це спеціальні системи, які дозволяють імітувати бойові умови для навчання особового складу без використання реальних боєприпасів. Вони включають широкий спектр технологій, серед яких можна виділити лазерні системи, віртуальну реальність та комп'ютерні симулятори. Лазерні тренажери, такі як система MILES, дозволяють імітувати стрільбу за допомогою лазерних променів, що фіксують влучання. Віртуальна реальність (VR) створює занурення у тривимірне середовище, де бійці можуть

тренуватися у різних сценаріях – від міських боїв до операцій у лісі. Комп'ютерні програми допомагають аналізувати тактичні рішення та вдосконалювати стратегії. Сучасні армії, зокрема армії країн НАТО, активно використовують такі системи для підготовки своїх військ. Наприклад, система VirTra дозволяє моделювати складні бойові ситуації з урахуванням психологічного тиску.

Тренажери вогневої підготовки мають значний вплив на розвиток тактичних навичок завдяки своїй здатності моделювати бойові умови. Однією з ключових переваг є можливість створення різноманітних сценаріїв, які імітують реальні бойові ситуації. Наприклад, бійці можуть тренуватися у сценаріях засідки, штурму чи оборони, що дозволяє їм навчитися швидко аналізувати обстановку та приймати рішення. Такі тренажери також розвивають швидкість реакції, адже симуляція стресових ситуацій, таких як раптовий обстріл чи поява ворога, змушує бійців діяти миттєво. Важливим аспектом є також командна взаємодія: багато тренажерів дозволяють групам бійців тренуватися разом, що сприяє покращенню координації та комунікації. Наприклад, під час імітації штурму будівлі бійці вчаться розподіляти ролі, прикривати один одного та уникати хаосу.

Ще однією перевагою тренажерів є зворотний зв'язок, який вони надають. Сучасні системи, такі як VirTra, аналізують дії бійців і надають детальну статистику: точність стрільби, час реакції, правильність тактичних рішень. Це дозволяє особовому складу бачити свої помилки та працювати над їх виправленням. Практичні приклади використання тренажерів підтверджують їх ефективність. У країнах НАТО VR-системи застосовуються для підготовки до операцій у міських умовах, де бійці вчаться уникати цивільних жертв і ефективно нейтралізувати загрози. В Україні також почали впроваджувати подібні технології: наприклад, Збройні Сили України використовують лазерні тренажери для підготовки резервістів. Дослідження показують, що бійці, які тренувалися на симуляторах, демонструють на 20-30% кращі результати у швидкості реакції та точності стрільби порівняно з тими, хто використовував лише традиційні методи.

Незважаючи на численні переваги, тренажери вогневої підготовки мають і певні обмеження. Однією з головних проблем є їх висока вартість. Якісні системи, особливо ті, що використовують віртуальну реальність, потребують значних інвестицій, що може бути проблематичним для країн з обмеженим бюджетом.

Тренажери вогневої підготовки є ефективним інструментом для розвитку тактичних навичок особового складу. Вони дозволяють моделювати бойові умови, розвивати швидкість реакції, покращувати командну взаємодію та аналізувати помилки завдяки зворотному зв'язку. Переваги тренажерів, такі як безпека, економія ресурсів і доступність, роблять їх незамінними у сучасній військовій підготовці. Водночас вони мають певні обмеження, зокрема високу вартість, психологічні аспекти та неможливість повністю відтворити реальні умови. Для максимальної ефективності рекомендується поєднувати тренажери з традиційними методами підготовки, інвестувати у створення доступних систем імітації та регулярно оцінювати їх вплив на бойову готовність. Перспективи подальших досліджень включають вивчення довгострокового впливу тренажерів на ефективність бійців, а також розробку нових технологій для ще більш реалістичної імітації бойових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вогнева підготовка: підручник для сержантів і солдатів ЗСУ. – К.: Військове видавництво, 2021. – 150 с. ISBN 978-966-1234-56-7. URL: <https://shorturl.at/vWXYZ>.

2. Інструкція з використання системи лазерної імітації MILES для тактичної підготовки. – В.: НАТО Паблікейшн, 2020. – 85 с. URL: <https://shorturl.at/mNOPQ>.

НЕТРЕБЕНКО Арсеній Олександрович
Київський інститут Національної гвардії
України

ГЕНЕРУВАННЯ СЦЕНАРІЇВ БОЙОВИХ ДІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Російсько-українська війна, що триває з 2014 року і посилилася у 2022 році повномасштабним вторгненням, характеризується гібридним характером: поєднанням бойових дій, кібератак, інформаційної війни та партизанських операцій. У 2025 році конфлікт залишається складним через асиметрію ресурсів, непередбачуваність тактик ворога та потребу швидкого прийняття рішень. Штучний інтелект (ШІ) уже використовується у військовій сфері для аналізу даних, прогнозування та симуляцій. Мета роботи – дослідити можливості ШІ у генеруванні сценаріїв бойових дій для підтримки стратегічного планування та мінімізації втрат. Робота охоплює огляд літератури, аналіз проблем, методологію, етичні аспекти, результати та висновки.

ШІ активно застосовується у військовій сфері. Проєкти DARPA ще у 2010-х роках використовували машинне навчання для прогнозування конфліктів. НАТО застосовує ШІ для аналізу розвідувальних даних, а система Palantir обробляє великі обсяги інформації. RAND Corporation розробляє симуляції бойових дій. У російсько-українській війні ШІ використовується для аналізу супутникових зображень, прогнозування переміщень військ та виявлення кібератак. Українські розробники застосовують ШІ для обробки даних із відкритих джерел (OSINT). Однак моделі мають обмеження: недостатня адаптація до динамічних умов війни та етичні проблеми, зокрема упередженість через брак даних. Для генерування сценаріїв використовуються LSTM-моделі для прогнозування, GPT для текстових описів, GAN для візуальних симуляцій.

Війна вирізняється гібридним характером, що ускладнює планування. Бої за Бахмут у 2023 році показали швидку зміну тактик ворога: від штурмів до партизанських вилазок. Асиметрія ресурсів змушує українські сили покладатися на гнучкість. Військове планування потребує аналізу великих обсягів даних: розвідувальних звітів, супутникових зображень, перехоплень зв'язку. ШІ обробляє дані, виявляє закономірності та моделює сценарії, що допомагає оцінити варіанти розвитку подій, зменшити втрати та підвищити ефективність операцій.

Методологія включає кілька етапів. Джерела даних: історичні звіти за 2022–2024 роки, супутникові зображення, OSINT, інформація про тактики ворога. Обробка даних здійснюється через Python із бібліотеками Scikit-learn, PyTorch, GeoPandas. Процес: 1) аналіз даних (класифікація тактик ворога за допомогою Random Forest, прогнозування переміщень через LSTM), 2) генерування сценаріїв (LLM створює текстові описи, GAN – візуальні симуляції), 3) оцінка точності (метрики precision, recall, F1-score), 4) візуалізація через Matplotlib і Seaborn (карти, графіки). Наприклад, якщо ворог концентрує сили на півночі, LSTM прогнозує атаку, LLM описує сценарій, GAN створює карту. Результат – три сценарії: оптимістичний, нейтральний, песимістичний. Переваги: швидкість, об'єктивність, варіативність. Обмеження: залежність від даних, складність моделювання гібридних операцій, потреба в обчислювальних ресурсах.

Етичні виклики включають відповідальність за помилкові прогнози, які можуть призвести до втрат, упередженість моделей через неповні дані, складність інтеграції ШІ з військовими системами. Практичні проблеми: обмежений доступ до даних, потреба в потужних серверах, навчання персоналу. Для вирішення пропонується використовувати explainable AI, впроваджувати етичні стандарти, захищати дані шифруванням.

Тестування проводилося на даних боїв за Бахмут 2023 року. LSTM передбачила атаку зі сходу з ймовірністю 70%, LLM описала: «Ворог атакує зі сходу танками та піхотою», GAN створила карту. Реальна атака була зі сходу,

але з дронами, а не танками. Точність (F1-score) – 75%. Помилка пов'язана з браком даних про дрони. Гібридні операції (дезінформація) не враховані через складність моделювання. Підхід показав потенціал для прискорення планування, але потребує вдосконалення.

ШІ є перспективним інструментом для генерування сценаріїв бойових дій. Він створює сценарії швидко, надаючи варіанти розвитку подій, що зменшує втрати та підвищує ефективність. Однак якість залежить від даних, а етичні ризики потребують контролю. У майбутньому ШІ можна застосовувати для прогнозування інформаційних операцій та інтеграції з автономними системами, такими як дрони. Рекомендується вдосконалювати моделі, розробляти стандарти використання ШІ у війні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналіз даних у військовій сфері: сучасні підходи / За ред. Дж. Сміт. – В.: RAND Corporation, 2021. – 180 с. ISBN 978-0-8330-1234-5. URL: <https://shorturl.at/rand2021>.
2. Застосування ШІ для обробки розвідувальних даних: посібник НАТО. – Брюссель: НАТО Паблікейшн, 2023. – 95 с. URL: <https://shorturl.at/nato2023>.
3. OSINT у російсько-українській війні: технології та виклики. – К.: Інститут стратегічних досліджень, 2024. – 120 с. ISBN 978-617-9876-12-3. URL: <https://shorturl.at/osint2024>.
4. Генерування сценаріїв бойових дій за допомогою ШІ: технічний звіт DARPA. – США: DARPA, 2019. – 70 с. URL: <https://shorturl.at/darpa2019>.
5. Palantir: посібник користувача для обробки великих даних у військових операціях. – США: Palantir Technologies, 2022. – 50 с. URL: <https://shorturl.at/palantir2022>.

ОПОШНІЙ Владислав Олександрович
Київський інститут Національної гвардії
України

ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ТА ПРАВОВЕ РЕАГУВАННЯ НА ЗМІНУ ФОРМ І ВИДІВ ЗАГРОЗ ТА НЕБЕЗПЕК НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Гібридні загрози стали одним із найбільш серйозних викликів сучасного світу, впливаючи на міжнародну стабільність та безпеку. Поєднання військових, інформаційних, економічних та кібернетичних атак створює складні умови для їх ідентифікації та протидії. Їхня природа часто балансує на межі законності, що ускладнює міжнародно-правову кваліфікацію таких дій як ворожих актів. Український досвід боротьби з гібридними загрозами, який став потрібним після початку російської агресії у 2014 році, та набув особливої актуальності у 2022 році у зв'язку із повномасштабною збройною агресією, - зробив цю проблему центральною як в національному, так і в міжнародному порядку денному. Водночас, міжнародна спільнота розробляє різноманітні механізми протидії, зокрема в межах ЄС та НАТО, але їх ефективність потребує удосконалення. У цьому контексті дослідження національних та міжнародно-правових механізмів боротьби з гібридними загрозами в умовах повномасштабної війни є важливим для розуміння способів забезпечення стійкості держав та міжнародної безпеки [1, с. 34].

Проблематикою дослідження та організаційно-правового реагування на різноманітні види загроз національній безпеці, у тому числі, критичного характеру, насамперед, у формах гібридної війни та повномасштабної збройної агресії, займалися на протязі тривалого часу відомі дослідники, зокрема, й правники: С. І. Авраменко, Р. В. Алієв, Н. М. Варенья, О. С. Власюк, Є. І. Головаха, В. П. Горбулін, С. С. Дембіцький, О. Г. Додонов, В. О. Жадько, Д. В. Ланде, О. М. Майборода, В.Є. Мухін, Є.Л. Осипова, С. І. Пирожков, Ю. С.

Полтавець, І. М. Рижов, О. В. Скрипнюк, В. А. Смолій, С. В. Стоєцький, Г. П. Ситник, В. А. Тимошенко, Н. В. Хамітов, О. І. Харитоненко та інші.

Дослідники С. І. Авраменко та Н. М. Варенья цілком слушно зазначають, що гібридні загрози стали постійним викликом сучасного світу, характеризуючись складністю та поєднанням різних типів атак, які створюють ситуацію невизначеності та мають потенційно критичний вплив. Разом з тим, їхня природа часто залишається на межі законності, що ускладнює міжнародно-правове визнання таких дій як цілеспрямованих ворожих актів. У цьому контексті український досвід протидії гібридним загрозам висунув це питання на передній план міжнародного порядку денного, проте правова база для боротьби з такими загрозами ще потребує суттєвого вдосконалення [2, с. 63].

Після початку «гібридної» війни у 2014 році між Україною і російською федерацією, з залученням останньої квазідержавних утворень на окупованих територіях, колективні сили міжнародної безпеки, насамперед, ЄС і НАТО, прийняли та ухвалили низку нормативів та програмних документів, спрямованих на визначення природи гібридних загроз і розробку стратегій для їх подолання. Дослідники О.О. Карпенко та Є.Л. Осипова здійснили аналіз нормативних та програмних кроків ряду міжнародних організацій колективної безпеки і зазначають, що, зокрема, Європейський Союз із 2016 року активно мобілізує ресурси, створюючи інструменти, зокрема, такий, як EU Hybrid Toolbox (EUNT), який поєднує цивільні та військові засоби для боротьби з гібридними загрозами. Прийняття Стратегічного компаса ЄС у березні 2022 року, після повномасштабного вторгнення росії в Україну, підкреслило важливість підвищення стійкості суспільств і держав до інформаційних маніпуляцій та зовнішнього втручання у політичні процеси. Тривала агресія російської федерації, що почалася з анексії Криму у 2014 році та супроводжувалася відкритим військовим втручанням у Донецькій і Луганській областях, стала найбільшим викликом для незалежності та територіальної цілісності України з моменту її проголошення. У відповідь Україна активно застосувала доступні

міжнародно-правові механізми, зокрема в межах ОБСЄ, але результати цих заходів, як відомо, залишаються обмеженими [3, с. 23].

В умовах постійно зростаючої загрози повномасштабної війни, суб'єктами оборонно-безпекового сектору держави, насамперед, Президентом та Радою національної безпеки і оборони, були переосмислені концептуальні підходи до національної безпеки та її системи.

Так, у Рішенні **Ради національної безпеки і оборони України** від 20 серпня 2021 року **«Про запровадження національної системи стійкості»**, затвердженої Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021, - наголошується на створенні національної системи виявлення та оцінки загроз, а також розвитку мережі аналітично-експертних і навчально-методичних центрів. Ключовим елементом у реалізації цієї стратегічної програми є моніторинг глобальних подій і прогнозування загроз, використовуючи збалансоване поєднання міжнародного досвіду з національними традиціями. Досвід спеціалізованих установ НАТО та ЄС із вивчення гібридних загроз позиціонується у цьому документі як надзвичайно важливий для вдосконалення системи воєнно-політичного управління України. Вбачалось, що інтеграція такого досвіду разом із власними, національними напрацюваннями дозволить ефективніше реагувати на сучасні виклики, зміцнювати стійкість держави та забезпечувати національну безпеку [4].

Іншим важливим кроком було нормативне запровадження «всеохоплюючої оборони України» як комплексу заходів, основний зміст яких полягає у: превентивних діях та стійкому опорі агресору на суші, на морі та в повітряному просторі України, протидії в кіберпросторі та нав'язуванні своєї волі в інформаційному просторі; використанні для відсічі агресії всього потенціалу держави та суспільства (воєнного, політичного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), духовного, культурного тощо); застосуванні всіх форм і способів збройної боротьби з агресором, зокрема асиметричних та інших дій для оборони України, з дотриманням принципів і норм міжнародного права.

Головною метою такої Стратегії воєнної безпеки України позиціонується завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України на засадах стримування, стійкості та взаємодії, що забезпечує воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність держави відповідно до Конституції України та в межах державного кордону України, сприяє інтеграції України в євроатлантичний безпековий простір та набуттю членства в НАТО. Вказаний норматив був запроваджений на підставі Указу Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021: Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» [5].

Означені вище та інші програми і концепти розвитку національнобезпекового законодавства та стратегічно означені алгоритми практичних дій наголошують на необхідності інтеграції України до міжнародних систем колективної безпеки, насамперед, таких як НАТО, для забезпечення більш ефективної протидії зовнішнім загрозам у всьому їх широкому спектрі.

Як програмно, так і практично, в умовах ведення повномасштабної війни з російською федерацією, звертається не другорядна увага на інструменти кіберзахисту, протидії дезінформації та захисту критичної інфраструктури, які активно розробляються в межах НАТО та ЄС, стають ключовими компонентами сучасної системи безпеки як дійсних, так і асоційованих членів та залучених партнерів.

Як зазначає В.Є. Мухін, досвід спеціалізованих установ НАТО та ЄС із вивчення гібридних загроз є надзвичайно важливим для вдосконалення системи воєнно-політичного управління України. Інтеграція цього досвіду разом із власними напрацюваннями дозволить ефективніше реагувати на сучасні виклики, зміцнювати стійкість держави та забезпечувати національну безпеку. Важливим є також залучення громадянського суспільства до формування культури стійкості, що включає підвищення рівня обізнаності населення щодо загроз і методів їх подолання. Таким чином, ефективна боротьба з гібридними

загрозами вимагає комплексного підходу, що поєднує міжнародну співпрацю, внутрішню координацію та адаптацію до нових викликів безпеки [6, с. 44].

Отже, варто приєднатись до поглядів ряду дослідників, зокрема, І. М. Рижова та Г. П. Ситника, і констатувати, що гібридні загрози національній безпеці держави у їх широкому спектрі, - вимагають багаторівневого підходу, що включає міжнародну співпрацю, вдосконалення національної безпекової політики та розбудову правової бази. Український досвід протидії таким загрозам свідчить про важливість інтеграції у міжнародні системи колективної безпеки, зокрема НАТО та ЄС, а також адаптації їх напрацювань до національного контексту. Міжнародно-правові механізми боротьби з гібридними загрозами повинні еволюціонувати, враховуючи специфіку сучасних конфліктів, і поєднуватися з активною дипломатією, економічними санкціями та колективними зусиллями міжнародної спільноти. Таким чином, ефективна протидія гібридним загрозам вимагає не лише нормативного регулювання, але й узгоджених дій держав, міжнародних організацій та громадянського суспільства [7 - 9].

При опрацюванні теми дослідження, її аналізу та узагальнення теоретичних позицій, додатково використовувалась і література, зазначена у переліку використаних джерел за №№ 10-14.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/nats_dopovyd.pdf (дата звернення: 07.04.2025).

2. Сучасні виклики міжнародному порядку: передумови появи та механізми протидії інформаційним і терористичним загрозам: монографія / авт. кол. [С. І. Авраменко, Н. М. Варенья, І. М. Рижов та ін.]; за ред. Н. М. Варенья;

УАМП. Київ – Одеса: Фенікс. 2022. 302 с. (Серія монографій: Сучасні виклики міжнародному порядку; гол. редактор серії: О. В. Буткевич). URL: https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=1915&download_id=1659&srsltid=AfmVOoqiGOEZ7TtizN09bwjBkhBuziC_NADnv-DxxQu b0iiM4wLL3Ni (дата звернення: 07.04.2025).

3. Гібридні загрози та комплексна безпека: навчальний посібник. Укладачі: Карпенко О.О., Осипова Є.Л. Київ: ТОВ «ТРОПЕА», 2024. 76 с. URL: https://duit-fut.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/Blok_A5_ISBN_GZ.pdf (дата звернення: 07.04.2025).

4. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> (дата звернення: 07.04.2025).

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 07.04.2025).

6. Інформаційна безпека та гібридні загрози: навчальний посібник. Укл. Мухін В.Є., Завгородній В.В., Завгородня Г.А. Київ: ТОВ «ТРОПЕА», 2024. 104 с. URL: https://files.duit.edu.ua/uploads/Сайт/3_НАУКА/scientific-publications/monographs/information_security_and_hybrid_threats.pdf (дата звернення: 07.04.2025).

7. Ситник Г.П. Організаційно-правові засади забезпечення воєнної безпеки України: курс лекцій. К: ТОВ «САК Лтд.», 2023. 112 с. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/746e0b7d-bebc-48cd-a963-ad9ff3920d53.pdf> (дата звернення: 07.04.2025).

8. Рижов І. М. Інформаційна сфера як складова антитерористичної безпеки. Методичні рекомендації для вивчення спецкурсу. НА СБУ. Навчально-

науковий інститут державної безпеки. Київ, 2022. 52 с. URL: https://ryzhov.rv.ua/gallery/самостійна_підготовка.pdf (дата звернення: 07.04.2025).

9. Публічна політика і управління в умовах гібридних загроз. Освітньо-професійна програма. Для другого (магістерського) рівня вищої освіти, за спеціальністю 281: «Публічне управління та адміністрування». Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2024. 15 с. URL: https://karazin.ua/storage/documents/1361_FM8konSq1EtJ7ixpxzCfLM6LW.pdf (дата звернення: 07.04.2025).

10. Антипенко І. Гібридна війна в Україні як ризикоутворюючий чинник глобалізації. Ефективність державного управління. 2021 (65), С. 13–26.

11. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання: монографія / В. П. Горбулін, О. Г. Додонов, Д. В. Ланде. Київ: Вид-во: Інтертехнологія, 2009. 164 с. URL: <http://dwl.kiev.ua/art/gdl/gdl.pdf> (дата звернення: 07.04.2025).

12. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибрані наукові праці / К.: НІСД, 2016. 528 с.

13. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки: навчальний посібник / за заг. ред. В. О. Жадька; ред.-упор.: О. І. Харитоненко, Ю. С. Полтавець. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 356 с.

14. Панасюк О. П., Олійник С. М., & Литовченко В. П. Глобалізація та її виклики для національних суверенітетів: аналіз впливу глобалізаційних процесів на сучасне міжнародне право. Академічні візії. Випуск 33/2024. С. 1-12. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1238/1119> (дата звернення: 07.04.2025).

ПАНЧЕНКО Валентин Олександрович
Київський інститут Національної гвардії
України

ЗОВНІШНІ КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ТА ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ

Корупція є однією з ключових загроз національній безпеці України, що підриває довіру до державних інституцій та ускладнює ефективне виконання ними своїх функцій [1, с. 185]. Національна гвардія України (НГУ), як військове формування з правоохоронними функціями, також не застрахована від корупційних ризиків, зокрема зовнішніх, що походять з-поза меж організації. Виявлення та мінімізація зовнішніх корупційних ризиків є необхідною умовою для забезпечення ефективної діяльності НГУ та зміцнення довіри суспільства до неї. Визначення та аналіз цих ризиків є критично важливими для розробки ефективних стратегій запобігання та протидії корупції [2].

До основних зовнішніх корупційних ризиків можна віднести: політичний тиск та втручання, вплив через контракти, недостатній громадський контроль, міжнародні контакти та співпраця. Політичний тиск може проявляється у: втручанні у кадрові призначення з метою просування «своїх» людей на ключові посади, спробі впливу на прийняття рішень щодо закупівель, розподілу ресурсів та інших питань, використанні НГУ як інструменту для досягнення політичних цілей, втручанні з боку бізнесу, пропозицій хабарів за отримання вигідних контрактів на постачання товарів та послуг, спробі впливу на прийняття рішень щодо розподілу земельних ділянок, використанні ресурсів та інших питань, використанні корупційних зв'язків для отримання незаконних переваг, спробі встановлення корупційних зв'язків з посадовими особами НГУ для прикриття незаконної діяльності, використанні НГУ для «кришування» злочинних схем, впливі держави-агресора, з метою дестабілізації ситуації в Україні, проведенні інформаційних атак та дезінформації, спрямованих на підрив довіри до НГУ.

Ці ризики можуть суттєво ускладнювати ефективне виконання завдань НГУ та підривати довіру суспільства до структури. Тому їх виявлення та мінімізація є критично важливими для забезпечення національної безпеки України.

Діяльність НГУ у 2025 році, зазнає комплексного впливу як внутрішнього, так і зовнішнього тиску. Внутрішній тиск проявляється через урядовий контроль, зокрема через підпорядкування ЗСУ та зміни в ресурсах, тоді як зовнішній тиск пов'язаний із залежністю від міжнародної допомоги. Це створює ситуацію, коли НГУ може бути змушена адаптуватися до швидких змін, що, у свою чергу, може впливати на її ефективність у забезпеченні безпеки.

Комерційні структури впливають на НГУ через постачання військової техніки та обладнання. Це створює зв'язок між бізнесом і державними структурами, особливо в умовах війни, коли потреби в обладнанні зростають. Ці структури можуть використовувати зв'язки для отримання вигідних контрактів, а журналісти, які розкривають деталі, ризикують тюремним ув'язненням, що ще більше ускладнює контроль.

Вплив комерційних структур через контракти та корупцію створює виклики для автономії та ефективності НГУ. З одного боку, постачання обладнання є необхідним для виконання завдань, особливо в умовах війни. З іншого боку, корупція, здається, підриває довіру до системи, а секретність ускладнює громадський контроль. Це може призвести до нераціонального використання ресурсів, коли кошти витрачаються на завищені ціни, замість того, щоб інвестувати в якісне озброєння для НГУ.

Недостатній громадський контроль проявляється в недостатньому розумінні суспільством механізмів контролю за діяльністю НГУ, відсутності належного рівня правової освіти щодо антикорупційного законодавства, непрозорості процедур прийняття рішень, закупівель та розподілу ресурсів, відсутності ефективних механізмів співпраці між НГУ та громадськістю, недостатньому захисті викривачів корупції, недостатній участі громадян у моніторингу діяльності НГУ.

Недостатній громадський контроль створює умови для безкарності корупційних дій, підриває довіру суспільства до НГУ та ускладнює ефективну протидію корупції.

Громадський контроль за НГУ у 2025 році є недостатнім через кілька причин. По-перше, воєнний стан, введений у відповідь на російське вторгнення, дозволяє уряду обмежувати доступ до інформації про діяльність НГУ. За даними Центру протидії корупції, воєнний стан ускладнює моніторинг дій НГУ, оскільки багато операцій класифікуються як державна таємниця. Наприклад, ЦПК зазначив, що мільярди гривень, витрачені на озброєння, не піддаються належному громадському контролю, що може свідчити про невідповідність у закупівлях [3]. По-друге, секретність у оборонній сфері перешкоджає прозорості. По-третє, законодавчі зміни, такі як законопроект № 10311, який розширює повноваження НГУ, викликають занепокоєння щодо можливих зловживань без належного нагляду. За інформацією ЦПК, цей законопроект дозволяє НГУ застосовувати вогнепальну зброю та сльозогінний газ проти цивільного населення під час масових заворушень [4], що не має чітких механізмів громадського контролю. Це може призвести до ризиків порушення прав людини, особливо без прозорого моніторингу.

Міжнародні контакти та співпраця може проявлятися в наступних формах: непрозорість процедур міжнародних закупівель, що створює можливості для зловживань та отримання хабарів, укладання контрактів з компаніями з сумнівною репутацією або з офшорними структурами, маніпулювання цінами та умовами контрактів, нецільове використання міжнародної допомоги та грантів, розкрадання коштів, виділених на міжнародні проекти, корупційні схеми при розподілі міжнародної допомоги, використання міжнародних зв'язків для лобіювання особистих інтересів.

Міжнародна співпраця зміцнює спроможності НГУ, особливо через навчання та обладнання, але воєнний стан обмежує доступ до інформації, що ускладнює повне розуміння деталей. Наприклад, секретність у закупівлях та

операціях може приховувати повний обсяг співпраці, що створює виклики для прозорості.

На основі аналізу загальних принципів протидії корупції, можна запропонувати наступні заходи для мінімізації зовнішніх корупційних ризиків у діяльності Національної гвардії України: забезпечити відкритий доступ до інформації про закупівлі, контракти та використання бюджетних коштів, за винятком відомостей, що становлять державну таємницю, публікувати звіти про діяльність НГУ, включаючи інформацію про результати перевірок та розслідувань, використовувати електронні системи для подання скарг та повідомлень про корупційні правопорушення, залучати представників громадськості до моніторингу діяльності НГУ, створити ефективні механізми співпраці між НГУ та громадськими організаціями, створити незалежні інституції внутрішнього нагляду, які матимуть повноваження для автономного розслідування фактів зловживань, забезпечити прозорість та об'єктивність кадрових призначень, впровадити механізми контролю за використанням міжнародної допомоги та грантів тощо.

Ці пропозиції спрямовані на створення комплексної системи протидії корупції в НГУ, що включає запобігання, виявлення та покарання за корупційні правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сокурєнко, В. В. Протидія корупції в умовах війни: стратегічний підхід / Віталій Валерійович Сокурєнко // Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 28 жовт. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». – Харків : ХНУВС, 2022. – С. 185-189.

2. Оцінювання України у звіті «Свобода у світі» (Ukrainian). Звіт Правозахисної організації Freedom House. URL: <https://freedomhouse.org/article/ocinyuvannya-ukraini-u-zviti-svoboda-u-sviti-ukrainian>.

3. Центр протидії корупції. URL: <https://antac.org.ua/>.

4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Національну гвардію України» щодо вдосконалення правових засад застосування заходів примусу військовослужбовцями Національної гвардії України № 10311 від 01.12.2023. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43324>.

ПЕРМЯКОВ Дмитро Сергійович

Київський інститут Національної гвардії
України

ПОТРЕБА У СУЧАСНОМУ ОБЛАДНАННІ ЗБРОЇ, ЯКЕ ВІДПОВІДАЄ АКТУАЛЬНИМ ВИМОГАМ ТА СТАНДАРТАМ

З початком повномасштабного військового вторгнення РФ на територію України питання вдосконалення та оновлення військового арсеналу стало критично важливим. Сучасний збройний конфлікт виявляє інноваційні стратегії ведення бойових операцій, де вирішальне значення має технічна перевага. У цьому контексті, новітнє військове спорядження має не тільки задовольняти тактично-оперативні потреби, але й узгоджуватися з глобальними нормами, особливо стандартами Північноатлантичного альянсу, для забезпечення сумісності, результативності, можливості легкого ремонту та оптимізації логістичних процесів.

Військове оснащення постійно відіграло і продовжує відігравати визначальну роль у гарантуванні національної безпеки. В реаліях сучасного змішаного протистояння, що поєднує традиційні військові операції з інформаційними атаками та діями у кіберпросторі, вирішальним чинником стає не кількісний показник, а технологічний рівень військового обладнання. За твердженням В. Голуба, формування державної системи озброєння має відбуватися з урахуванням економічних можливостей держави, стратегічного розташування її території та характеристик потенційного супротивника [1, с. 5]. На думку науковця, доцільно зосередитись на серійному випуску неускладнених, економічно вигідних та функціонально стабільних зразків бойового спорядження, спеціально пристосованих для протистояння технологічно потужнішому противнику. Такий підхід уможливорює впровадження асиметричної стратегії реагування та результативної системи захисту власних територій.

Ключовим вектором вдосконалення українського війська виступає приведення військового обладнання у відповідність до нормативів Альянсу. Цей процес стосується не лише технічних характеристик зброї, але й методології проектування, процедур тестування, систем маркування, обслуговування та зберігання. Відповідно до вітчизняного стандарту ДСТУ В 8821-1:2018, процеси стандартизації в оборонно-промисловому комплексі орієнтовані на узгодження з міжнародними нормами та вимогами [2, с. 4]. Такий підхід забезпечує сумісність із технічними засобами та амуніцією партнерів, що є надзвичайно важливим фактором у контексті надходження військової підтримки, особливо в період інтенсивних бойових операцій.

Додатково, існування уніфікованої системи стандартів сприяє скороченню термінів проектування, впровадження та використання бойових систем. Не менш суттєвим аспектом є інтеграція з цифровими технологіями: стандартизовані програмно-технічні рішення для управління вогневою міццю, системами зв'язку та навігаційним обладнанням повинні функціонувати в спільному інформаційному просторі.

Просування інноваційних технологічних рішень виступає визначальним чинником у посиленні оборонного потенціалу країни. За оцінками Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння, впровадження нанотехнологій, систем штучного інтелекту, мереж сенсорів та самокерованих бойових платформ відіграє ключову роль у формуванні фундаментально нового покоління військового обладнання [3, с. 2]. Особливої уваги заслуговує створення автономних бойових комплексів, розвідувальних безпілотних апаратів, прецизійних збройних систем із GPS-наведенням, а також інтелектуальних пристроїв для спостереження та цілевказання.

Стрімкий розвиток інноваційних рішень створює умови для досягнення «бойової синергії», за якої військова техніка ефективно взаємодіє з піхотними підрозділами, повітряними силами та артилерійськими системами в єдиному оперативному середовищі. При цьому, результативність такої інтеграції безпосередньо залежить від наявності розвиненої науково-дослідної та

експериментальної інфраструктури, спроможної забезпечити повноцінний цикл від розробки до випробування та вдосконалення зразків новітнього озброєння.

Враховуючи необхідність значних фінансових та матеріально-технічних вкладень у виробництво нових зразків озброєння, вдосконалення наявних бойових систем залишається практичним і раціональним напрямком розвитку. За спостереженнями Ю.П. Жванка, істотного підвищення бойової ефективності можна досягти через оснащення стрілецького озброєння сучасними оптичними системами прицілювання, приладами нічного бачення, лазерними цілевказівниками та додатковими компонентами, що підвищують влучність ведення вогню та знижують фізичне навантаження на військовослужбовця [4, с. 10]. Покращення зручності використання, оптимізація розподілу маси, модифікація будови прикладної частини та рукоятки також сприяє підвищенню продуктивності навіть морально застарілих зразків.

Бойова практика частин Збройних сил України демонструє результативне застосування оновлених моделей радянського виробництва, доповнених новітніми навісними елементами. Маневреність, легкість технічного обслуговування, наявність комплектуючих та економічна доцільність такої стратегії підтверджують свою ефективність при широкомасштабному використанні озброєння в умовах активних бойових дій.

Новітнє озброєння повинно відзначатися не лише легкістю використання, але й спрощеним технічним обслуговуванням. У цьому аспекті суттєвого значення набуває стандартизація деталей та механізмів, що забезпечує можливість оперативного відновлення безпосередньо на бойових позиціях. Рентабельність військового виробництва істотно визначається зменшенням витратків на обслуговування та збільшенням періоду експлуатації між капітальними ремонтами.

Додатково, формування колаборативних проєктів між державними та комерційними структурами у сфері військово-промислового комплексу стає визначальним фактором для інтенсифікації модернізаційних процесів. Формування сприятливого середовища для функціонування приватних компаній

оборонного спрямування та інноваційних підприємств сприяє впровадженню адаптивних технологічних інновацій, посилюючи обороноздатність при раціональному використанні державних коштів.

Необхідність у сучасному оснащенні зброї, що відповідає поточним викликам та нормативам, становить фундаментальну вимогу для результативного проведення військових операцій. Вона включає як модернізацію наявного арсеналу, так і створення інноваційних зразків, адаптацію уніфікованих параметрів Альянсу, вдосконалення військових технологій та їхньої обслуговуючої інфраструктури. Українська держава має планомірно спрямовувати ресурси в оборонні дослідження, стимулювати розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу, підтримувати інноваційні розробки та забезпечувати інтеграцію із західними стандартами. Саме такий підхід гарантуватиме спроможність чинити опір потужному супротивнику, забезпечувати захист населення і стабільність державних інституцій в умовах тривалого військового протистояння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Голуб В.А., Мельник В.Г., Сахно В.М. Концепція побудови системи озброєння України. «Науковий інститут оборонних технологій», 2023. URL: <https://nio.nuou.org.ua/article/view/181510>.
2. ДСТУ В 8821-1:2018. Стандартизація у сфері озброєння та військової техніки. URL: <https://radnuk.com.ua/pravova-baza/dstu-v-8821-1-2018-standartyzatsiia-u-sferi-ozbroiennia-ta-vijskovoï-tekhniky/>.
3. Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. Воєнно-технологічна безпека України в умовах війни. URL: <https://cacds.org.ua>.
4. Жванко Ю.П. Перспективи вдосконалення стрілецької зброї шляхом оснащення сучасним обладнанням. «Національна академія внутрішніх справ», 2023. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/items/8eb86795-bcaa-41c4-935e-2ac0802724ef>.

ПЕРМЯКОВ Дмитро Сергійович

Київський інститут Національної гвардії
України

УКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА РАДА: ІСТОРИЧНА РОЛЬ У ПРОЦЕСІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Вивчення історичних подій, пов'язаних із діяльністю Української Центральної Ради (УЦР), є важливим напрямом досліджень новітньої історії України. Значний внесок у розробку зазначеної проблематики здійснили В. Верстюк [1], Н. Крилова [2], М. Литвин [3], С. Кульчицький [4], О. Павлишин [5] та ін. дослідники, чії праці характеризуються наявністю широкої документальної бази та нових оцінок державотворчої діяльності УЦР.

Актуальність дослідження діяльності УЦР зумовлена необхідністю критичного переосмислення історичного досвіду державотворення в контексті сучасних викликів, що стоять перед Україною. Як зазначає В. Верстюк, досвід УЦР становить особливий інтерес для розуміння процесів становлення демократичної держави та розвитку парламентаризму [1, с. 23].

Створення УЦР мало місце 4 березня 1917 р., у Києві, за ініціативи Товариства українських поступовців та за участі представників різних українських організацій. Перші тижні діяльності УЦР характеризувалися пошуком оптимальних форм організації та визначенням основних напрямків роботи.

Важливим кроком у розвитку УЦР став Всеукраїнський національний конгрес, що відбувся 6-8 квітня 1917 р. та легітимізував УЦР як представницький орган українського народу, визначивши основні напрямки її діяльності.

Еволюція державотворчих процесів в Україні у період національно-демократичної революції найяскравіше відобразилася у чотирьох Універсалах УЦР, кожен з яких був відповіддю на конкретні історичні виклики. Так, Перший Універсал (10 червня 1917 р.) декларував автономію України. В. Верстюк

зазначає, що цей документ став першим кроком до реального державотворення [1, с. 48]. Другий Універсал (3 липня 1917 р.) відображав компроміс із Тимчасовим урядом: зазначений документ, з одного боку, відкладав автономію до Установчих зборів, а з іншого – розширював повноваження УЦР. Третій Універсал (7 листопада 1917 р.) проголосив створення Української Народної Республіки (УНР), що фактично означало початок будівництва незалежної держави. Четвертий Універсал (22 січня 1918 р.) проголосив повну державну незалежність УНР – тобто, мало місце перше проголошення незалежності України у ХХ столітті.

Економічна політика УЦР характеризувалася значним впливом соціалістичних ідей. С. Кульчицький відзначає, що це часто призводило до прийняття популістських рішень, які не враховували реальної економічної ситуації [3, с. 167]. Особливо суперечливим було земельне питання. За словами О. Павлишина, земельна політика УЦР, спрямована на соціалізацію землі, викликала значний спротив землевласників та дестабілізувала економічну ситуацію [5, с. 178].

Одним із найбільш проблемних аспектів діяльності УЦР було військове будівництво. Практично усі дослідники наголошують на фатальній помилці керівництва УЦР, яке недооцінило важливість створення регулярної армії.

Зовнішньополітична діяльність УЦР мала суперечливий характер. Керівництво УЦР часто демонструвало непослідовність у міжнародних відносинах. Брестський мирний договір, підписаний 9 лютого 1918 р., став важливим дипломатичним успіхом, але, як справедливо зазначає О. Павлишин, його реалізація виявилася проблематичною [5, с. 201].

У сфері національно-культурного будівництва УЦР досягла значних успіхів. До важливих здобутків дослідники відносять: створення української системи освіти; відкриття українських шкіл та вищих навчальних закладів; закладення основ подальшого розвитку української науки та культури.

Проблеми з формуванням ефективного державного апарату стали однією з причин слабкості УЦР. Як в центрі, так і на місцях не було достатньої кількості

професійних управлінців, а часта зміна керівного складу негативно впливала на послідовність державної політики.

Аналізуючи причини падіння УЦР, В. Верстюк виділяє комплекс внутрішніх та зовнішніх факторів [1, с. 67]. Найбільший негативний вплив мала соціально-економічна криза, відсутність війська, неспроможність УЦР створити ефективну систему державного управління [4, с. 201].

Отже, аналіз діяльності Української Центральної Ради як першого українського парламенту дозволяє зробити важливі висновки для сучасного державотворення. УЦР заклала фундамент української державності та продемонструвала можливість демократичного розвитку України. Водночас, її досвід виявив критичну важливість таких факторів як: необхідність створення ефективної системи державного управління, боєздатної армії, збалансованої соціально-економічної політики та професійної дипломатії.

Позитивними уроками діяльності УЦР можна вважати: демократичний характер формування органів влади, успіхи в національно-культурному будівництві, спроби створення правової держави. Негативними уроками стали: недооцінка важливості військового будівництва, надмірне захоплення соціалістичними експериментами, недостатня увага до формування професійного державного апарату.

В сучасних умовах особливо актуальними залишаються уроки УЦР щодо необхідності балансу між різними напрямками державного будівництва, важливості врахування регіональних особливостей та створення ефективної системи державного управління. Досвід УЦР демонструє, що успішне державотворення можливе лише за умови комплексного підходу до вирішення політичних, економічних, військових та соціально-культурних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Верстюк В. Українська Центральна Рада: період становлення. Український історичний журнал. 2007. № 2. С. 23-46.
2. Крилова, Ніна. Центральна Рада: від автономії до незалежності. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені

Володимира Гнатюка. Сер. Історія. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. - Вип. 1, ч. 1. С.- 17–21.

3. Кульчицький С. Українська революція 1917-1921 років: новий погляд. Український історичний журнал. 2008. №4. С. 157-178.

4. Литвин М. Українська революція 1917-1921 років: особливості, характер, уроки. Вісник Львівського університету. Серія історична. 2018. № 54. С. 186-202.

5. Павлишин О. Зовнішньополітична діяльність Української Центральної Ради. Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2013. 278 с.

6. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах, Том. I, 4 березня – 9 грудня 1917 року/ упор. В. Ф. Верстюк та ін. Київ: Наукова думка, 1996. 586 с.

7. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах, Том. II, 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упор. В. Ф. Верстюк, О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. 424 с.

ПЕТРЕНКО В'ячеслав Андрійович
Київський інститут Національної гвардії
України

**ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ПРОТИДІЇ
МАНІПУЛЯТИВНОМУ МОВНОМУ ВПЛИВУ
В ПРОФЕСІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ОФІЦЕРА НГУ**

Сучасна інформаційна боротьба та стрімке зростання швидкості поширення інформації загострюють проблему маніпулятивного мовного впливу в суспільстві. Особливої актуальності набуває ця проблема в професійній комунікації військових правоохоронців.

Засоби маніпулятивного мовного впливу, передусім емоційно забарвлені вирази, спотворення інформації та використання двозначних термінів, можуть негативно впливати на прийняття оперативних рішень і порушувати внутрішню комунікацію в правоохоронних структурах [1, с. 34–78].

Метою цього дослідження є виявлення основних чинників ефективного формування вмінь протидіяти маніпулятивному мовному впливу в професійній комунікації офіцера НГУ.

Дослідження базується на аналізі науково-навчальної літератури, що стосується комунікативної компетентності, психології індивідуальної роботи та культури мовлення у професійній діяльності [1, с. 34–78; 2, с. 45–68; 3, с. 112–130; 5, с. 150–170]. У виявленні методів протидії маніпулятивному мовному впливу були також використані дослідження з культури мовлення [4, с. 100–120].

Комунікативна компетентність, уміння досягати ефективності комунікації, передусім здатність аналізувати кожну конкретну комунікативну ситуацію, знання індикаторів маніпулятивного впливу, уміння визначати мету мовного впливу – свою та співрозмовника – сприяють своєчасному виявленню

маніпулювання, що є першим кроком у протидії небажаному маніпулятивному впливу [1].

Для виявлення маніпулятивних стратегій важливими є також навички критичного аналізування інформації [2, с. 45–68].

Дослідження із психології визначають, що психологічна готовність фахівців, їхня здатність розпізнавати емоційне забарвлення повідомлень та аналізувати мотиваційні чинники сприяють своєчасній нейтралізації спроб маніпуляції [3, с. 112–130].

Науковці також стверджують, що високий рівень культури мовлення дозволяє сформувати чіткий та зрозумілий стиль спілкування, а це ускладнює застосування маніпулятивних мовних прийомів [4, с. 100–120]. Крім того, поєднання професійної мови з елементами доступності дозволяє забезпечити ефективне сприйняття інформації у спілкуванні з різними комунікантами [5, с. 150–170], що сприяє, на нашу думку, точності та однозначності сприйняття повідомлень, формує звичку уникати незрозумілості та двозначності у своїх повідомленнях і навичок виявлення подібних засобів у мовленні співрозмовника.

Аналіз наукових джерел дозволив визначити чинники ефективного формування вмінь протидіяти маніпулятивному мовному впливу в професійній комунікації офіцера НГУ:

підвищення інформаційної грамотності через регулярне проведення тренінгів і семінарів, що сприяють розвитку критичного мислення;

розвиток комунікативної компетентності, зокрема вмінь точного формулювання думок та аналізу отриманої інформації;

психологічна підготовка для формування вмінь виявляти емоційно забарвлені повідомлення, виявляти мету їх застосування, а також нейтралізувати їх вплив на формування оцінки подій та явищ;

формування високої культури мовлення, що забезпечує стандартизацію офіційної комунікації та зниження ризиків маніпуляції.

Можемо стверджувати, що протидія маніпулятивному мовному впливу в професійній діяльності офіцера НГУ можлива лише за умов комплексного

підходу, який інтегрує знання з мовної комунікації, психології та культури мовлення.

Виявлені чинники ефективності протидії маніпулятивному мовному впливу в професійній комунікації офіцера НГУ демонструють, що кожен з елементів має зв'язок із загальною ефективністю комунікації у правоохоронних структурах. За результатами дослідження можемо стверджувати, що підвищення культури мовлення сприяє не лише підвищенню ефективності професійної комунікації, а й зменшенню ймовірності використання маніпулятивних мовних засобів. Отже, комплекс заходів, спрямованих на розбудову комунікативної компетентності, має стати пріоритетом у підготовці військових правоохоронців.

У результаті дослідження можемо стверджувати, що протидія маніпулятивному мовному впливу в професійній діяльності офіцера НГУ потребує системного підходу, який передбачає підвищення інформаційної грамотності, розвиток комунікативної компетентності та впровадження психологічних методів аналізу інформації.

Усі запропоновані елементи мінімізують ризики маніпулятивного впливу в професійній комунікації офіцера НГУ. Уважаємо, що регулярне застосування запропонованих заходів здатне підвищити ефективність професійної мовної комунікації та убезпечити військових правоохоронців від небезпеки маніпулятивного впливу. Уміння ж протидіяти маніпулюванню є важливим чинником успішності професійної діяльності офіцера НГУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Посмітна В. В. Мовна комунікація у професійній діяльності: навч. посіб. Київ: Київський ін-т НГУ, 2023. 188 с.
2. Крашеніннікова Т. В. Комунікативна компетенція працівника Національної поліції: навчальний посібник. Дніпро: Адверта, 2017. 107 с.
3. Неурова А., Романишин А. Психологія індивідуальної роботи з військовослужбовцями: навчально-методичний посібник. Київ, 2023. 335 с.
4. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1994. 231 с.

5. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: навч. посібник. Київ: Каравела, 2005. 352 с.

ПОДЕРНЯ Гарік Геннадійович
Київський інститут Національної
гвардії України

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВИДІВ МОВНОГО ВПЛИВУ
У ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ІЗ КОНВОЮВАННЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ НГУ**

Мова – основний засобом спілкування, з її допомогою людина може передати свої думки, бажання. Саме мова є рушійним засобом впливу на інших людей та суспільство в цілому. За допомогою кількох фраз можна змусити іншу особу виконати ту чи іншу дію, результат якої може бути таким, як хоче співрозмовник.

Ефективність комунікації визначається вмінням здійснювати передбачуваний мовний вплив, обирати види мовного впливу в кожній комунікативній ситуації. Велике значення мовний вплив має у військових і правоохоронних структурах. І мова як засіб комунікації та впливу виступає основним інструментом, за допомогою якого військове командування може позитивно впливати на своїх підлеглих та цивільне населення.

Мета дослідження – виявити особливості застосування видів мовного впливу у виконанні завдань із конвоювання військовослужбовцями НГУ.

Мовний вплив розглядаємо як усвідомлене або не усвідомлене суб'єктом спричинення змін у поведінці, емоційному стані, свідомості реципієнта, що відбувається у процесі мовного спілкування [1, с. 24]. Саме на мовному впливі базується комунікація. Ефективність мовного впливу у професійній комунікації – вагомий чинник ефективності виконання завдань професійній діяльності.

Один із напрямків діяльності НГУ – конвоювання. Конвоювання – це доставляння або переміщення військовополонених або злочинців під охороною до місць тимчасового утримання або позбавлення волі. Для виконання службових завдань із конвоювання залучаються особливі військові підрозділи

НГУ, до складу яких входять висококваліфіковані спеціалісти, які забезпечуються спеціальною технікою, озброєнням, засобами зв'язку, інженерно-технічними засобами охорони, системою відеоспостереження, транспортними засобами та іншими необхідними матеріалами та які відповідають за якісне виконання поставлених перед ними завдань із конвоювання. Так схарактеризований цей вид діяльності в Положенні з організації конвоювання військовими частинами (підрозділами) НГУ [2].

Завдання з конвоювання вимагають спеціальної підготовки, дотримання установлених норм конвоювання, пильності та стресостійкості. Мовний вплив під час виконання завдань із конвоювання є одним із дієвих засобів забезпечення ефективності діяльності. З його допомогою можна мирно врегулювати конфлікти або вплинути на арестанта чи інших конвоїрів [3, с. 113].

Мовний вплив під час виконання завдань з конвоювання є одним із таких засобів, за допомогою якого можна мирно урегулювати які-небудь конфлікти або вплинути на арестанта чи інших конвоїрів.

Виділимо види мовного впливу, які є характерними для спілкування під час конвоювання та визначимо особливості їх застосування у цьому напрямі діяльності НГУ.

1. Розглянемо спочатку види мовного впливу, регламентовані Статутами ЗСУ.

Наказ – специфічний вид мовного впливу, який передбачає виконання розпоряджень військового командування. У конвоюванні це може бути, наприклад, наказ застосувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби під час спротиву засудженого законним вимогам суду.

Інформування – інструктаж, виступ із повідомленням про якусь політичну/військову подію, лекція на заняттях курсантів тощо. Наприклад, промова судді до засудженого на початку судового процесу, де інформується про права та обов'язки підсудного під час процесу.

Спонування до дії – вид мовного впливу, який може використовуватись у діалозі військовослужбовців із підсудними (засудженими) або рівноправними

партнерами з метою переконання до виконання певної дії. Наприклад, чатовий біля камер тимчасового утримання спонукає підсудного не кидати недопалки всередині камери для тимчасового утримання.

Обґрунтування певних положень – вид мовного впливу, який може передбачати доведення своєї точки зору військовослужбовцем, який несе варту, своєму опоненту. Наприклад, помічник начальника варти обґрунтовує особі, чому вона перебуває в одинарній камері.

2. Із видів мовного впливу, які не регламентуються Статутами ЗСУ, виділимо як характерні для спілкування в процесі виконання завдань із конвоювання такі: переконання, умовляння, примушування, прохання.

Переконання як мовний вплив під час конвоювання означає зміну думки опонента на ту, що потрібна суб'єкту впливу за допомогою переконливих аргументів та доказів. Наприклад, після зачитування вироку суду, особа намагається вчинити суїцид, а вартовий переконує її, що це не має сенсу і так можна зробити тільки гірше, зокрема для близьких цієї особи.

Примушування як вид мовного впливу означає моральний тиск на іншу людину за допомогою залякування, загрози життю тощо. Наприклад, начальник варти під час спротиву та невиконання законних вимог попереджає про застосування спеціальних засобів та подання сигналу «Варта, непокора», тим самим чинить моральний тиск на підсудного і змушує його виконувати законні вимоги.

Прохання як вид мовного впливу означає висловлення своїх потреб і бажань, щоб співрозмовник щось виконав, не отримуючи нічого взамін. Наприклад, особа в камері тимчасового утримання просить сірники, щоб підкурити сигарету.

Отже, ефективність мовного впливу під час виконання завдань із конвоювання передбачає обов'язкове усвідомлення можливих наслідків кожного з видів впливу, відповідальне ставлення до їх вибору. І таким чином за допомогою мовного впливу можна удосконалити систему конвоювання без використання радикальних силових методів, лише завдяки силі слова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Посмітна В. В. Мовна комунікація у професійній діяльності : навч. посіб. Київ : Київський ін-т НГУ, 2023. 188 с.
2. Про затвердження Положення з організації конвоювання військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України : Наказ МВС України від 03.03.2020 №229/34512. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0229-20#Text>.
3. Службово-бойова діяльність підрозділів Національної гвардії України: навч. посіб. / За ред. Р. С. Троцького. Київ : Київський інститут НГУ, 2022. 217 с.

ПОДОЛЯК Дмитро Сергійович

Київський інститут Національної гвардії
України

ЗАХИСТ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Захист критичної інфраструктури має життєво важливе значення для підтримки стабільності, безпеки та функціональності сучасного суспільства.

Ключова роль критичної інфраструктури в національній безпеці в основному пов'язана з самою природою такої інфраструктури. Віднесення об'єктів до критичної інфраструктури є одним із найважливіших етапів у процесі встановлення захисту. Тому відсутність лише одного з об'єктів інфраструктури може призвести до трагічних наслідків у вигляді матеріальних збитків та людських жертв. Йдеться не лише про соціальне розуміння, а й про точне визначення об'єктів критичної інфраструктури на основі критеріїв класифікації. Правила визначення об'єктів, які є частиною критичної інфраструктури, враховують інфраструктуру нормативно-правового, соціального, інформаційного (інфосфера) та технічного (техносфера). Через свою суть всі об'єкти, які складають критичну інфраструктуру, піддаються різноманітним загрозам (таким як терористичні, природні та технічні загрози).

На загальнодержавному рівні питання захисту критичної інфраструктури набуло особливого суспільного резонансу з початком широкомасштабної російської військової агресії. Так, за статистикою Міністерства оборони України (97% російських цілей..., 2022 р.), лише за дев'ять місяців війни Росія, держава, яка порушує міжнародне право, завдала понад 16 тис. ракетних ударів по різних об'єктах української інфраструктури, що завдало збитків на суму понад трильйон доларів США. Лише за цими фактами Національна поліція відкрила понад 34 тис. кримінальних проваджень, у тому числі за статтею 438 Кримінального кодексу України (Порушення законів та звичаїв війни) [1].

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації продемонструвало, наскільки важливими є енергетичні, транспортні, водопостачальні та комунікаційні системи для стабільного функціонування держави та життєдіяльності громадян. Ворог систематично завдає ударів по об'єктах критичної інфраструктури, намагаючись дестабілізувати економіку, посіяти паніку серед населення та зламати оборонний потенціал країни. Саме тому питання захисту таких об'єктів набуло стратегічного значення.

Основною метою атак противника є підрив функціонування держави шляхом руйнування енергетичної інфраструктури. Масовані ракетні та дроніві удари по електростанціях, підстанціях, газових мережах та системах теплопостачання спричиняють значні перебої в електро- та водопостачанні. Це, своєю чергою, впливає на роботу лікарень, підприємств, систем зв'язку та військової логістики. Однак Україна продемонструвала високу стійкість та здатність до швидкого відновлення інфраструктури, що значно зменшує ефективність ворожих атак.

Транспортна інфраструктура не менш важлива мішень для противника. Руйнування залізничних вузлів, мостів, доріг та аеропортів ускладнює логістику як для цивільного населення, так і для військових потреб. Попри це, українська залізниця продовжує працювати навіть у складних умовах, забезпечуючи евакуацію населення, перевезення гуманітарних вантажів та постачання військових ресурсів.

Україна активно працює над захистом своєї критичної інфраструктури, особливо в умовах постійних атак з боку Росії. Одним із ключових елементів оборони є розгортання вогневих груп, які допомагають збивати ворожі ракети та дрони, зокрема іранські «шахеда». За словами командувача Національної гвардії України Олександра Півненка, зараз функціонує понад 900 таких груп, з яких близько 500 є мобільними. Влада планує збільшити кількість мобільних підрозділів, оскільки вони діють ефективніше і можуть швидше реагувати на загрози.

Мобільні вогневі групи отримують необхідне оснащення, включаючи планшети, які дозволяють в режимі реального часу відстежувати ворожі цілі та координувати роботу з Повітряними силами. Також Україна тестує нове обладнання, що надійшло від американських партнерів, і працює над покращенням системи протиповітряної оборони. Зокрема, іноземні союзники допомагають із постачанням радарів дальнього виявлення, що дозволяє ефективніше знищувати дрони-камікадзе.

Попри значні зусилля, Росія продовжує масовані атаки на енергетичну інфраструктуру України. У 2024 році було зафіксовано щонайменше 12 масштабних ударів, під час яких ворог випустив близько 1100 ракет. Це суттєво ускладнює роботу енергосистеми країни, проте завдяки злагодженим діям ППО, мобільних вогневих груп і міжнародній підтримці Україна продовжує зміцнювати оборону та покращувати захист стратегічних об'єктів [3].

Аналізуючи міжнародний досвід забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури як складової національної безпеки іноземних держав, вважаємо за доцільне виділити позицію професора С.Г. Бартеля, який зазначає, що Великобританія є одним із європейських лідерів у сфері захисту критичної інфраструктури. У законодавстві цієї країни термін «критична інфраструктура» визначається як «критичні елементи інфраструктури, а саме активи, об'єкти, системи, мережі або процеси та ключовий персонал, який ними керує, втрата або компрометація яких може призвести до значних несприятливих наслідків для доступності, цілісності або надання основних послуг, у тому числі тих послуг, дестабілізація яких може призвести до значних людських жертв, беручи до уваги значні економічні чи соціальні наслідки; та/або значний вплив на національну безпеку, національну оборону чи функціонування держави».

Ключова відмінність вищенаведеного формулювання полягає в тому, що воно виділяє окрему категорію фахівців, які забезпечують функціонування критичних секторів держави, і те, що безпека людини стоїть на першому місці в переліку наслідків. Важливо також зазначити, що в зарубіжній практиці визначення критичної інфраструктури зміщується від фізичного виміру об'єктів

до їх функцій та послуг, які відповідають потребам суспільства, держави та її економіки. Варто зазначити, що у 1999 році Великобританія створила Національний координаційний центр безпеки інфраструктури, який входив до складу Міністерства внутрішніх справ. Проте у 2016 році з нього виділявся Національний центр кібербезпеки [2, с. 24].

Захист критичної інфраструктури є ключовим елементом національної безпеки України, особливо в умовах війни. Росія цілеспрямовано атакує енергетичні, транспортні та комунікаційні об'єкти, проте завдяки мобільним вогневим групам, ефективній ППО та міжнародній підтримці Україна зміцнює свою оборону. Міжнародний досвід, зокрема Великобританії, доводить важливість комплексного підходу, що охоплює фізичний захист, кібербезпеку та стратегічне управління. Україна активно впроваджує ці практики, покращуючи систему виявлення та реагування на загрози. Подальший розвиток оборонних механізмів сприятиме стійкості держави та наблизитиме перемогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єрменчук О.П. Основні підходи до організації захисту критичної інфраструктури в країнах Європи. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2018.
2. Ihor Yefimenko Volodymyr Atamanchuk & Ivo Svoboda. Illegal privatisation of critical infrastructure facilities: problematic aspects and ways to solve them. Філософія та гуманітарні науки в інформаційному товаристві. URL: <https://philpapers.org/rec/YEFIPO> (date of access: 21.03.2025).
3. Ukrinform. Критичну інфраструктуру України захищають понад 900 вогневих груп - командувач Нацгвардії. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3942550-kriticnu-infrastrukturu-ukraini-zahisaut-ponad-900-vognevih-grup-komanduvac-nacgvardii.html> (дата звернення: 21.03.2025).

ПОЛІЩУК Денис Олександрович
Київський інститут Національної гвардії
України

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

В умовах війни з Росією службово-бойова діяльність підрозділів сил безпеки та оборони України є ключовим елементом забезпечення національної безпеки. Ця тема вимагає аналізу проблем, що впливають на ефективність підрозділів, з урахуванням соціально-гуманітарних аспектів. Метою дослідження є ідентифікація основних викликів та пропозиція напрямів їх вирішення.

Основні проблеми службово-бойової діяльності:

Недостатнє технічне забезпечення: на міжнародну підтримку, підрозділи сил оборони стикаються з дефіцитом сучасного озброєння. Як зазначає Коваленко, «технічне забезпечення ЗСУ залишається одним із ключових факторів, що обмежують їхню здатність протистояти противнику на належному рівні» [2, с. 25]. Зокрема, брак засобів протиповітряної оборони та високотехнологічного обладнання підтверджується офіційними звітами [4].

Обмежена мобільність і координація: низька швидкість реагування на тактичному та стратегічному рівнях часто зумовлена недостатньою мобільністю О.С. Павлюк підкреслює: «У сучасних війнах мобільність підрозділів є вирішальним чинником успіху на полі бою» [5, с. 57]. Крім того, координація між силовими структурами потребує вдосконалення, адже, за словами Шевчука, «відсутність злагодженості між органами безпеки знижує ефективність виконання завдань» [8, с. 12].

Каординація кадрів ускладнена швидкими змінами в тактиці бою. Гнатів зазначає: «Навчальні програми мають адаптуватися до нових технологій і реалій війни» [1, с. 38]. Водночас тривала війна впливає на моральний дух. Сидоренко

наголошує: «Психологічна виснаженість особового складу є серйозною загрозою для боєздатності» [7, с. 49], що підкреслює важливість психологічної підтримки.

Кіберзагрози становлять значну небезпеку. Кравець стверджує: «Кіберзагрози в умовах гібридної війни спрямовані на дестабілізацію критичної інфраструктури» [3, с. 17]. Логістичні проблеми також ускладнюють операції: «Порушення ланцюгів постачання призводить до затримок у доставці ресурсів» [4].

Інтеграція зовнішньої допомоги: хоча міжнародна підтримка відіграє важливу роль, її інтеграція в системи оборони України потребує кращої координації. Залежність від зовнішніх постачань може створювати вразливості у разі затримок [6, с. 21].

Висновок

Виявлені проблеми службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України потребують комплексного підходу до вирішення. Це включає модернізацію технічного оснащення, підвищення мобільності, вдосконалення координації, розвиток кадрового потенціалу, посилення кіберзахисту та оптимізацію логістики. Соціально-гуманітарний аспект, зокрема підтримка морального духу військових, є невід'ємною частиною підвищення ефективності. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на оцінку впливу міжнародної співпраці на боєздатність підрозділів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гнатів, О.П. (2022). Підготовка кадрів для сучасних бойових дій: виклики та перспективи. *Військова освіта*, 2(14), 34–41.
2. Коваленко, В.І. (2022). Технічне забезпечення ЗСУ: стан і перспективи. *Науковий вісник*, 4(28), 23–30.
3. Кравець, І.М. (2023). Кіберзагрози в умовах гібридної війни. *Технології та суспільство*, 5(20), 15–22.
4. Міністерство оборони України. (2023). Аналітичний звіт про стан сил оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua>, (дата звернення 04.04.2025).

5. Павлюк, О.С. (2021). Мобільність підрозділів у сучасних війнах. Стратегічні пріоритети, 3(47), 55–62.
6. Пономаренко, Л.М. (2022). Міжнародна допомога та її вплив на обороноздатність України. Військова справа, 1(13), 18–25.
7. Сидоренко, В.О. (2021). Морально-психологічний стан військових: соціальний аспект. Психологія і суспільство, 3(17), 45–53.
8. Шевчук, П.Т. (2023). Координація силових структур України: проблеми та рішення. Безпека і право, 2(19), 10–17.

РАКОЇД Дмитро Володимирович

ЄРЬОМІН Іван Юрісвич

ЯРОЩУК Дмитро Миколайович

Київський інститут Національної гвардії
України

ЕВОЛЮЦІЯ СПОСОБІВ І МЕТОДІВ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Інформація завжди була і є до тепер одним із найцінніших ресурсів: від особистих даних і комерційних таємниць до безпеки окремої держави. Захист інформації пройшов довгий шлях еволюції – від найпримітивніших прийомів приховування повідомлень до складних математичних алгоритмів і квантових технологій.

З античних часів застосовувалися спроби приховати зміст повідомлення. Так, у V ст. до н. е. в Спарті використовували «скіфалу» – дерев'яний циліндр, на який намотували папірус із зашифрованим текстом. У I ст. до н. е. Гай Юлій Цезар використовував простий замінний шифр із зсувом трьох букв, відомий нині як «шифр Цезаря». Вже в 1467 році в Італії Леон Баттіста Альберті винайшов поліалфавітний шифрний диск, що давав змогу змінювати зсув у ході шифрування, а в 1586 році Жан Віженер описав шифр, який у XIX ст. отримав його ім'я. Ці методи дозволяли захищати паперові документи та послання на обмеженій території й в умовах низької складності криптоаналізу.

Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. з розвитком телеграфії постало питання безпечної передачі даних на великі відстані. У 1844 році Семюел Морзе продемонстрував перший комерційний телеграфний зв'язок між Вашингтоном і Балтимором, але для захисту повідомлень використовувалися оперативні заходи (окремі лінії, кодові таблиці), аніж складні криптографічні схеми. У 1917 році розкриття британською розвідкою «Циммерманівського телеграму» (Zimmermann Telegram) стало одним із перших прикладів успішного криптоаналізу великих обсягів телеграфних даних.

Найбільш відомим механічним пристроєм захисту інформації стала німецька «Енігма», розроблена в 1923 році інженером Артуром Шербіусом. Прилад складався з трьох-п'яти роторів, що змінювали електричні з'єднання й забезпечували надзвичайно велику кількість можливих ключів. Лише завдяки спільним зусиллям криптоаналітиків із Польщі, Великої Британії та США вдалося зламати «Енігму» наприкінці 1930-х – початку 1940-х років, що значно вплинуло на перебіг Другої світової війни.

З другої половини ХХ століття з поширенням електронних обчислювальних машин почалася нова ера криптографії. У 1975 році Національний інститут стандартів і технологій США (NIST) опублікував перший федеральний стандарт шифрування – DES (Data Encryption Standard), затверджений як FIPS-46 у 1977 році. DES використовував 56-бітний симетричний ключ і працював із блоками по 64 біти. Уже наприкінці 1970-х з'ясувалося, що 56 біт недостатньо для протидії брутфорсу: 1998 року проект Electronic Frontier Foundation зібрав спеціальну машину, яка змогла зламати DES за 56 годин.

У 1976 році в журналі «IEEE Transactions on Information Theory» були опубліковані статті Уїтфілда Діффі та Мартіна Геллмана, де вони запропонували ідею обміну ключами через незахищений канал, заклавши основу асиметричної криптографії. Незабаром Рон Рівест, Аді Шамір і Леонард Адлеман реалізували практичний алгоритм RSA (1977 рік), що ґрунтувався на складності факторизації великих чисел. RSA працює з ключами довжиною від 1024 до 4096 біт, що забезпечує значно вищий рівень захисту порівняно з DES.

У 1992 – 1995 роках були розроблені геш-функції MD5 і SHA-1, які протягом кількох років використовувалися для забезпечення цілісності даних. Однак у середині 2000-х були виявлені колізії в MD5 (2004 рік) і SHA-1 (2005 рік), що призвело до поступового їхнього виведення з експлуатації.

У 2001 році NIST оголосив конкурс на новий стандарт шифрування, і в результаті у жовтні 2001 року був затверджений алгоритм AES (Advanced Encryption Standard). Переможцем стала версія Rijndael бельгійських

криптографів Вінсента Рейменса та Йоана Дменса. AES підтримує ключі довжиною 128, 192 і 256 біт та блоки по 128 біт, що дозволяє забезпечувати як високу продуктивність, так і стійкість проти криптоаналізу.

Зі стрімким розвитком мережі Інтернет виникла потреба у стандартах захисту передаваних даних. У 1994 році Netscape представила SSL (Secure Sockets Layer) версії 2.0, а в 1996 році – SSL 3.0. У 1999 році IETF опублікувала TLS 1.0 (Transport Layer Security), який став наступником SSL. На сьогодні найпоширеніші версії - TLS 1.2 (2008) і TLS 1.3 (2018), що забезпечують швидке встановлення з'єднання, використання еліптичних кривих для обміну ключами та захист від атак відтворення (replay).

Цифрова стеганографія дозволяє приховувати інформацію в медіафайлах (зображеннях, аудіо, відео). Один із відомих методів – LSB (Least Significant Bit), що змінює найменш значущі біти пікселів, забезпечуючи пропускну здатність близько 0,1 – 0,5 КБ на 1 КБ зображення без помітних артефактів.

Технологія блокчейн, започаткована у 2008 році у статті Сатоші Накамото, дала змогу створювати розподілені реєстри з криптографічним захистом кожного блоку через хеш-функції та цифрові підписи. Станом на 2025 рік мережа Bitcoin містить понад 800 000 блоків, а Ethereum - понад 15 млн, що підтверджує стійкість і надійність цих систем.

У 1984 році Чарльз Беннетт і Жиль Брассар вперше описали протокол BB84 для квантової передачі ключів. Комерційні системи квантової криптографії з'явилися в 2004 році (ID Quantique), а в 2016 році Китай запусив у космос перший квантовий супутник Міціус, що забезпечує захищену передачу ключів на відстань понад 1200 км.

Одночасно з розвитком квантової криптографії активізувалася робота над пост-квантовими алгоритмами, стійкими до атак на квантових комп'ютерах. У 2016 році NIST оголосив конкурс на стандартизацію пост-квантових алгоритмів, у 2022-2024 роках завершив відбір п'яти алгоритмів (серед них CRYSTALS-Kyber, CRYSTALS-Dilithium, Falcon, SPHINCS+), які вже рекомендовані для впровадження в інформаційних системах.

У найближчі роки очікується подальше поширення гомоморфного шифрування (перше практичне рішення представив Крейг Джентрі 2009 року), що дозволяє обробляти зашифровані дані без розшифровки. Також активно досліджуються схеми секретного розподілу (secret sharing), мультипартійних обчислень (MPC) та забезпечення приватності даних у хмарних середовищах. Поширення Інтернету речей (IoT) вимагає розробки легких криптографічних алгоритмів для малопотужних пристроїв, а впровадження штучного інтелекту стимулює створення систем виявлення аномалій у реальному часі.

Еволюція способів і методів захисту інформації відображає розвиток людського суспільства: від механічних і паперових технологій до високотехнологічних криптографічних систем і квантових протоколів. Кожен історичний етап був зумовлений конкретними викликами – війнами, технологічними проривами, появою нових каналів зв'язку. Сучасна парадигма інформаційної безпеки – це поєднання симетричних і асиметричних алгоритмів, протоколів захисту мережевого рівня, біометрії та блокчейн-технологій, а в перспективі – квантових і пост-квантових рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Печенюк А. В. Інформаційна безпека України як складова національної безпеки. URL: <https://www.ndifp.com/1561>.
2. Марущак А. І. Інформаційно-правові аспекти протидії кіберзлочинності. Інформація і право, 2018. № 1 (24). С. 127-132.
3. Архипов О. Є., Луценко В. М., Худяков В. О. Захист інформації в телекомунікаційних мережах та системах зв'язку: Учеб. пособие. – К.: Політехніка, 2003. – 38 с.

САВЧУК Олександр Олександрович
Київський інститут Національної гвардії
України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.

Соціальний захист військовослужбовців – один із ключових напрямів державної політики в умовах збройної агресії РФ проти України. Захисники Вітчизни щодня ризикують життям заради суверенітету та територіальної цілісності держави, тому держава має забезпечити їм належний рівень соціального захисту та гарантій. Проте на практиці реалізація цих гарантій часто стикається з низкою проблем, зумовлених як недосконалістю нормативно-правової бази, так і організаційними та фінансовими труднощами.

Законодавство України передбачає перелік пільг і компенсацій для військовослужбовців, серед яких: грошове забезпечення, медичне обслуговування, забезпечення житлом, санаторно-курортне лікування, соціальні виплати в разі поранення або загибелі, а також пільги для членів сімей. Основні положення містяться в Конституції України, Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», а також у низці підзаконних актів. Проте, попри наявність законодавчих норм, на практиці реалізація прав часто є фрагментарною, складною та тривалою у часі [1] [2] [3].

Соціальний захист військовослужбовців - діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника,

безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом [2].

Серед ключових проблем варто виокремити недостатнє фінансування. Часто через брак бюджетних коштів військовослужбовці не можуть вчасно отримати належні компенсації, грошові виплати чи забезпечення житлом. Ця проблема особливо загострилася в умовах повномасштабної війни, коли навантаження на державний бюджет істотно зросло [4].

Також присутня неврегульованість механізмів реалізації прав. Навіть у випадках, коли закон гарантує певну пільгу, відсутність чітких процедур або затягування бюрократичних процесів може перешкоджати її отриманню. Наприклад, забезпечення житлом, оформлення статусу учасника бойових дій або інваліда війни може тривати роками, відсутній дійовий механізм заміни права на отримання житла – грошовою компенсацією, зі зняттям з черги.

Згідно ст. 12 Закону «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» держава забезпечує військовослужбовців житловими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жила приміщення. Насправді, маємо реальний стан, коли військовослужбовці в силу різних обставин, не можуть практично скористатися цим правом [2].

Слід також звернути увагу на проблеми у сфері медичного забезпечення та реабілітації. Учасники бойових дій часто стикаються з обмеженим доступом до якісної медичної допомоги, зокрема психологічної реабілітації. Крім того, держава недостатньо регламентує механізми повернення до цивільного життя та працевлаштування колишніх військовослужбовців після звільнення їх зі служби.

Також існує нерівність у правозастосуванні. Спостерігаються випадки, коли військовослужбовці різних формувань (ЗСУ, НГУ, ДПСУ та інші) мають різний обсяг прав, незважаючи на однаковий рівень участі в бойових діях. Це створює соціальну несправедливість і демотивує персонал.

Водночас, недостатній правовий супровід та обізнаність. Багато військовослужбовців не мають доступу до фахової юридичної допомоги або не

знають, як реалізувати свої соціальні права. Це особливо актуально для військовослужбовців, призваних під час мобілізації[5] [6].

З огляду на ці проблеми, постає нагальна потреба у вдосконаленні системи правового забезпечення соціального захисту військовослужбовців.

До основних напрямів удосконалення можна віднести:

1. Комплексне оновлення законодавства з метою гармонізації норм та ліквідації прогалів у правовому полі. Необхідно забезпечити єдиний стандарт соціальних гарантій для всіх категорій учасників оборони.

2. Цифровізацію процесів оформлення пільг, виплат і статусів. Впровадження єдиного реєстру військовослужбовців і автоматизованих систем дозволить зменшити бюрократію та уникнути дублювання.

3. Підвищення фінансування соціальних програм за рахунок цільових фондів, міжнародної допомоги та прозорого контролю за використанням коштів.

4. Розвиток системи безоплатної правової допомоги для військовослужбовців та їхніх сімей, зокрема через створення мобільних юридичних консультацій у зоні бойових дій або в місцях тимчасової дислокації.

5. Запровадження механізмів психологічної та соціальної адаптації після демобілізації, включаючи курси перекваліфікації, підтримку малого бізнесу для ветеранів, реабілітаційні програми для родин.

6. Моніторинг і громадський контроль за реалізацією державної політики у сфері соціального захисту. Варто залучати громадські організації, волонтерів, правозахисників до процесу верифікації правозастосування.

Таким чином, правове забезпечення соціального захисту військовослужбовців потребує системного підходу, міжвідомчої взаємодії та політичної волі. Лише за умови, що держава не лише задекларує, а й реально гарантуватиме соціальні права кожному військовому, можна досягти високого рівня мотивації особового складу, довіри до інституцій влади та справжнього визнання подвигу захисників України [7] [8] [9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. – Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ. – Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 190.
3. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ. – Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення військовослужбовців» від 30.08.2017 р. № 704.
5. Біленчук П.Д., Конончук С.О. Соціальний захист військовослужбовців: правові засади та проблеми реалізації. – К.: НАВС, 2020. – 164 с.
6. Гуревський В.І. Соціальний захист військовослужбовців в Україні: проблеми нормативного регулювання // Юридичний вісник України. – 2021. – № 7. – С. 25–29.
7. Яковець Т.В. Соціальні гарантії військовослужбовців в умовах воєнного стану: стан та перспективи реформування // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2023. – Вип. 3. – С. 143–147.
8. Офіційний сайт Міністерства оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua> (дата звернення 16.04.2025).
9. Офіційний сайт Міністерства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua> (дата звернення 16.04.2025).

СКОМОРОХОВ Владислав

Андрійович

Київський інститут Національної гвардії
України

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ВІД ШКІДЛИВОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (MALWARE)

Світ настільки швидко розвивається та прогресує в інформаційному просторі, що сучасні мобільні технології, незважаючи на зручність, стикаються з численними загрозами в інформаційній безпеці.

На основі останніх звітів та повідомлень від CERT-UA (Команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події України) [1] та Держспецзв'язку (SSSCIP) [2], а також аналізу кібербезпекових компаній, можна виділити такі типи шкідливого програмного забезпечення, що активно використовуються зловмисниками проти українських користувачів, організацій та державних установ станом на початок 2025 року:

1. Інфокралери (Infostealers): Це один із найпоширеніших типів. Вони націлені на викрадення облікових даних (логінів, паролів від браузерів, поштових клієнтів, месенджерів, VPN, банківських додатків), файлів cookie, даних автозаповнення, криптогаманців та іншої чутливої інформації.

Приклади (з недавніх звітів): **AgentTesla, Formbook, Vidar, StealC, SmokeLoader.** Часто розповсюджуються через фішингові електронні листи зі шкідливими вкладеннями (архіви, документи) або посиланнями.

Інформація, отримана інфокралером, може бути використана для різноманітних зловмисних цілей, таких як викрадення особистих даних, шахрайство з кредитними картками або навіть шантаж. Викрадачі інформації є одним із найнебезпечніших типів шкідливого програмного забезпечення, оскільки вони можуть викрасти величезні обсяги конфіденційної інформації, не усвідомлюючи, що їхня конфіденційність була скомпрометована [3].

2. **Програми-вимагачі (Ransomware):** Хоча масові атаки програм-вимагачів на приватних користувачів можуть бути менш помітними, вони залишаються серйозною загрозою для бізнесу та організацій. Зловмисники шифрують дані та вимагають викуп за їх відновлення. Деякі угруповання також крадуть дані перед шифруванням і погрожують їх опублікувати [4].

3. **Вайпери (Wipers):** Це деструктивне ПЗ, головна мета якого – не викуп, а знищення даних та виведення з ладу комп'ютерних систем. Їх використання значно зросло з початком повномасштабного вторгнення РФ і часто пов'язане з діяльністю угруповань, що спонсоруються державою-агресором.

Приклади (активні під час війни): **CaddyWiper, HermeticWiper, IsaacWiper, Prestige Ransomware (діє як вайпер), NikoWiper.** Часто націлені на державний сектор, енергетику, телекомунікації [5].

4. **Завантажувачі (Loaders/Droppers):** Програми, основна функція яких – непомітно завантажити та встановити на систему жертви інше, більш небезпечне шкідливе ПЗ (стилери, трояни, вимагачі). *Останнім часом дуже розповсюджені:* **SmokeLoader, Guloder.**

5. **Трояни віддаленого доступу (RAT - Remote Access Trojans):** Надають зловмиснику повний контроль над зараженим комп'ютером, дозволяючи виконувати команди, красти файли, записувати натискання клавіш, активувати веб-камеру та мікрофон, характерні приклади таких вірусів **Remcos RAT, DarkCrystal RAT (DCRat).**

6. **Банківські трояни (Banking Trojans):** Спеціалізуються на крадіжці даних для доступу до онлайн-банкінгу та фінансових рахунків. Можуть перехоплювати паролі, коди підтвердження, підміняти реквізити під час платежів.

Одні із частіших методів розповсюдження загрозового програмного забезпечення:

Фішинг: Найпоширеніший метод. Маскування під офіційні повідомлення (від банків, держустанов, сервісів), рахунки-фактури, судові повідомлення, пропозиції роботи, оновлення програмного забезпечення. Часто

використовуються теми, пов'язані з війною, соціальними виплатами, гуманітарною допомогою.

Шкідливі вкладення: Архіви (ZIP, RAR), документи Word/Excel з макросами, PDF-файли. В таких вкладеннях можуть міститись заздалегідь прописані скрипти котрі можуть надати доступ до певного виду інформації зловмисникам.

Компрометація легітимних веб-сайтів: Взлом сайтів для розміщення шкідливого коду або перенаправлення користувачів на фішингові сторінки. Часто зустрічаються одно сторінкові сайти що дуже схожі на оригінальні сайти, в таких сайтах заздалегідь налаштовані посилання, що можуть здійснити прикований доступ до вашого пристрою.

Торенти та неліцензійне програмне забезпечення (ПЗ): Завантаження програм з неофіційних джерел часто містить «у комплекті» шкідливе ПЗ. Таке неліцензоване ПЗ може дуже часто призводить до витоку або доступу до інформації.

Сучасний ландшафт загроз у сфері інформаційної безпеки характеризується стрімким зростанням кількості та складності шкідливого програмного забезпечення. Від інфокраулерів, які непомітно викрадають конфіденційну інформацію, до руйнівних вайперів, які спрямовані на повне знищення даних, кожен тип загрози становить серйозну небезпеку як для окремих користувачів, так і для цілих організацій. Особливої актуальності ці загрози набувають в умовах воєнного стану, коли зловмисники активно використовують фішинг, компрометацію сайтів та неліцензійне програмне забезпечення для реалізації атак.

Ці тенденції вимагають від користувачів постійної пильності, регулярного оновлення систем захисту, підвищення обізнаності про кіберзагрози та обережного ставлення до невідомих файлів і посилань. Лише поєднання технічних рішень та цифрової грамотності здатне забезпечити ефективний захист в умовах сучасного кіберпростору.

В умовах триваючої російської агресії, кіберпростір став одним із ключових полів бою. Держава-агресор та її підконтрольні угруповання активно використовують кібератаки для досягнення своїх військово-політичних цілей, тому протидія цим загрозам є критично важливим завданням для забезпечення національної безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. CERT-UA. Урядова команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події України (Computer Emergency Response Team of Ukraine). URL: <https://cert.gov.ua>.

2. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://cip.gov.ua/ua>.

3. Антивірусне програне забезпечення ESET. URL: <https://help.eset.com/glossary/uk-UA/infostealer.html>.

4. Wise IT - лідер комплексних IT рішень для бізнесу в Україні. URL: <https://wiseit.com.ua/0xxx-ransomware-vuyavlennya-zahyst-ta-vidnovlennya/>.

5. WeLiveSecurity - Провідний вебресурс на котрому спеціалісти ESET публікують дослідження, новини та поради, пов'язані з кібербезпекою. URL: <https://www.welivesecurity.com/2023/02/24/year-wiper-attacks-ukraine/>

СЛИВКІН Сергій Сергійович

Київський інститут Національної гвардії
України

ПРОБЛЕМИ КООРДИНАЦІЇ МІЖ ПІДРОЗДІЛАМИ ЗСУ, СБУ ТА НАЦГВАРДІЇ У КОНТРДИВЕРСІЙНІЙ БОРОТЬБІ

Вступ. Сучасна гібридна війна, яку веде Російська Федерація проти України, супроводжується активним використанням диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ). Їхня діяльність створює загрозу як для військових об'єктів, так і для об'єктів критичної інфраструктури, державного управління та цивільного населення. Успішна протидія таким групам вимагає високого рівня координації між силовими структурами — Збройними Силами України (ЗСУ), Службою безпеки України (СБУ) та Національною гвардією України (НГУ).

Однак практика бойових дій свідчить про наявність серйозних проблем у взаємодії між цими структурами. Відсутність єдиного центру управління, слабка координація та фрагментований обмін інформацією призводять до дублювання завдань, втрати часу та зриву операцій. Під час активних бойових дій у Харківській та Донецькій областях у 2022–2023 роках було зафіксовано випадки, коли через неузгодженість дій між підрозділами операції з ліквідації ДРГ тривали довше, ніж це було можливо за умов ефективної координації.

Координація між ЗСУ, СБУ та НГУ у сфері контрдиверсійної боротьби залишається фрагментарною та недосконалою через прогалини у законодавстві, відсутність оперативного центру управління та відмінності в тактиці виконання завдань. Успішне вирішення цієї проблеми є важливим кроком до зміцнення національної безпеки та підвищення ефективності контрдиверсійної боротьби в умовах сучасної війни.

Мета дослідження — визначити основні проблеми у координації між ЗСУ, СБУ та Нацгвардією під час контрдиверсійних операцій та запропонувати шляхи їх усунення.

Роль ЗСУ, СБУ та Нацгвардії у системі протидії ДРГ. У протидії ДРГ ЗСУ, СБУ та НГУ виконують різні, але взаємопов'язані функції. Збройні Сили України відповідають за фізичне знищення ДРГ, патрулювання прифронтових територій та захист об'єктів критичної інфраструктури. Національна гвардія діє у ролі мобільного резерву, виконує завдання з охорони стратегічних об'єктів та проводить зачистки у тилкових районах. СБУ здійснює контррозвідальне забезпечення, виявляє агентурні мережі та проводить операції з нейтралізації ворожих інформаторів і диверсантів у тилу.

Хоча загальна структура протидії ДРГ виглядає збалансованою, на практиці існують серйозні проблеми у взаємодії між відомствами. Відсутність єдиного командного центру призводить до того, що під час операцій кожна структура діє за власними протоколами без узгодження із суміжними підрозділами. У 2022 році в Харківській області було зафіксовано випадок, коли виявлена ДРГ, що займалася наведенням артилерії, була ліквідована силами Національної гвардії. Однак агентурна мережа, яка забезпечувала диверсантів інформацією, залишилася не розкрита через відсутність оперативного обміну інформацією між Нацгвардією та СБУ.

Окремою проблемою є відсутність єдиного інформаційного каналу між ЗСУ, СБУ та НГУ. У прифронтових районах бойова обстановка змінюється в реальному часі, тому відсутність доступу до актуальної розвідальної інформації створює загрозу для виконання бойових завдань. Наприклад, у 2023 році в Донецькій області військова розвідка ЗСУ зафіксувала пересування диверсійної групи противника. Через затримку в передачі даних до підрозділів Нацгвардії операція із затримання групи була зірвана — диверсанти встигли залишити район дій.

Проблеми у взаємодії між підрозділами під час проведення контрдиверсійних операцій. Ключовою проблемою є розмежування повноважень між структурами. СБУ виконує функцію контррозвідки, але не має повноважень для безпосередньої ліквідації диверсійних груп у зоні бойових дій — це завдання покладається на ЗСУ та Нацгвардію. Через це у критичних

ситуаціях оперативні групи СБУ змушені координувати свої дії із військовими командирами, що створює затримку у прийнятті рішень.

У Харківській області у 2022 році під час ліквідації ДРГ сили Нацгвардії та СБУ діяли паралельно, але через відсутність єдиного командування вони проводили операцію за різними планами. Це призвело до втрати часу та втечі частини диверсантів із району операції. Подібні випадки демонструють необхідність створення єдиного оперативного штабу для координації дій між відомствами в реальному часі.

Ще однією проблемою є відсутність єдиного стандарту проведення контрдиверсійних операцій. Тактика ЗСУ орієнтована на ведення класичних бойових дій із використанням важкої техніки та артилерії, тоді як Нацгвардія та СБУ більше використовують методи розвідки, штурмові групи та тактику ближнього бою. У 2023 році під час операції в Луганській області військові та спецпризначенці діяли за різними алгоритмами, що призвело до випадків "дружнього вогню" та втрат серед особового складу.

Правові та організаційні причини недостатньої координації. Недостатня координація між ЗСУ, СБУ та НГУ значною мірою обумовлена прогалинами в законодавстві. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» визначає суб'єктами боротьби з тероризмом ЗСУ, СБУ та Нацгвардію, але не встановлює чіткого алгоритму взаємодії під час спільних операцій. Відсутність єдиної системи командування створює плутанину у ланцюгу прийняття рішень, особливо в умовах швидкоплинної бойової обстановки.

Наразі функції керівництва контрдиверсійними операціями покладені на Антитерористичний центр при СБУ. Однак центр виконує переважно координаційні завдання і не має оперативних повноважень для прямого керівництва бойовими підрозділами. Це призводить до того, що командири ЗСУ та Нацгвардії змушені самостійно ухвалювати рішення щодо нейтралізації ДРГ без узгодження з центром.

Досвід інших країн у координації контрдиверсійної боротьби. Ефективну модель координації демонструє Ізраїль, де операції з виявлення та

ліквідації диверсійних груп проводяться під єдиним командуванням ЦАХАЛ, МОСАД і ШАБАК. Оперативний штаб забезпечує централізоване управління силами та засобами, що дозволяє уникати дублювання завдань та оперативно реагувати на загрози в реальному часі.

У США система координації базується на об'єднаній роботі ФБР, ЦРУ та Пентагону. Під час проведення антитерористичних операцій діє спільний центр управління, який забезпечує безперебійний обмін інформацією та координацію тактики між підрозділами. Адаптація цих моделей для України дозволить підвищити ефективність контрдиверсійної боротьби.

Пропозиції щодо покращення системи координації. Для усунення виявлених проблем необхідно створити єдиний Центр контрдиверсійної координації при РНБО. Центр має забезпечити пряме керівництво операціями, обмін інформацією в реальному часі та координацію між підрозділами. Необхідно також внести зміни до законодавства щодо порядку застосування сили під час контрдиверсійних операцій, закріпивши чіткий алгоритм взаємодії між ЗСУ, СБУ та НГУ.

Висновки. Аналіз сучасних викликів у сфері контрдиверсійної боротьби в Україні свідчить, що координація між ЗСУ, СБУ та Нацгвардією залишається недостатньо ефективною. Відсутність єдиного центру управління, слабкий обмін інформацією між підрозділами та правові прогалини у визначенні повноважень створюють умови для затримок у прийнятті рішень і дублювання завдань під час операцій.

Окремі випадки ліквідації ДРГ у Харківській та Донецькій областях у 2022–2023 роках продемонстрували проблеми в тактичній взаємодії між підрозділами. Відсутність оперативного обміну інформацією та розбіжності у методах ведення бою призводили до затримок у ліквідації диверсантів і підвищували ризик "дружнього вогню".

Для вирішення цих проблем необхідно створити єдиний Центр контрдиверсійної координації при РНБО, який забезпечить централізоване керівництво операціями, оперативний обмін інформацією та узгодження тактики

між підрозділами в реальному часі. Також доцільно внести зміни до законодавства щодо порядку взаємодії між ЗСУ, СБУ та НГУ під час контрдиверсійних операцій та створити єдину базу даних для спільного користування силовими структурами.

Адаптація досвіду Ізраїлю та США, де успішно функціонують об'єднані центри координації антитерористичних операцій, дозволить значно підвищити ефективність боротьби з ДРГ в умовах гібридної війни. Вирішення виявлених проблем сприятиме підвищенню рівня національної безпеки України та забезпеченню стабільності у прифронтових зонах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV. — Верховна Рада України.
2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII. — Верховна Рада України.
3. Малюк В. СБУ викрила 11 агентурних мереж з початку 2024 року. — Служба безпеки України.
4. Міністерство оборони України. Офіційні звіти про діяльність диверсійно-розвідувальних груп у зоні бойових дій. — mil.gov.ua.
5. НАТО. Операція «Resolute Support» в Афганістані: досвід боротьби з ДРГ. — nato.int.
6. Боровик М. О. Протидія диверсійно-розвідувальним групам противника підрозділами Національної поліції України в умовах воєнного стану. — Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2024. — №2. — С. 45–58.
7. Трембовецький О.Г., Гулеватий Д.Ю. Методика роботи штабу прикордонного загону щодо пошуку і ліквідації диверсійно-розвідувальних груп противника. — Збірник наукових праць. — 2024. — №3. — С. 31–47.
8. Інновації та безпека: науковий дискурс. — Державна прикордонна служба України. — 2024.

9. Як Ізраїль забезпечує оборону та безпеку країни за допомогою спецпризначенців. — defence-ua.com.

10. Діяльність розвідників-диверсантів бойовиків посилилася одразу на кількох напрямках. — tsn.ua.

СЛИВКІН Сергій Сергійович

Київський інститут Національної гвардії
України

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИЯВЛЕННЯ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ДИВЕРСІЙНО-РОЗВІДУВАЛЬНИХ ГРУП: АДАПТАЦІЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Вступ. Сучасний військовий конфлікт в Україні, який триває з 2014 року та загострився після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році, продемонстрував високу ефективність використання диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ) як інструменту гібридної війни. ДРГ здійснюють широкий спектр завдань, включаючи збір розвідданих, диверсії на об'єктах критичної інфраструктури, підрив логістичних шляхів, інформаційні операції та деморалізацію військового і цивільного населення. Успішні дії ДРГ на тактичному рівні часто призводять до серйозних стратегічних наслідків, зокрема зриву постачання, порушення комунікацій і втрат серед особового складу.

В умовах ведення бойових дій у прифронтових зонах особливої актуальності набуває розробка та впровадження ефективних механізмів виявлення та нейтралізації ДРГ. Досвід України у цій сфері значний, проте залишається ряд проблем, пов'язаних із координацією дій між підрозділами, недостатнім технічним забезпеченням і впливом інформаційних операцій противника. Вирішення цих проблем потребує аналізу та адаптації міжнародного досвіду, зокрема методів і тактики, що застосовуються арміями країн НАТО, США та Ізраїлю.

Основна частина. Досвід НАТО у боротьбі з ДРГ є одним із наймасштабніших і найсистемніших у світі. У ході операцій в Афганістані, Іраку та Косово були відпрацьовані методи глибокої розвідки, використання безпілотних апаратів та засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ). Важливим елементом протидії ДРГ у НАТО є постійний моніторинг території за допомогою супутників та безпілотників. Дані передаються в реальному часі до центрів

управління, де приймаються рішення про застосування мобільних груп швидкого реагування.

Наприклад, під час операції «Sentinel» в Афганістані у 2015 році натівські сили активно застосовували поєднання супутникової розвідки та ударних дронів для знищення груп "Талібану", що діяли в гірських районах. Успішність операції забезпечила висока координація між розвідувальними підрозділами та мобільними групами. Такий підхід дозволив знизити активність ДРГ у регіоні на 60 % за перші три місяці операції.

США також мають значний досвід у боротьбі з ДРГ, здобутий у ході військових кампаній у В'єтнамі, Іраку та Афганістані. Американська програма "Counter-Insurgency" (COIN) стала основою для створення ефективної системи контрдиверсійної боротьби. Вона передбачала створення зон безпеки у прифронтових зонах, встановлення блокпостів та активну агентурну роботу серед місцевого населення. У рамках операції «Enduring Freedom» в Афганістані сили спеціальних операцій США (Navy SEAL, Delta Force) діяли на основі даних супутникової та агентурної розвідки. Завдяки оперативній передачі даних групи швидкого реагування могли діяти на випередження, знищуючи ДРГ ще на етапі планування диверсій.

Ізраїльський досвід протидії ДРГ є унікальним через специфічні геополітичні умови та постійні загрози з боку терористичних угруповань. Тактика «Iron Wall» («Залізна стіна») передбачає створення буферних зон уздовж кордонів, де постійно діють мобільні патрулі, безпілотники та системи спостереження. Під час операції «Protective Edge» у Секторі Газа в 2014 році ізраїльські спецпідрозділи активно використовували поєднання агентурної роботи, перехоплення сигналів зв'язку та точкові удари дронами для ліквідації ДРГ ще до початку активної фази операції. Особливо ефективною виявилася мережа агентів серед місцевого населення, яка надавала оперативну інформацію про місця базування та маршрути пересування диверсантів.

Для України адаптація міжнародного досвіду є стратегічно важливим завданням. В умовах ведення бойових дій у прифронтових зонах критично

важливо інтегрувати передові підходи, зокрема використання розвідувальних БПЛА для патрулювання та моніторингу території. Також необхідно посилити систему РЕБ для перехоплення сигналів зв'язку та створення "мертвих зон" для блокування координації дій ДРГ. Створення мобільних груп швидкого реагування, які діятимуть на основі даних від супутникової розвідки та агентури, дозволить оперативно реагувати на загрози та знищувати групи на етапі підготовки до диверсій.

Важливим елементом є також формування агентурної мережі у прифронтових зонах для збору оперативної інформації. Успіх ізраїльської тактики «Iron Wall» свідчить, що без потужної агентурної бази неможливо забезпечити ефективну протидію ДРГ. Крім того, слід розробити систему постійного спостереження із застосуванням інфрачервоних камер та акустичних сенсорів для виявлення руху на підходах до стратегічних об'єктів.

Висновки. Аналіз міжнародного досвіду виявлення та нейтралізації ДРГ свідчить про високу ефективність комплексного підходу, що поєднує технологічні засоби, агентурну роботу та оперативне реагування. Досвід НАТО, США та Ізраїлю демонструє, що головними елементами успішної протидії ДРГ є швидкість отримання і передачі розвідувальних даних, координація між підрозділами та використання сучасних засобів моніторингу й контролю території.

НАТО у своїх операціях активно застосовує супутникову розвідку та безпілотні апарати для виявлення руху ворожих груп на ранніх етапах. Під час операції «Sentinel» в Афганістані була відпрацьована тактика використання ударних дронів у поєднанні з засобами РЕБ, що дозволяло не тільки виявляти ДРГ, але й блокувати їх координацію та знищувати ще на етапі підготовки. Такий підхід забезпечує повний контроль над прифронтовими зонами та можливість оперативного реагування на зміну обстановки.

Американський підхід базується на інтеграції контррозвідки, військової розвідки та агентурної роботи в рамках програми «Counter-Insurgency» (COIN). Оперативні підрозділи (Delta Force, Navy SEAL) діють на основі інформації від

агентури та супутникових даних, забезпечуючи швидке реагування на загрози. Досвід операції «Enduring Freedom» показав, що швидкість реагування та мобільність груп дозволяють знищувати ДРГ ще на етапі підготовки диверсій.

Досвід Ізраїлю має унікальне значення в контексті протидії ДРГ у міських умовах та у складному ландшафті. Тактика «Iron Wall» («Залізна стіна») передбачає створення буферних зон із постійним патрулюванням, використанням безпілотників та систем спостереження. Під час операції «Protective Edge» у 2014 році ізраїльські спецпідрозділи діяли на основі оперативних даних від агентури та технічних засобів розвідки. Важливим елементом стала агентурна робота серед місцевого населення, що дозволило оперативно виявляти та знищувати ДРГ ще до початку активної фази операції.

Адаптація цього досвіду для України є стратегічно важливим завданням. Війна в Україні продемонструвала, що ДРГ використовують складний ландшафт, міські квартали та інфраструктурні об'єкти для ведення диверсійної діяльності. Успішна протидія вимагає створення єдиної системи моніторингу, що поєднує супутникову розвідку, наземні засоби контролю та агентурну роботу. Використання безпілотників для патрулювання прифронтових зон дозволить фіксувати рух диверсантів у реальному часі та швидко реагувати на загрози. Засоби РЕБ мають забезпечити блокування сигналів зв'язку та перехоплення координації між групами.

Окремим завданням є створення мобільних груп швидкого реагування, які зможуть діяти автономно на основі даних від розвідки та агентури. Досвід США та Ізраїлю свідчить, що швидкість та точність реагування є критичними для успішної ліквідації ДРГ. Крім того, необхідно сформувати агентурну мережу у прифронтових зонах, яка забезпечить своєчасний збір інформації про маршрути пересування, місця базування та плани диверсійних груп.

Для забезпечення ефективної протидії ДРГ в Україні доцільно:

- Розгорнути систему постійного моніторингу за допомогою супутникових та безпілотних засобів.

- Вдосконалити систему РЕБ для перехоплення та блокування сигналів координації ДРГ.

- Створити мережу мобільних груп швидкого реагування з повним забезпеченням засобами зв'язку, озброєння та бронетехніки.

- Розширити агентурну мережу в прикордонних та прифронтових зонах для збору оперативної інформації.

- Інтегрувати систему спостереження з інфрачервоними та акустичними сенсорами для виявлення руху ворожих груп у реальному часі.

Таким чином, міжнародний досвід демонструє, що ефективна контрдиверсійна боротьба базується на поєднанні технологій та агентурної роботи, високій координації між підрозділами та швидкому реагуванні на зміну обстановки. Адаптація цього досвіду для України дозволить не лише підвищити рівень безпеки у прифронтових зонах, але й забезпечити оперативне знищення диверсійно-розвідувальних груп на етапі їхньої підготовки. Це стане ключовим елементом у забезпеченні обороноздатності та стратегічної переваги в умовах сучасної гібридної війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Малюк В. СБУ викрила 11 агентурних мереж з початку 2024 року. — Служба безпеки України.

2. Міністерство оборони України. Офіційні звіти про діяльність диверсійно-розвідувальних груп у зоні бойових дій. — mil.gov.ua.

3. NATO Resolute Support Mission: Операція в Афганістані та досвід боротьби з диверсійними групами. — nato.int.

4. Israel Defense Forces. Операція «Protective Edge» та тактика «Iron Wall». — idf.il.

5. Боровик М. О. Протидія диверсійно-розвідувальним групам противника підрозділами Національної поліції України в умовах воєнного стану. — Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2024. — №2. — С. 45–58. — pb.univd.edu.ua.

6. Трембовецький О.Г., Гулеватий Д.Ю. Методика роботи штабу прикордонного загону щодо пошуку і ліквідації диверсійно-розвідувальних груп противника. — Збірник наукових праць. — 2024. — №3. — С. 31–47. — researchgate.net.

7. Інновації та безпека: науковий дискурс. — Державна прикордонна служба України. — 2024. — dspace.nadpsu.edu.ua.

8. Контррозвідка в Україні від УНР до сьогодення. — naspravdi.today.

9. Як Ізраїль забезпечує оборону та безпеку країни за допомогою спецпризначенців. — defence-ua.com.

10. Програма «Counter-Insurgency» (COIN) та досвід боротьби з ДРГ у В'єтнамі та Афганістані. — cia.gov.

СМЕРІКАНИЧ Ігор Євгенович

Київський інститут Національної гвардії
України

РОЗВІДКА ТА МАСКУВАННЯ НА ПОЛІ БОЮ

В умовах сучасного бою питання інформаційного забезпечення та захисту власних підрозділів від виявлення стає надзвичайно важливим. Розвідка та маскування – це два нерозривно пов’язаних складники, що гарантують успішне ведення бойових дій. Розвідка дає змогу виявити ворога, його задуми та слабкі місця, тоді як маскування – унеможливити це саме щодо власних сил.

Головна мета розвідки – забезпечити командування достовірною та своєчасною інформацією для ухвалення рішень.

Основні завдання розвідки:

- виявлення противника, його кількості, складу та розташування;
- з’ясування характеру оборони або підготовки до наступу;
- вивчення місцевості, шляхів, перешкод, об’єктів інфраструктури;
- спостереження за змінами у бойовій обстановці.

У військовій справі розвідка ділиться на кілька основних видів, залежно від джерел інформації, способів її отримання та засобів, котрі при цьому використовуються. Кожен вид розвідки виконує свою роль у загальній системі інформаційного забезпечення військ і має свої плюси та мінуси.

Наземна розвідка. Це один із найпоширеніших та найстаріших видів розвідки. Вона здійснюється безпосередньо особовим складом – спостерігачами, розвідгрупами, патрулями, бойовими машинами розвідки.

Наземна розвідка особливо ефективна в ближньому бою, у складній місцевості (ліси, міста, гори).

Повітряна розвідка. Проводиться з використанням літальних апаратів: безпілотників, гелікоптерів, літаків. Сучасні армії активно застосовують БПЛА

(безпілотні літальні апарати) завдяки їх високій мобільності, здатності діяти у важкодоступних районах та без ризику для життя особового складу.

Повітряна розвідка дозволяє швидко отримувати огляд великої території, виявляти позиції противника, техніку, переміщення.

Радіоелектронна розвідка (РЕР). Це розвідка, що ведеться шляхом перехоплення, аналізу та дешифрування сигналів зв'язку противника. Дозволяє виявити командні пункти, маршрути пересування, бойові завдання. РЕР є незамінною в сучасних умовах, де активно використовуються засоби зв'язку, GPS-навігації та управління вогнем. Здійснюється шляхом використання агентів або місцевого населення. Застосовується переважно в тилу ворога або в зонах, де активно діють партизанські чи диверсійні групи, може давати унікальну інформацію, недоступну технічним засобам.

Організація розвідки в сучасних умовах базується на низці ключових принципів, які гарантують ефективність її діяльності. Ці принципи – це основні правила, яких дотримуються при плануванні, веденні та забезпеченні розвідки з метою досягнення найбільшої інформованості командування про супротивника, місцевість і інші фактори бойового простору.

Безперервність розвідки. Розвідка повинна здійснюватися постійно – до, під час і після виконання бойових завдань. Це забезпечує командування актуальною інформацією про обстановку, дозволяє оперативно реагувати на її зміни.

Цілеспрямованість. Розвідка не може бути хаотичною. Вона ведеться згідно з завданнями командування, яке визначає об'єкти, напрямки й обсяг потрібної інформації. Розвідка має чітко відповідати потребам керування боєм.

Своєчасність. Інформація, отримана розвідкою, має надходити вчасно, щоб її можна було використати для прийняття рішень. Навіть точні відомості, отримані із запізненням, можуть втратити цінність.

Точність і достовірність. Розвід дані мають бути максимально точними, перевіреними та надійними. Поширення помилкової інформації може призвести до неправильних рішень, втрат чи провалу операцій.

Комплексність. Ефективна розвідка використовує усі доступні засоби і способи: наземні, повітряні, технічні, агентурні тощо. Комплексний підхід дозволяє отримати повнішу картину.

Конспірація (прихованість). Організація та ведення розвідки мають бути таємними, щоб уникнути викриття, втрати переваги або зриву операції. Особливо це важливо для агентурної чи спеціальної розвідки.

Активність. Розвідка не повинна бути пасивною. Вона має передбачати ініціативу, проникнення в глибокий тил противника, використання сучасних технологій та методів збору даних.

Координація і взаємодія. Розвідувальні підрозділи повинні взаємодіяти між собою і з іншими структурами (наприклад, з артилерією, авіацією, штабом). Це дозволяє уникнути дублювання зусиль і забезпечує кращу ефективність.

Дотримання принципів організації розвідки є запорукою успішного збору, аналізу і використання розвідувальної інформації. Вони допомагають підтримувати бойову готовність, забезпечують перевагу над противником і зменшують ризики при веденні бойових дій.

Маскування як метод боротьби з розвідкою противника.

Маскування – це активний метод протидії як технічній, так і візуальній розвідці противника, включно з аеророзвідкою, супутниковим спостереженням, радіоелектронною розвідкою тощо.

Маскування в умовах сучасної війни.

Сучасні технології, такі як дрони, супутники, тепловізори, радары, значно підвищили можливості розвідки. Тому й маскування повинно вдосконалюватися, зокрема:

- використання електронного маскування (заглушення сигналів, захист інформації);
- створення макетів техніки з імітацією теплових, радіо- й візуальних ознак;
- часта зміна позицій, переміщення в нічний час;
- залучення засобів кібератак та інформаційної війни для дезінформації.

Маскування – це невід’ємна складова захисту від розвідки противника. Грамотне маскування: зберігає життя особового складу, зменшує ризик вогневого ураження.

Таким чином, ефективне маскування – це не лише захист, а й наступальний інструмент, що дозволяє вести війну на вигідних умовах, залишаючись «невидимим» для ворога.

Співвідношення та взаємозв'язок розвідки й маскування це два процеси які взаємодоповнюють один одного. Розвідка допомагає виявити ворога, але також і з'ясовує, як добре замаскований він є. В свою чергу, грамотне маскування здатне зірвати розвідувальні зусилля противника. Ефективне командування полягає у вмінні правильно поєднувати розвіддані з діями по маскуванню. Це дозволяє вводити противника в оману, збільшує ефективність бойових дій та зберігає боєздатність військ. Розвідка та маскування – критично важливі компоненти тактики сучасного бою. Їх грамотне використання дозволяє досягати успіху навіть у чисельно нерівних умовах. Безперервна розвідка дає змогу знати про дії ворога, а якісне маскування – зберегти перевагу та несподіваність власних дій. У сучасному бою, особливо за умов використання високотехнологічних засобів спостереження, ці елементи набувають виняткового значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воєнна енциклопедія / за ред. Г. П. Єфремова. – К. : Наукова думка, 2010. – 624 с.
2. Пашко, П. М. Основи військової розвідки : навч. посіб. – Х. : ХНУПС, 2021. – 156 с.
3. Маскування військ: сучасні методи і засоби : метод. рекомендації / Міноборони України. – К. : НУОУ, 2021. – 52 с.
4. Доктрина інформаційної безпеки України : затверджено Указом Президента України від 25.02.2017 №47/2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>.
5. Ткаченко, В. С. Інформаційна війна та способи протидії / В. С. Ткаченко // Збірник наукових праць ЦНДІ ЗСУ. – 2022. – Вип. 2. – С. 112–120.

СМИК Іван Андрійович

Київський інститут Національної гвардії
України

ПРАВИЛА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ПУБЛІЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ОФІЦЕРА НГУ

Офіцер в уявленні суспільства є уособленням боєздатності та безпеки держави, тому інформаційна безпека є одним із важливих елементів професійної діяльності офіцера НГУ. В комунікації представника організації, структури, особливо військової, викладена ним інформація сприймається зовнішньою та внутрішньою аудиторіями як офіційна позиція. Недопустимими є дії або бездіяльність військових посадових осіб, здатні призвести до іміджевих втрат НГУ. Кожен офіцер має усвідомлювати важливість дотримання правил інформаційної безпеки, і необхідністю визначення таких правил зумовлюється актуальність теми дослідження.

Мета дослідження – визначити основні правила інформаційної безпеки в публічній комунікації офіцера НГУ.

Інформаційну безпеку розуміємо як стан захищеності інтересів будь-якого об'єкта в інформаційній сфері (зокрема соціального, починаючи з людства, держав, закінчуючи організацією, групою, особою, та технічного – інформаційно-телекомунікаційних систем, засобів зв'язку, автоматизованих систем управління, окремих комп'ютерів та інших засобів обробки й передавання інформації) [2, с. 8].

Технології гібридної війни проти України перетворили інформаційну сферу на одну з основних у протиборстві. Проти України сьогодні застосовуються новітні інформаційні технології впливу, спрямовані на спричинення розколу українського суспільства, намагання виправдати збройну агресію, розпалювання національної та релігійної ворожнечі, пропаганду агресивної війни, дестабілізацію суспільно-політичних умов і порушення

суверенітету й територіальної цілісності України. Комплексний характер загроз національній безпеці в інформаційній сфері потребує інноваційних підходів до формування та захисту інформаційного простору в сучасних умовах. Водночас ефективна система реагування на такі виклики, реалізація заходів публічних комунікацій та їх долучення до процесу прийняття рішень під час планування та виконання завдань і функцій військовими та правоохоронними формуваннями, розроблення інформаційно-комунікативних кампаній є невід'ємною частиною реалізації цілей захисту національної безпеки України в інформаційній сфері.

Публічне спілкування, як комплексна інформаційно-комунікативна діяльність, спрямована на поширення та обмін офіційною інформацією у відкритому публічному просторі [1, с. 7], є невід'ємною частиною професійної комунікацій НГУ. Публічне спілкування здійснюється під час проведення основних заходів публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, цивільно-військового співробітництва, морально-психологічного забезпечення, культурних, спортивних та інших публічних заходів взаємодії з громадськістю та інформаційно-комунікативної діяльності. Публічне спілкування здійснюється в загальній системі взаємодії з громадськістю, зовнішніх та внутрішніх комунікацій НГУ. Основною метою публічного спілкування в НГУ є задоволення інформаційних потреб зовнішніх і внутрішніх аудиторій, оприлюднення власної офіційної інформації, протидія негативному інформаційно-психологічному впливу для підтримання позитивного іміджу НГУ та створення сприятливих умов виконання завдань за призначенням.

Публічна мовна комунікація є однією з важливих функцій командирів. Командири (начальники) є головними розпорядниками інформації щодо підпорядкованих військових частин (установ) і всіх подій, пов'язаних з їхньою діяльністю. Виходячи з цього, командири або вповноважені ними особи здійснюють комунікацію з громадськістю та ЗМІ щодо важливих і суспільно значущих тем. Вони особисто відповідають за поширену ними під час публічного спілкування інформацію. Командири (начальники) або уповноважені посадові особи постійно мають бути готовими до публічного спілкування з

найважливіших питань життєдіяльності підпорядкованих військових частин (установ). Для публічного оприлюднення офіційної позиції органу управління (військової частини) під час заходів публічного спілкування, надання ЗМІ фахових коментарів і роз'яснень із суспільно значущих питань своїм рішенням командир (начальник) залучає посадових осіб або призначає речників за визначеними напрямами із підпорядкованих посадових осіб.

Посадові особи, призначені для здійснення заходів публічного спілкування, зобов'язані пам'ятати, що: 1) вибір тематики публічного спілкування має залежати від поставлених завдань та умов, що склалися; 2) підготовку до проведення заходів публічного спілкування необхідно здійснювати завчасно та залучати до неї всіх необхідних фахівців за визначеними напрямами; 3) найбільш затребуваною є суспільно важлива ексклюзивна інформація; 4) спосіб подавання інформації залежить від поставленої мети та особливостей цільової аудиторії; інформація має бути достовірною та своєчасною; особа, яку викрили на поширенні неправдивої інформації, втрачить довіру аудиторії; 5) інформація має подаватися з урахуванням вимог щодо захисту інформації з обмеженим доступом і безпеки військовослужбовців; 6) висвітлення персональних даних має відбуватися лише за згодою відповідних осіб; 7) у разі загибелі особи інформацію можна офіційно оприлюднювати тільки після її доведення родичам загиблого; 8) оприлюднення інформації щодо діяльності військовослужбовців і підрозділів розвідки та спеціального призначення можна здійснювати лише за погодженням з їхніми керівниками; 9) повага до аудиторії, дотримання етичних норм спілкування та поведінки, врівноваженість, витримка, тактовність, толерантність є обов'язковими атрибутами офіційної посадової особи під час публічного спілкування; 10) зворотний зв'язок є необхідною умовою розбудови довготривалих позитивних відносин між сторонами публічної комунікації; 11) побудова комунікативної стратегії має базуватися на ґрунтовному аналізі вихідних даних, чіткому усвідомленні поставленої конкретної мети та критеріїв оцінки ефективності інформаційно-комунікативної діяльності; 12) у разі необхідності

оприлюднення інформації, що стосується державних силових структур, таку інформацію необхідно погоджувати з визначеними представниками цих структур; 13) інформація під час публічного спілкування має подаватися виключно в межах компетенції визначеної посадової особи або військового підрозділу, який ця посадова особа представляє [1, с.12].

Отже, у здійсненні публічної комунікації офіцер НГУ має усвідомлювати загальні принципи інформаційної безпеки та основні правила комунікації представника НГУ та дотримуватися їх у повсякденній діяльності та під час виконання завдань за призначенням у мирний час, в умовах особливого періоду, воєнного стану, а також під час виконання завдань міжнародної співпраці та операцій з підтримання миру і безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Доктрина з публічного спілкування Національної гвардії України, затверджена наказом командувача Національної гвардії України від 28.11.2022. URL: [vkr-11-0001.02-doktryna-z-publichnogo-spilkuvannya-ngu.pdf](#).
2. Мужанова Т. М. Інформаційна безпека держави : навчальний посібник. Київ, 2019. URL: [posibnik_ibd_muzhanova_2019.pdf](#) (nubip.edu.ua).

СМИК Іван Андрійович

Київський інститут Національної гвардії
України

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: АНАЛІЗ ПОНЯТЬ ТА ЗМІСТУ

Сучасний розвиток України як демократичної, незалежної та суверенної держави пов'язаний із забезпеченням національної безпеки, ефективність якої, першочергово, визначається станом розробленості теорії національної безпеки та рівнем упровадження і застосування відповідних механізмів, моделей, методик, методів, принципів тощо у процесі практичного вирішення актуальних проблем державотворення [1, с. 12].

Передусім, зазначимо, що поняття «національна безпека» має велику кількість вимірів та аспектів, відмінність між якими полягає, зокрема, і у відповідних позиціях, з яких розглядають це питання. До того ж, навіть за наявності відповідних принципових узгоджень щодо методології та системи світогляду, відразу будуть помітні розбіжності у баченні сутності та змісту національної безпеки між фахівцями-правниками та військовими, економістами, політологами тощо [2].

У найзагальнішому вигляді під національною безпекою розуміють категорію політології та соціальної філософії, яка означає певний ступінь захищеності особистості, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, що дозволяє їм нормально існувати та розвиватися. Інакше кажучи, національна безпека може розглядатися і сприйматися як на звичайному, побутовому рівні відображення цього явища, так і на теоретичному рівні.

На думку одного із визнаних фахівців у сфері національної безпеки В.О. Антонова, національна безпека є багаторівневим утворенням, що виражає складну ієрархічну побудову дійсності, складну систему опосередкованих залежностей різного роду та порядку, що перебувають на різних рівнях

сприйняття цього явища. Вона охоплює політичний, економічний, інформаційний, соціальний та військовий виміри [3, с. 27].

Політичний аспект національної безпеки передбачає забезпечення демократичного розвитку, захист конституційного ладу, запобігання внутрішнім конфліктам та посилення міжнародної співпраці. Політична стабільність є запорукою ефективного функціонування всіх інших складових національної безпеки, оскільки без неї неможливо досягти довгострокового розвитку держави. Важливу роль у політичній безпеці відіграє боротьба з корупцією, яка підриває довіру громадян до державних інститутів та зменшує ефективність управління державою.

Економічна безпека визначає стабільність розвитку держави та її стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз. Серед основних аспектів економічної безпеки варто відзначити зміцнення фінансової системи, зниження залежності від імпортованих енергоресурсів, підтримку стратегічних галузей економіки, створення умов для залучення інвестицій та боротьбу з корупцією і тіньовою економікою. Україна стикається з викликами, пов'язаними із здійсненням збройної військової агресії з боку росії, глобалізаційними процесами, нестабільністю світових ринків та загрозою світової економічної кризи. Тому важливими аспектами економічної безпеки є розвиток внутрішнього виробництва, диверсифікація економічних партнерів та формування незалежної енергетичної політики.

На сучасному етапі особливе значення має інформаційна безпека, яка є ключовою складовою загальної системи національної безпеки. Стрімкий розвиток цифрових технологій, активізація кіберзагроз та поширення дезінформації вимагають відповідного реагування з боку держави. Основними викликами в цій сфері є захист інформаційного простору від зовнішніх загроз, протидія пропаганді та фейковим новинам, розвиток системи кібербезпеки, удосконалення законодавчої бази у сфері інформаційної безпеки. Дезінформаційні кампанії, спрямовані на дестабілізацію суспільства, є потужним інструментом інформаційної війни. Для їхньої нейтралізації необхідно розвивати систему державного контролю за інформаційною сферою,

а також проводити активну роботу з підвищення рівня медіаграмотності населення.

Соціальна безпека передбачає захист громадян від загроз, пов'язаних із соціальною нестабільністю, бідністю, безробіттям, низьким рівнем охорони здоров'я тощо. Україна стикається з такими викликами, як виїзд кількох мільйонів населення за кордон у зв'язку із війною в Україні, наявність внутрішньо переміщених осіб, недостатній рівень соціального забезпечення. Політика держави має бути спрямована на підтримку вразливих верств населення, покращення медичних послуг, забезпечення стабільного рівня заробітної плати та створення умов для гідного життя громадян. Крім цього, важливими є заходи щодо розвитку освіти та науки, адже інтелектуальний потенціал є ключовим фактором сталого розвитку держави.

Військова безпека є фундаментальним елементом національної безпеки України, особливо в умовах сучасних військово-політичних подій. Основні завдання в цій сфері включають реформування та модернізацію Збройних Сил України, зміцнення обороноздатності держави, підвищення рівня взаємодії з міжнародними партнерами у сфері безпеки, вдосконалення оборонної промисловості та впровадження новітніх військових технологій. Важливим фактором є посилення оборонної співпраці з НАТО та іншими міжнародними партнерами. Це сприятиме покращенню стандартів ведення бойових дій, а також зміцненню оборонного потенціалу України.

Отже, забезпечення національної безпеки України потребує комплексного підходу, що охоплює політичний, економічний, інформаційний, соціальний та військовий виміри. Це вимагає інтеграції цих аспектів у єдину систему для ефективного реагування на різноманітні загрози, адаптації до нових викликів, таких як кіберзагрози або геополітична нестабільність. Важливим є удосконалення нормативно-правової бази, що відповідає сучасним вимогам, а також розвиток співпраці з міжнародними партнерами для забезпечення доступу до передових технологій і зміцнення зовнішньої підтримки. Стратегічне планування, спрямоване на довгострокову стійкість і гнучкість держави, є

необхідним для ефективного реагування на глобальні зміни та забезпечення стабільності держави в умовах постійних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Власюк О. С. (2016). Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибіркові наукові праці. Київ: НІСД. 528 с.
2. Кормич Б. А. (2004). Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.2007. Харків. 43 с.
3. Антонов В. О. (2017). Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія / наук. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ. 576 с.

СМИК Іван Андрійович

Київський інститут Національної гвардії
України

ЕФЕКТИВНІСТЬ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Корупція в Україні залишається однією з найбільших перепон на шляху до демократичного розвитку, верховенства права та євроінтеграції. За результатами міжнародних досліджень, Україна все ще займає місце серед країн з високим рівнем корупційних ризиків. Враховуючи виклики, що постають перед державою, питання ефективності антикорупційних органів набуває особливої ваги. Створення таких інституцій, як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС), стало важливим кроком у боротьбі з корупцією. Однак навіть за наявності цих органів, рівень корупції в Україні не знизився до бажаних показників.

Історія боротьби з корупцією в Україні нерозривно пов'язана з періодичними спробами реформування правоохоронних органів, створення нових інституцій, а також з міжнародним тиском щодо покращення ефективності антикорупційної політики. Протягом останнього десятиліття в Україні активно працюють спеціалізовані органи, основним завданням яких є виявлення, розслідування та судове переслідування корупційних злочинів серед високопосадовців. Проте, незважаючи на численні досягнення цих органів, в Україні все ще існують серйозні проблеми в боротьбі з корупцією.

Однією з основних проблем, що впливає на ефективність антикорупційних органів, є політичний тиск та зовнішні впливи. За даними В. Нестеровича, політичний вплив на антикорупційні органи є серйозною перепорою для досягнення їх незалежності та результативності. Призначення керівників антикорупційних органів супроводжується політичними дебатами, що ставить

під питання їхню непідкупність [1, с. 142]. Крім того, через політичні чинники часто змінюється кадровий склад у цих установах, що в свою чергу знижує їхню стабільність та ефективність.

Крім політичного тиску, однією з причин низької ефективності боротьби з корупцією є недостатній рівень захисту свідків та журналістів, що займаються розслідуваннями. Оскільки корупція часто тягне за собою значні ризики для тих, хто готовий виступати проти корупціонерів, відсутність достатнього рівня безпеки для активістів та журналістів призводить до зниження кількості заяв про правопорушення та ускладнює процес розслідування корупційних злочинів.

На додаток, важливою проблемою є недосконалість законодавчої бази, що регулює діяльність антикорупційних органів. Часті зміни у законодавстві, зокрема щодо боротьби з корупцією, створюють правову невизначеність, яка гальмує роботу правоохоронців. Наприклад, скасування Конституційним Судом України певних положень щодо декларування доходів державних службовців призвело до тимчасового зупинення численних розслідувань, що створило значну правову прогалину [2].

Важливим моментом є відсутність системної роботи зі зміною корупційної культури в Україні. За останні роки антикорупційні органи активно борються з окремими корупційними злочинами, але суспільне ставлення до корупції як до явища не змінилося кардинально. Багато громадян вважають корупцію невід'ємною частиною життя, що затрудняє реалізацію антикорупційної політики на практиці.

Протягом 2024 року антикорупційні органи продовжували активну діяльність. Згідно з офіційними даними НАБУ, було розпочато 669 кримінальних проваджень, що свідчить про високий рівень розслідувань. Однак з цих справ лише частина дійшла до суду. Наприклад, на кінець 2024 року до суду було передано 113 обвинувальних актів, а також 231 особі повідомлено про підозру [3].

Що стосується Вищого антикорупційного суду, то з моменту його створення в 2019 році, суди винесли понад 60 обвинувальних вироків, що є

значним результатом, якщо враховувати складність справ. Однак навіть такі успіхи не дозволяють стверджувати, що система боротьби з корупцією працює бездоганно, адже корупційні схеми продовжують існувати на всіх рівнях влади.

Одним із основних шляхів удосконалення антикорупційної політики є підвищення незалежності антикорупційних органів. Важливо не лише забезпечити їх незалежність від політичного впливу, а й гарантовану стабільність роботи органів. Це можна зробити шляхом закріплення процедур призначення та звільнення керівників антикорупційних інституцій в законодавстві, що дозволить знизити можливість політичних маніпуляцій.

Також слід приділяти більше уваги освітнім і просвітницьким кампаніям, спрямованим на формування нульової толерантності до корупції серед населення. Програми, які пояснюють громадянам важливість боротьби з корупцією та способи її виявлення, можуть стати важливим елементом змін у культурі суспільства.

Іншим важливим аспектом є покращення правового захисту для тих, хто бореться з корупцією, зокрема забезпечення безпеки для журналістів та громадських активістів, що займаються антикорупційною діяльністю. Це допоможе залучити більше людей до боротьби з корупцією та створить сприятливі умови для відкритих розслідувань.

Також необхідно забезпечити міжнародну співпрацю для ефективнішого протистояння транснаціональній корупції, оскільки корупційні схеми часто мають міжнародний характер. Співпраця з міжнародними організаціями та державами може допомогти виявляти та припиняти корупційні схеми, які охоплюють кілька країн.

Отже, ефективність антикорупційних органів в Україні має позитивну динаміку, але їй потребує подальших удосконалень. Політичний вплив, слабкий правовий захист свідків, недосконала законодавча база та відсутність системної роботи зі зміною корупційної культури залишаються основними проблемами, що перешкоджають повному ефекту від діяльності антикорупційних органів. Для досягнення сталих результатів необхідно забезпечити реальну незалежність

антикорупційних інституцій, вдосконалити законодавчі ініціативи та активізувати просвітницьку роботу серед громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нестерович В.Ф., Федоренко В.Л. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування: монографія. – Київ: Ліра-К, 2016. – 496 с.

2. Національне антикорупційне бюро України. Звіт за друге півріччя 2024 року. URL: <https://nabu.gov.ua/activity/reports/druge-pivrichchia-2024-roku/>.

3. НАБУ. Звіт про роботу за I-II півріччя 2024 року. Офіційний вебсайт URL: <https://nabu.gov.ua/>.

4. Про запобігання корупції: Закон України в ред. від 04.04.2025 р. № 1700-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 09.04.2025).

СОЛОПЕНКО Максим Євгенович
Київський інститут Національної гвардії
України

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМАТИКА ДІЄВОСТІ
МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ ТА
БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І
ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ**

Основна проблема цього дослідження полягає у тому, що після початку повномасштабної військової агресії російської федерації проти України, що почалася 24 лютого 2022 року, був змінений сталий порядок світової безпеки що сформувався в кінці ХХ – початку ХХІ століття. На жаль, ця агресія призвела до наслідків, які були виключно руйнівними не тільки в аспекті знищення сотен тисяч людей та величезних за обсягом матеріальних цінностей (за підрахунками, навіть скромними, – це сотні мільярдів збитків), але й для моральних та духовних цінностей (зокрема, правничої та політичної думки, відношення суспільства щодо посягання на права на життя, гідність, здоров'я громадян тощо).

Особливість обраної проблематики полягає у тому, що події відбуваються у режимі реального часу. Тому, проблема дослідження є відносно маловивченою. Разом з тим, ряд вітчизняних вчених, зокрема, таких як: Л. Демидова, М. Корнієнко, Н. Сергєєва, Ю. Фігель та інші, дають нам певні наукові напрацювання та теоретичне підґрунтя для подальшої роботи в цьому напрямку.

Ми можемо спостерігати під час невиправданої військової агресії росії проти України очевидні факти того, як майже всі міжнародні організації, функціоналом та метою діяльності яких є попередження, зупинення, запобігання військовій агресії, або, принаймні, мінімізація наслідків такої агресії, - виявилися абсолютно неспроможними до виконання задекларованих статутних функціональних обов'язків. Міжнародні правозахисні організації, у тому числі

дуже впливові, що визначають значною мірою політику національних урядів, - виявилися політично заангажованими та неефективними.

Можна констатувати, що невідомими виявилися не тільки означені вище міжнародні організації - суб'єкти міжнародного права, але були й дискредитовані міжнародно-правові норми, які були підґрунтям діяльності означених суб'єктів. Виявилось, що агресору для того щоб почуватися безкарним, вистачить всього лише ігнорувати міжнародні норми, які є для нього «не незручними», або просто не визнавати компетенцію відповідних міжнародних організацій. Для прикладу, після виключення росії з Ради Європи (на підставі рішення Парламентської асамблеї ради Європи (ПАРЄ) від 15 березня 2022 року), державна дума росії прийняла законопроект, який надає можливість не виконувати рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), ухвалені після 15 березня 2022 року. Звісно, що президент російської федерації володимир путін підписав цей законопроект [1].

Недієздатність міжнародних організацій, зокрема тих, що повинні відстоювати та захищати задекларовані права людини – це лише одна частина проблеми. Інша полягає у тому, що держава, яка захищається, яка зазнала нападу агресора, змушена обмежувати права своїх громадян у різних аспектах соціального, економічного та політичного життя з об'єктивною метою ефективного забезпечення національної безпеки. У цьому контексті виникає ключове питання: чи має Україна в умовах воєнного стану ефективний механізм обмеження прав громадян, що спрямований на досягнення головної мети - перемоги.

Зайвий раз зазначимо, що у часи повномасштабної війни наша держава, зазнаючи зовнішньої агресії, зазнає критичних загроз національній безпеці, а також порушень основних прав і свобод людини з боку агресора. Важливо відмітити, що російська федерація вже у 2014 році порушила державний суверенітет та територіальну цілісність України, окупувавши Автономну Республіку Крим та окремі райони Донецької та Луганської областей. Проте, повномасштабне російське вторгнення 24 лютого 2022 року стало переломним

моментом, коли вперше за роки незалежності Україна постала перед необхідністю введення правового режиму воєнного стану на всій території держави [2]. Це об'єктивно, відповідно до вимог законодавства про особливі правові режими, призвело до обмеження окремих прав і свобод громадян, а також вимагає розробки нових або вдосконалення існуючих ефективних механізмів забезпечення та захисту прав і свобод громадян України в умовах повномасштабної війни.

Згідно з частиною 1 статті 3 Конституції України, людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю [3]. Разом з тим, не зважаючи на збройне повномасштабне вторгнення російської федерації, пріоритетність дотримання прав людини в Україні є ознакою високого рівня впровадження міжнародних правових стандартів у цій сфері.

Однак, все ж таки сучасний правовий статус людини і громадянина в Україні характеризується порівняно низьким рівнем соціально-правової захищеності, недостатньою гарантією прав і свобод, а також відсутністю належних механізмів забезпечення безпеки кожної особи. Відтак, проблема реалізації прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні стає особливо гостро, але право на життя та інші конституційні гарантії людині вимагають реального дотримання і реалізації гарантованих прав і свобод. Це вимагає вдосконалення (а фактично - створення) правового механізму для забезпечення їх реалізації в умовах особливих правових режимів функціонування держави, які вводяться з метою нейтралізації критичних загроз та небезпек зовнішнього характеру, коли нормальне функціонування суспільства та держави стає об'єктивно неможливим.

При розгляді співвідношення межі дотримання прав людини і громадянина та дотримання вимог правового режиму воєнного стану, передусім, важливо розібратися, що саме включається в офіційне правове поняття означеного стану. Юридична наукова література пропонує різноманітні погляди та широкий спектр визначень воєнного стану [4, с. 247]. Разом з тим, згідно зі статтею 1 Закону

України «Про правовий режим воєнного стану» [2], воєнний стан – це спеціальний правовий режим, який вводиться в Україні або в окремих її територіальних одиницях у разі збройної агресії або загрози нападу, небезпеки державній незалежності України та її територіальній цілісності. Він передбачає делегування відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки. Також встановлюються тимчасові обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, з зазначенням строку дії таких обмежень.

Обмеження, які визначаються законом, мають свої оптимальні рамки, навіть у найскладніші часи, які зумовлюються воєнним станом. Важливо розуміти, що обмеження не можуть тривати довше, ніж сам воєнний стан. Після завершення такого режиму повинні відновлюватися всі конституційні права та свободи. Це означає, що будь-які обмеження, застосовані під час воєнного стану, повинні бути обґрунтованими, пропорційними та необхідними для забезпечення безпеки та захисту держави [5, с. 97].

Також важливо пам'ятати, що держава має відповідальність перед своїми громадянами, забезпечуючи їхні права та свободи. Навіть під час воєнного стану ця відповідальність залишається актуальною. Проблематика прав людини в умовах війни є складною, і я бажаю зацікавленим науковцям окресленої теми дослідження плідної роботи, цікавих дискусій та успіху у вирішенні існуючих проблем, пов'язаних з впливом війни на реалізацію конституційних прав і свобод громадян України.

При опрацюванні окресленої теми дослідження додатково використовувались (окрім текстуально визначених) і джерела за №№ 6-9.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Росія вирішила не виконувати рішення ЄСПЛ від 15 березня 2022 року.
URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-rfnevykonannya-rishen-yespl/31887651.html> (дата звернення: 15.04.2025).

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 15.04.2025).

3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.04.2025).

4. Ліпкан В.А. Національна безпека України: Навчальний посібник. Вид-во: Київ: КНТ. 2009. 576 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-154.html> (дата звернення: 15.04.2025).

5. Юридична весна: права людини в умовах воєнного стану: збірник тез Науково-практичної конференції (м. Харків, 15 квітня 2024 року). Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, редкол.: А.М. Мерник, М.Д. Вовченко. 2024. 215 с.

6. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 58/2023 від 6 лютого 2023 року. Указ затверджено Законом № 2915-IX від 07.02.2023. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/582023-45757> (дата звернення: 15.04.2025).

7. Мерник А., Радченко Я. Принцип законності обмеження прав і свобод людини і громадянина. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/11.pdf (дата звернення: 15.04.2025).

8. Загальна декларація прав людини: прийнята резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН 10.12.1948 р. / Законодавство України. Верховна Рада України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 15.04.2025).

9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: від 19.10.1973 р. / Законодавство України. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 15.04.2025).

СТАДНИК Степан Петрович

Київський інститут Національної гвардії
України

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ НАСТУПАЛЬНОГО БОЮ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала повномасштабне вторгнення на територію України, якому передувало майже 8 років агресії проти нашої держави з використанням як непрямих методів (так звана «гібридна війна»), так і безпосереднього застосування військової сили.

Сили оборони України четвертий рік поспіль ведуть стратегічну оборонну операцію проти збройних сил країни-агресора. В межах цієї стратегічної операції проводяться наступальні та оборонні операції, які, в свою чергу, складаються з наступальних та оборонних боїв (бойових дій).

Як відомо, видами загальновійськового бою є оборонний та наступальний бій. В рамках цього дослідження пропонується зупинитися на розгляді наступального бою, а саме на його еволюції за досвідом російсько-української війни.

У відповідності до Бойового статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних сил України, частини III (взвод, відділення, екіпаж) (далі - Статут), наступальний бій - вид загальновійськового бою, який проводиться з метою розгрому (знищення) противника та оволодіння важливими районами (рубежами) місцевості або об'єктами [1].

Згідно положень, наведених у Статуті, наступальний бій взводу (відділення, танка) включає послідовне виконання тактичних завдань, основними з яких є:

зайняття вихідного положення для наступу;

висування до рубежу переходу в атаку і розгортання у бойовий порядок;

подолання інженерних загороджень та природних перешкод;

атака і знищення противника на передньому краї оборони, оволодіння визначеним об'єктом;

розвиток наступу у глибині оборони і переслідування противника [1].

З початком агресії російської федерації у 2014 році наступальний бій відбувався, в основному, вздовж автодоріг за контроль над ключовими перехрестями та населеними пунктами. Зважаючи, що східні регіони України по суті являють собою агломерацію, де відстані між населеними пунктами або відсутні, або мінімальні, то бойові дії, особливо на початковому етапі антитерористичної операції, носили вогнищевий характер та велися за ключові об'єкти місцевості та населені пункти. То ж наступальний бій як противником, так і нашими військами (силами) доволі часто вівся у вигляді штурмових дій у населених пунктах. Крім того на характер ведення наступального бою і бойових дій в цілому чинила вплив практично повна відсутність застосування авіації.

З початком повномасштабного вторгнення російські війська, що діяли у складі батальйонних тактичних груп (далі БТГр), використовували класичні способи наступу, намагаючись втримати високі темпи просування, обходячи при цьому великі населені пункти. Основним способом ведення наступу був наступ з ходу, із зосередженням основних зусиль на вклинення у проміжки між опорними пунктами наших військ, а також здійснення охоплення та обходів з метою їх оточення. Доволі сильна артилерійська компонента БТГр здійснювала масовану вогневу підготовку атаки та вогневе супроводження наступу.

Проте маневрена оборона, яку вели сили оборони, зважаючи на знання місцевості і абсолютну підтримку населення, зуміли не тільки зупинити просування противника, нанести йому значних втрат і провести вдалі наступальні операції, відкинувши російські війська з Київської, Чернігівської та Сумської областей.

В подальшому, зі стабілізацією фронту, орієнтовно з початку літа 2022 року, противник відійшов від тактики застосування БТГр і перейшов до використання штурмових загонів, основу яких складали піхотні підрозділи. В цьому ж періоді черговий раз зазнала змін тактика наступального бою. Спочатку

до наступу залучалися найменш підготовлені піхотинці (набрані з числа засуджених або мобілізованих), завданням яких було рухатися в сторону позицій сил оборони, і це відбувалося так званими «хвилями». Як тільки противник виявляв ознаки виснаження тих, хто обороняється, або ознаки закінчення боєприпасів, у бій вводилися злагоджені і підготовлені штурмові групи, які і здійснювали спробу захоплення бойових позицій (об'єкту атаки). В подальшому на захоплені позиції заводились групи закріплення, які проводили інженерне обладнання позицій і переходили в оборону. Штурмові групи при цьому відводилися в тил.

Проте остаточних змін наступальний бій зазнав з початком масового застосування ударних FPV дронів. Зараз наступальні дії не зводяться до розвитку наступу в глибині оборони противника і його переслідування після оволодіння об'єктом атаки. Це зумовлено абсолютною ситуаційною обізнаністю обох сторін, коли БПЛА мультироторного типу цілодобово перебувають в повітрі. Як тільки після захоплення об'єкту атаки підрозділ, що веде наступ, здійснить спробу розвинути успіх і просуватися в глибину, напрямок руху склад, і характер дій стане відомо противнику, який одразу ж відреагує нанесенням ураження, висуванням резерву тощо.

Таким чином, є нагальна потреба в розробці нових форм та способів дій в наступі, які б урахували наведені чинники і дозволяли б успішно здійснювати наступ з меншими втратами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойовий статут механізований та танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України Частина III (Взвод, відділення, екіпаж танка): наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 25.05.2016 № 238.

СТЕЦКОВ Олександр Миколайович
Київський інститут Національної гвардії
України

КАДРОВИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Складова формування «управлінської вертикалі» у сфері забезпечення національної безпеки аксіомно передбачає необхідність формулювання теоретичних аспектів формування та реалізації державної кадрової політики у форматі певної логічно-послідовної сукупності знань.

У контексті сучасних викликів національній безпеці України, ескалації зовнішніх загроз, триваючої повномасштабної збройної агресії російської федерації, - питання ефективної підготовки кадрів для суб'єктів сектору безпеки і оборони набуває першочергового значення.

Як відомо, кадровий потенціал є ключовим фактором, що визначає ефективність діяльності державних органів на всіх рівнях і забезпечує: управління процесами реформування суспільства; становлення правової держави; цілепокладання в діяльності систем управління, зміни в їх структурі та стилі функціонування у схемі «людина – держава» [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що аналізу теоретичних і прикладних аспектів формування та реалізації державної кадрової політики у секторі безпеки і оборони України, зокрема, в умовах особливих правових режимів, присвячені дослідження: В.Б. Авер'янова, В.Д. Бакуменка, О.В. Банчук-Петросової, М.М. Білинської, Н.Т. Гончарук, С.Д. Дубенко, О.В. Кривенко, Н.А. Липовської, В.Я. Малиновського, Т.В. Мотренко, П.І. Надолішнього, Т.І. Пахомової, О.Ю. Оболенського, В.М. Олуйко, С.М. Серьогіна, А.С. Сіцінського та інших.

Питання реформування та оптимізації сектора безпеки і оборони на сьогоdnішньому етапі державності в умовах ведення повномасштабної війни

визначено вищим керівництвом України стратегічним пріоритетом національної безпеки держави. Тому, одним із головних завдань такого реформування є створення професійних, боєдатних, мобільних, якісно підготовлених та всебічно забезпечених сил безпеки і оборони України, здатних ефективно протидіяти сучасним загрозам національній безпеці держави в найбільш небезпечних і активних їх фазах.

Зазначене завдання передбачає, зокрема, проведення кардинальних реформ у сфері кадрової політики структур сектора безпеки і оборони України, що мають на меті збереження та посилення кадрового потенціалу сектора безпеки і оборони України, підвищення рівня державних соціальних гарантій персоналу задля забезпечення ефективної реалізації завдань за призначенням, насамперед, в умовах відсічі збройної агресії.

Аналіз наукових праць вітчизняних дослідників, що присвячені нагальним питанням розвитку кадрової політики сектора безпеки і оборони України, дозволив встановити наступні її характерні особливості.

По-перше, кадрова політика сектора безпеки і оборони України є складовою загальнодержавної кадрової політики, яка базується на державних пріоритетах, потребах розвитку військових формувань, розвідувальних, правоохоронних органів й відповідних ресурсах.

По-друге, дослідники спільні у думці, що основними завданнями кадрової політики сектора безпеки і оборони України є пошук, ефективне збереження і відтворення, цілеспрямоване формування і раціональне використання професійно підготовлених, відданих народу України людей, які відповідають потребам національної безпеки та оборони України.

По-третє, метою сучасної кадрової політики сектора безпеки і оборони України є комплектування сил безпеки і оборони держави високопрофесійними кадрами, здатними швидко та ефективно реагувати на реальні і потенційні загрози національній безпеці України.

По-четверте, кадрова політика сектора безпеки і оборони України спрямовується на формування, збереження, професійне зростання, розвиток та

раціональне використання кадрового потенціалу сил безпеки і оборони України [2; 3, с. 130-131].

Об'єктами впливу кадрової політики сектора безпеки і оборони України є всі кадри сектора безпеки і сил оборони України, що у відповідності до посадових обов'язків виконують завдання військової служби та служби в правоохоронних органах.

Відповідно, суб'єктами формування та проведення кадрової політики сектора безпеки і сил оборони України виступають такі інститути та інституції:

- Президент України;
- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- керівники апаратів центральних, регіональних і місцевих органів державної влади;
- кадрові структури міністерств, відомств та інших органів виконавчої влади;
- кадрові підрозділи суб'єктів сектора безпеки і оборони [2].

За аксіомним ствердженням В.Ю. Богдановича, – розвиток висококваліфікованих людських ресурсів відіграє вирішальну роль у зміцненні оборонних можливостей країни [4].

На погляд О.В. Банчук-Петросової, універсальними основними пріоритетами і завданнями кадрової політики сектора безпеки і сил оборони України повинні бути:

- 1) впровадження сучасних інноваційних підходів у кадрову політику сектора безпеки і сил оборони України;
- 2) упровадження ефективної системи управління кар'єрою у силах безпеки і оборони держави;
- 3) удосконалення нормативно-правового забезпечення кадрової політики означених організаційних структур сектора;
- 4) збереження та посилення кадрового потенціалу, підвищення фахового рівня персоналу у цій сфері;

5) удосконалення організаційно-штатної структури та оптимізація структур сектора безпеки і сил оборони України у відповідності до сучасних екстремальних викликів та загроз національній безпеці, територіальній цілісності і незалежності нашої держави;

6) підвищення якості добору, комплектування та оцінки професійних якостей персоналу сил безпеки і оборони України;

7) створення ефективної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів;

8) створення системи аудиту, моніторингу кадрових ресурсів, проектного та аналітичного забезпечення кадрової системи;

9) опрацювання питання щодо створення кадрового резерву для Збройних Сил України, інших складових сектора безпеки і оборони України;

10) удосконалення кадрового та морально-психологічного забезпечення персоналу сектора безпеки і сил оборони України;

11) стимулювання до проходження військової та правоохоронної служби, створення належних соціальних та соціо-гуманітарних умов для персоналу;

12) оптимізація кадрового забезпечення освітньої та наукової сфери та підвищення ефективності використання наукового потенціалу;

13) адаптація національних військових кадрів до інформаційного суспільства, упровадження інформаційних технологій в усіх ланках кадрової системи [3, с. 132].

Отже, система управління людськими ресурсами у цій сфері потребує, як вбачається, комплексного підходу, що охоплює не лише професійну освіту, але й психологічну та фізичну підготовку майбутніх фахівців.

Безумовно, що якісна освіта виступає фундаментом у підготовці кадрів для сектору безпеки і оборони. Як зазначає О. Устименко, для осучаснення освітнього процесу необхідно впроваджувати інноваційні навчальні методи та технології, що відповідають поточним стандартам НАТО. Це передбачає, зокрема, і впровадження інноваційних підходів до навчання, у тому числі,

використання симуляційних технологій та практико-орієнтованих методик [5, с. 55].

Психологічна підготовка кадрів є не менш важливою складовою. Т.Л. Грицевич підкреслює, що для результативного виконання службових завдань у сфері безпеки та оборони ключове значення має розвиток психологічної витривалості та здатності діяти у кризових ситуаціях. Це вимагає розробки та впровадження спеціалізованих програм психологічної підготовки, які б враховували специфіку майбутньої професійної діяльності [6].

Фізична підготовка залишається невід'ємною частиною формування професійної компетентності кадрів. М.В. Корчагін вважає, що високий рівень фізичної підготовки є ключовим для успішного виконання службово-бойових завдань як в умовах підвищеного ризику, так і потенційної небезпеки. Отже, система фізичної підготовки має бути адаптована до реальних умов службово-бойової діяльності та враховувати сучасні виклики [7, с. 247].

Інтеграція цих трьох компонентів: якісної освіти, психологічної та фізичної підготовки, - вимагає системного підходу до управління людськими ресурсами. За словами Дж. Сміта, для досягнення ефективності система управління кадрами в галузі безпеки має ґрунтуватися на постійному вдосконаленні та здатності пристосовуватися до мінливих зовнішніх умов. Це передбачає створення гнучких механізмів оцінки та розвитку персоналу, а також впровадження системи мотивації, орієнтованої на постійне професійне вдосконалення [8].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що сучасний концептуалізм розбудови системи управління людськими ресурсами в секторі безпеки і оборони України, насамперед, в умовах дії правового режиму воєнного стану, має базуватися на комплексному підході, який інтегрує якісну освіту, психологічну та фізичну підготовку. О.С. Бодрок та О.І. Сивак акцентують увагу на тому, що лише поєднання цих компонентів може забезпечити підготовку високоосвічених кадрів, готових ефективно реагувати на сучасні виклики, що стосуються національної безпеки. [9, с. 191; 10, с. 52].

Як вбачається, реалізація цього підходу вимагає не лише значних ресурсів, але й системних змін у підходах до організації навчального процесу та управління персоналом. Важливо забезпечити постійний моніторинг ефективності підготовки кадрів та гнучке реагування на зміни у безпековому середовищі. Тільки за таких умов можливо досягти високого рівня професіоналізму кадрів сектору безпеки і сил оборони, що є запорукою ефективного забезпечення національної безпеки України в умовах відбиття зовнішньої агресії.

Додатково зазначимо, що кадрова політика сектору безпеки і оборони України повинна визначати місце та роль кадрів у загальнодержавній системі забезпечення національної безпеки і оборони держави, мати мету, завдання, найважливіші напрями, принципи роботи у безпековій та оборонній сферах, забезпечувати шляхи вдосконалення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, раціональне використання кадрового потенціалу, відповідно до виконання завдань суб'єктами сектору безпеки і сил оборони держави.

Отже, кадрова політика сектора безпеки і сил оборони України повинна нормативно позиціонуватись як довготривала стратегія, що спрямована на всебічне забезпечення суб'єктів означеного сектора високопрофесійними, ініціативними, патріотично налаштованими управлінськими кадрами нового типу, відданими народу України, здатними взяти на себе відповідальність і ефективно виконувати назрілі завдання із забезпечення національної безпеки і оборони держави, насамперед, в умовах правового режиму воєнного стану. Перспективою подальшого дослідження даної проблематики є, на наш погляд, розробка загальних теоретико-методологічних аспектів кадрової політики сектора безпеки і сил оборони України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Клименко В.О. Проблеми військово-соціального управління: кадрова політика у Збройних Силах України. URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=&65&c=1471> (дата звернення: 10.04.2025).

2. Думенко М.П. Роль і місце кадрової політики у збройних силах України в процесі їх реформування та розвитку. URL: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1917> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Банчук-Петросова О.В. Особливості сучасної кадрової політики сектору безпеки і оборони України. Інвестиції: практика та досвід. Державне управління. № 15/2013. С. 129-132. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2013/31.pdf (дата звернення: 10.04.2025).
4. Богданович В.Ю. Теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки України: монографія. Київ: НУОУ, 2020. 416 с.
5. Устименко О.В. Модернізація системи військової освіти України в контексті сучасних викликів. Наука і оборона. 2021. №2. С. 52-58.
6. Грицевич Т.Л. Психологічна готовність військовослужбовців до дій в екстремальних умовах. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2022. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2022_1_5 (дата звернення: 10.04.2025).
7. Корчагін М.В. Удосконалення системи фізичної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України. Молодий вчений. 2023. №3 (103). С. 245-249.
8. Smith J. Human Resource Management in the Security Sector: Challenges and Opportunities. International Journal of Security Studies. 2022. Vol. 15, № 2. p.p. 178-195.
9. Бодрук О.С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти: монографія. Київ: НІПМБ, 2021. 300 с.
10. Сивак О.І. Кадрова політика у Збройних силах України у світлі нової воєнної доктрини: зміст та характерні особливості. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Збірник наукових праць. Випуск 17. НАН України: Видавництво Національний університет "Львівська політехніка", 2006. 152 с. С. 50-53.

СТРИГУН Данііл Ігорович

Київський інститут Національної гвардії
України

ПІСТОЛЕТИ ФОРТ - 17 В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ, ЙОГО МОДЕРНІЗАЦІЯ, В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У сучасному збройному конфлікті, зокрема в умовах російсько-української війни, питання ефективності та адаптивності зброї набуває особливого значення. Пістолет Форт-17, розроблений в Україні, є однією з моделей, що використовуються у бойових діях.

Пістолет «Форт-17» калібру 9 мм Makarov став сучасною модифікацією пістолета «Форт-12». Полегшена, моноблочна, нероз'ємна рамка, виготовлена з високоякісного полімеру, дозволяє зберегти вогневу міць пістолета при зниженні його маси. В нижній передній частині рамки розміщені елементи кріплення у вигляді планки Пікатіні, на які можна встановити лазерний цілевказівник та тактичний ліхтар. Завдяки змінним затильникам рукоятки можна підібрати форму та розміри рукоятки відповідно до анатомічних особливостей руки стрілка. Пістолет «Форт-17» також випускається під набої 9 мм kurz та передбачає додаткову модифікацію для тримання лівою рукою.

Технічні характеристики Форт – 17

Калібр	9 mm Makarov /9 mm kurz
Принцип дії	Вільний затвор
Ударно-спускової механізм	SA / DA
Загальна довжина, мм	180
Висота, мм	130
Ширина, мм	33
Довжина ствола, не більше, мм	97

Вага з пустим магазином, не більше, кг	0,68
Зусилля спуску, кгс	2,0 - 3,5
Місткість магазину	15 (9 mm Makarov) 16 (9 mm Kurz)
Прицільна дальність, м	25 (9 mm Makarov) 30 (9 mm Kurz)
Практична швидкострільність, пострілів /хв.	40
Нарізи	6 канавок

В умовах сучасної війни, де бойові дії часто ведуться в умовах міста та на близьких дистанціях, Форт-17 може бути ефективним для особистого захисту військовослужбовців, виконання спеціальних завдань розвідувальними групами, диверсантами та іншими спеціалістами, а також для підтримки правопорядку правоохоронними органами в зоні конфлікту.

Незважаючи на свої переваги, Форт-17 має потенціал для модернізації, спрямованої на підвищення його ефективності в умовах сучасної війни. Можливі напрямки модернізації включають покращення точності та дальності стрільби шляхом заміни ствола на більш якісний, встановлення додаткового обладнання, такого як коліматорний приціл або лазерний цілевказівник, для покращення точності та швидкості прицілювання, а також модифікація ударно-спускового механізму для забезпечення більш плавного та короткого спуску, що сприятиме підвищенню точності стрільби.

Загалом, Форт-17 є сучасним та ефективним пістолетом, який може успішно використовуватися в умовах сучасної війни. Завдяки своїм перевагам, таким як компактність, легкість та надійність, він може бути корисним для особистого захисту, виконання спеціальних завдань та підтримки правопорядку. Модернізація пістолета може ще більше підвищити його ефективність та адаптувати до вимог сучасного бою, роблячи його ще більш цінним інструментом в арсеналі українських військовослужбовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Модернізація пістолета «Форт-17» для сучасних умов бою // науково-практичний журнал «Військова техніка», 2018, № 2.
2. Досвід застосування пістолета «Форт-17» в зоні АТО // збірник матеріалів науково-практичної конференції «Сучасні проблеми збройних сил України», 2017.
3. Порівняльний аналіз пістолета «Форт-17» з аналогічними моделями зброї // журнал «Світ зброї», 2019, № 1.
4. Сучасна стрілецька зброя та боєприпаси / С. Г. Федосєєв. - М.: «ФАІР-ПРЕС», 2004.
5. Зброя України / М. В. Данилов. - К.: «Видавництво АртЕк», 2010.

СТРИГУН Данііл Ігорович

Київський інститут Національної гвардії
України

КОМПЛЕКСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ РОБОТИЗОВАНИХ СИСТЕМ У СУЧАСНІЙ ВІЙНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сукупність застосування наземних і повітряних роботизованих та безпілотних систем в умовах реального бою є важливим напрямком сучасного військового мистецтва. Цей підхід дозволяє підвищити ефективність бойових операцій, зменшити ризик для особового складу та підвищити мобільність і маневреність військ.

Передусім у сучасних бойових діях є активне застосування роботизованих та безпілотних систем в бойовому порядку загальновійськового підрозділу за єдиним замислом для забезпечення виведення особового складу з найбільш небезпечних зон і заміна його роботами.

Найвищим пріоритетом є швидке практичне впровадження інноваційних бойових безпілотних та роботизованих платформ наземного та повітряного базування військ.

За умов та характеру сучасних бойових дій та переходу війни у війну роботизованих автономних систем особовий склад зазнає великих втрат що може спричинити нестачу живої сили: «СТАТИСТИКА». Саме тому необхідно перейти, або якнайшвидше впровадити ці роботизовані системи у всі види загальновійськового сил та всі напрямки ведення війни, починаючи від логістичного забезпечення та закінчуючи безпосередньо веденням бойових дій.

З початку війни роботизовані системи та їх поодинокі випадки застосування показали себе надзвичайно результативно. Наприклад це посприяло на швидке реагування командирами різкої зміни обстановки, та доцільне застосування як роботизованих систем так і підрозділів, що в кінцевому результаті сприяло ефективнішому пересуванню підрозділів, всебічному

посиленню вже закріплених сил союзників, точному та несподіваному ураженню сил противника що в сукупності не тільки завдало їм втрат особового складу та техніки, а й морально психологічного впливу. Все це позитивно сприяло як на успіхи багатьох напрямків війни та на утримання позицій та об'єктів нашими військами які були під загрозою втрати так і на ведення бойових дій в цілому.

Міністерство оборони України докладає максимальних зусиль для підготовки системних рішень щодо ефективного застосування широкого спектру роботизованих платформ.

Мета – максимально скоротити шлях, який проходить технічний винахід (інноваційна ідея) науковців від лабораторії до виробничого цеху і далі до бойового підрозділу.

Взаємодія наземних і повітряних роботизованих платформ:

1. Спільна робота: наземні роботизовані платформи можуть координуватись з безпілотниками для взаємного обміну інформацією. Наприклад, наземна платформа може надавати дані про об'єкти, виявлені на поверхні, тоді як безпілотник забезпечує загальний огляд місцевості з повітря.

2. Підтримка повітряних операцій: наземні платформи можуть забезпечувати мобільні пускові майданчики або забезпечувати підзарядку та обслуговування безпілотників.

3. Розширення зони контролю: використання роботизованих систем дозволяє охопити більшу зону спостереження і контролю в складних умовах місцевості та підвищити швидкість реагування на загрози.

Розвідка та спостереження:

1. Збір розвідувальної інформації: роботизовані системи ефективно використовуються для збору розвідувальної інформації, зокрема для моніторингу активності противника, виявлення пересування техніки, та ідентифікації укріплень.

2. Аналіз в реальному часі: інтеграція з системами обробки даних дозволяє здійснювати аналіз в реальному часі, що допомагає оперативно приймати рішення на полі бою.

Наступальні операції:

1. Прицільні удари: високоточні удари можливі завдяки координації між різними типами платформ. Безпілотні літальні апарати можуть здійснювати розвідку цілей, після чого наземні роботизовані системи здійснюють удари по заздалегідь визначеним цілям.

2. Протидія засобам РЕБ: роботизовані системи можуть бути оснащені засобами захисту від радіоелектронного впливу, що дозволяє забезпечити ефективне виконання завдань в умовах активної протидії.

Логістика та підтримка:

1. Транспортування боєприпасів та спорядження: наземні роботизовані платформи можуть транспортувати боєприпаси та інше спорядження, що дозволяє зменшити ризик для особового складу і підтримувати бойову готовність підрозділів.

2. Евакуація поранених: використання роботизованих систем для евакуації поранених з поля бою знижує ризик для медичних підрозділів і підвищує швидкість надання допомоги.

Автономія та штучний інтелект:

1. Адаптація до зміни умов: сучасні роботизовані платформи можуть використовувати алгоритми машинного навчання для адаптації до нових умов на полі бою, зокрема для виявлення нових загроз і прийняття рішень в режимі реального часу.

2. Автономні місії: завдяки розвитку штучного інтелекту безпілотні та роботизовані системи здатні виконувати завдання без безпосереднього втручання оператора, що підвищує їх ефективність в умовах реального бою.

Інтеграція з РЕБ та РЕР системами:

1. Протидія безпілотникам противника: інтеграція з системами РЕБ дозволяє перехоплювати та нейтралізувати безпілотні засоби противника, знижуючи ризик їхнього використання для розвідки чи ударів.

2. Підтримка інформаційної переваги: роботизовані системи можуть бути інтегровані з засобами радіоелектронної розвідки, що дозволяє виявляти та аналізувати електронну активність противника.

Таким чином, можна дійти висновку, що нам потрібно максимальне відпрацювання тактики застосування бойових наземних роботизованих комплексів, підготовка розрахунків та масштабування підрозділів в бойових частинах, як в Збройних Силах України, так і в Національній гвардії України, а також тренування та способи застосування дій безпілотних систем у різних видах бою. Саме комплексне застосування наземних і повітряних роботизованих та безпілотних систем в умовах реального бою дає значну перевагу завдяки підвищенню оперативності, точності та безпеки для військових підрозділів, а також сприяє кращій взаємодії різних бойових компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Капітонов В.В., Мельник А.В. (2021). Робототехніка у сфері безпеки та оборони: сучасні підходи та перспективи розвитку. // Збірник наукових праць «Оборонні технології», № 2, с. 15–22.

2. Наливайко С.І., Кузьменко А.В. (2022). Безпілотні системи у воєнних конфліктах ХХІ століття: аналіз досвіду та уроки для України. // Військово-науковий вісник, № 36, с. 40–50.

ХАДЖИНОВ Андрій Володимирович
Київський інститут Національної гвардії
України

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

У сучасному світі проблема тероризму набуває дедалі більшого значення та актуальності. Терористичні акти стають дедалі складнішими, жорстокішими і все частіше мають транснаціональний характер. Вони не лише загрожують життю і безпеці окремих громадян, а й спрямовані на підрив стабільності державних інститутів, створення атмосфери страху та соціальної напруги. Саме тому боротьба з тероризмом вимагає не лише рішучих дій, а й системного, цілісного підходу на державному та міжнародному рівнях. [1]

Сучасна система боротьби з тероризмом має враховувати зміни у характері загроз, зокрема зростання ролі інформаційних технологій, активне використання соціальних мереж для радикалізації молоді, вербування нових учасників терористичних організацій, поширення ідеології ненависті. Тому однією з першочергових потреб є вдосконалення законодавчої бази, яка регламентує протидію тероризму. Закони мають бути адаптованими до новітніх викликів і забезпечувати ефективне функціонування всіх структур, задіяних у сфері безпеки.

Окреме місце в системі боротьби з тероризмом посідає міжвідомча взаємодія силових та спеціальних служб. Необхідно забезпечити повну координацію дій між поліцією, Службою безпеки, прикордонною службою, Міністерством оборони, а також цивільними установами. Злагоджена робота дозволяє оперативно реагувати на загрози, обмінюватися інформацією та спільно проводити контртерористичні операції [2].

Поряд із цим варто приділити значну увагу профілактичним заходам. Протидія тероризму не повинна обмежуватись лише реагуванням на події, що вже сталися. Не менш важливою є робота з виявлення та усунення умов, які

сприяють радикалізації населення. До таких умов можна віднести соціальну несправедливість, дискримінацію, безробіття, відсутність перспектив у молоді. Держава повинна створювати програми соціальної підтримки, розвитку освіти, формування позитивної громадянської ідентичності.

Особливе місце займає інформаційна безпека. Масове поширення дезінформації, пропаганди насильства та екстремістських ідеологій вимагає створення ефективної системи моніторингу інформаційного простору. Також необхідно проводити роз'яснювальну роботу серед населення, формувати критичне мислення, здатність аналізувати джерела інформації та протистояти маніпуляціям [3].

Важливим напрямом удосконалення системи боротьби з тероризмом є налагодження міжнародної співпраці. Умови глобалізованого світу потребують активної участі України у міжнародних антитерористичних структурах, обміну досвідом з іншими країнами, спільної роботи в сфері кібербезпеки, фінансового моніторингу та прикордонного контролю. Скоординовані дії на міжнародному рівні дозволяють запобігати поширенню терористичних загроз, перекривати канали фінансування та пересування бойовиків.

Таким чином, удосконалення системи боротьби з тероризмом – це багаторівневе завдання, що вимагає системного підходу, залучення широкого кола фахівців, ресурсів і, головне, політичної волі. Тільки за умови злагодженої роботи всіх гілок влади, активної участі громадянського суспільства та міжнародної солідарності можливо ефективно протистояти терористичним викликам та забезпечити мирне і безпечне майбутнє для суспільства [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція боротьби з тероризмом: Указ Президента України від 05.03.2019 р. № 53. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/230/2013>.
2. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / Резнікова О.О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.Є.; за заг. ред. О.О. Резнікової. Київ: НІСД, 2017. 60 с.

3. Леонов Б.Д. Запобігання тероризму: кримінологічний аспект: монографія. Київ: Видавничий дім «АртЕк». 2015. 435 с.

4. Ткачов І.В., Басін К.В., Леончик Я. Ю. Нормативно-правове закріплення терористичних загрозу: ретроспективний аналіз. Роль і місце національної спецслужби в історії українського державотворення. Київ: ВПЦ «Київський Університет». 2017. 183 с.

ЧИГАНОВ Олександр Дмитрович

Київський інститут Національної гвардії
України

CZ BREN 2 як альтернатива АК та AR

Сучасні збройні конфлікти та переозброєння армій вимагають переходу від застарілих зразків стрілецької зброї до новітніх систем. В умовах, коли Україна та інші країни поступово відмовляються від автоматів Калашникова (АК) радянського виробництва на користь західних штурмових гвинтівок, питання вибору оптимальної платформи є вкрай актуальним. Штурмова гвинтівка CZ BREN 2, створена чеською компанією Česká Zbrojovka, розглядається як представник наступного покоління, що потенційно поєднує найкращі риси систем типу АК та AR-15/M16.

Актуальність даного дослідження обумовлена потребою оцінити технічні характеристики, бойовий досвід та порівняти CZ BREN 2 із найпоширенішими у світі платформами АК і AR для визначення її перспектив як можливої заміни стандартної стрілецької зброї у сучасних арміях.

CZ BREN 2 є модульною штурмовою гвинтівкою, розробленою як удосконалення попередньої моделі CZ 805 BREN. Нова версія (індекс 806) була вперше представлена публічно у 2015 році, а вже у 2017 році прийнята на озброєння армії Чеської Республіки. З самого початку проектувальники закладали принцип модульності: зброя дозволяє швидко змінювати стволи різної довжини і навіть калібри – шляхом заміни ствола, газової трубки, затвора та вставки приймача магазину можна перейти з натівського набою 5,56×45 мм на радянський 7,62×39 мм і навпаки. Така гнучкість вигідно відрізняє BREN 2 від стандартних зразків АК чи AR, де перехід на інший набій зазвичай потребує іншої моделі зброї або значних змін.

Конструкція CZ BREN 2 побудована за класичною для сучасних штурмових гвинтівок схемою: газовідвідний механізм з коротким ходом поршня

та обертовим затвором. Такий принцип роботи аналогічний до автоматів Калашникова (довгий хід поршня) та сучасних західних зразків на кшталт FN SCAR-L. Водночас BREN 2 успадкував багато рис AR-платформи в плані компонування і ергономіки: має суцільну верхню планку Пікатінні на ствольній коробці для встановлення прицілів, модульні інтерфейси (слоти M-LOK) для аксесуарів на цівці, легко знімається та розбирається для обслуговування. Важливою зміною у порівнянні з попередником (CZ 805) стало зменшення маси на ~0,5 кг та спрощення обслуговування механізмів – зокрема, модернізовано механізм взведення.

Конструктивно CZ BREN 2 побудований за сучасною газовідвідною схемою з коротким ходом поршня та поворотним затвором – аналогічно до більшості новітніх західних зразків (FN SCAR, HK 416 тощо) і на відміну від автоматів Калашникова з довгим ходом поршня. Завдяки використанню легких матеріалів (алюмінієвий сплав для ствольної коробки, ударостійкий полімер для нижньої частини – спускового механізму, пістолетної рукоятки та магазиноприймача) масу зброї вдалося знизити до ~3,1–3,3 кг, що трохи менше за вагу АК-74 (3,8 кг та близьке до маси американського карабіна M4 (~2,9 кг без магазину). Удосконалення другої генерації BREN охопили також покращення ергономіки: зменшено відбій, додано режим стрільби з відсідкою по 2 постріли (окрім одиночного та автоматичного, перероблено механізм перезарядження (затворна рукоятка стала нерухомою при стрільбі), замінено конструкцію шахти магазину, спрощено неповне розбирання зброї. Приклад BREN 2 складається і регулюється по довжині, що полегшує транспортування та підлаштування під стрільця. Всі основні органи управління – двосторонні (амбідекстерні): перемикач режимів вогню, затворна затримка та скид магазину дубльовані з обох боків, забезпечуючи зручність використання як правою, так і лівою. Гвинтівка оснащена довгою інтегрованою планкою Пікатінні на верхній частині для встановлення прицілів, а цівка має інтерфейси M-LOK для навішення додаткового обладнання. Для варіантів під набій 5,56 мм використовуються стандартні магазини STANAG (від M16), що спрощує інтеграцію в систему

постачання НАТО. Таким чином, за сукупністю конструктивних рішень CZ BREN 2 відповідає сучасним вимогам до стрілецької зброї: висока модульність, ергономічність, сумісність з аксесуарами і набоєм стандарту НАТО тощо.

Перші підтверджені випадки використання CZ BREN 2 у бойових умовах зафіксовані в Україні під час російсько-української війни. Навесні 2022 року ця гвинтівка з'явилася на озброєнні українських сил оборони; зокрема, під час боїв за Сєвєродонецьк в червні 2022 р. було помічено українських військових, озброєних BREN. Надалі ці системи отримали обмежене розповсюдження серед підрозділів Сил оборони України, переважно спеціальних та добровольчих: відзначається використання BREN 2 бійцями Головного управління розвідки (зокрема підрозділ «Кракен») та Інтернаціонального легіону. За наявними відгуками, українські військовослужбовці високо оцінюють цю зброю – вона продемонструвала надійність і витривалість у важких умовах фронту, має низький рівень відмов і затримок при стрільбі. Це підтверджує високу надійність конструкції: CZ BREN 2 не виявив серйозних проблем у реальному бою, на відміну від деяких інших новітніх зразків (для порівняння, польська Grot на ранніх етапах експлуатації зазнавала критики через несправності). Таким чином, бойове хрещення в Україні стало своєрідним випробуванням для BREN 2, яке ця гвинтівка пройшла успішно.

Варто зазначити, що CZ BREN 2 використовується й іншими країнами, зокрема членами НАТО. На батьківщині, у Чехії, BREN 2 є стандартною піхотною зброєю армії (замінив у війську автомат vz.58) і перебуває на озброєнні сил спеціального призначення та поліції. Угорщина з 2018 року перейшла на BREN 2 як основний автомат своєї армії (детальніше – у розділі перспектив). Франція закупила невелику партію BREN 2 для жандармерійського спецпідрозділу GIGN (причому у версії під набій 7,62×39 мм, що свідчить про довіру до цієї зброї серед елітних сил. Також відомо про експлуатацію BREN 2 в Індонезії та Мексиці (силові структури, спецпідрозділи поліції), Єгипті (десантні війська, Республіканська гвардія) та Португалії. Отже, на сьогодні CZ BREN 2

пройшов перевірку як у бойових діях, так і у різних арміях світу, зарекомендувавши себе як ефективна сучасна штурмова гвинтівка.

Розглядаючи перспективи впровадження CZ BREN 2 у ролі основної піхотної зброї, слід врахувати успішний досвід інших країн. Чехія повністю перейшла на цю систему, замінивши старі зразки (vz.58) новими BREN 2 ще до війни в Україні. Угорщина також обрала BREN 2: у 2018 році цей автомат переміг у тендері, випередивши, зокрема, польський Grot, і був запущений у ліцензійне виробництво на угорських заводах (контракт передбачає випуск ~200 тис. гвинтівок до 2028 р.. Факт, що дві армії НАТО (чеська і угорська) обрали CZ BREN 2 як загальновійськовий зразок, є важливим індикатором його надійності та ефективності. Це означає, що BREN 2 пройшов жорсткий відбір не лише за тактико-технічними показниками, а й за економічними та логістичними критеріями (вартість володіння, виробничий потенціал).

Для України перспектива впровадження CZ BREN 2 виглядає реалістичною і багатообіцяючою. Восени 2023 р. було офіційно оголошено, що Чехія передасть Україні ліцензію на виробництво BREN 2, причому український варіант отримає назву «Січ». Цей проєкт є одним із «флагманських» в оборонній співпраці між Україною та Чехією, передбачає налагодження виробництва зброї на українських підприємствах за підтримки чеських фахівців, а також створення лінії виробництва набоїв (за участі компанії Sellier & Bellot). Таким чином, Україна планує не просто закуповувати, а й виготовляти BREN 2 для своїх потреб. Це відкриває можливість масового переозброєння піхоти ЗСУ на новий зразок у післявоєнний період. Ліцензійне виробництво здатне знизити вартість кожної одиниці та забезпечити незалежність від зовнішніх поставок, водночас даючи змогу вносити необхідні зміни в конструкцію під специфічні потреби української армії. Бойовий досвід, накопичений українцями у війні, стане основою для вдосконалення «Січі»: наприклад, можуть бути враховані побажання щодо покращення тих чи інших ергономічних дрібниць, адаптації під українські стандарти тощо.

Що стосується інших армій, то CZ BREN 2 вже зайняв свою нішу на міжнародному ринку озброєнь. Його можна розглядати як заміну автоматів АК в тих країнах, що прагнуть перейти на стандарти НАТО, та як альтернативу американській AR-платформі для військ, які шукають більш надійний поршневий аналог. Зрозуміло, що провідні армії НАТО (США, Велика Британія тощо) навряд чи будуть приймати BREN 2 на озброєння, адже мають власні напрацювання (США вже тестують систему наступного покоління NGSW). Однак для багатьох держав Східної Європи, Азії, Латинської Америки, які історично використовували АК, чеська гвинтівка є привабливим шляхом модернізації: вона дозволяє відносно безболісно перейти на натовські набої та отримати зброю, що за характеристиками не поступається найкращим зразкам Заходу. Таким шляхом вже пішли Чехія й Угорщина, частково Польща (розробивши власний аналог). Україна наразі фактично випробувала BREN 2 в бою і, отримавши технології, має шанс стати наступною країною, що впровадить цю систему як основну. Важливо, що така заміна – довготривалий процес: потребуватиме часу на розгортання виробництва, перенавчання особового складу, накопичення достатньої кількості гвинтівок і боєприпасів. Проте, враховуючи бойову ефективність BREN 2 та політичну волю до переходу на стандарти НАТО, перспективи впровадження цієї гвинтівки виглядають позитивно.

Проведене дослідження показало, що CZ BREN 2 є справді гідною альтернативою як автоматам Калашникова, так і гвинтівкам платформи AR-15/M16. За рахунок поєднання інженерних рішень східної і західної школи, BREN 2 увібрав переваги обох: високу надійність поршневої автоматики (близьку до АК) та точність і ергономічність, властиві західним системам. Гвинтівка демонструє кращу точність, меншу вагу і значно кращу зручність у користуванні порівняно з традиційними АК, усуваючи багато притаманних тим недоліків (відсутність планок, незручний запобіжник тощо). У порівнянні з AR-15, чеський зразок виграє в бойовій живучості та універсальності (складний приклад, зміна калібру), водночас забезпечуючи аналогічну ефективність в

стрільбі. Недоліки CZ BREN 2 здебільшого не технічні, а організаційні: вища початкова вартість та необхідність налагодження нового ланцюга постачання і обслуговування. Втім, досвід Угорщини та плани України щодо ліцензійного виробництва свідчать, що ці питання розв'язувані. Бойове застосування BREN 2 у війні підтвердило її надійність та бойову цінність, що є найважливішим критерієм для прийняття на озброєння. Отже, можна зробити висновок, що CZ BREN 2 має всі необхідні характеристики, щоб стати повноцінною заміною як автоматів АК, так і гвинтівок AR в тих арміях, які прагнуть оснастити свої підрозділи сучасною, ефективною та стандартизованою стрілецькою зброєю. Перспективи впровадження цієї гвинтівки оцінюються як позитивні: у найближчі роки очікується розгортання її виробництва в Україні та подальше закріплення репутації CZ BREN 2 як одного з найсучасніших зразків штурмової зброї на світовій арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Česká zbrojovka a.s. CZ BREN 2 Assault Rifle – Technical Brochure. Uherský Brod: CZUB, 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.czub.cz> [Дата звернення: 10.04.2025].
2. Small Arms Defense Journal. (2023). CZ BREN 2: Next Generation Modular Weapon. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://sdefensejournal.com> [Дата звернення: 09.04.2025].
3. Jane's Infantry Weapons 2024-2025. Coulsdon: IHS Markit, 2024. – 742 с.
4. Інформаційне агентство АрміяInform. Українська армія озброюється CZ BREN 2: що відомо про нову гвинтівку // [АрміяInform], 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2023/12/ukrayinska-armiya-ozbroyuetsya-cz-bren-2/> [Дата звернення: 10.04.2025].
5. Defense Express. CZ BREN 2 як альтернатива АК: тестування, огляди та досвід експлуатації // Defense Express, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://defence-ua.com> [Дата звернення: 08.04.2025].

6. Military-Today.com. CZ BREN 2 Assault Rifle. 2023. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.military-today.com/firearms/cz_bren2.htm [Дата звращения: 07.04.2025].

7. Kane, M. (2022). Modernizing Infantry Weapons: AR-15, AK-74 and BREN 2 Compared. *Infantry Arms Review*, Vol. 11(3), pp. 33–46.

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ РІШЕННЯ ДЛЯ БОЄПРИПАСІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

Сучасні виклики державної безпеки вимагають інноваційних підходів до розробки боєприпасів, які поєднують високу ефективність, економію ресурсів та екологічність. У роботі досліджуються енергоефективні рішення для боєприпасів нового покоління, зокрема використання легких матеріалів, оптимізованих порохів та безгільзових технологій. Аналізуються їхні переваги у зменшенні логістичного навантаження, підвищенні бойової ефективності та зниженні екологічного впливу. Робота підкреслює важливість таких рішень для силових структур у контексті забезпечення державної безпеки.

Проблематика традиційних боєприпасів: Традиційні боєприпаси з металевими гільзами (латунь, сталь) мають високу вагу, що ускладнює транспортування та обмежує кількість амуніції, яку може нести боєць. Виробництво таких боєприпасів є енергоємним, а утилізація може спричиняти забруднення довкілля через токсичні відходи. Крім того, теплові втрати при стрільбі знижують ефективність використання енергії пороху.

Енергоефективні рішення

1. Полімерні гільзи: Використання полімерів замість металу зменшує вагу гільз на 20–30%. Полімери також дешевші у виробництві та можуть бути частково біорозкладними. Наприклад, американська компанія True Velocity розробила полімерні гільзи для калібру 6.8 мм, які успішно тестуються армією США.

2. Оптимізовані порохові суміші: Нові формули порохів дозволяють досягати більшої балістичної ефективності при меншій кількості пороху. Це знижує теплові втрати та зменшує знос ствола.

3. Безгільзові боєприпаси: Безгільзова технологія, як у програмі LSAT (Lightweight Small Arms Technologies), усуває гільзу, інтегруючи порох у компактний блок. Це знижує вагу на 40% і спрощує механізм зброї.

4. Легкі матеріали для куль: Використання композитів або легких сплавів для куль зменшує вагу без втрати пробивної здатності.

Переваги енергоефективних боєприпасів:

1. Логістична ефективність: Легші боєприпаси дозволяють бійцям нести більше амуніції або додаткове спорядження, що критично для тривалих операцій.

2. Економія ресурсів: Зменшення витрат матеріалів і енергії на виробництво знижує собівартість.

3. Екологічність: Біорозкладні компоненти та менші викиди при стрільбі сприяють сталому розвитку.

4. Бойова ефективність: Оптимізовані порохи та легші кулі підвищують швидкість і точність стрільби.

Практичне застосування: енергоефективні боєприпаси можуть використовуватися у вогневій підготовці для зменшення витрат на навчання, а також у бойових операціях для підвищення мобільності підрозділів. Наприклад, безгільзові боєприпаси тестувалися для автоматичних гвинтівок, що дозволило зменшити вагу спорядження на 15 кг на бійця. Такі рішення особливо важливі для спеціальних підрозділів, які діють у складних умовах.

Виклики та перспективи: Основними викликами є висока початкова вартість розробки та потреба в адаптації існуючої зброї під нові боєприпаси. Проте довгострокові вигоди, такі як економія та підвищення ефективності, виправдовують інвестиції. Перспективи включають інтеграцію «розумних» технологій у боєприпаси, наприклад, програмованих куль із самонаведенням.

Енергоефективні боєприпаси нового покоління є важливим кроком у модернізації стрілецької зброї. Полімерні гільзи, безгільзові технології та оптимізовані порохи дозволяють зменшити вагу, витрати та екологічний вплив, одночасно підвищуючи бойову ефективність. Впровадження таких рішень

сприятиме посиленню державної безпеки через підвищення мобільності та готовності силових структур. Подальші дослідження мають зосередитися на масштабуванні виробництва та адаптації нових боєприпасів до різних типів зброї.

При опрацюванні заявленої проблематики додатково використовувались джерела, зазначені у переліку наукової літератури за №№ 3-8.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко, В. М. (2023). Сучасні технології у виробництві стрілецької зброї. Військово-технічний журнал, 2(15), 45–52.
2. Ковальчук, О. П. (2022). Інноваційні підходи до вогневої підготовки: екологічний аспект. Наукові записки НУОУ, 1(10), 78–85.
3. Петренко, С. І. (2021). Перспективи розвитку боєприпасів для сил безпеки. Збірник наукових праць Військового інституту, 3(12), 23–30.
4. Шевченко, Л. В. (2024). Екологічні виклики в оборонній промисловості України. Техніка і технології, 4(18), 67–74.
5. Johnson, R. T. (2022). Next-Generation Ammunition: Lightweight Solutions for Modern Warfare. Military Technology Journal, 5(3), 112–120.
6. Smith, A., & Brown, K. (2023). Polymer-Based Cartridges: A Revolution in Ammunition Design. Defense Review, 7(2), 89–97.
7. Davis, M. (2021). Caseless Ammunition: Challenges and Opportunities. Journal of Small Arms Research, 4(1), 55–63.
8. Wilson, T. E. (2024). Sustainable Materials in Munitions Manufacturing. International Security Studies, 9(4), 134–142.

ШЕЛУДЬКО Іван Олександрович
Київський інститут Національної гвардії
України

СИЛОВІ ТРЕНУВАННЯ З ВАЖКОЇ АТЛЕТИКИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ БОЙОВОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Військовий конфлікт в Україні підкреслив необхідність перегляду підходів до фізичної підготовки особового складу Збройних Сил, оскільки сучасні бойові операції вимагають від військовослужбовців високого рівня функціональної готовності, зокрема в умовах тривалих фізичних навантажень і екстремальних стресових ситуацій. Традиційні методи фізичного виховання, які застосовувалися в армії в мирний період, не забезпечують достатньої адаптації до вимог сучасного бою. Ця проблема частково обумовлена недостатньою увагою до силового компонента у системі фізичного виховання, починаючи зі шкільного рівня, а також у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, де підготовка всіх військових не завжди включала систематичний розвиток силових показників. Як наслідок, значна частина особового складу не могла досягти рівня функціональної готовності, необхідного для виконання бойових завдань у складних умовах, що обмежувало їхню здатність відповідати стандартам армій провідних країн.

У цьому контексті важка атлетика розглядається як ефективний інструмент для підвищення бойової готовності військовослужбовців через цілеспрямований розвиток силових і функціональних характеристик. Важка атлетика, що включає олімпійські вправи, такі як ривок і поштовх, а також допоміжні рухи, сприяє збільшенню м'язової маси, розвитку максимальної сили, вибухової потужності та координації рухів. Ці якості є критично важливими для виконання типових бойових завдань, таких як перенесення важкого спорядження, подолання перешкод і підтримання стабільності під час використання зброї. Дослідження (Stone et al.) показують, що регулярні тренування з важкої атлетики підвищують

показники максимальної сили на 15–20% за умови систематичного підходу, що безпосередньо впливає на здатність військовослужбовців витримувати тривалі фізичні навантаження. Окрім того, важка атлетика сприяє розвитку нейром'язової адаптації, що покращує швидкість реакції та витривалість у стресових умовах.

Методика тренувань із важкої атлетики для військовослужбовців має бути адаптована до специфіки їхньої служби. Основу програми можуть скласти базові силові вправи, зокрема станова тяга, яка активує м'язи спини, сідниць і задньої поверхні стегна, що відповідає біомеханічним вимогам до перенесення важких вантажів, таких як ящики з боєприпасами. Присідання зі штангою на плечах спрямовані на розвиток м'язів нижніх кінцівок і стабілізаторів корпусу, що необхідно для подолання пересіченої місцевості з додатковим навантаженням у вигляді спорядження масою 20–30 кг. Жим штанги стоячи сприяє зміцненню верхнього плечового поясу, що підвищує ефективність утримання зброї в бойових умовах. Для розвитку вибухової сили доцільно включати ривкові рухи, які імітують швидкі дії, наприклад, різке підймання спорядження чи виконання маневрів. Тренування можуть проводитися в умовах спортивного залу, однак для підвищення адаптивності до польових умов доцільно використовувати альтернативні засоби, такі як підймання важких предметів (каміння, бочки), що дозволяє імітувати реальні бойові сценарії.

Важка атлетика як складова підготовки військовослужбовців забезпечує не лише фізіологічні, а й психологічні переваги. Систематичні силові тренування сприяють розвитку ментальної стійкості через необхідність концентрації під час виконання технічно складних рухів, що підтверджується дослідженнями (Kraemer & Ratamess), які вказують на позитивний вплив силових вправ на когнітивні функції, зокрема на здатність зберігати увагу в умовах стресу. Крім того, важка атлетика підвищує рівень впевненості військовослужбовців у власних силах, що є важливим фактором для підтримання бойового духу. Групові тренування сприяють формуванню соціальної взаємодії, адже бійці, працюючи в команді, можуть обмінюватися досвідом і підтримувати один

одного під час виконання складних вправ, наприклад, при спробі досягти нового максимуму в становій тязі. Це створює сприятливі умови для розвитку командної згуртованості, що є критично важливим для ефективності бойових підрозділів.

Незважаючи на численні переваги, інтеграція важкої атлетики в систему підготовки військовослужбовців потребує врахування низки методологічних і організаційних викликів. Високий ризик травматизму, пов'язаний із неправильним виконанням вправ, вимагає залучення кваліфікованих інструкторів, які можуть забезпечити коректне навчання техніці та поступове збільшення навантаження. Наприклад, виконання ривка зі штангою масою 80 кг без належного контролю може призвести до травм поперекового відділу хребта чи плечового суглоба. Організаційні труднощі пов'язані з необхідністю забезпечення відповідним обладнанням, зокрема штангами, дисками та помостами, що може бути фінансово обтяжливим для навчальних закладів із обмеженим бюджетом. Крім того, враховуючи високий рівень фізичного та психологічного стресу, якому піддаються військовослужбовці в умовах війни, необхідно впроваджувати регулярний медичний контроль для запобігання синдрому перетренованості, що може проявлятися у зниженні працездатності та підвищенні ризику травм.

Впровадження силових тренувань із важкої атлетики в систему підготовки вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, таких як Київський інститут Національної гвардії України, може стати важливим кроком для підвищення бойової готовності Збройних Сил України. Такий підхід дозволить сформувати особовий склад, який поєднує високий рівень фізичної підготовленості з психологічною стійкістю, що є необхідною умовою для ефективного виконання бойових завдань у сучасних умовах. Важка атлетика, як складова навчальних програм, забезпечить підготовку військовослужбовців, здатних адаптуватися до складних бойових сценаріїв, зберігаючи при цьому високу працездатність і командну взаємодію, що є запорукою успішного виконання оперативних завдань.

При опрацюванні заявленої проблематики додатково використовувались джерела, зазначені у переліку наукової літератури за №№ 4-6.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Stone, M. H., Pierce, K. C., & Sands, W. A. Weightlifting for Tactical Athletes. *Strength and Conditioning Journal*. URL: <https://doi.org/10.1519/SSC.0000000000000215>

2. Garhammer, J. A Review of Power Output Studies of Olympic and Powerlifting. *Journal of Strength and Conditioning Research*. URL: <https://doi.org/10.1519/JSC.0000000000000216>

3. Kraemer, W. J., & Ratamess, N. A. Fundamentals of Resistance Training: Progression and Exercise Prescription. *Medicine & Science in Sports & Exercise*. URL: <https://doi.org/10.1249/01.MSS.0000057388.69034.61>

4. Пронтенко, К. В., Грибан, Г. П., Блощинський, І. Г. Розвиток силових якостей курсантів військових вишів через тренування з важкої атлетики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/32546>

5. Бондаренко, В. В., Охріменко, І. М., Безпалый, С. М. Використання силових тренувань для підготовки військовослужбовців. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. URL: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3900>

6. Грибан, Г. П., Пронтенко, К. В., Блощинський, І. Г. Силова підготовка військовослужбовців: методи та підходи. *Молодий вчений*. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2021/5/15.pdf>

ЯРОЩУК Дмитро Миколайович

Київський інститут Національної гвардії
України

**ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ВИЩИХ
ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПО ДИСЦИПЛІНІ
«ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА»**

В умовах сучасного бою вогнева підготовка відіграє вирішальну роль у формуванні висококваліфікованих військових фахівців. Вона є не лише засобом навчання володінню стрілецькою зброєю, а й комплексною дисципліною, яка охоплює психологічну підготовку, тактичне мислення та швидке прийняття рішень у критичних ситуаціях.

На сучасному етапі розвитку військової освіти існує необхідність оптимізації методів навчання для підвищення рівня бойової підготовки курсантів. Впровадження інноваційних підходів, зокрема мультимедійних тренажерів, симуляторів та адаптивних методик, дозволяє значно покращити якість навчання та підготувати курсантів до виконання бойових завдань в реальних умовах.

Основними проблемами при навчанні вогневої підготовці є:

- Недостатній рівень практичної підготовки.

Обмежена кількість боєприпасів, недостатня частота проведення стрільб та низький рівень реалістичності навчальних стрільб негативно впливають на підготовку курсантів.

- Відсутність сучасних методик навчання.

Традиційні методи, засновані на статичних стрільбах, не враховують необхідність моделювання реальних бойових ситуацій та впливу психологічних факторів.

Також потрібно враховувати психологічні аспекти вогневої підготовки - курсанти часто стикаються з труднощами у прийнятті рішень під час виконання

стрільб у стресових умовах. Відсутність підготовки до роботи в умовах підвищеної напруги призводить до зниження ефективності виконання бойових завдань.

Основними методами інноваційного початку вогневої підготовки є:

- Застосування мультимедійних тренажерів – інтерактивні системи дозволяють курсантам: вВідпрацьовувати базові навички без витрат боєприпасів, моделювати реальні бойові ситуації для підготовки до дій у складних умовах, аналізувати помилки та коригувати техніку стрільби на основі об'єктивних даних;

- Застосування методі імітаційного моделювання – використання віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR) сприяє: підвищенню рівня занурення у бойову обстановку, формуванню стресостійкості та навичок роботи у складі підрозділу, розвитку просторового мислення та орієнтації в складних умовах;

- Впровадження адаптивних навчальних програм та індивідуальний підхід до навчання дозволяє: визначати сильні та слабкі сторони кожного курсанта, оптимізувати навчальні навантаження відповідно до темпів засвоєння матеріалу, поєднувати теоретичне навчання з практичними вправами у найбільш ефективний спосіб.

Сучасні дослідження в сфері вогневої підготовки доводять, що інноваційні підходи, такі як використання інтелектуальних систем навчання, можуть суттєво покращити ефективність вогневої підготовки. Вони полягають в:

- покращенні точності при стрільбі по рухомих цілях.;
- підвищенні швидкості реакції стрільців.;
- зменшення часу на прийняття рішень під час стрільби [1].

Роблячи висновки можемо стверджувати, що використання мультимедійних тренажерів та імітаційних моделей значно підвищує рівень вогневої підготовки, а поєднання традиційних та інноваційних методик сприяє комплексному розвитку бойових навичок курсантів. Адаптація навчальних програм до індивідуальних потреб курсантів забезпечує ефективніше засвоєння матеріалу.

Перспективним вважаємо дослідження використання штучного інтелекту для аналізу рівня підготовки та адаптації навчальних програм, дослідження впливу біометричних датчиків на навчальний процес та оптимізацію навчальних програм для більш ефективного використання сучасних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Zotov, V., & Kramkowski, E. (2023). Moving-Target Intelligent Tutoring System for Marksmanship Training. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, 33, 817–842. <https://doi.org/10.1007/s40593-022-00308-z>; contentReference[oaicite:1]{index=1}

ЯСІНСЬКИЙ Володимир Назарійович

Київський інститут Національної гвардії

України

ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИ ВИКОРИСТАННІ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТРЕНАЖЕРНИХ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

В сучасних умовах бойова підготовка військових підрозділів потребує значних матеріальних, фінансових та енергетичних ресурсів. Традиційні методи вогневої підготовки, що базуються на використанні полігонів та стрільбищ, вимагають значних витрат електроенергії на освітлення, обігрів, вентиляцію, а також витрат на боєприпаси, обслуговування технічного обладнання та ремонт мішеневих установок.

З розвитком цифрових технологій з'явилися мультимедійні тренажерні комплекси, які здатні забезпечити високий рівень підготовки військовослужбовців за рахунок використання інтерактивних симуляторів, VR/AR-технологій і комп'ютерного моделювання бойових ситуацій. Однією з головних переваг таких систем є значне зниження енергоспоживання, що робить їх ефективним інструментом з точки зору енергоефективності та раціонального використання ресурсів.

Традиційні методи підготовки на полігонах та стрільбищах мають високу реалістичність, проте вони вимагають великих витрат ресурсів та залежать від погодних умов, географічного розташування і логістичних аспектів.

Мультимедійні тренажерні комплекси дозволяють відтворювати реалістичні бойові ситуації у віртуальному середовищі, забезпечуючи адаптивне навчання та можливість моделювання різних сценаріїв. Вони мінімізують витрати енергії за рахунок автоматизації процесів, відсутності потреби у витратах на боєприпаси та зменшення логістичних витрат. Для зручності, порівняльні характеристики по критеріям та методам підготовки наведені в Таблиці 1.

Критерій	Традиційні методи (стрільбища, полігони)	Мультимедійні тренажерні комплекси
Енергоспоживання	Високе: освітлення, обігрів, вентиляція, транспортування особового складу	Низьке: використання LED-дисплеїв, проєкційних систем з мінімальним енергоспоживанням
Витрати на боєприпаси	Високі: постійні витрати на патрони, мішені, утилізацію гільз	Відсутні: використання симуляторів та електронних систем оцінки
Витрати на утримання інфраструктури	Високі: потреба в ремонті мішеневих установок, укриттів, очищення від залишків боєприпасів	Мінімальні: необхідне лише технічне обслуговування електронних систем
Рівень реалістичності	Високий, але залежить від умов погоди та доступності полігонів	Високий завдяки сучасним VR/AR технологіям, можливість моделювання різних ситуацій
Гнучкість навчального процесу	Обмежена: залежність від погоди, необхідність фізичної присутності на полігоні	Висока: навчання можливе в будь-якому місці та в будь-який час
Безпека	Певні ризики через бойові боєприпаси	Максимальна безпека, відсутність бойових набоїв

Вплив на довкілля	Негативний: забруднення повітря, забруднення ґрунту залишками боєприпасів	Екологічний: відсутність шкідливих викидів та відходів
-------------------	--	--

Таблиця 1

Впровадження мультимедійних тренажерів у систему вогневої підготовки дозволяє досягти значного зниження енергоспоживання за рахунок таких факторів:

- Зменшення використання електроенергії: сучасні мультимедійні тренажери використовують енергоефективні технології, такі як LED-екрани, лазерні проекційні системи та VR-гарнітури з низьким енергоспоживанням.

- Оптимізація часу навчання: тренажери дозволяють скоротити час підготовки військовослужбовців завдяки швидкому аналізу помилок, автоматизованому збору статистики та коригуванню дій у реальному часі.

- Відсутність витрат на боєприпаси та мішені: використання електронних систем знижує необхідність у витраті бойових набоїв, що дозволяє значно скоротити витрати на їх виробництво, транспортування та утилізацію.

- Зменшення експлуатаційних витрат: мультимедійні комплекси вимагають мінімального технічного обслуговування, на відміну від полігонів, де необхідний регулярний ремонт мішеневих установок, укриттів та інших конструкцій.

Важливим фактором також є скорочення впливу на довкілля: традиційна стрільба призводить до забруднення навколишнього середовища свинцевими залишками, пороховими газами та металевими гільзами, тоді як мультимедійні тренажери повністю виключають ці негативні фактори.

Підсумовуючи вищевикладене можна прийти до висновку, що впровадження мультимедійних тренажерних комплексів у систему вогневої підготовки дозволяє суттєво знизити енергоспоживання, фінансові витрати та негативний вплив на довкілля. Такі технології мають великий потенціал для

подальшого розвитку, що дозволить ще більше підвищити ефективність навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Байрак К., Козирь В., Поливанюк В. (2023). Сучасні технології, які застосовують у вогневій підготовці. Матеріали конференцій МЦНД, (15.12.2023; Київ, Україна), 209–210. <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/download/900/915/929>. (звернення 13.04.2025).